

รายงาน
การขุดค้น ขุดแต่งและบูรณะวัดแม่นางปลื้ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอ
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๓
กรมศิลปากร

โดย
ทางหุ่นส่วนจำกัด พรอนันท์ก่อสร้าง
บึงบประมาณ 2544

อภิธานศัพท์จาก
อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา

29 ธ.ค. 2551

รายงาน

การขุดค้น ขุดแต่งและบูรณะวัดแม่นางปลื้ม
อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

เสนอ

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3
กรมศิลปากร

โดย

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พรอนันท์ก่อสร้าง
ปีงบประมาณ 2544

คำนำ

รายงานการขุดค้น ขุดแต่งและบูรณะโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เล่มนี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการบูรณะ จัดแสดง และปรับปรุงภูมิทัศน์ โบราณสถานบริเวณคลองสระบัว ได้จัดทำขึ้นตามสัญญาเลขที่ 1/2544 ซึ่ง ห้างหุ้นส่วนจำกัดพรอนันท์ก่อสร้าง ได้ทำไว้กับสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 12 มกราคม 2544

งานภายใต้โครงการนี้ นอกจากดำเนินงานขุดค้น ขุดแต่ง และบูรณะโบราณสถานวัดแม่นางปลื้มแล้ว ยังประกอบด้วยงานอื่นๆ อีกดังนี้คือ

1. งานขุดค้น ขุดแต่ง และออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานวัดสามวิหาร ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
2. งานขุดค้น ขุดแต่ง และออกแบบเพื่อการบูรณะวัดใหม่ ต.ท่าวาสุกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
3. งานจัดทำ วัสดุทัศน เรื่องบทบาทของช่างในสมัยอยุธยา
4. งานบูรณะวัดโคกพระยา (ร้าง) ต.ลุมพลี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา
5. งานบูรณะ และปรับปรุงภูมิทัศน์เนินโบราณสถานด้านหน้าตำหนักเพ็ญ และงานจัดแสดงภายในตำหนักเพ็ญ
6. งานจัดพิมพ์เอกสาร ประชาสัมพันธ์ แหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผา จ. พระนครศรีอยุธยา

เนื่องจากงานภายใต้โครงการนี้ มีความหลากหลายมาก ดังที่กล่าวมา งานเอกสารเล่มนี้ จึงเป็นเพียงการศึกษาวเคราะห์ทางด้านโบราณคดี และประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโบราณสถานวัดแม่นางปลื้มภายหลังการดำเนินงานขุดค้น ขุดแต่งเสร็จสิ้นลงแล้วเท่านั้น จึงหวังว่าเอกสารเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา ในเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี ในช่วงสมัยอยุธยา ต่อต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ได้เป็นอย่างดี ด้วยในขณะขุดแต่งศึกษานั้น ได้พบหลักฐานทางด้านโบราณวัตถุเป็นจำนวนมาก ที่สามารถนำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ถึงช่วงสมัยแห่งการก่อสร้าง และความสัมพันธ์กับบริเวณอื่น

ห้างหุ้นส่วนจำกัด พรอนันท์ก่อสร้าง ขอแสดงความขอบคุณ ต่อสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 และ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา ที่ได้

กรุณาเสนอแนะ และให้ความคิดเห็นในเชิงวิชาการ ตลอดจนการเข้าควบคุมงานอย่างใกล้ชิด เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามมาตรฐานงานโบราณคดีอย่างเคร่งครัด จึงหวังว่า เอกสารเล่มนี้ คงจะมีประโยชน์ ต่อผู้สนใจศึกษาเรื่องราวในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ได้ในระดับหนึ่ง

ห่างหุ้นส่วนจำกัด พรอนันท์ก่อสร้าง

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก .
สารบัญเรื่อง	ค
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพลายเส้น	ช
สารบัญภาพถ่าย	ณ
สารบัญแผนผัง	ฐ
บทนำ ความเป็นมาของโครงการ	ฑ
บทที่ 1 การดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถานและการขุดค้นทางโบราณคดี	1
1.1 ที่ตั้ง	1
1.2 ประวัติการทำงานที่ผ่านมา	1
1.3 ประวัติโบราณสถาน	1
1.4 สภาพปัจจุบันของโบราณสถาน	2
1.5 การวางผังหลุมขุดค้นและขุดแต่ง	3
1.6 เทคนิคการขุดแต่งโบราณสถาน	3
1.7 เทคนิคการขุดค้นทางโบราณคดี	4
1.8 การเก็บหลักฐานทางโบราณคดี	4
บทที่ 2 โบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง	6
2.1 สภาพโดยทั่วไปและลักษณะแผนผัง	6
2.2 ลักษณะโบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง	6
2.3 เทคนิคการก่อสร้าง	9
บทที่ 3 โบราณวัตถุจากการขุดแต่ง	10
3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม	10
3.1.1 ประเภทดินเผา	10
3.1.1.1 กระเบื้องมุงหลังคา	10
3.1.1.2 กระเบื้องเชิงชาย	11
3.1.1.3 ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด	11

3.1.2 ประเภทปูนปั้น	12
3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา	14
3.2.1 พระพุทธรูปแบบลอยตัว	15
3.2.1.1 ประเภทสำริด	15
3.2.1.2 ประเภทดินเผา	16
3.2.2 พระพิมพ์	16
3.2.2.1 ประเภทดินเผา	16
3.2.2.2 ประเภทเนื้อชิน	17
3.2.3 เม็ดพระศก	19
3.2.3.1 ประเภทดินเผา	19
3.2.3.2 ประเภทปูนปั้น	19
3.3 โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้	21
3.3.1 ตะปูเหล็ก	21
3.4 โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาภายในประเทศ	21
3.4.1 ภาชนะดินเผาเตาพื้นเมือง	21
3.4.2 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	23
3.4.3 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย	23
3.4.4 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย	24
3.5 โบราณวัตถุและภาชนะดินเผาต่างประเทศ	26
3.5.1 เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อละเอียด	26
3.6 โบราณวัตถุประเภทอื่นๆ	27
3.6.1 ตุ๊กตาดินเผา	27
3.6.2 ฐานตุ๊กตาดินเผา	27
3.6.3 ตุ๊กตาดินเผารูปขาช้าง	27
3.6.4 ตุ๊กตาดินเผารูปศีรษะช้าง	28
บทที่ 4 การขุดค้นทางโบราณคดี	33
4.1 ตำแหน่งหลุมขุดค้น	33
4.2 ชั้นดินธรรมชาติ	34
4.3 ชั้นดินทางโบราณคดี	35
4.4 โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้น	37

4.4.1	ภาษาชนะดินเผา	37
4.4.2	เศษภาษาชนะดินเผา	38
4.4.3	เศษกระเบื้องมุงหลังคา	38
4.4.4	ตะปูโลหะ	38
4.4.5	เบี้ยจัน	39
4.5	การวิเคราะห์และการแปลความ	39
4.6	สรุป	40
บทที่ 5	การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบในเชิงประวัติศาสตร์โบราณคดี และรูปทรงสันนิษฐาน	49
5.1	ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี	49
5.1.1	หลักฐานทางด้านเอกสารพงศาวดาร	49
5.1.2	หลักฐานทางโบราณคดี	50
5.2	ลำดับอายุสมัยโบราณสถาน	50
5.3	รูปทรงสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม	52
5.3.1	แผนผัง	52
5.3.2	โบราณสถาน (เจดีย์ประธาน)	52
5.4	การศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณสถานอื่น ๆ	54
บทที่ 6	การดำเนินงานบูรณะโบราณสถาน	58
บทที่ 7	สรุป	61
	บรรณานุกรม	63
	ภาพถ่าย	65
	ภาพลายเส้น	106
	ภาคผนวก	
	แผนผัง	132
	ทะเบียนฐานโบราณวัตถุ	146
	ทะเบียนภาพถ่าย	152
	สัญญาจ้าง	164
	รายการประกอบแบบ	176

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 แสดงโบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม	13
ตารางที่ 3.2 แสดงรายละเอียดพระพุทธรูปและพระพิมพ์	17
ตารางที่ 3.3 แสดงรายละเอียดเม็ดพระศก	20
ตารางที่ 3.4 แสดงปริมาณเศษเครื่องปั้นดินเผาโดยจัดกลุ่มตามสี ที่พบจากการขุดแต่ง	29
ตารางที่ 3.5 แสดงรายละเอียดเชิงปริมาณของเศษภาชนะดินเผา ที่พบจากการขุดแต่ง	30
ตารางที่ 4.1 แสดงปริมาณเครื่องปั้นดินเผาที่พบจากการขุดค้นหลุม S2E13	42
ตารางที่ 4.2 แสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา โดยจัดกลุ่มตามสีหลุมขุดค้น S2E13	45
ตารางที่ 4.3 แสดงรายละเอียดเชิงปริมาณเศษกระเบื้องมุงหลังคาที่พบ จากหลุมขุดค้น S2E13	47

สารบัญภาพลายเส้น

	หน้า
ภาพลายเส้นที่ 1	106
ภาพลายเส้นที่ 2	106
ภาพลายเส้นที่ 3	107
ภาพลายเส้นที่ 4	107
ภาพลายเส้นที่ 5	108
ภาพลายเส้นที่ 6	108
ภาพลายเส้นที่ 7	108
ภาพลายเส้นที่ 8	109
ภาพลายเส้นที่ 9	109
ภาพลายเส้นที่ 10	110
ภาพลายเส้นที่ 11	110
ภาพลายเส้นที่ 12	111
ภาพลายเส้นที่ 13	111
ภาพลายเส้นที่ 14	111
ภาพลายเส้นที่ 15	112
ภาพลายเส้นที่ 16	112
ภาพลายเส้นที่ 17	113
ภาพลายเส้นที่ 18	113
ภาพลายเส้นที่ 19	113
ภาพลายเส้นที่ 20	114
ภาพลายเส้นที่ 21	114
ภาพลายเส้นที่ 22	115
ภาพลายเส้นที่ 23	115
ภาพลายเส้นที่ 24	116
ภาพลายเส้นที่ 25	117
ภาพลายเส้นที่ 26	118
ภาพลายเส้นที่ 27	118

ภาพลายเส้นที่ 28	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (S1E2)	119
ภาพลายเส้นที่ 29	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย	119
ภาพลายเส้นที่ 30	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (N3E21)	120
ภาพลายเส้นที่ 31	ภาชนะดินเผาหมายเลข 4 เตาศรีสังขาลย์ (N3W5)	120
ภาพลายเส้นที่ 32	ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย	120
ภาพลายเส้นที่ 33	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N3E20)	121
ภาพลายเส้นที่ 34	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N3E21)	121
ภาพลายเส้นที่ 35	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N2E13)	121
ภาพลายเส้นที่ 36	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N2E13)	122
ภาพลายเส้นที่ 37	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (N1W1)	122
ภาพลายเส้นที่ 38	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (S1E4)	122
ภาพลายเส้นที่ 39	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (N3W5)	123
ภาพลายเส้นที่ 40	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (N3W5)	123
ภาพลายเส้นที่ 41	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (N1W3)	124
ภาพลายเส้นที่ 42	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (N1E7)	124
ภาพลายเส้นที่ 43	ตุ๊กตาดินเผารูปบุคคล (N2E14)	125
ภาพลายเส้นที่ 44	ตุ๊กตาดินเผารูปบุคคล (N1E6)	125
ภาพลายเส้นที่ 45	ตุ๊กตาดินเผารูปขาข้าง (N2E14)	126
ภาพลายเส้นที่ 46	ตุ๊กตาดินเผารูปศีรษะข้าง (N2E14)	126
ภาพลายเส้นที่ 47	ภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง ระดับที่ 5 (110-120 CMDT.)	127
ภาพลายเส้นที่ 48	ตะปูโลหะ ระดับที่ 2 (80-90 CMDT.)	127
ภาพลายเส้นที่ 49	ตัวอย่างเบี้ยเงินที่ได้จากหลุมขุดค้น	127
ภาพลายเส้นที่ 50	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูนที่ได้จากหลุมขุดค้น	128
ภาพลายเส้นที่ 51	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูนที่ได้จากหลุมขุดค้น	128
ภาพลายเส้นที่ 52	แสดงการก่อมาลัยภาพอกฐานเขียง	129
ภาพลายเส้นที่ 53	แสดงการก่อองค์ระฆังพอกทับองค์ระฆังเดิม	130
ภาพลายเส้นที่ 54	แสดงรูปสันนิษฐานเจดีย์ประธานสมัยสุดท้าย	131

สารบัญภาพถ่าย

	หน้า
ภาพที่ 1 เจดีย์ประธาน ก่อนการขุดแต่ง (1/1)	65
ภาพที่ 2 เจดีย์ประธาน ก่อนการขุดแต่ง (1/2)	65
ภาพที่ 3 สภาพทั่วไปของเจดีย์ประธานและบันได ก่อนการขุดแต่ง (1/8)	66
ภาพที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ขุดแต่ง (1/13)	66
ภาพที่ 5 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง (2/0)	67
ภาพที่ 6 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง (2/1)	67
ภาพที่ 7 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง (2/2)	68
ภาพที่ 8 เจดีย์ประธานขณะทำการขุดแต่ง (2/11)	68
ภาพที่ 9 พื้นปูอิฐ หลุมขยาย NEQ 80-90 CMDT. (3/10)	69
ภาพที่ 10 พื้นปูอิฐ หลุมขยาย NWQ (3/15)	69
ภาพที่ 11 สภาพหลุมขุดค้นระดับ ⑰ 230-240 (3/1)	70
ภาพที่ 12 สภาพหลุมขุดค้นระดับ ⑰ 230-240 (3/2)	70
ภาพที่ 13 สภาพฐานเจดีย์หลังการขุดแต่ง (2/24)	71
ภาพที่ 14 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง (2/26)	71
ภาพที่ 15 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง (2/31)	72
ภาพที่ 16 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง (2/32)	72
ภาพที่ 17 กระเบื้องเชิงชายลายเทพพนม (8/10)	73
ภาพที่ 18 เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน (8/2)	73
ภาพที่ 19 เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน (8/1)	74
ภาพที่ 20 ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/34)	74
ภาพที่ 21 ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/35)	75
ภาพที่ 22 ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/32)	75

ภาพที่ 23	ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/33)	76
ภาพที่ 24	เศียรพระพุทธรูปสำริด (8/16)	76
ภาพที่ 25	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด (8/14)	77
ภาพที่ 26	ฐานพระพุทธรูปเงิน (8/23)	77
ภาพที่ 27	ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปดินเผา (8/17)	78
ภาพที่ 28	ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา (8/7)	78
ภาพที่ 29	ชิ้นส่วนพระพิมพ์ (ชิน) (8/4)	79
ภาพที่ 30	เม็ดพระศกดินเผาที่พบจากการขุดแต่ง (8/8)	79
ภาพที่ 31	ตะปูโลหะ (8/5)	80
ภาพที่ 32	ตะปูโลหะที่พบจากการขุดแต่ง (8/9)	80
ภาพที่ 33	ถ้วยดินเผา (8/3)	81
ภาพที่ 34	ถ้วยดินเผา (8/6)	81
ภาพที่ 35	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง (6/37)	82
ภาพที่ 36	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (7/12)	82
ภาพที่ 37	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (7/17)	83
ภาพที่ 38	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (7/28)	83
ภาพที่ 39	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (7/27)	84
ภาพที่ 40	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (7/34)	84
ภาพที่ 41	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (7/35)	85
ภาพที่ 42	ภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังขาลย์ (8/18)	85
ภาพที่ 43	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังขาลย์ (7/13)	86
ภาพที่ 44	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย (7/14)	86
ภาพที่ 45	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/7)	87
ภาพที่ 46	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/15)	87

ภาพที่ 47	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/33)	88
ภาพที่ 48	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (7/1)	88
ภาพที่ 49	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (7/3)	89
ภาพที่ 50	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (7/18)	89
ภาพที่ 51	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (7/20)	90
ภาพที่ 52	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/22)	90
ภาพที่ 53	เศษเครื่องถ้วยยุโรป (7/30)	91
ภาพที่ 54	ตุ๊กตาดินเผาและขาข้างดินเผา (8/15)	91
ภาพที่ 55	ฐานตุ๊กตาดินเผา (8/11)	92
ภาพที่ 56	ตุ๊กตาดินเผาและขาข้างดินเผา (8/15)	92
ภาพที่ 57	ชิ้นส่วนศีรษะข้างดินเผา (8/12)	93
ภาพที่ 58	ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/1)	93
ภาพที่ 59	ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/3)	94
ภาพที่ 60	ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/5)	94
ภาพที่ 61	ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/6)	95
ภาพที่ 62	กระปุกดินเผา (8/19)	95
ภาพที่ 63	ตะปูโลหะ (8/20)	96
ภาพที่ 64	เบี้ยจัน (8/21)	96
ภาพที่ 65	เบี้ยจัน (8/22)	97
ภาพที่ 66	เบี้ยจัน (8/24)	97
ภาพที่ 67	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (8/32)	98
ภาพที่ 68	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (8/33)	98
ภาพที่ 69	เจดีย์ประธานวัดสามวิหาร	99
ภาพที่ 70	เจดีย์ประธานวัดธรรมมิกราช	99

ภาพที่ 71	ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นวัดแม่นางปลื้ม (1/6)	100
ภาพที่ 72	ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นวัดธรรมมิกราช	100
ภาพที่ 73	ตั้งนั่งร้านรอบเจดีย์เพื่อทำการบูรณะ (4/11)	101
ภาพที่ 74	วางเหล็ก เทคานค.ส.ล. รอบฐานเจดีย์ประธาน (3/11)	101
ภาพที่ 75	ขณะผลักดันฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น (3/23)	102
ภาพที่ 76	ขณะบูรณะฐานเจดีย์ประธาน (3/22)	102
ภาพที่ 77	วางเหล็กเทคาน ค.ส.ล. ชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น (4/12)	103
ภาพที่ 78	ปูพื้นลานด้านบนชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น (5/36)	103
ภาพที่ 79	วางตะแกรงเหล็ก เทคาน ค.ส.ล.ด้านบนองค์ระฆัง (5/8)	104
ภาพที่ 80	เจดีย์ประธาน ภายหลังจากการบูรณะ	104
ภาพที่ 81	เจดีย์ประธานภายหลังจากการบูรณะ	105

สารบัญแผนผัง

	หน้า
แผนผังที่ 1 แสดงตำแหน่งวัดแม่นางปลื้ม	132
แผนผังที่ 2 ผังบริเวณวัดแม่นางปลื้ม	133
แผนผังที่ 3 แสดงแปลนเจดีย์ประธานก่อนการขุดแต่ง	134
แผนผังที่ 4 เจดีย์ประธานก่อนการขุดแต่ง	135
แผนผังที่ 5 เจดีย์ประธานก่อนการขุดแต่ง	136
แผนผังที่ 6 ผังหลุมขุดแต่งและหลุมขุดค้น	137
แผนผังที่ 7 แสดงเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง	138
แผนผังที่ 8 แสดงรูปด้านเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง	139
แผนผังที่ 9 แสดงรูปด้านเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง	140
แผนผังที่ 10 ผังแสดงชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13	141
แผนผังที่ 11 แสดงภาพสันนิษฐานเจดีย์ประธาน	142
แผนผังที่ 12 แสดงภาพสันนิษฐานเจดีย์ประธาน	143
แผนผังที่ 13 แสดงแบบบูรณะเจดีย์ประธาน	144
แผนผังที่ 14 แสดงแบบโครงสร้างเจดีย์ประธาน	145

บทนำ

ความเป็นมาของโครงการ

งานขุดแต่ง ขุดค้นและบูรณะโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภายใต้โครงการบูรณะ จัดแสดงและปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถานบริเวณคลองสระบัว ถูกกำหนดขึ้นในแผนการเงินกู้ OECF (SIP) เพื่อการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น และเพื่อการอนุรักษ์ บูรณะโบราณสถานของชาติให้มั่นคงถาวร เป็นมรดกของชาติสืบไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจและเพิ่มศักยภาพทางการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้เป็นสถานที่ศึกษาหาความรู้ ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และพักผ่อนหย่อนใจ อันจะนำรายได้มาสู่ท้องถิ่น ได้อีกทางหนึ่ง

กรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการนี้ ได้จัดทำรายการประกอบแบบและรายละเอียด ของโครงการบูรณะจัดแสดง และปรับปรุงภูมิทัศน์ โบราณสถานบริเวณคลองสระบัวขึ้น โดยมอบอำนาจให้นายบรรจง วงศ์วิเชียร ผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา ทำสัญญาดำเนินงานกับห้างหุ้นส่วนจำกัด พรอนันท์ก่อสร้าง ตามคำสั่งกรมศิลปากร ที่ 671/2542 ลงวันที่ 1 ธันวาคม 2542 สัญญาเลขที่ 1/2544 โดยมีรายละเอียดรวมทั้งสิ้น 8 รายการ ดังต่อไปนี้

1. งานบูรณะเจดีย์ประธานวัดแม่นางปลื้ม

- งานขุดแต่งทางโบราณคดี
- งานโครงสร้างรัตรอบฐาน
- งานบูรณะส่วนองค์ประกอบเจดีย์
- รายงานการขุดค้น ขุดแต่ง และผังรูปแบบ

2. งานจัดทำวีดิทัศน์ เรื่องบทบาทของช้างในสมัยอยุธยา

3. งานโบราณคดีวัดใหม่ (ร้าง)

- งานขุดแต่งพระอุโบสถ เจดีย์ และหอรบรั้ง พื้นที่ 530 ตารางเมตร
- งานขุดแต่งเนินโบราณสถานช้างเคียง พื้นที่ 90 ตารางเมตร
- งานขุดแต่งพื้นที่โดยรอบ ตามผังรูปแบบ กำหนด 2,440 ตารางเมตร
- งานขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 1 หลุม
- รายงานการขุดค้น ขุดแต่ง และผังรูปแบบ

4. งานโบราณคดีวัดสามวิหาร

- งานชุดแต่งเจดีย์ประธานและเจดีย์หมายเลข 2 พื้นที่ประมาณ 640 ตารางเมตร
- งานชุดแต่งพื้นที่ตามผังกำหนดส่วนที่เหลือ พื้นที่ประมาณ 1,009 ตารางเมตร
- งานชุดคั่นทางโบราณคดี ขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 1 หลุม
- รายงานการชุดคั่น ชุดแต่ง และผังรูปแบบ

5. งานบูรณะวัดโคกพระยา (ร้าง) ตำบลลุมพลี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

6. งานบูรณะและปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ เนินโบราณสถานด้านหน้าตำหนักเพ็ญ

7. งานจัดแสดงภายในตำหนักเพ็ญ

- งานปรับปรุงนิทรรศการ
- งานไฟฟ้า
- งานกราฟฟิก
- งานศิลปกรรม

8. งานจัดพิมพ์เอกสารประชาสัมพันธ์ แหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผา พระนครศรีอยุธยา 1

ชุด รวม 2 เล่ม

ในส่วนงานที่ปรากฏอยู่ในเอกสารเล่มนี้ เป็นไปตามขั้นตอนของการดำเนินงานตามรายการที่ 1 ภายหลังการดำเนินงานชุดคั่นและชุดแต่งได้สำเร็จลุล่วงแล้ว เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ข้อมูลหลักฐาน ทางด้านโบราณคดี และประวัติศาสตร์ ต่อประชาชนโดยทั่วไปที่สนใจงานทางด้านนี้ และเพื่อประโยชน์ต่องานโบราณคดี-ประวัติศาสตร์โดยตรง ที่จะได้มีข้อมูลหลักฐานเพิ่มเติมมากขึ้นกว่าที่มีอยู่

บทที่ 1

การดำเนินงานขุดแต่งโบราณสถานและการขุดค้นทางโบราณคดี

1.1 ที่ตั้ง

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้มตั้งอยู่ในเขตตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตำแหน่งที่ตั้งพิกัดกริด 47 PTR 698887 100 ° 34 ลิปดา 31 ฟลิปดา ตะวันออก 14° 22 ลิปดา 00 ฟลิปดาเหนือ¹ สภาพโดยทั่วไปของวัดแม่นางปลื้มเป็นที่ลุ่ม แอ่งน้ำของวัดตั้งหันหน้าไปทางทิศตะวันออก (แผนผังที่ 1) มีอาณาบริเวณติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ – ติดต่อกับวัดสามวิหาร ห่างประมาณ 400 เมตร

ทิศใต้ – ติดต่อกับวัดอินทาราม ห่างประมาณ 250 เมตร

ทิศตะวันออก – ติดต่อกับแม่น้ำลพบุรี (คลองเมือง) ห่างประมาณ 300 เมตร

ทิศตะวันตก – ติดกับบ้านเรือนราษฎร

1.2 ประวัติการทำงานที่ผ่านมา

ในปี พ.ศ. 2542 ส่วนสงวนและรักษาโบราณสถาน กลุ่มงานอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม กรมศิลปากร ได้เข้ามาดำเนินการอนุรักษ์ลายปูนปั้น ประติมากรรมปูนปั้น รูปสิงห์ และทำความสะอาดปูนฉาบรวมถึงการอนุรักษ์ปูนฉาบของเจดีย์ประธาน

1.3 ประวัติโบราณสถาน

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม เป็นวัดที่มีความสำคัญวัดหนึ่งในสมัยอยุธยา ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสร้าง ในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงเรื่องราวเกี่ยวกับวัดแม่นางปลื้ม ซึ่งได้นำมาใช้เป็นข้อมูลในการพิจารณา ความว่า

- “ ลุคักราช 1129 ปีกุน นพศก ถึง ณ วันอังคาร ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 5 วันเนาวิสงกรานต์ วันกลาง พม่าจุดเพลิงเผาพื้นเชื้อได้รากล้าแพงตรงหัวอริมป้อมมหาไชย และพม่าค่ายวัดการ้อง วัดนางปลื้ม และค่ายอื่น ๆ ทุกค่ายจุดปืนใหญ่ ปืนป้อมและหอรบยิงระดมเข้ามาในกรุงพร้อมกัน ตั้งแต่เพลาย่ำสามโมงเศษจนพรบค่ำ ”²

¹ กรมแผนที่ทหาร, “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, ราว 5137 IV พิมพ์ครั้งที่ 1-RSTD ลำดับชุด L7017.

มาตราส่วน 1 : 50,000.

² พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขาเล่ม 2 , พิมพ์ครั้งที่ 9,(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบ๊ย,2542), หน้า 152

นอกจากนี้ น.ณ ปากน้ำ ยังกล่าวไว้ว่า

- “ ... วัดนางปลื้ม เป็นวัดใหญ่ มีเนื้อที่กว้างขวาง ตัวอุโบสถและพระวิหารถูกปฏิสังขรณ์เสียใหม่ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ยังเหลือของเก่าก็ตรงพระเจดีย์ทรงลังกาขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนฐานทักษิณ 4 เหลี่ยม บนฐานทักษิณ มีรูปสิงห์ปูนปั้น รายรอบอยู่ 36 ตัว ขนาดไล่เลี่ยกับที่วัดธรรมมิกราช พิจารณาดูทั่ว ๆ ไป เข้าใจว่าจะเป็นวัดที่มีมาแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ... ”³

(หลักฐานเอกสารที่กล่าวถึง “ วัดแม่นางปลื้ม ” จะเรียกว่า “ วัดนางปลื้ม ” ซึ่งหมายถึงวัดเดียวกัน)

1.4 สภาพปัจจุบันของโบราณสถาน (ก่อนการขุดแต่ง)

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของโบราณสถาน เป็นโบราณสถานที่มีเนื้อที่กว้างขวาง ประกอบด้วยวิหารและเจดีย์เป็นประธานของวัด หันหน้าไปทางทิศตะวันออกโดยมีวิหารอยู่ทางด้านหน้า เจดีย์ตั้งอยู่ทางด้านหลัง พระอุโบสถตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวิหารล้อมรอบด้วยกำแพงแก้ว (แผนผังที่ 2) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. วิหาร
2. เจดีย์ประธาน
3. อุโบสถ

วิหาร

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า แผนผังอาคารยังคงสภาพสมบูรณ์ มีช่องหน้าต่างด้านละ 5 ช่อง มีประตูทางเข้าทางด้านหน้า 2 ช่อง มีมุขทั้งทางด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก และมีบันไดทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของมุขด้านหน้า หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผาปลายแหลม บริเวณหน้าบันมีการตกแต่งด้วยลายปูนปั้น

เจดีย์ประธาน (แผนผังที่ 3-5, ภาพที่ 1-4)

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวิหาร มีเนินดินปกคลุมบริเวณรอบฐาน ซึ่งมีประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์ล้อมโดยรอบ นอกจากนี้ยังพบชิ้นส่วนสิงห์ปูนปั้นกระจายโดย

³ น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง) , “หน้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา”. (พระนคร : สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2510) หน้า 45

รอบองค์เจดีย์ และชิ้นส่วนขององค์เจดีย์ตั้งแต่ปล้องโหนด ฐานบัลลังก์ องค์ระฆัง ลงมา มีสภาพแตกหัก ปูนฉาบบริเวณองค์ระฆังกะเทาะหลุดร่วง อิฐที่ก่อแต่เดิมเสื่อมสภาพ มีรอยแตกร้าวขนาดใหญ่บริเวณตั้งแต่ลานประทักษิณลงมา มีวัชพืชขึ้นกระจายโดยทั่วไป

อุโบสถ

ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธานหรือทางทิศใต้ของวิหาร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ผังอาคารเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผังอาคารอยู่ในสภาพสมบูรณ์ มีช่องหน้าต่างด้านละ 5 ช่อง ที่ซุ้มหน้าต่างมีร่องรอยการประดับตกแต่งด้วยเครื่องถ้วย มีประตูทางเข้าด้านหน้า 2 ช่อง มีมุขทางด้านทิศตะวันออก หลังคามุงด้วยกระเบื้องเคลือบ บริเวณหน้าบันมีร่องรอยการประดับตกแต่งด้วยเครื่องถ้วย และรอบ ๆ อุโบสถมีซุ้มเสมาอยู่ 8 ซุ้ม

1.5 การวางผังหลุมขุดแต่งและขุดค้น

หลังจากทำการสำรวจ บันทึกสภาพปัจจุบันของโบราณสถานก่อนการขุดแต่ง และทำการถากถางทำความสะอาดโบราณสถานแล้ว จึงได้ทำการวางผังหลุมขุดแต่งต่อไป

การวางผังหลุมใช้ระบบตารางสี่เหลี่ยมจัตุรัส (GRID SYSTEM) ขนาด 5x5 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ทำการทั้งหมด โดยกำหนดเส้นแกนหลัก (BASE LINE) 2 เส้น วางตัวตามแนวทิศเหนือ-ใต้ และตะวันออก-ตะวันตก ตัดกันที่จุดกำหนดตายตัว (FIXED POINT) ซึ่งกำหนดไว้ที่มุมของฐานเชิงสี่เหลี่ยมเจดีย์ประธานด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ สำหรับจุดกำหนดระดับมาตรฐานสมมติ (DATUM POINT) อยู่จุดเดียวกับจุดกำหนดตายตัว โดยมีเส้นระดับมาตรฐานสมมติหลัก (DATUM LINE) อยู่เสมอส่วนบนสุดของจุดกำหนดระดับมาตรฐานสมมติ การเรียกชื่อหลุมนับจากจุดตัดกึ่งกลางโบราณสถาน แบ่งพื้นที่โบราณสถานออกเป็นสี่ส่วน จากจุดตัดโบราณสถานนับเป็นหลุมที่ 1 โดยเรียกชื่อตามแนวทิศเหนือ-ใต้ ก่อน แล้วตามด้วยแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก เช่น N1E3, S2W5

เมื่อวางผังหลุมครอบคลุมโบราณสถานทั้งหมดแล้ว ได้ทำการกำหนดหลุมขุดค้น ขนาด 3x3 เมตร จำนวน 1 หลุม พื้นที่กริด S2E13 ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธาน (แผนผังที่ 6)

1.6 เทคนิคการขุดแต่งโบราณสถาน

หลังจากกำหนดพื้นที่ในการขุดแต่งโบราณสถานแล้ว ได้เริ่มดำเนินการขุดแต่ง โดยขุดหลุมทดสอบขนาดกว้าง 1 เมตรในแนวแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก ในบริเวณแนวกริด N3 E20 ถึง N3 E21 เพื่อตรวจหาความสัมพันธ์ของเจดีย์ประธานกับวิหาร

หลังจากนั้นจึงทำการขุดแต่งโดยขุดลอกพื้นดิน ตามระดับชั้นดินธรรมชาติของโบราณสถาน เมื่อพบแนวโบราณสถานหรืออาคารสิ่งก่อสร้าง ก็จะมีการขุดตรวจหาชั้นฐานราก เพื่อปรับระดับชั้นพื้นดินเดิมของโบราณสถานอีกครั้ง (ภาพที่ 5-8)

1.7 เทคนิคการขุดค้นทางโบราณคดี

การขุดแต่งเจดีย์ประธานวัดแม่นางปลื้ม ระหว่างการดำเนินการขุดแต่ง ได้ทำการขุดค้นทางโบราณคดีควบคู่กันไปด้วย เพื่อศึกษาชั้นดินการทำกิจกรรมของคนในอดีต โดยกำหนดพื้นที่หลุมขุดค้นขนาด 3x3 เมตร จำนวน 1 หลุม ในบริเวณพื้นที่กริด S2E13 (ภาพที่ 9-12)

การขุดค้นใช้วิธีการขุดค้นแบบระดับชั้นดินสมมติ ความลึกชั้นละ 10 เซนติเมตร เพื่อเป็นการสะดวกต่อการบันทึกและเก็บหลักฐานทางโบราณคดีที่พบจากหลุมขุดค้น โดยบันทึกพื้นที่ ระดับ ชื่อ ชนิด ของโบราณวัตถุ และวัน/เดือน/ปี ที่พบในการขุดหลุมขุดค้นนี้ หลุมจะขุดลึกลงไปจนถึงระดับชั้นดินที่ไม่ปรากฏร่องรอยกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต โดยหลุมจะมีหลุมประจำหลุมกำหนดเส้นระดับสมมติในแนวระนาบ เพื่อให้วัดระดับความลึกสมมติลงไปในหลุมขุดค้น

1.8 การเก็บหลักฐานและการบันทึกข้อมูล

เมื่อพบโบราณวัตถุหรือหลักฐานทางโบราณคดี จะเก็บรวบรวมไว้ตามชั้นดินธรรมชาติ หรือชั้นดินสมมติของหลุมขุดค้น โดยแยกประเภทโบราณวัตถุออกเก็บตามลำดับ ทั้งนี้เพื่อสะดวกต่อการศึกษาและทำความสะอาด เพื่อไม่ให้โบราณวัตถุเสียหายได้ ดังนี้

แบบบันทึกประจำวัน

ในการทำงานแต่ละวัน จะมีการบันทึกการปฏิบัติงาน โดยจะบันทึกตำแหน่งพื้นที่ที่ได้ดำเนินงาน หลักฐานสิ่งก่อสร้างลงในผัง และโบราณวัตถุที่พบ จะมีการเก็บและบันทึกข้อมูลเบื้องต้นการขุดแต่งหรือขุดค้นตามชั้นดินธรรมชาติหรือชั้นดินสมมติ ประกอบด้วย ชื่อแหล่งโบราณคดี (SITE) พื้นที่ขุดแต่งหรือขุดค้น (AREA) หลุมขุด (SQUARE) ระดับ (LEVEL OR LAYER) วัน/เดือน/ปี (DATE) แผนผัง (PLAN) รายละเอียดของดิน (SOIL DESCRIPTION) และบันทึกข้อมูลโดยละเอียด (FULL DESCRIPTION)

ทะเบียนโบราณวัตถุ

บันทึกรายละเอียดของโบราณวัตถุที่พบ ประกอบด้วย เลขที่โบราณวัตถุ เลขหมวด ชนิด ขนาด สมัยหรือฝีมือช่าง เป็นต้น

การบันทึกภาพถ่าย

การดำเนินงานชุดแต่งและชุดคั่น นอกจากเก็บหลักฐานทางโบราณคดีโดยการจดบันทึกแล้ว ต้องมีการบันทึกภาพด้วยฟิล์มสีของโบราณสถานทั้งสภาพก่อนการชุดแต่ง สภาพขณะดำเนินการชุดแต่ง และสภาพภายหลังการชุดแต่ง

การทำผังหลังการชุดแต่ง

เมื่อทำการชุดแต่งและชุดคั่นทางโบราณคดีเสร็จสมบูรณ์แล้ว ยังต้องมีการเขียนผังโบราณสถานอีกครั้ง เพื่อนำไปวิเคราะห์รูปแบบสันนิษฐานเพื่อการบูรณะ เพื่ออนุรักษ์โบราณสถานต่อไป

บทที่ 2

โบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง

2.1 สภาพโดยทั่วไปและลักษณะแผนผัง

หลังการขุดแต่งลอกดินที่ทับถม ซึ่งมีความหนาประมาณ 50-180 เซนติเมตร ประกอบไปด้วย เศษอิฐ เศษปูน เศษกระเบื้องมุงหลังคา ดิน และวัชพืชที่ขึ้นปกคลุม โบราณสถาน จนถึงระดับชั้นดินที่ทำการขุดรวมสมัยกับตัวโบราณสถานโดยรวมตามโครงการขุดค้น ขุดแต่งโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม (เฉพาะเจดีย์ประธาน) พื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 2,025 ตารางเมตร พบว่าโบราณสถานวัดแม่นางปลื้มประกอบด้วยพื้นที่เขตพุทธาวาสและพื้นที่เขตสังฆาวาส ซึ่งเขตพุทธาวาสอยู่ทางฝั่งตะวันตกของวัด

สภาพโบราณสถานโดยรวมของวัดแม่นางปลื้มหลังการขุดแต่ง ปรากฏร่องรอยของการปรับเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างหลายครั้ง หลักฐานที่ปรากฏมีทั้งแบบที่สร้างใหม่ภายหลังและแบบปรับเปลี่ยนองค์ประกอบเดิม อาทิเช่น การก่อพอกขยายขนาด การซ่อมแซม การต่อเติม และการรื้อถอนบางส่วนเพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมกับการใช้งานและความนิยมในสมัยนั้น ๆ ร่องรอยเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสมัยอยุธยาเกี่ยวกับพุทธศาสนาในด้านความศรัทธาอย่างลึกซึ้ง โดยสะท้อนให้เห็นจากความเอาใจใส่ของพุทธศาสนิกชนต่อพุทธศาสนา ซึ่งปรากฏร่องรอยว่ามีการบูรณะปฏิสังขรณ์ต่อเนื่องกันเรื่อยมา

ลักษณะแผนผังของวัดแม่นางปลื้มเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีเจดีย์ทรงกลมเป็นประธานหลัก วิหารอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน อุโบสถอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธาน มีกำแพงแก้วล้อมรอบเขตพุทธาวาส แนวแกนวัดอยู่ในแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันหน้าไปทางทิศตะวันออก จากลักษณะแผนผังจะเห็นได้ว่าเป็นแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนปลายโดยเอาอุโบสถมาอยู่คู่กับวิหารทางด้านหน้า ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนมาจากแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้นซึ่งมีวิหารกับเจดีย์ประธานเป็นอาคารหลัก

2.2 ลักษณะโบราณสถานภายหลังการขุดแต่ง

เจดีย์ประธาน (แผนผังที่ 7-9 ,ภาพที่ 13-16)

เจดีย์ประธานตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของวิหาร ห่างจากวิหาร 14 เมตร เป็นเจดีย์ทรงกลมตั้งบนฐานเชิงสี่เหลี่ยม สภาพชำรุดหักพัง วัดเส้นผ่าศูนย์กลางบริเวณฐานทรงกลมชั้นล่างสุดได้ประมาณ 14.50 เมตร ความสูงปัจจุบันประมาณ 25 เมตร ซึ่งองค์ประกอบส่วนต่าง ๆ ของเจดีย์ประธาน ตั้งแต่ฐานถึงส่วนยอดประกอบด้วย

-ฐานเชียงชั้นที่ 1 อิฐขนาด 5x15x30 เซนติเมตร สูง 90 เซนติเมตร กว้าง 19.70 เมตร ฐานเชียงชั้นนี้ ก่ออิฐสอปูนฉาบปูนปิดผิวอิฐ พบว่าแนวอิฐชำรุดเสียหายเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านทิศตะวันตก ยังคงสภาพสมบูรณ์ และปูนฉาบก็ชำรุดเสียหายเช่นเดียวกัน เหลือหลักฐานปูนฉาบทางด้านทิศใต้เพียงเล็กน้อย

-ฐานเชียงชั้นที่ 2 กว้าง 19.20 เมตร สูง 30 เซนติเมตร อิฐขนาด 5x15x30 เซนติเมตร ฐานเชียงชั้นนี้ ก่ออิฐสอปูนฉาบปูนปิดผิวอิฐ พบว่าแนวอิฐชำรุดเสียหาย ยกเว้นด้านทิศเหนือและทิศตะวันตก ยังคงสภาพสมบูรณ์ ส่วนปูนฉาบชำรุดเสียหายจนหมด

-ชุดฐานบัวรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น สูง 1.60 เมตร กว้าง 18.70 เมตร เป็นฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย หน้ากระดานขนาดใหญ่ มีบัวลูกแก้ว ประกอบอยู่ 2 เส้น ฐานชั้นนี้ประดับด้วยประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น ทางด้านทิศเหนือมีประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นประดับเหลืออยู่ 5 ตัว ทิศใต้ มีประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นประดับเหลืออยู่ 2 ตัว ทิศตะวันออก มีประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นประดับเหลืออยู่ 6 ตัว ทิศตะวันตก มีประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นประดับเหลืออยู่ 1 ตัว ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นตั้งอยู่บนฐานสี่เหลี่ยมจัตุรัสลดชั้น 1 ชั้น ขนาด 80x80 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างฐานประมาณ 60 เซนติเมตร จากการขุดแต่งพบชิ้นส่วนประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นดังนี้ ด้านทิศตะวันออก พบฐานที่ตั้งประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น 1 ฐาน และชิ้นส่วนลำคอประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น 1 ชิ้น ด้านทิศเหนือ พบชิ้นส่วนลำคอถึงตัวประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น 1 ชิ้น ด้านทิศตะวันตก พบชิ้นส่วนก้นหรือสะโพกประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น 1 ชิ้น ชุดฐานบัวชุดนี้ ก่อด้วยอิฐสอปูน ฉาบปูนปิดผิวอิฐ พบว่าด้านทิศเหนือและทิศใต้ อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ส่วนทิศตะวันออกและทิศใต้ พังทลายบางส่วน โดยเฉพาะช่วงบัวหงาย ส่วนปูนฉาบพบเหลือหลักฐานเพียงเล็กน้อยในทุก ๆ ด้าน

-ชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น สูง 1.80 เมตร กว้าง 15.75 เมตร เป็นฐานบัวที่มีแต่บัวหงาย ซึ่งประกอบด้วยหน้ากระดานขนาดใหญ่ มีบัวลูกแก้ว ประกอบอยู่ 1 เส้น สาเหตุที่ฐานชุดนี้ไม่มีบัวคว่ำ เข้าใจว่า เนื่องจากผนังหน้ากระดานใช้เป็นทีประกอบประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น การที่จะมีบัวคว่ำจะทำให้กีดขวางการประดับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น จึงตัดลดบัวคว่ำออกและที่ผนังนี้พบช่องเสียบเพื่อยึดประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นบริเวณสะโพกกับฐาน พบว่าในพื้นที่ที่ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นหักหายไปจะพบช่องเสียบนี้ 2 ช่องต่อประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น 1 ตัว ช่องเสียบมีขนาด 20x20 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างช่อง 30 เซนติเมตร ชุดฐานชุดนี้ ก่ออิฐสอปูน ฉาบปูนปิดผิวอิฐ พบว่าด้านทิศเหนือ ใต้ และตะวันตก อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ แต่เกิดปัญหา

การทุดเฉียง ส่วนด้านตะวันออก พังทลายลงบางส่วนโดยเฉพาะช่วงบัวหงาย ส่วนปูนฉาบพบว่าเหลือหลักฐานเพียงเล็กน้อยในทุก ๆ ด้าน บริเวณด้านบนปูด้วยอิฐขนาดเล็ก แล้วคาดปูน อิฐขนาด 3x11x24 เซนติเมตร ลักษณะเป็นลานประทักษิณแต่คงจะเป็นการซ่อมแซมในสมัยหลัง เนื่องจากหลักฐานจากการขุดแต่งพบว่าทางทิศตะวันออกมีร่องรอยของบันได ซึ่งมีความสูงตั้งแต่ฐานเฉียงชั้นล่างสุดจนถึงฐานชั้นนี้ และใช้อิฐขนาดเดียวกัน ทำให้สันนิษฐานว่า ในการสร้างบันไดครั้งนี้ อาจจะใช้ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นที่ชำรุดอยู่แล้วบางส่วนออก หรือสร้างบันไดขึ้นบริเวณที่ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นได้พังทลายมาก่อนหน้าแล้ว

-ฐานเฉียงในผังกลม 3 ชั้น ฐานเฉียงชั้นที่ 1 สูง 1.80 เมตร ชั้นที่ 2 สูง 45 เซนติเมตร ชั้นที่ 3 สูง 25 เซนติเมตร ก่ออิฐ สอดดินและฉาบปูนปิดผิวอิฐ สภาพโดยรวมชำรุดเสียหายเล็กน้อย ส่วนปูนฉาบอยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์

-ชุดฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลม สูง 1.40 เมตร เป็นฐานบัวคว่ำ-บัวหงาย ประกอบด้วยหน้ากระดาน มีบัวลูกแก้วอกไก่ประกอบอยู่ 2 เส้น ชุดฐานบัวก่อกอิฐสอดดินฉาบปูน อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ จากหลักฐานการขุดแต่งพบว่าบัวลูกแก้วอกไก่ได้รับการซ่อมเสริมอย่างน้อย 1 ครั้ง เนื่องจากพบว่าในบางช่วงเป็นบัวลูกแก้วอกไก่ บางช่วงถูกซ่อมเสริมเป็นบัวลูกแก้วธรรมดา

-ชุดฐานบัวคว่ำรองรับมาลัยเถา สูง 65 เซนติเมตร เป็นฐานบัวคว่ำ ประกอบด้วยฐานเฉียง 2 ชั้น และบัวคว่ำ 1 ชั้น ชุดฐานนี้อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ยกเว้นทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งพังทลายเป็นส่วนมากเนื่องจากการลักลอบขุด

-มาลัยเถา สูง 1.20 เมตร ทำเป็นมาลัยเถา 3 ชั้น โดยการถากอิฐให้โค้งมน ซึ่งทำให้ง่ายต่อการฉาบปูน สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ยกเว้นทางด้านทิศตะวันตก ซึ่งพังทลายเป็นส่วนมาก เนื่องจากการลักลอบขุด จากหลักฐานการขุดแต่งพบว่ามาลัยเถามีการซ่อมเสริมอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยการก่อมาลัยเถาพอกฐานหน้ากระดานเดิม ซึ่งเป็นฐานหน้ากระดาน 3 ชั้น

-ชุดบัวปากกระสวย สูง 50 เซนติเมตร ประกอบด้วยชั้นของกลีบบัวคว่ำและกลีบบัวหงาย สภาพส่วนใหญ่ค่อนข้างสมบูรณ์ พบเพียงปัญหาการหลุดร่วงของกลีบบัว อาจเนื่องมาจากปูนเสื่อมสภาพ เพราะการทำกลีบบัวใช้เทคนิคการปั้นแปะ

-องค์ระฆัง สูงประมาณ 3.80 เมตร สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ยกเว้นทางด้านทิศตะวันตก พบเป็นช่องขนาดใหญ่เนื่องจากการลักลอบขุด จากหลักฐานพบว่ามีการก่อเสริมองค์ระฆังอย่างน้อย 1 ครั้ง หนาประมาณ 30 เซนติเมตร หลังจากขยายองค์ระฆังให้มี

ขนาดใหญ่ขึ้นแล้ว มีการฉาบปูนทับอีก 3 ชั้น แต่เพียงบาง ๆ สาเหตุที่พบการฉาบ 3 ครั้ง อาจเป็นเทคนิคในการฉาบบาง ๆ ทีละชั้น หรือเป็นการฉาบซ่อมเสริมในสมัยหลัง

-**ปลั๊กลัง** สูงประมาณ 1.30 เมตร ประกอบด้วยฐานเชิง บัวคว่ำ หน้ากระดาน บัว หมาย และเชิงชั้นบน บริเวณหน้ากระดานทำเป็นรูปวงรี ด้านละ 3 ช่อง แต่ละช่องประดับ ด้วยเครื่องถ้วย และที่เชิงชั้นบนก็ประดับเครื่องถ้วยด้วยเช่นกัน โดยประดับเครื่องถ้วย ด้านละ 13 ใบ สลับกันระหว่างใบใหญ่กับใบเล็ก และเครื่องถ้วยที่ประดับบนเชิงชั้นบนทั้งสองขนาดมีขนาดเล็กกว่าที่ประดับบริเวณหน้ากระดาน ปัจจุบันเครื่องถ้วยเหล่านี้สูญหาย หมดแล้ว

-**ก้านฉัตร** ลักษณะเป็นแท่งกลมก่ออิฐฉาบปูน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2.10 เมตร สูงประมาณ 1 เมตร ทำหน้าที่รองรับก้านฉัตรและปล้องไฉน อยู่ในสภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ปูนฉาบหลุดร่วงเพียงเล็กน้อย

-**ฉัตร** ก่อด้วยอิฐพอกทับแกนไม้แล้วฉาบปูน สูงประมาณ 50 เซนติเมตร ทำเป็นรูป บัวคว่ำ (บัวฝาละมี) 1 ชั้น เพื่รองรับปล้องไฉน สภาพค่อนข้างสมบูรณ์ ยกเว้นด้านทิศ ตะวันตก

-**ปล้องไฉน** ลักษณะเป็นรูปทรงกลมซ้อนลดชั้นกันขึ้นไป คั่นด้วยเส้นลวดและหน้า กระดานขนาดเล็ก ปัจจุบันพบจำนวนทั้งหมด 17 ชั้น ส่วนยอดหักหายไป สภาพค่อนข้าง สมบูรณ์ ยกเว้นด้านทิศตะวันตก พบการพอกขยายปล้องไฉนอย่างน้อย 1 ครั้ง จากหลักฐานทางด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้

2.3 เทคนิคการก่อสร้าง

เจดีย์วัดแม่นางปลื้มเริ่มก่อสร้างโดยการบดอัดชั้นดินเพื่รองรับส่วนฐานรากของ เจดีย์ ดินบดอัด (Compact Soil) เป็นดินเหนียวเนื้อละเอียดผสมกับเศษอิฐขนาดเล็ก เนื้อชั้นดินบดอัดจะวางฐานรากของเจดีย์ซึ่งเป็นอิฐขนาด 7x17x34 เซนติเมตร เรียงอิฐ แบบใช้อิฐยาว 1 แถว สลับกับใช้อิฐสั้น 1 แถว (Stretch bound) ส่วนฐานรากนี้จะอยู่ใต้ดิน ในส่วนอื่น ๆ ของเจดีย์นี้เป็นการเรียงอิฐแบบไม่มีแบบแผนตายตัว เท่าที่พบมีทั้งการเรียง อิฐแบบยาว 1 แถว สลับกับอิฐสั้น 1 แถว แบบอิฐยาว 1 ก้อน สลับอิฐสั้น 2 ก้อน แบบอิฐ ยาว 1 ก้อน สลับอิฐสั้น 1 ก้อน โดยมีความเหลือมของอิฐแต่ละแถวประมาณ $\frac{1}{4}$ ก้อน

การเรียงอิฐบริเวณส่วนองค์ประกอบสถาปัตยกรรมเช่น ลูกแก้ว ฐานบัว และมาลัย เถา จะใช้อิฐโกลน หรืออิฐที่ตากเป็นรูป ก่อเหลือมออกมาเป็นรูปร่างคร่าว ๆ จากนั้นจึงฉาบ ปูนแต่งเป็นรูปร่างที่ต้องการ

บทที่ 3

โบราณวัตถุจากการขุดแต่ง

โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดแต่งพบว่ามีมากมายหลายประเภท การวิเคราะห์หลักฐานทางด้านโบราณวัตถุทั้งหมดจำเป็นต้องแยกวิเคราะห์ออกเป็นแต่ละชนิดและประเภท เพื่อให้เห็นภาพรวมและความสัมพันธ์ของโบราณวัตถุแต่ละประเภท ซึ่งจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์อายุสมัยของโบราณสถานได้

ดังนั้นจึงได้แยกการพิจารณาวิเคราะห์โบราณวัตถุที่พบจากการขุดแต่งโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม พบโบราณวัตถุประเภทต่าง ๆ สามารถจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

- โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม
- โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา
- โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือ เครื่องใช้
- โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาในประเทศ
- โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาต่างประเทศ
- โบราณวัตถุประเภทอื่น ๆ

3.1 โบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรม

จากการขุดแต่งพบโบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมจำนวนมาก มีทั้งที่ทำจากดินเผาและปูนปั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณวัตถุที่ทำจากดินเผาพบเป็นจำนวนมาก ดังรายละเอียดของการศึกษาวิเคราะห์แบ่งแยกตามประเภทของวัสดุที่ใช้เป็นส่วนประกอบทางสถาปัตยกรรมดังต่อไปนี้

3.1.1 ประเภทดินเผา

ประกอบด้วยกระเบื้องมุงหลังคาแบบต่าง ๆ เช่น กระเบื้องกาบกล้วย กระเบื้องเชิงชาย ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด ส่วนใหญ่พบบริเวณรอบ ๆ เจดีย์ประธาน

3.1.1.1 กระเบื้องมุงหลังคา กระเบื้องมุงหลังคาที่พบส่วนใหญ่อยู่ในสภาพแตกหัก กระจายตัวอยู่บริเวณด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ซึ่งด้านนี้ติดกับด้านทิศตะวันตกของวิหาร เท่าที่พบมี 2 ชนิด คือ กระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้และกระเบื้องกาบกล้วยตัวเมีย

-กระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้ ลักษณะเป็นกระเบื้องเนื้อดินธรรมดา ไม่เคลือบผิว ขึ้นรูปด้วยมือ ทรงสอบยาว เมื่อมองจากด้านตัดจะอยู่ในทรงโค้งครึ่งวงกลม มีเดือยยาวอยู่ในรูปทรงกรวยที่ปลายด้านหนึ่งเพื่อใช้เกี่ยวกับไม้ระแนง ความยาวประมาณ 30 เซนติเมตร ส่วนที่ติดกับเดือยกว้างประมาณ 11 เซนติเมตร ปลายอีกด้านกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร เดือยยาว 6 เซนติเมตร

-กระเบื้องกาบกล้วยตัวเมีย ลักษณะเป็นกระเบื้องเนื้อดินธรรมดา ไม่เคลือบผิว ขึ้นรูปด้วยมือทรงแบนยาวและขอบโค้งงอที่ขอบด้านข้าง บริเวณตรงกลางจะเรียบไม่โค้งเหมือนกระเบื้องตัวผู้ มีเดือยแบนและสันทรงสี่เหลี่ยมติดอยู่ที่ปลายด้านหนึ่ง ความยาวประมาณ 2 เซนติเมตร ส่วนปลายที่ติดกับเดือยกว้างประมาณ 20 เซนติเมตร ปลายอีกด้านกว้างประมาณ 15 เซนติเมตร หนา 1 เซนติเมตร เดือยยาว 1.5 เซนติเมตร การมุงหลังคาจะมุงสลับกันระหว่างกระเบื้องกาบกล้วยตัวผู้กับกระเบื้องกาบกล้วยตัวเมีย

3.1.1.2 กระเบื้องเชิงชาย เป็นกระเบื้องตัวสุดท้ายที่มุงอยู่ริมชายคา ทำเป็นทรงสามเหลี่ยมปิดปลายกระเบื้อง บริเวณสามเหลี่ยมนี้ทำเป็นลายต่าง ๆ จากการขูดแต่งพบลายเทพพนมเพียงลายเดียว ลักษณะกรอบนอกทรงสามเหลี่ยมหยักโค้งออกครีบริบที่ด้านข้าง กรอบในเป็นรูปเทวดาทรงขลุ่ยทริดพนมมือ มีกรรเจียกจอนหู ซึ่งทำเป็นรูปกระหนกสะบัดพลี ส่วนกลีบบัวใต้เทพพนม ลักษณะเป็นก้านยาว ๆ ลักษณะคล้ายใบไม้ มีหยักที่ขอบ เริ่มมีเค้าของกระหนก¹(ภาพที่ 17 ,ภาพลายเส้นที่ 1)

3.1.1.3 ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด (Porcelain) จากการขูดแต่งบริเวณฐานเจดีย์ พบภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียดซึ่งใช้ประดับองค์เจดีย์ประธานทั้งหมด 4 ชิ้น โดยมีเศษปูนติดอยู่ที่ก้นภาชนะ ทำให้สันนิษฐานว่าใช้สำหรับประดับองค์เจดีย์ประธานบริเวณบังลังก์ ดังรายละเอียดดังนี้

- ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หยวน ที่พบในพื้นที่ N2W3 โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 6 (ภาพที่ 18, ภาพลายเส้นที่ 2) เป็นภาชนะทรงจาน (Plate) สูง 2 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางที่ส่วนปากประมาณ 10 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐาน 6 เซนติเมตร ฐานมีเชิงทำลวดลายนูนได้เคลือบสีเขียว บริเวณก้นภาชนะพบว่ามีปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่ใช้ประดับองค์เจดีย์สภาพชำรุด

¹ ประทีป เพ็งตะโก.กระเบื้องเชิงชายสมัยอยุธยา.(2540).หน้า 93

- ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หยวน² พบในพื้นที่ N4W8 โบราณวัตถุชิ้นพิเศษหมายเลข 23 (ภาพที่ 19, ภาพลายเส้นที่ 3) เป็นภาชนะทรงจาน (Plate) สูง 2 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนปากประมาณ 10 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐานประมาณ 6 เซนติเมตร ฐานมีเชิง ทำลวดลายนูนได้เคลือบสีเขียว บริเวณก้นภาชนะพบว่ามีปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่ใช้ประดับเจดีย์ประธานบริเวณบัลลังก์ สถาปัตยกรรม

- ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หมิง พบในพื้นที่ N3E21 เป็นภาชนะทรงจาน (Plate) เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนปากและส่วนฐานไม่สามารถวัดได้ เนื่องจากชำรุดมาก ฐานมีเชิงเขียนลายสีน้ำเงินได้เคลือบ บริเวณก้นภาชนะพบว่ามีเศษปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่ใช้ประดับองค์เจดีย์ประธาน

- ภาชนะดินเผาเครื่องเคลือบเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หมิง³ พบในพื้นที่ N3E21 เป็นภาชนะทรงจาน (Plate) สูง 4 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนปากและส่วนฐานไม่สามารถวัดได้เนื่องจากชำรุดมาก ฐานมีเชิงเขียนลายสีน้ำเงินได้เคลือบ บริเวณก้นภาชนะพบว่ามีเศษปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่ใช้ประดับองค์เจดีย์ประธาน

3.1.2 ประเภทปูนปั้น

ได้แก่ชิ้นส่วนปูนปั้นประดับสิ่งทึ่มปั้นซึ่งล้อมอยู่รอบ ๆ ฐานเจดีย์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.2.1 ชิ้นส่วนปูนปั้น พบในพื้นที่ N3E21 (ภาพที่ 20, ภาพลายเส้นที่ 4) เป็นลายประจำยามดอกสี่กลีบ ทำเป็นรูปกระหนก 4 ตัวล้อมรอบวงกลม ลักษณะคล้ายดอกไม้ อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด กว้าง 10 เซนติเมตร ยาว 12 เซนติเมตรหนา 4.5 เซนติเมตร ประดับอยู่บริเวณกลางหน้าอกของสิ่งทึ่มปั้น

3.1.2.2 ชิ้นส่วนปูนปั้น พบในพื้นที่ N3E21 (ภาพที่ 21, ภาพลายเส้นที่ 5) เป็นลายกระหนกเรียงกันเป็นแถวยาว ด้านล่างทำเป็นลายไขปลาเห่นระยะห่างระหว่างจุด 1 เซนติเมตร กว้าง 6 เซนติเมตร ยาว 11 เซนติเมตรหนา 3.5 เซนติเมตร ไม่สามารถระบุได้ว่าประดับอยู่ส่วนใดของตัวสิ่งทึ่มเนื่องจากชำรุดมาก

² ฅญรฎกัทร จันทวข.เคร่อืงดว้ยจขน์ทึพบจากนห่งบอรานคคตขในประเทศไทย.(กรงเทพ :

รอรทขมทึมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร,2537).นห้ 28-31.

³ เร่อืงเดอวกัน, นห้ 31-37.

3.1.2.3 **ชั้นส่วนปูนปั้น พบในพื้นที่ N1E6** (ภาพที่ 22,ภาพลายเส้นที่ 6) เป็นลายกระหนกเรียงกันเป็นแถวยาวซ้อนกัน 2 ชั้น ด้านล่างทำเป็นลายไขปลา เว้นระยะห่างระหว่างจุด 1 เซนติเมตร ไม่สามารถระบุได้ว่าประดับอยู่ส่วนใดของตัวสิงห์เนื่องจากชำรุดมาก

3.1.2.4 **ชั้นส่วนปูนปั้น พบในพื้นที่ N3W5** (ภาพที่ 23 ,ภาพลายเส้นที่ 7) เป็นลายกระหนกเรียงตัวกันเป็นแถวยาว ซ้อนกัน 2 ชั้น ในรูปโค้ง ด้านล่างเรียบ ไม่สามารถระบุได้ว่าประดับอยู่ส่วนใดของตัวสิงห์เนื่องจากชำรุดมาก

ตารางที่ 3.1 แสดงโบราณวัตถุที่เป็นส่วนประกอบสถาปัตยกรรม

ลำดับที่	หมายเลข ถุ	ตำแหน่ง ที่พบ	ประเภท	รายละเอียด
1	5 (SF#6)	N2W3	ภาชนะดินเผา	เป็นภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบเนื้อ ละเอียด ทรงจาน (Plate) สูง 2 เซนติเมตร เส้น ผ่าศูนย์กลางที่ส่วนปากประมาณ 10 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐาน 6 เซนติเมตร ฐานมีเชิง เขียนลายใต้เคลือบสี เขียว บริเวณก้นภาชนะพบว่ามีปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะดินเผาที่ใช้ประดับ องค์เจดีย์ สภาพชำรุด
2	6	N1E6	ลายปูนปั้น	เป็นลายกระหนกเรียงตัวกันเป็นแถวยาว ซ้อน กัน 2 ชั้น ด้านล่างทำเป็นลายไขปลา เว้นระยะ ห่างระหว่างจุด 1 เซนติเมตร ประดับอยู่บริเวณ
3	7	N3W5	ลายปูนปั้น	เป็นลายกระหนกเรียงตัวกันเป็นแถวยาว ซ้อน กัน 2 ชั้น ในรูปโค้งด้านล่างเรียบ ประดับอยู่ บริเวณ
4	8	N3E21	ภาชนะดินเผา	เป็นภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบเนื้อ ละเอียดทรงจาน (Plate) เส้นผ่าศูนย์กลางส่วน ฐานประมาณ 8.5 เซนติเมตร ฐานมีเชิงเขียน ลายสีน้ำเงินใต้เคลือบ บริเวณก้นภาชนะพบ เศษปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่ใช้ ประดับองค์เจดีย์ สภาพชำรุด

ลำดับที่	หมายเลข ถุ	ตำแหน่ง ที่พบ	ประเภท	รายละเอียด
4	8	N3E21	ภาชนะดินเผา	เป็นภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบเนื้อ ละเอียดทรงจาน (Plate) สูง 4 เซนติเมตร เส้น ผ่าศูนย์กลางส่วนปากและส่วนฐานไม่สามารถ ระบุได้ เนื่องจากชำรุดมาก บริเวณก้นภาชนะ พบว่ามีเศษปูนติดอยู่ ฐานมีเชิง สันนิษฐานว่า เป็นภาชนะที่ใช้ประดับองค์เจดีย์
			ลายปูนปั้น	เป็นลายประจำยามดอกสี่กลีบทำเป็นรูป กระหนก 4 ตัว ล้อมรอบวงกลมอยู่ในภายใน กรอบรูปสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ประดับอยู่ บริเวณกลางหน้าอกสิ่งหุ่นปั้น
4	8		ลายปูนปั้น	เป็นลายกระหนกเรียงตัวกันเป็นแถวยาว ด้าน ล่างทำเป็นลายไขปลา เว้นระยะห่างระหว่าง จุด 1 เซนติเมตร ประดับอยู่บริเวณ
5	14 (SF#23)	N4W8	ภาชนะดินเผา	เป็นภาชนะดินเผาประเภทเครื่องเคลือบเนื้อ ละเอียดทรงจาน (Plate) สูง 2 เซนติเมตร เส้น ผ่าศูนย์กลางส่วนปากประมาณ 10 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐานประมาณ 6 เซนติเมตร ฐานมีเชิง เขียนลายได้เคลือบสี เขียว บริเวณก้นภาชนะพบว่ามีปูนติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นภาชนะที่ใช้ประดับองค์เจดีย์ สภาพชำรุด

3.2 โบราณวัตถุที่เป็นรูปเคารพทางศาสนา

ภายหลังการขุดแต่ง พบโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องเนื่องในพระพุทธศาสนา มีทั้งที่เป็นพระพุทธรูปแบบลอยตัวและพระพิมพ์ สร้างจากวัสดุหลายประเภทที่แตกต่างกันออกไปตามความนิยมและความเหมาะสมของงานช่าง แบ่งออกตามประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.2.1 พระพุทธรูปแบบลอยตัว

พระพุทธรูปแบบลอยตัวที่ได้จากการขุดแต่ง มีทั้งที่สร้างจากสำริดและดินเผาตามจุดประสงค์ของผู้สร้างและความสะดวกในการหาวัสดุ สามารถแบ่งแยกรายละเอียดตามประเภทของวัสดุที่ใช้ในการสร้างได้ดังนี้ คือ

3.2.1.1 ประเภทสำริด ชิ้นส่วนพระพุทธรูปที่พบเป็นชิ้นส่วนของพระพุทธรูปทั้ง 4 องค์ ทั้งหมดมีแกนดินที่ถูกไฟเผาติดอยู่ภายใน แสดงให้เห็นถึงเทคนิคการหล่อโดยแทนที่ขี้ผึ้ง⁴ (Cire หรือ Lost wax casting) มีความแตกต่างตามสภาพที่เหลืออยู่ดังนี้

ชิ้นที่ 1 (ภาพที่ 24,ภาพลายเส้นที่ 8) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง S1E4 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 3) พบเพียงพระเศียรพระพุทธรูปทรงชฎาเทริด

ชิ้นที่ 2 (ภาพลายเส้นที่ 9) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N3W5 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 12) ลักษณะเป็นฐานพระพุทธรูปพื้น เหลือเพียงส่วนบนของฐานเพียงมุมเดียวทำเป็นรูปกลีบบัวซ้อนกัน

ชิ้นที่ 3 (ภาพที่ 25) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N4W8 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 24) ลักษณะเป็นพระชัยมงคล เหลือตั้งแต่ฐานไปจนถึงพระอุระ ส่วนพระเศียรหักหายไป ทำปางสมาธิ ที่พระอุระปรากฏเส้นสังฆาฏิชัดเจน ประทับนั่งอยู่บนฐานหน้ากระดานเจาะช่องสามเหลี่ยมไว้ทั้งด้านหน้าและด้านหลังด้านละ 2 ช่อง ฐานด้านหลังชำรุดมาก มีร่องรอยของการลงรักปิดทอง การที่ฐานหน้ากระดานเจาะช่องสามเหลี่ยม คงตั้งใจให้หมายความว่า เป็นฐานสิงห์⁵

ชิ้นที่ 4 (ภาพลายเส้นที่ 10) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N4W8 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 24) ส่วนหน้าหัก สภาพชำรุดเสียหายมาก แต่ยังปรากฏพระบาทอยู่ 1 ข้าง จากหลักฐานที่เหลืออยู่ สันนิษฐานว่าเป็นพระบาทด้านขวาวางพาดบนพระเพลาซ้าย

ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริดที่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นส่วนใด พบอยู่ทั่วไปในพื้นที่ขุดแต่ง ดังรายละเอียดดังนี้

N1W1	จำนวน 3 ชิ้น	น้ำหนัก 195 กรัม
N1E6	จำนวน 2 ชิ้น	น้ำหนัก 45 กรัม
N5W9	จำนวน 1 ชิ้น	น้ำหนัก 10 กรัม
N3E21	จำนวน 8 ชิ้น	น้ำหนัก 265 กรัม

⁴ หจก.พรอนันท์ก่อสร้าง.รายงานวัดหน้าพระธาตุ โครงการขุดแต่ง ขุดค้นและออกแบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานวัดหน้าพระธาตุ.(2542), หน้า 134.

⁵ ประทีป เพ็งตะโก.วัดไชยวัฒนาราม(กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์,2537), หน้า 130.

N3W5	จำนวน 1 ชั้น	น้ำหนัก 350 กรัม
N2W3	จำนวน 4 ชั้น	น้ำหนัก 185 กรัม
N4W8	จำนวน 9 ชั้น	น้ำหนัก 260 กรัม

3.2.1.2 ประเภทดินเผา พบชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผา เนื้อดินธรรมดา (Earthenware) สีน้ำตาลมีความแตกต่างตามสภาพที่เหลืออยู่ ดังนี้

ชั้นที่ 1 (ภาพที่ 26,ภาพลายเส้นที่ 11) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N2W3 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 5) เหลือเพียงส่วนฐาน อยู่ในสภาพชำรุดมาก บริเวณฐานส่วนบนทำเป็นลายกลีบบัวซ้อนกัน ด้านล่างทำเป็นลายขาสิงห์ ขนาดหน้าตัก 2.5 เซนติเมตร สูง 3.50 เซนติเมตร สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปปูน แต่เงินที่บุองค์พระหลุดหายหมด

ชั้นที่ 2 (ภาพที่ 27,ภาพลายเส้นที่ 12) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N2E14 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 16) ลักษณะเป็นฐานพระพุทธรูปดินเผา เหลือเพียงส่วนด้านหลังฝังซ้าย ตรงกลางฐานมีห่วงเหล็กติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นที่สำหรับเสียบฉัตร

ชั้นที่ 3 (ภาพลายเส้นที่ 13) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N1E7 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 15) เหลือหลักฐานเพียงส่วนพระเพลา พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระพาหุด้านขวา แสดงปางมารวิชัย สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปปูน แต่เงินที่บุองค์พระหลุดหายหมด

ชั้นที่ 4 (ภาพลายเส้นที่ 14) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N3W8 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 25) เหลือเพียงฐานอยู่ในสภาพชำรุดมาก บริเวณฐานส่วนบนทำเป็นลายกลีบบัวซ้อนกัน ส่วนล่างลงมาทำเป็นลายขาสิงห์ สันนิษฐานว่าเป็นพระพุทธรูปปูน แต่เงินที่บุองค์พระหลุดหายหมด

3.2.2 พระพิมพ์

จากการขุดแต่งบริเวณรอบ ๆ ฐานเจดีย์ประธาน พบพระพิมพ์ทั้งสิ้น 2 องค์ สภาพชำรุดทั้งหมด สามารถแบ่งตามประเภทวัสดุที่ใช้สร้างได้ 2 ประเภท คือ ประเภทดินเผา และประเภทเนื้อชิน มีรายละเอียดดังนี้

3.2.2.1 ประเภทดินเผา

พบเพียง 1 องค์ (ภาพที่ 28,ภาพลายเส้นที่ 15) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N1E7 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 20) สภาพชำรุดมากเหลือเพียงส่วนขา ครองจีวรแบบห่มคลุม ประทับยืนบนฐานบัวลูกฟัก ไม่สามารถระบุปางได้

3.2.2.2 ประเภทเนื้อชิน

พบเพียง 1 องค์ (ภาพที่ 29,ภาพลายเส้นที่ 16) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N4W7 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 15) สภาพชำรุด สูง 5 เซนติเมตร ด้านหลังเรียบ ด้านหน้าแสดงรูปพระพุทธรูปประทับยืน ครองจีวรแบบนุ่งห่มแนบพระวรกาย นุ่งผ้าโค้งเว้าใต้พระอุทร มีสายรัดประคดรัดอยู่ที่บันพระองค์ ปล่อยชายลงมาตรงกลาง พระเศียรหักหายไป ทำให้ไม่สามารถศึกษารูปแบบ อายุสมัยได้ พระหัตถ์ข้างขวายกขึ้นแนบพระอุระ หงายฝ่าพระหัตถ์ออก พระหัตถ์ข้างซ้ายทอดลงแนบพระวรกาย ลักษณะเช่นนี้ พออนุมานได้ว่าเป็นพระพิมพ์แบบปางห้ามญาติ⁶

ตารางที่ 3.2 แสดงรายละเอียดพระพุทธรูปและพระพิมพ์

หมายเลขจุด	ตำแหน่งที่พบ	ประเภทโบราณวัตถุ	วัสดุที่ใช้ทำ	รายละเอียด
4 (SF#3)	S1E4	เศียรพระพุทธรูป	สำริด	พบเพียงส่วนพระเศียรพระพุทธรูปทรงเทริด ทำด้วยสำริด
5 (SF#5)	N2W3	พระพุทธรูปเงิน	ดินเผา	เหลือเพียงส่วนฐาน อยู่ในสภาพชำรุดมาก เงินที่บุองค์พระหลุดหายหมดแล้ว บริเวณฐานส่วนบนทำเป็นลายกลีบบัวซ้อนกัน ล่างลงมาทำเป็นลายขาสิงห์ ขนาดหน้าตัก 2.5 เซนติเมตร สูง 3.50 เซนติเมตร
7 (SF#12)	N3W5	ฐานพระพุทธรูป	สำริด	ลักษณะเป็นฐานพระพุทธรูปยืน เหลือเพียงส่วนบนของฐาน ทำเป็นรูปกลีบบัว

⁶ หจก.พรอนันท์ก่อสร้าง.เรื่องเดิม,หน้า101.

หมายเลขจุด	ตำแหน่ง ที่พบ	ประเภท โบราณวัตถุ	วัสดุที่ ใช้ทำ	รายละเอียด
10 (SF#15)	N4W7	พระพิมพ์	ดิน	สภาพชำรุด สูง 5 เซนติเมตร ด้านหลังเรียบ ด้านหน้าแสดงรูปพระพุทธรูปประทับยืน ครองจีวรแบบห่มคลุม แขนพระวรกาย นุ่งผ้าโค้งเว้าใต้พระอุทร มีสายรัดประคตรัดอยู่ที่ข้อมือ พระองค์ ปลอยชายยาวลงมาตรงกลาง พระเศียรหักหายไป ทำให้ไม่สามารถศึกษา รูปแบบ อายุและสมัยได้ พระหัตถ์ข้างขวายกขึ้นแบบพระอุระนายผ้าพระหัตถ์ออก พระหัตถ์ข้างซ้ายทอดลงแนบพระวรกาย ลักษณะเช่นนี้ พออนุมานได้ว่าเป็นพระพิมพ์แบบปางห้ามญาติ
12 (SF#16)	N2E14	ฐานพระพุทธรูป	ดิน เผา	ลักษณะเป็นฐานพระพุทธรูปดินเผา เหลือเพียงส่วนด้านหลังฝังซ้าย ตรงกลางฐานมีแท่งโลหะติดอยู่ สันนิษฐานว่าเป็นที่สำหรับเสียบฉัตร
13 (SF#20)	N1E7	พระพิมพ์	ดิน เผา	สภาพชำรุดมากเหลือเพียงส่วนขา ครองจีวรแบบห่มคลุม ประทับยืนบนฐานบัวลูกฟัก ไม่สามารถระบุปางได้
		พระพุทธรูป เงิน	ดิน เผา	เหลือเพียงส่วนพระเพลาพระหัตถ์ซ้ายวางบนพระพาหุด้านขวา แสดงปางมารวิชัย
14 (SF#20)	N4W8	พระพุทธรูป สำริด	สำริด	ลักษณะเป็นพระชัยมงคล เหลือตั้งแต่ฐานไปจนถึงพระอุระ ส่วนพระเศียรหักหายไป ทำปางสมาธิ ที่พระอุระปรากฏเส้นสังขมาฏีชัดเจน ฐานหน้ากระดานเจาะช่องสามเหลี่ยมไว้ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ด้านละสองช่อง ด้านหลังบริเวณฐานชำรุดมาก

หมายเลขถุง	ตำแหน่ง ที่พบ	ประเภท โบราณวัตถุ	วัสดุที่ ใช้ทำ	รายละเอียด
14 (SF#20)	N4W8	ชิ้นส่วนพระ พุทธรูป	สำริด	ส่วนหน้าตัก สภาพชำรุดเสียหายมาก แต่ยัง ปรากฏพระบาทอยู่ 1 ข้าง จากหลักฐานที่ เหลืออยู่ สันนิษฐานว่าเป็นพระบาทด้านขวา วางพาดบนพระเพลาด้านซ้าย
14 (SF#25)	N4W8	พระพุทธรูป เงิน	ดิน เผา	เหลือเพียงส่วนฐาน ทั้ง 3 ชั้นอยู่ในสภาพ ชำรุดมาก เงินที่บุองค์พระหลุดหายหมดแล้ว บริเวณฐานส่วนบนทำเป็นลายกลีบบัวซ้อน กัน ส่วนกลางลงมาทำเป็นลายขาสิงห์

3.2.3 เม็ดพระศก

ในระหว่างการขุดแต่ง พบเม็ดพระศกที่ทำจากดินเผาและปูนปั้น ซึ่งเม็ดพระศกที่พบมีเทคนิคการขึ้นรูปแบบเดียวกันคือ การปั้นดินเหนียวหรือปูนให้เป็นเส้นกลมยาว นำมาขดเป็นวงรอบ โดยการเวียนขวาประมาณ 3 รอบ ซ้อนลดหลั่นกันขึ้นไป ส่วนยอดสุดเรียบแหลม แล้วจึงตกแต่งให้ได้รูปทรงอีกครั้งหนึ่ง สามารถแบ่งประเภทตามรายละเอียดของวัสดุที่ใช้ในการทำได้ 2 ประเภทคือ

3.2.3.1 ประเภทดินเผา (ภาพที่ 30 ,ภาพลายเส้นที่ 17-18) พบทั้งสิ้น 9 ชิ้น คิดเป็นน้ำหนัก 155 กรัม แยกออกได้เป็น 2 สี คือ สีแดงอิฐ (5YR 6/6 reddish yellow) และสีน้ำตาล (7.5 YR 6/4 light brown) ขนาดใหญ่ที่สุดมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางที่ส่วนล่างประมาณ 3.2-3.5 เซนติเมตร สูง 2-2.5 เซนติเมตร ขนาดเล็กที่สุดมีเส้นผ่าศูนย์กลางที่ส่วนล่าง 2 เซนติเมตร สูง 1.8 เซนติเมตร

เม็ดพระศกที่พบเกือบทั้งหมด มีส่วนล่างทำเป็นหลุมตื้น ๆ มีร่องรอยของปูนอุดติดอยู่ แสดงให้เห็นถึงการใช้งานที่ต้องประกบกับวัสดุอื่น ส่วนเม็ดพระศกชิ้นที่เล็กที่สุดด้านล่างเรียบ ยังคงมีเศษปูนติดอยู่

3.2.3.2 ประเภทปูนปั้น (ภาพลายเส้นที่ 19) พบทั้งสิ้น 7 ชิ้น โดยพบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N2W3 จำนวน 1 ชิ้น (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 4) , N3W5 จำนวน 1 ชิ้น (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 18) น้ำหนักรวม 205 กรัม มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางที่ส่วน

ล่างประมาณ 3.5-4 เซนติเมตร สูง 1.5-2.5 เซนติเมตร สภาพส่วนใหญ่ชำรุดเพราะทำจากปูนปั้น ซึ่งเป็นวัสดุที่สึกกร่อนได้ง่ายเมื่อปูนหมดอายุ ส่วนล่างทำเป็นฐานเรียบ ๆ สามารถศึกษารายละเอียดของเม็ดพระศกได้จากตารางที่ 3.3

ตารางที่ 3.3 แสดงรายละเอียดเม็ดพระศก

หมายเลขธง	ตำแหน่งที่พบ	สภาพ	เทคนิค	รายละเอียด	ศก./สูง (ซม.)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)
5 (SF#4)	N2W3	สมบูรณ์	ขึ้นรูปด้วยมือ	เม็ดพระศกทำจากปูน ด้านล่างเรียบ	4/2.5	1	40
7 (SF#11)	N3W5	ชำรุด	ขึ้นรูปด้วยมือ	เม็ดพระศกปูนปั้น สภาพชำรุดมาก ด้านล่างเรียบ ขนาดกลาง	3.5/1.5	1	15
	N3W5	สมบูรณ์	ขึ้นรูปด้วยมือ	เม็ดพระศกดินเผาสี ส้มอมน้ำตาล ด้านล่างเป็นหลุม บางชิ้นพบเศษปูนติดอยู่ที่ด้านล่าง	3.5/2.5	3	65
	N3W5	สมบูรณ์	ขึ้นรูปด้วยมือ	เม็ดพระศกดินเผา ขนาดเล็ก ลักษณะตัน ด้านล่างเรียบ พบเศษปูนติดอยู่	2/1.8	1	5
12 (SF#18)	N3E4	สมบูรณ์ 3 ชำรุด 1	ขึ้นรูปด้วยมือ	เม็ดพระศกดินเผา ขนาดกลาง ลักษณะกลวง ทำเป็นเส้นแล้ว ขุดขึ้นไปได้ฐานกลวงสีน้ำตาล	3.3/2.5	4	60
	N3E4	ชำรุด	ขึ้นรูปด้วยมือ	เม็ดพระศกปูนปั้น ลักษณะตัน ด้านล่างเรียบ	3.7/2	5	150

หมายเลข	ตำแหน่ง ที่พบ	สภาพ	เทคนิค	รายละเอียด	ศก./สูง (ซม.)	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)
12 (SF#18)	N3E4	สมบูรณ์	ขึ้นรูป ด้วยมือ	เม็ดพระศกดินเผา ขนาดกลาง ลักษณะ กลวง ทำเป็นเส้นแล้ว ขัดขึ้นไปจากใหญ่ไป หาเล็ก ได้ฐานกลวง สลิ้ม ได้ฐานมีเศษปูน ติดอยู่	3.2/2	1	25

3.3 โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือ เครื่องใช้

3.3.1 ตะปูเหล็ก มีลักษณะแตกต่างกัน แบ่งออกเป็น 2 แบบ

แบบที่ 1 พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N3E20 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 2) ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยมรูปตัวยู งอปลายทั้งสองด้านตั้งฉาก ปลายแหลมยาว 15 เซนติเมตร หนา 0.6 เซนติเมตร มีสนิมเหล็ก (Iron Oxide) เกาะอยู่มาก (ภาพที่ 31, ภาพลายเส้นที่ 20)

แบบที่ 2 พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N1E6 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 6) , N3W5 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 13) ,N2E14 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 19) ลักษณะเป็นแท่งสี่เหลี่ยมตรง ปลายสอบ งอบริเวณหัวเล็กน้อย พบทั้งหมด 2 ขนาด ขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 11 เซนติเมตร หนาประมาณ 0.6 เซนติเมตร ขนาดเล็ก ยาว 6.5 เซนติเมตร หนาประมาณ 0.5 เซนติเมตร (ภาพที่ 32, ภาพลายเส้นที่ 21-22)

ตะปูโลหะทั้งหมดมีสนิมเหล็ก (Iron oxide) เกาะติดอยู่หนาแน่นมาก สันนิษฐานในเบื้องต้นว่า อาจเป็นเครื่องมือใช้ในการตอกยึดเครื่องมือไม้ที่ใช้ในการประกอบสถาปัตยกรรม

3.4 โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาในประเทศ

3.4.1 ภาชนะดินเผาเตาพื้นเมือง

-ภาชนะดินเผาหมายเลข 1 พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N3E20 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 1) สภาพไม่สมบูรณ์ ขึ้นรูปด้วยมือ (Hand-Modeled) ผสมกับการใช้แป้นหมุน โดยเฉพาะส่วนฐานของภาชนะ เป็นภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) สีแดงส้ม (5YR 7/6 reddish yellow) รูปทรงถ้วยดินเผา มีเชิงค่อนข้างสูง ปากผาย สูง 7.5

เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนปากประมาณ 8.5 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐาน 5 เซนติเมตร (ภาพที่ 33, ภาพลายเส้นที่ 23)

-ภาชนะดินเผาหมายเลข 3 พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N1E6 (โบราณวัตถุชิ้นพิเศษ หมายเลข 7) สภาพไม่สมบูรณ์ ขึ้นรูปด้วยมือผสมกับการใช้แป้นหมุน โดยเฉพาะส่วนฐานของภาชนะ เป็นภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) สีแดงอิฐ (5YR 6/6 reddish yellow) รูปทรงถ้วยดินเผามีเชิงสูง ปากผาย เส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐาน 7.5 เซนติเมตร (ภาพที่ 34, ภาพลายเส้นที่ 24)

-เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดาไม่เคลือบ (Unglazed Earthenware) พบเป็นเศษแตกหักกระจายอยู่ทั่วบริเวณ เนื้อดินเผาไม่แกร่ง มีทั้งเนื้อหยาบและเนื้อละเอียด จำนวนรวมทั้งสิ้น 298 ชิ้น น้ำหนักรวม 8,350 กรัม (ภาพที่ 35)

ภาชนะดินเผาเตาพื้นเมืองที่พบจากการขุดแต่ง สันนิษฐานว่ามาจากแหล่งผลิตภาชนะดินเผาพื้นเมืองอยุธยา ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านทิศเหนือนอกเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ริม 2 ฝั่ง คลองสระบัว และคลองบางขวด ทั้งนี้เอกสารแผนที่พระนครศรีอยุธยา ได้กล่าวถึงชื่อหมู่บ้านที่ผลิตภาชนะดินเผา คือ บ้านหม้อ บ้านกระเบื้อง บ้านวัดครุฑ เป็นต้น

ภาชนะดินเผาเนื้อดินนั้น สามารถจัดแยกตามลักษณะสีผิวของเศษภาชนะดินเผาได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 สีส้ม, สีแดง (5YR 7/8 reddish yellow) จำนวนรวมทั้งสิ้น 203 ชิ้น น้ำหนักรวม 6,215 กรัม

กลุ่มที่ 2 สีส้มนวล (7.5YR 7/4 Pink)จำนวนรวมทั้งสิ้น 7 ชิ้น น้ำหนักรวม 265 กรัม

กลุ่มที่ 3 สีนวล (10YR 8/3 Very pale brown) จำนวนรวมทั้งสิ้น 3 ชิ้น น้ำหนักรวม 35 กรัม

กลุ่มที่ 4 สีน้ำตาล (7.5 YR 4/2 brown) จำนวนรวมทั้งสิ้น 19 ชิ้น น้ำหนักรวม 340 กรัม

กลุ่มที่ 5 สีดำ (10YR 5/1 gray, 2.5 YR 2.5/1 black) จำนวนรวมทั้งสิ้น 46 ชิ้น น้ำหนักรวม 855 กรัม

ภาชนะดินเผาเนื้อดินส่วนมาก เตรียมจากดินเหนียวธรรมดาทั่วไป โดยจะนิยมใช้ดินในท้องถิ่น ซึ่งจะมีสีน้ำตาลเข้มหรือสีเทาแก่ เมื่อนำไปปั้นต้องผสมกับทรายหรือดินเชื้อ (Grog) เพื่อทำให้เกิดความพรุนไม่แตกง่าย ดินเหนียวสำหรับปั้นมีอยู่ทั่วไปเรียกกันว่าดิน

แดง (Red Clay) ซึ่งมีเนื้อละเอียด แข็งช้า แต่มีความเหนียว (Plasticity) มีเปอร์เซ็นต์ของเหล็กค่อนข้างสูง เป็นดินที่เหมาะสมแก่การขึ้นรูปทรงต่าง ๆ ได้ดี เช่น การปั้นรูปแบบบิสระเบบบแผ่น แบบวิธีขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน วิธีกดพิมพ์ เป็นต้น⁷

3.4.2 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (ภาพที่ 36-38, ภาพลายเส้นที่ 25-28)

เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จัดเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง 'ไม่เคลือบ' (Unglazed Stonewares) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง

S1E2	จำนวนทั้งสิ้น 8 ชิ้น	น้ำหนักรวม 290 กรัม
N2W3	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 25 กรัม
N1E6	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 65 กรัม
N3W5	จำนวนทั้งสิ้น 5 ชิ้น	น้ำหนักรวม 215 กรัม
N3E1	จำนวนทั้งสิ้น 4 ชิ้น	น้ำหนักรวม 135 กรัม
N2E14	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 70 กรัม
N1E7	จำนวนทั้งสิ้น 2 ชิ้น	น้ำหนักรวม 35 กรัม
N4W8	จำนวนทั้งสิ้น 13 ชิ้น	น้ำหนักรวม 345 กรัม
N5W9	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 85 กรัม

แหล่งเตาเผาตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสุพรรณบุรี ในเขตบ้านบางปูน บ้านโพธิ์พระยา ตำบลพินารแดง อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลิตภัณฑ์เป็นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง ส่วนใหญ่เป็นภาชนะทรงไห อ่าง และครก เนื้อดินค่อนข้างละเอียด สีเทา บริเวณไหล่ของภาชนะมีการตกแต่งด้วยลายกดประทับ เช่นลายช้าง และการตกแต่งด้วยการเชาะร่อง ขนานกับบริเวณไหล่ กำหนดอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 19-21⁸

3.4.3 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (ภาพที่ 39-41, ภาพลายเส้นที่ 29-30)

เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จัดเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบ (Glazed Stoneware) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง

N2W3	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 50 กรัม
------	----------------------	--------------------

⁷ ผาสุก อินทราวุธ. *ครุฑชนิภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี*. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ไทย ไอ ดี , 2528) , หน้า 1

⁸ ประทีป เพ็งตะโก. *เรื่องเดิม*, หน้า 140.

N3E21	จำนวนทั้งสิ้น 3 ชิ้น	น้ำหนักรวม 220 กรัม
N4W7	จำนวนทั้งสิ้น 2 ชิ้น	น้ำหนักรวม 150 กรัม
N4W8	จำนวนทั้งสิ้น 11 ชิ้น	น้ำหนักรวม 460 กรัม

แหล่งเตาแม่น้ำน้อย เป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาสมัยอยุธยา แหล่งใหญ่ที่สุดในภาคกลางของประเทศไทย ตั้งอยู่บนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำน้อย มีลักษณะยาบ ปันหนาและหนัก ส่วนมากไม่เคลือบ เนื้อดินเผาไฟแรงสูง ค่อนข้างแกร่งถึงแกร่งมาก ประเภทเคลือบผิวมีสีเดียวคือน้ำตาล แหล่งเตาแม่น้ำน้อยน่าจะเริ่มทำการผลิตมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 และมีกิจการดำเนินเรื่อยมาตลอดจนถึงคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ.2310⁹

3.4.4 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย

ภาชนะดินเผาหมายเลข 4 พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N3W5 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษ หมายเลข 10) สภาพไม่สมบูรณ์ ขึ้นรูปด้วยปั้นหมุน เป็นภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งเคลือบผิว (Glazed Stonewares) เขียนลายได้เคลือบสีเขียว รูปทรงโก วัดเส้นผ่าศูนย์กลางส่วนฐาน 12.5 เซนติเมตร ส่วนปากและส่วนลำตัว ชำรุดเสียหายมาก เป็นภาชนะดินเผาจากเตาศรีสัชชนาลัย (ภาพที่ 42, ภาพลายเส้นที่ 31)

เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย (ภาพที่ 43-44, ภาพลายเส้นที่ 32) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง

S1E2	จำนวนทั้งสิ้น 7 ชิ้น	น้ำหนักรวม 90 กรัม
N1W1	จำนวนทั้งสิ้น 2 ชิ้น	น้ำหนักรวม 10 กรัม
N1E6	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 15 กรัม
N3E21	จำนวนทั้งสิ้น 10 ชิ้น	น้ำหนักรวม 325 กรัม
N1E7	จำนวนทั้งสิ้น 2 ชิ้น	น้ำหนักรวม 10 กรัม
N4W8	จำนวนทั้งสิ้น 1 ชิ้น	น้ำหนักรวม 10 กรัม

แหล่งเตาสุโขทัย-ศรีสัชชนาลัย ผลิตภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งและละเอียดทั้งแบบเคลือบและไม่เคลือบ เรียกว่า “สังคโลก” หรือเครื่องถ้วยสุโขทัย ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19-

⁹ สายันต์ ไพราชญ์จิตร.เตาแม่น้ำน้อย. (กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย,2531),หน้า 60.

22¹⁰ แหล่งเตาตั้งอยู่ที่อำเภอศรีษะนาถ จังหวัดสุโขทัย แห่งหนึ่งกับบริเวณเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัยอีกแห่ง

แหล่งเตาศรีษะนาถ เป็นแหล่งผลิตเครื่องถ้วยสุโขทัยเป็นแห่งแรก ตั้งอยู่ริมแม่น้ำยม แบ่งออกเป็นเตาบ้านปายากับกลุ่มเตาบ้านเกาะน้อย ผลิตภัณฑ์แหล่งเตาศรีษะนาถ มีเนื้อดินที่ค่อนข้างละเอียด สีของเนื้อดินออกขาวนวลหรือเทาอ่อน สามารถเขียนลวดลายลงบนผิวของภาชนะได้ แต่ภาชนะบางชิ้นมีการรองพื้นด้วยการทาน้ำดินสีขาวก่อนเขียนลวดลายหรือเคลือบผิว

แหล่งเตาสุโขทัย ตั้งอยู่บริเวณลำน้ำโจน ในเขตเมืองเก่า ลักษณะพิเศษของเครื่องถ้วยเตาสุโขทัย คือการทารองพื้นด้วยน้ำดินชั้นสีขาวค่อนข้างหนา เนื่องจากเนื้อดินมันหยาบ สีน้ำตาลหรือสีเทาดำ มีเม็ดทราย เม็ดกรวดปนอยู่อย่างเห็นได้ชัด แล้วจึงเคลือบน้ำเคลือบสีทับอีกครั้ง การเรียงภาชนะเข้าเตาเผา มักใช้กิ่งไม้ช่วย คั่นระหว่างภาชนะ จึงปรากฏรอยขาของกิ่งเป็น 3-8 จุด บริเวณก้นด้านใน ยกเว้นภาชนะบนสุด¹¹

พัฒนาการของเครื่องถ้วยสุโขทัย สามารถแบ่งออกเป็นยุคสมัย 3 ยุค ได้แก่

1. ยุคต้น ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ภาชนะดินเผาในยุคนี้คือ เครื่องถ้วยเคลือบสีน้ำตาล ภาชนะเคลือบสีเขียวแบบมอญ (เคลือบผิวเฉพาะด้านใน) เป็นภาชนะดินเผารุ่นแรก มีการผลิตที่แหล่งเตาศรีษะนาถ ต่อมา มีการผลิตภาชนะเคลือบสีเขียวทั้งด้านนอกและด้านใน ภาชนะเขียนลายสีดำได้เคลือบโดยเฉพาะลายปลาหรือลายช่อดอกไม้ และภาชนะไม่เคลือบผิว ภาชนะกลุ่มนี้มีการผลิตในแหล่งเตาศรีษะนาถ และสุโขทัย

2. ยุคกลาง ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 มีการผลิตภาชนะเคลือบสีเขียว ตกแต่งผิวด้วยการขีดได้เคลือบ ลายดอกไม้พันธุ์พญา , ลายปลา ภาชนะเคลือบสีน้ำตาล และภาชนะเคลือบสีขาว

3. ยุคสุดท้าย ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ 21 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 22 มีการผลิตภาชนะเคลือบสีเขียว ภาชนะเคลือบสีขาว ภาชนะเคลือบสีน้ำตาล ภาชนะเขียนสีดำได้เคลือบ ภาชนะเคลือบสองสี คือเครื่องถ้วยที่ตกแต่งด้วยน้ำเคลือบสีน้ำตาลและสีขาว

¹⁰ ปวิวรรต ภิรมปริชากร. ศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย. (กรุงเทพฯ: บริษัทโอเอสสภาคำกัด, 2539), หน้า 47.

¹¹ กฤษดา พินศิริ. เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย. (กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด, 2535), หน้า 32.

เป็นหลัก เครื่องถ้วยสุโขทัยยุคนี้ได้รับอิทธิพลจากเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง พุทธศตวรรษที่ 21 และเครื่องถ้วยเวียดนาม สมัยราชวงศ์เล-หมัก พุทธศตวรรษที่ 21-22¹²

โบราณวัตถุประเภทดินเผาในประเทศและเศษภาชนะดินเผาในประเทศ สามารถศึกษารายละเอียดได้จากตารางที่ 3.4

3.5 โบราณวัตถุและภาชนะดินเผาต่างประเทศ

3.5.1 เศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อละเอียด (Porcelain)

ส่วนมากเป็นเศษแตกหักของเครื่องถ้วยจีน ประเภทเขียนสีครามได้เคลือบ สมัยราชวงศ์หมิง (พ.ศ.1911-2187) มีทั้งที่เป็นส่วนของกระปุก ตลับ จาน ชาม และถ้วย เป็นต้น (ภาพที่ 45-47, ภาพลายเส้นที่ 33-36) นอกจากนี้ยังพบประเภทเคลือบเขียวเซลาดอน สมัยราชวงศ์หยวน (พ.ศ.1823-1911) ซึ่งมีปริมาณน้อยมาก นอกจากนี้ยังพบประเภทเขียนสีหลายสีได้เคลือบ สมัยราชวงศ์ชิง (พ.ศ.2189-2205)¹³ (ภาพที่ 48-50, ภาพลายเส้นที่ 37-39)

เศษภาชนะดินเผาต่างประเทศ พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง

N3E20	จำนวนทั้งสิ้น	10 ชิ้น	น้ำหนักรวม	190 กรัม
S1E2	จำนวนทั้งสิ้น	1 ชิ้น	น้ำหนักรวม	5 กรัม
N1W1	จำนวนทั้งสิ้น	1 ชิ้น	น้ำหนักรวม	10 กรัม
S1E4	จำนวนทั้งสิ้น	3 ชิ้น	น้ำหนักรวม	145 กรัม
N2W3	จำนวนทั้งสิ้น	2 ชิ้น	น้ำหนักรวม	50 กรัม
N1E6	จำนวนทั้งสิ้น	11 ชิ้น	น้ำหนักรวม	250 กรัม
N3W5	จำนวนทั้งสิ้น	41 ชิ้น	น้ำหนักรวม	435 กรัม
N3E21	จำนวนทั้งสิ้น	54 ชิ้น	น้ำหนักรวม	1105 กรัม
N2E13	จำนวนทั้งสิ้น	6 ชิ้น	น้ำหนักรวม	150 กรัม
N4W7	จำนวนทั้งสิ้น	1 ชิ้น	น้ำหนักรวม	85 กรัม
S1E7	จำนวนทั้งสิ้น	1 ชิ้น	น้ำหนักรวม	95 กรัม
N2E14	จำนวนทั้งสิ้น	11 ชิ้น	น้ำหนักรวม	120 กรัม
N1E7	จำนวนทั้งสิ้น	12 ชิ้น	น้ำหนักรวม	180 กรัม
N4W8	จำนวนทั้งสิ้น	10 ชิ้น	น้ำหนักรวม	130 กรัม

¹² กฤษฎา พิณศรี. เรื่องเดิม, หน้า 95.

¹³ ณัฏฐภัทร จันทวิช. เรื่องเดิม, หน้า 28-43.

N5W9 จำนวนทั้งสิ้น 12 ชิ้น น้ำหนักรวม 350 กรัม

นอกจากเครื่องถ้วยจีน ยังพบเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (ภาพที่ 51-52, ภาพลายเส้นที่ 40-42) และเครื่องถ้วยยุโรป (ภาพที่ 53) แต่พบในปริมาณที่น้อยมาก สามารถศึกษารายละเอียดได้จากตาราง 3.5

3.6 โบราณวัตถุประเภทอื่น ๆ

จากการขุดแต่งพบโบราณวัตถุอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งไม่สามารถจัดเข้ากลุ่มใด ๆ ได้ จึงแยกออกมาบรรยายในส่วนนี้ คือ

3.6.1 ตุ๊กตาดินเผารูปบุคคล (ภาพที่ 54, ภาพลายเส้นที่ 43) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N2E14 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 17) เป็นเนื้อดินธรรมดา วัดค่าสีดินได้ 5YR 6/6 reddish yellow ลักษณะนั่งอยู่บนฐานทรงโค้ง ส่วนฐานหักหายไป ทำให้ไม่สามารถบอกได้ว่าด้านล่างเป็นอย่างไร นั่งยกมือทั้งสองข้างเสมอกัน แล้วยกข้อมือทั้งสองข้างลง ส่วนหัวไม่มีและไม่พบร่องรอยของการหัก บริเวณคอทำเป็นช่องกลมลึกลงไปในตัว

3.6.2 ฐานตุ๊กตาดินเผารูปบุคคล (ภาพที่ 55, ภาพลายเส้นที่ 44) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N1E6 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 8) ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เป็นเนื้อดินธรรมดา วัดค่าสีดินได้ 5YR 6/8 reddish yellow ลักษณะฐานเป็นรูปทรงคล้ายกระปุก ฐานด้านล่างเรียบ วัดเส้นผ่าศูนย์กลางฐานได้ 4.5 เซนติเมตร สูง 5 เซนติเมตร ส่วนคอช่วงที่ต่อกับตุ๊กตาดินเผา มีลักษณะคอด ในกรณีนี้ได้พบโบราณวัตถุชนิดเดียวกันนี้ที่วัดใหม่¹⁴ (ร้าง) ตำบลท่าวาสกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งพบโบราณวัตถุประเภทนี้อยู่ในสภาพสมบูรณ์

3.6.3 ตุ๊กตาดินเผารูปขาข้าง (ภาพที่ 56, ภาพลายเส้นที่ 45) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N2E14 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 17) ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เป็นเนื้อดินธรรมดา วัดค่าสีดินได้ 5YR 6/6 reddish yellow พบเพียง 1 ขา สูง 5 เซนติเมตร เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2.5 เซนติเมตร

¹⁴ หจก.พรอนันท์ก่อสร้าง. รายงานวัดใหม่ (ร้าง) โครงการบูรณะจัดแสดงและปรับปรุงภูมิทัศน์โบราณสถาน บริเวณคลองสระบัว. (2544), หน้า 125.

3.6.4 ตุ๊กตาดินเผารูปศีรษะช้าง (ภาพที่ 57, ภาพลายเส้นที่ 46) พบบริเวณพื้นที่ขุดแต่ง N2E14 (โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 21) เป็นเนื้อดินธรรมดา วัดค่าสีดินได้ 5YR 6/6 reddish yellow ขนาดกว้าง 5 เซนติเมตร ยาว 8 เซนติเมตร สูง 7.5 เซนติเมตร ประติมากรรมชิ้นนี้ มีลักษณะเป็นส่วนหัวของช้าง สภาพไม่สมบูรณ์ ส่วนหัวที่พบประกอบด้วยวง และงาทั้งสองข้าง ซึ่งหักหายไปบางส่วน ใบหูทั้งสองข้างหักหายไป งาทั้งสองข้างจากร่องรอยที่เหลืออยู่แสดงให้เห็นว่า ในสภาพที่สมบูรณ์ งาคงจะโค้งขึ้นทางด้านบนอย่างไม่น่าสงสัย งาและปากล่างใช้เทคนิคการปั้นแปะดิน (Applique) ซึ่งเป็นการตกแต่งภายหลังการขึ้นรูปด้วยมือ

ตารางที่ 3.4 ตารางแสดงปริมาณเศษเครื่องปั้นดินเผาโดยจัดกลุ่มตามสีที่พบจากการขุดแต่งวัดแม่นางปลื้ม

หมายเลข	พื้นที่	กลุ่ม A สีส้ม					กลุ่ม B สีส้มนวนล					กลุ่ม C สีนวล					กลุ่ม D สีน้าตาล					กลุ่ม E สีดำ					รวม													
		5 YR 7/8 reddish yellow					7.5 YR 7/4 pink					10 YR 8/3 very pale brown					7.5 YR 4/2 brown					10 YR 5/1 gray, 2.5 YR, 2.5/1 black																		
		ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น														
1	N3E20	2	35		2	45	6	170																		1	15				1	30			12	295				
2	S1E2	1	10				3	65							2	25															1	10			7	110				
3	N1W1						7	95																			1	20				2	50	1	85	11	250			
4	S1E4								1	40																									1	40				
5	N2W3	9	860			1	35	16	475	4	175																3	85				2	40			35	1,670			
6	N1E6								2	100	3	60																				1	5			6	165			
7	N3W5	5	115	1	25	1	20	20	800																											27	960			
8	N3E21	11	385				43	735			1	20													5	75		1	15				4	35			65	1265		
9	N2E13	2	55				1	10																												3	65			
10	N4W7						6	80																		6	95									12	175			
11	S1E7																																				-	-		
12	N2E14	1	125				3	45																				1	20							7	230			
13	N1E7			1	35		16	315												1	45					1	5					1	25			20	425			
14	N4W8	6	280	2	55		19	660																		2	40		2	30				7	90			38	1155	
15	N5W9	4	230				4	80	3	60																4	80		2	20				15	280			34	905	
รวม		41	2095	4	115	4	100	144	3530	10	375	4	80														18	295		11	205				34	565	1	85	278	7710

ตัวเลขแสดง จำนวน(ชิ้น) / น้ำหนัก(กรัม)

ตารางที่ 3.5 แสดงรายละเอียดเชิงปริมาณของเศษภาชนะดินเผาที่พบจากการขุดแต่ง

จำนวน(จีน) / น้ำหนัก(กรัม)

หมายเลข เลข ฤง	พื้นที่	แหล่งเตา ที่ผลิต	ประเภท	ปาก						คอ		ไหล่		ลำตัว		ฐาน				ฝา		รวม	
				เข้า		ตรง		ออก								มีเชิง		ไม่มีเชิง					
				จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก		
1	N3E20	พื้นเมือง	เนื้อดิน	1	20			2	35			2	45	7	205					3	85	15	390
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด			1	25	3	30					3	25	3	110					10	190
2	S1E2	พื้นเมือง	เนื้อดิน					1	10					6	100							7	110
		ศรีสังขนาสัย	เนื้อละเอียด	1	15			2	25					4	50							7	90
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด											1	5							1	5
		บ้านบางปูน	เนื้อแกร่ง			1	5							7	285							8	290
3	N1W1	พื้นเมือง	เนื้อดิน					1	20					9	145	1	85					11	250
		ศรีสังขนาสัย	เนื้อละเอียด					1	5					1	5							2	10
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด											1	10							1	10
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด			1	10	1	25							2	25					4	60
4	S1E4	พื้นเมือง	เนื้อดิน														1	40	1	85	2	125	
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด											1	10	2	135					3	145
		เบญจรงค์	เนื้อละเอียด													1	30					1	30
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด			2	15									1	5					3	20
5	N2W3	พื้นเมือง	เนื้อดิน	3	465			9	485			1	35	18	515	2	135	2	45			35	1680
		แม่น้ำน้อย	เนื้อแกร่ง													1	50					1	50
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด													1	20					1	20
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด													2	50					2	50
		บ้านบางปูน	เนื้อแกร่ง											1	25							1	25
6	N1E6	พื้นเมือง	เนื้อดิน											4	65	2	100			2	60	8	225
		พื้นเมือง	เนื้อแกร่ง														1	150				1	150
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด			1	5	1	85					5	40	4	120					11	250
		บ้านบางปูน	เนื้อแกร่ง	1	65																	1	65
		สุโขทัย	เนื้อละเอียด	1	15																	1	15
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด			1	5									1	10					2	15

ตารางที่ 3.5 แสดงรายละเอียดเชิงปริมาณของเศษภาชนะดินเผาที่พบจากการขุดแต่ง

จำนวน(ชิ้น) / น้ำหนัก(กรัม)

หมายเลข จุด	พื้นที่	แหล่งเตา ที่ผลิต	ประเภท	ปาก						คอ		ไหล่		ลำตัว		ฐาน				ฝ่า		รวม	
				เข้า		ตรง		ออก								มีเชิง		ไม่มีเชิง					
				จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก	จำนวน	น้ำหนัก		
7	N3W5	พื้นเมือง	เนื้อดิน	1	10			4	110	1	25	1	20	20	800					1	15	28	980
		พื้นเมือง	เนื้อแกร่ง											1	15							1	15
		บ้านบางปูน	เนื้อแกร่ง					1	20					4	195							5	215
		เบญจรงค์	เนื้อละเอียด													1	20					1	20
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด	5	35	6	65	1	5					20	150	9	180					41	435
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด	1	5											1	15					2	20
8	N3E21	พื้นเมือง	เนื้อดิน			1	20	12	400					51	820					5	180	69	1420
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด			13	135	8	35					15	105	17	820			1	10	54	1105
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด													1	10					1	10
		แม่น้ำน้อย	เนื้อแกร่ง	1	95									2	125							3	220
		บ้านบางปูน	เนื้อแกร่ง											4	135							4	135
		ศรีสังฆาลย์	เนื้อละเอียด											3	135							3	135
		สุโขทัย	เนื้อละเอียด					1	70					6	120							7	190
9	N2E13	พื้นเมือง	เนื้อดิน					2	55					1	10							3	65
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด			2	20	1	5					1	5	2	120					6	150
10	N4W7	พื้นบ้าน	เนื้อดิน											12	170							12	170
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด													1	85					1	85
		แม่น้ำน้อย	เนื้อแกร่ง											2	150							2	150
11	S1E7	เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด											1	95							1	95
12	N2E14	พื้นเมือง	เนื้อดิน			1	20	1	125					5	55	1	100					8	300
		พื้นเมือง	เนื้อแกร่ง											1	50							1	50
		บ้านบางปูน	เนื้อแกร่ง											1	70							1	70
		เครื่องถ้วยจีน	เนื้อละเอียด			2	15	4	20					4	10	1	75					11	120
13	N1E7	พื้นเมือง	เนื้อดิน					1	45	1	35			19	360					2	55	23	495
		เครื่องถ้วยญี่ปุ่น	เนื้อละเอียด			4	30							2	5							6	35

จำนวน(ชิ้น) / น้ำหนัก(กรัม)

[illegible]

บทที่ 4

การขุดค้นทางโบราณคดี

การขุดค้นบริเวณโบราณสถานวัดแม่นางปลื้มเพื่อศึกษากำหนดอายุ พัฒนาการใช้งานพื้นที่โบราณสถานวัดแม่นางปลื้มตั้งแต่สมัยเริ่มแรกสร้างวัดจนถึงปัจจุบัน ให้ได้ข้อมูลหลักฐานและร่องรอยทางโบราณคดีให้มากขึ้น เพื่อเป็นการสนับสนุนในส่วนของการวิเคราะห์และตีความให้ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากการดำเนินการขุดแต่งโดยการลอกชั้นดินที่ปกคลุมทับถมโบราณสถาน ไม่สามารถบอกรายละเอียดอะไรมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่มีการสกัดผ่าโบราณสถาน ซึ่งในที่นี่หมายถึงเจดีย์ประธาน เพื่อพิสูจน์การสร้างทับหรือปฏิสังขรณ์ในแต่ละสมัย จึงไม่สามารถบอกอะไรได้ชัดเจน ในการขุดแต่งโบราณสถานสิ่งที่ได้คือ การพบโบราณสถานที่เด่นชัดขึ้น และการขุดค้นทางโบราณคดี อาจได้หลักฐานทางด้านโบราณวัตถุประกอบ เพื่อนำไปศึกษาในเรื่องของการกำหนดอายุสมัย รูปแบบศิลปกรรม และความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับชุมชนต่าง ๆ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ การดำเนินงานขุดค้นทางโบราณคดี จึงเป็นวิธีทางหนึ่งที่จะสามารถให้ข้อมูลได้ดียิ่งขึ้นกว่าการดำเนินงานขุดแต่งเพียงอย่างเดียว ซึ่งจะสามารถตอบข้อมูลปัญหาต่าง ๆ และเพิ่มเติมหลักฐานสำหรับการศึกษาต่อไปในอนาคตดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต่อเนื่องของวัฒนธรรม ที่มีก่อนการสร้างกลุ่มโบราณสถาน ว่ามีการพัฒนาการต่อเนื่องหรือไม่ เป็นกลุ่มวัฒนธรรมใด หรือมีการทิ้งร้างไปก่อนมีการก่อสร้าง หรือไม่เคยมีชุมชนอาศัยอยู่มาก่อนการสร้างโบราณสถานขึ้น
2. เพื่อเก็บหลักฐาน ข้อมูลที่ปรากฏบริเวณแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ สำหรับสนับสนุนการวิเคราะห์ตีความแหล่งโบราณคดีข้างเคียง หรือแหล่งโบราณคดีอื่น ๆ ที่อาจจะมีขึ้นในอนาคต

4.1 หลุมขุดค้น

การดำเนินการขุดค้นประกอบด้วยหลุมขุดค้นจำนวน 1 หลุม ขนาด 3x3 เมตร ภายในบริเวณวัดแม่นางปลื้ม บริเวณด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธาน คือหลุม S2E13

4.2 ชั้นดินธรรมชาติ (แผนผังที่ 10 ,ภาพที่ 58-61)

การศึกษาและการแบ่งชั้นดินธรรมชาติของแหล่งโบราณคดีวัดแม่นางปลื้ม จำแนก การศึกษาชั้นดินทางด้านปฐพีวิทยา โดยหลักการจำแนกจากคุณสมบัติทางกายภาพของ ดินหรือสัณฐานของดิน (Soil Morphology) ¹ เช่น เนื้อดิน จุดประ สี ลักษณะและขอบเขต ชั้นดิน และลักษณะกายภาพพิเศษอื่น ๆ สามารถแบ่งชั้นดินแต่ละชั้นออกได้ดังนี้

ชั้นดินที่ 1 ความหนาเฉลี่ย 10-15 เซนติเมตร เนื้อดินละเอียดและร่วน สีน้ำตาล วัดค่าสีดินได้ 7.5 YR 4/4 brown ลักษณะชั้นดินเป็นลูกคลื่น มีปริมาณรากพืชมาก มี เศษอิฐและเศษปูนขนาดเล็กแทรกตัวอยู่ในชั้นดิน

ชั้นดินที่ 2 ความหนาเฉลี่ย 10-20 เซนติเมตร เนื้อดินละเอียดและร่วน สีน้ำตาลอม เหลือง วัดค่าสีดินได้ 10 YR 4/4 dark yellowish brown ลักษณะชั้นดินเป็นแบบลูกคลื่น มีรากไม้ขนาดเล็ก เศษอิฐ และเศษปูน แทรกตัวอยู่ในชั้นดิน รวมถึงเศษกระเบื้องมุงหลังคา และเศษภาชนะดินเผาด้วย

ชั้นดินที่ 3 ความหนาเฉลี่ย 20-25 เซนติเมตร เนื้อดินละเอียดและร่วนขึ้น เนื่อง จากมีเศษปูนและเศษอิฐแทรกตัวอยู่ในชั้นดินหนาแน่นขึ้นด้วย วัดค่าสีดินได้ 10YR 4/3 brown เนื้อดินสีน้ำตาล

ชั้นดินที่ 4 ความหนาเฉลี่ย 18-80 เซนติเมตร เนื้อดินละเอียดและร่วนขึ้น มีเศษ ปูนและเศษอิฐหนาแน่นขึ้น รวมถึงเศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผาด้วย วัด ค่าสีดินได้ 10 YR 6/6 brownish yellow เนื้อดินสีน้ำตาลอมเหลือง

ชั้นดินที่ 5 ความหนาเฉลี่ย 26-70 เซนติเมตรเนื้อดินละเอียดและเหนียวขึ้น สีน้ำตาลอม เหลือง วัดค่าสีดินได้ 10 YR 6/8 brownish yellow ในชั้นนี้ไม่พบเศษปูนปะปนอยู่ ในชั้นดิน และเศษอิฐก็พบน้อยลง มีชั้นดินสีดำแทรกอยู่ในชั้นดิน หนาประมาณ 40 เซนติเมตร กว้าง 140 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 6 ความหนาเฉลี่ย 20-50 เซนติเมตร เนื้อดินละเอียดและเหนียว สีน้ำตาล แดงอมเหลือง วัดค่าสีดินได้ 10YR 5/4 yellowish brown ไม่พบเศษปูนอยู่ในชั้นดิน และพบเศษอิฐแทรกตัวอยู่ในชั้นดินน้อยกว่าชั้นดินในระดับต้น ๆ

ชั้นดินที่ 7 ความหนาเฉลี่ย 50-70 เซนติเมตร เนื้อดินละเอียดและเหนียวสีน้ำตาล เข้มอมเหลือง วัดค่าสีดินได้ 10 YR 4/6 dark yellowish brown พบเศษอิฐและเศษภาชนะ ดินเผาน้อยลงมีชั้นดินแทรกคือ 7A เป็นดินสีดำ หนาประมาณ 20 เซนติเมตร ยาว

¹ ชาติชาย ร่มสนธิ.ปฐพีวิทยาประยุกต์ทางโบราณคดี. หน้า 16

ประมาณ 70 เซนติเมตร , 7B เป็นดินสีดำเช่นเดียวกัน หนาประมาณ 18 เซนติเมตร ยาวประมาณ 50 เซนติเมตร

ชั้นดินที่ 8 ความหนาเฉลี่ย 10-15 เซนติเมตร สีน้ำตาลเข้ม เป็นดินลักษณะเหนียวและเนื้อละเอียด วัดค่าสีดินได้ 7.5 YR 4/6 strong brown ลักษณะชั้นดินเป็นดินเรียบ (Smooth)

ชั้นดินที่ 9 ความหนาเฉลี่ย 80-90 เซนติเมตร สีน้ำตาลเข้ม ลักษณะเป็นดินค่อนข้างเหนียว เนื้อละเอียด วัดค่าสีดินได้ 10 YR 3/3 dark brown มีเศษภาชนะดินเผาแทรกตัวอยู่ในชั้นดิน เป็นเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จ. สุพรรณบุรี

ชั้นดินที่ 10 ความหนาเฉลี่ย 40 เซนติเมตร สีน้ำตาลอมเหลือง เป็นดินลักษณะเหนียวและเนื้อละเอียด วัดค่าสีดินได้ 10 YR 5/4 yellowish brown ยังคงพบเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จ.สุพรรณบุรี แทรกตัวอยู่ในชั้นดิน

ชั้นดินที่ 11 ความหนาเฉลี่ย 50 เซนติเมตร สีน้ำตาลอมเหลือง มีจุดประสีน้ำตาล เนื้อละเอียดและเหนียว วัดค่าสีดินได้ 10 YR 5/8 yellowish brown ไม่พบโบราณวัตถุใด ๆ ในระดับนี้ พบจุดประสีน้ำตาลเหลือง ตลอดชั้นดิน แสดงให้เห็นถึงการระบายน้ำและอากาศไม่ดี จึงเป็นดินที่อุ้มน้ำแข็ง

4.3 ชั้นดินทางโบราณคดี

เมื่อศึกษาและสามารถแบ่งชั้นดินธรรมชาติ ของหลุมขุดค้นแล้ว จึงทำการศึกษาระยะของการทับถมทางโบราณคดี เพื่อแยกออกเป็นชั้นดินทางวัฒนธรรมหรือชั้นดินทางโบราณคดีของแต่ละวัฒนธรรมประกอบกับการศึกษาลักษณะและชนิดของโบราณวัตถุ รวมทั้งลักษณะและประเภทการทับถมของหลักฐานทางโบราณคดี ในแต่ละชั้นดิน

ระยะที่ 1 ปรากฏร่องรอยในชั้นดินธรรมชาติที่ 10 ถึงช่วงบนของชั้นดินธรรมชาติที่ 9 หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 210-314 เซนติเมตร (ผิวดินอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานสมมติ ประมาณ 70 เซนติเมตร) โบราณวัตถุที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาไม่เคลือบผิว และเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่งตกแต่งลายกดประทับบริเวณไหล่ภาชนะ ซึ่งเป็นเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จ.สุพรรณบุรี (รวพุทธศตวรรษที่ 19-21) ² ระยะที่ 1 นี้เป็นการทำกิจกรรมของชุมชนขนาดใหญ่ ซึ่งเข้ามาอยู่อาศัยและทำกิจกรรมก่อนการสร้างวัดแม่นางปลื้ม เนื่องจากในชั้นดินระยะนี้ไม่พบร่องรอยของศาสนสถานหรือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนา พบแต่เพียงเศษภาชนะดินเผาซึ่งเป็น

² ประทีป เพ็งตะโก. วัดไชยวัฒนาราม. (กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2537), หน้า 140.

วัตถุที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เชื่อได้ว่า สถานที่นี้เคยมีชุมชนเข้ามาทำกิจกรรมก่อนจะมีการสร้างวัดขึ้น

ระยะที่ 2 ปรากฏร่องรอยในชั้นดินธรรมชาติที่ 8 ถึง ช่วงบนของชั้นดินธรรมชาติที่ 7 หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 120-210 เซนติเมตร เป็นระยะที่ชุมชนได้เตรียมการถมดินเพื่อปรับระดับพื้น เพื่อเข้ามาสร้างสิ่งก่อสร้างในพื้นที่ที่เตรียมไว้ ดังที่ปรากฏแนวอิฐในหลุมขุดค้น พบว่าแนวอิฐมีการตากอิฐเป็นบัว ซึ่งน่าจะเป็นซากโบราณสถานยุคแรก ๆ ของการสร้างวัด แนวอิฐนี้พบที่ระดับ 205 CM.DT. ส่วนโบราณวัตถุที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อดินธรรมดา (Earthenwares) ไม่เคลือบผิว ซึ่งพบเพียงเล็กน้อย

ระยะที่ 3 ปรากฏร่องรอยในช่วงกลางของชั้นดินธรรมชาติที่ 7 ถึงช่วงกลางของชั้นดินธรรมชาติที่ 6 หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 100-150 เซนติเมตร เป็นระยะที่มีการปรับเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างภายในวัด เนื่องจากพบแนวอิฐอีกหนึ่งแนวที่ระดับ 146 CM.DT. ทางด้านทิศใต้ของแนวอิฐที่พบในระยะที่ 2 แนวอิฐทั้งสองแนวห่างกัน 70 เซนติเมตร ซึ่งจากการขุดค้นทางโบราณคดีและการวิเคราะห์ดินจากหลักฐานที่พบ สันนิษฐานว่าในระยะนี้ได้มีการรื้อแนวอิฐเดิมออกบางส่วนแล้วถมดินเพื่อขยายพื้นที่ใช้สอยออกมาทางด้านทิศใต้ เนื่องจากที่ผนังของหลุมขุดค้นทางด้านทิศเหนือพบพื้นปูอิฐ 2 ชั้น อยู่ในระดับเดียวกันกับฐานของแนวอิฐที่พบใหม่ โบราณวัตถุที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อดินธรรมดา (Earthenwares) , เศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อแกร่ง (Stonewares) จากแหล่งเตาบ้านบางปูน ซึ่งพบในปริมาณน้อย , เศษภาชนะดินเผาเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หมิง (ต้นพุทธศตวรรษที่ 20-ปลายพุทธศตวรรษที่ 22)³ และเศษกระเบื้องมุงหลังคา เป็นจำนวนมาก

ระยะที่ 4 ปรากฏร่องรอยในช่วงล่างของชั้นดินธรรมชาติที่ 5 ถึงช่วงกลางของชั้นดินธรรมชาติที่ 6 หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 50-10 เซนติเมตร เป็นระยะที่มีการปรับเปลี่ยนการก่อสร้างภายในวัดอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากพบว่ามีการถมดินปรับระดับพื้นเพื่อยกพื้นที่ขึ้นอีกโดยใช้เศษอิฐ เศษปูน และเศษกระเบื้องมุงหลังคาเป็นวัสดุในการถมพื้น ในการปรับเปลี่ยนครั้งนี้ ได้รื้อแนวอิฐแนวที่ 2 ซึ่งพบในระยะที่ 3 ออกด้วย แล้วขยายพื้นที่ออกไปสร้างกำแพงแก้วที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งระดับในระยะนี้สามารถเทียบได้จากหลุมขุดทดสอบฐานรากกำแพงแก้วด้านทิศเหนือ ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับเดียวกัน พื้นในระยะนี้เป็นพื้นปูอิฐเพียงชั้นเดียว พบที่ระดับ 136 CM.DT. โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษภาชนะดิน

³ ณีฐภัทร จันทวิธ . เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย.(กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2537), หน้า 31-37

เผาแบบเนื้อดินธรรมดา (Earthenwares) เศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อแกร่ง (Stonewares) เศษภาชนะดินเผาเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หมิงเพียงเล็กน้อย และเศษกระเบื้องมุงหลังคาแบบกาบกล้วย พบเป็นจำนวนมาก

ระยะที่ 5 ปรากฏร่องรอยในช่วงกลางของชั้นดินธรรมชาติที่ 3 ถึงช่วงกลางของชั้นดินธรรมชาติที่ 5 หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 20-60 เซนติเมตร เป็นระยะที่มีการปรับเปลี่ยนการก่อสร้างภายในวัดอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากพบว่าการถมดินปรับพื้นที่ในระยะที่ 4 แล้วปูพื้นใหม่โดยยกระดับขึ้นประมาณ 40 เซนติเมตร พื้นปูอิฐ 2-3 ชั้นอิฐ วัสดุที่ใช้ในการถมพื้นยังคงเป็นวัสดุที่เสื่อมสภาพจากสิ่งก่อสร้างภายในวัด เช่น เศษอิฐ เศษปูน พื้นในระดับนี้ สามารถเทียบเคียงได้จาก หลุมขุดทดสอบทางด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธาน และหลุมขุดทดสอบทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานที่เชื่อมกับฐานวิหาร ซึ่งพบว่าอยู่ในระดับเดียวกัน พื้นในระยะนี้พบที่ระดับ 92 CMDT. โบราณวัตถุที่พบได้แก่เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenwares) เศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อแกร่ง (Stonewares) เศษภาชนะดินเผาเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงซึ่งพบจำนวนน้อย และเศษกระเบื้องมุงหลังคาซึ่งพบเป็นจำนวนมาก

ระยะที่ 6 ปรากฏร่องรอยในชั้นดินธรรมชาติที่ 1 ถึงช่วงกลางของชั้นดินธรรมชาติที่ 3 หรือลึกจากระดับผิวดินประมาณ 0-20 เซนติเมตร เป็นระยะสุดท้ายที่มีการปรับเปลี่ยนการก่อสร้างภายในวัด เนื่องจากพบว่าการถมดินปรับระดับพื้นที่ในระยะที่ 5 แล้วปูพื้นใหม่รอบเจดีย์ประธาน ลักษณะเป็นพื้นลานประทักษิณโดยรอบองค์เจดีย์ประธาน ห่างจากฐานของเจดีย์ประธานด้านละ 2 เมตร เป็นพื้นปูอิฐลาดปูน โดยถมดินปรับระดับพื้นที่ประมาณ 25 เซนติเมตร วัสดุที่ใช้ในการถมพื้นยังคงเป็นวัสดุที่เสื่อมสภาพจากสิ่งก่อสร้างภายในวัด เช่น เศษอิฐ เศษปูน และเศษกระเบื้องมุงหลังคา พื้นในระดับนี้พบที่ระดับ 62 CMDT. โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenwares) ซึ่งพบจำนวนมาก เศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อแกร่ง (Stonewares) เศษภาชนะดินเผาเนื้อละเอียด (Porcelain) สมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิงซึ่งพบจำนวนน้อย และเศษกระเบื้องมุงหลังคาซึ่งพบเป็นจำนวนมาก

4.4 โบราณวัตถุที่ได้จากการขุดค้น

4.4.1 ภาชนะดินเผา

ในระหว่างการขุดค้น พบภาชนะดินเผา 1 ใบ ในระดับที่ 5 (110-120 CMDT.) โบราณวัตถุขึ้นพิเศษหมายเลข 27 สภาพไม่สมบูรณ์ เป็นภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา ทรงกระปุก เส้นผ่าศูนย์กลางที่ส่วนก้นภาชนะ 2 เซนติเมตร ส่วนปากชำรุดเสีย

หาย สูง 3.5 เซนติเมตร ผิวภาชนะเป็นสีส้มอมน้ำตาลแดง (2.5 YR 6/8 light red) (ภาพที่ 62, ภาพลายเส้นที่ 47)

4.4.2 เศษภาชนะดินเผา

จากการขุดค้น พบโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผากันจำนวนมาก การศึกษาในรายงานฉบับนี้ ทำโดยการแยกประเภทเศษภาชนะดินเผาออกตามระดับชั้นดินสมมติที่กำหนดขึ้นชั้นละ 10 เซนติเมตร แล้วจึงศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยการตรวจแยกเนื้อของเศษภาชนะดินเผาว่าเป็นประเภทเนื้อดินธรรมดา เนื้อแกร่ง หรือเนื้อละเอียด หลังจากนั้นจึงแยกเป็นประเภทของส่วนต่าง ๆ เช่น ส่วนปาก คอ ไหล่ ก้น และลำตัว ในส่วนของลำตัวนั้นยังสามารถแยกเป็นประเภทได้ชัด คือ แบบผิวเรียบและตกแต่งผิว แล้วจึงนำเศษภาชนะดินเผาที่ได้แยกออกตามการศึกษาในเชิงกายภาพ มาศึกษาในเชิงปริมาณอีกครั้ง โดยการนับจำนวนและชั่งน้ำหนัก (ตารางที่ 4.1)

สำหรับเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา (Earthenwares) ยังได้ทำการศึกษาในเรื่องสีผิวของภาชนะอีก โดยใช้ตารางเทียบสีดิน (Munsell soil color charts) ในการอ้างอิง เพื่อสะดวกต่อความเข้าใจให้มากขึ้น จึงได้ทำตารางแสดงปริมาณเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อดินธรรมดา โดยจัดกลุ่มตามสีขึ้น เพื่อความสะดวกในการศึกษา (ตารางที่ 4.2)

4.4.3 เศษกระเบื้องมุงหลังคา

พบเศษกระเบื้องมุงหลังคาแบบกระเบื้องกาบกล้วย กระจายตัวเป็นจำนวนมาก ในระดับชั้นดินสมมติที่ 1-13 (70-200 CMDT.) ซึ่งสามารถศึกษารายละเอียดเชิงปริมาณได้จากตารางที่ 4.3

4.4.4 ตะปูโลหะ (โบราณวัตถุขึ้นทะเบียนหมายเลข 26)

พบตะปูโลหะ 1 ชิ้น ที่ระดับชั้นดินสมมติที่ 2 (80-90 CMDT.) ลักษณะเป็นแท่งเหล็ยตรง ยาว และสอบปลาย ยาว 8 เซนติเมตร ตะปูโลหะมีสนิมเหล็ก (Iron Oxide) เกาะอยู่หนาแน่นมาก (ภาพที่ 63, ภาพลายเส้นที่ 48)

4.4.5 เปี้ยจัน (Cowril Shell)

จัดเป็นนิเวศน์วัตถุชนิดหนึ่งประเภทหอย ที่มนุษย์นำมาปรับเปลี่ยนการใช้งานให้แทนเงินตราในสมัยโบราณ แต่เดิมนำมาจากแม่น้ำโขง ภายหลังพวกพ่อค้านำมาจากทะเลแถบเกาะมัลดีเวส เกาะฟิลิปปินส์ เมืองสุรูด และเมืองมะละกา⁴

ในระหว่างการขุดค้น พบเปี้ยจันจำนวน 3 ชั้น มีรายละเอียดดังนี้

ชั้นที่ 1 พบที่ระดับชั้นดินสมมติที่ 6 (120-130 CMDT.) หรือชั้นดินทางวัฒนธรรมที่ 3 (โบราณวัตถุชั้นพิเศษหมายเลข 28) ขนาดยาว 3 เซนติเมตร กว้าง 1.5 เซนติเมตร ขำรูดบริเวณปากเปี้ย (ภาพที่ 64, ภาพลายเส้นที่ 49)

ชั้นที่ 2 พบที่ระดับชั้นดินสมมติที่ 6 (120-130 CMDT.) หรือชั้นดินทางวัฒนธรรมที่ 3 (โบราณวัตถุชั้นพิเศษหมายเลข 29) ขนาดยาว 2 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ขำรูดบริเวณหลังเปี้ย (ภาพที่ 65 , ภาพลายเส้นที่ 49)

ชั้นที่ 3 พบที่ระดับชั้นดินสมมติที่ 23 (290-300 CMDT.) หรือชั้นดินทางวัฒนธรรมที่ 1 (โบราณวัตถุชั้นพิเศษหมายเลข 30) ขนาดยาว 2 เซนติเมตร กว้าง 1 เซนติเมตร ขำรูดบริเวณหลังเปี้ย (ภาพที่ 66, ภาพลายเส้นที่ 49)

4.5 การวิเคราะห์และแปลความ

จากหลักฐานการขุดค้นบริเวณหลุม S2E13 ภายในเขตพุทธาวาส วัดแมนางปล้ม ผลที่ได้รับ คือ พบร่องรอยของการอยู่อาศัยของชุมชน ก่อนที่จะมีการสร้างเขตพุทธาวาส และวัดแมนางปล้ม เนื่องจากพบโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อแกร่ง (Stonewares) มีการตกแต่งลายบริเวณไหล่ภาชนะ เป็นลายกดประทับรูปต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบและเทคนิคการผลิตเหมือนกับภาชนะดินเผาประเภทเดียวกัน ที่พบจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19⁵ ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับสมัยอยุธยาตอนต้น

หลังจากที่กลุ่มชนที่ใช้ภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มนี้อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว เป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง ได้มีชนอีกกลุ่มหนึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาทในการใช้พื้นที่ดังกล่าวร่วมกับกลุ่มชนกลุ่มเดิม โดยนำเอาวัฒนธรรมใหม่ ๆ เข้ามาผสมผสานกับกลุ่มชนเดิม เนื่องจากโบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาที่พบมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน คือ กลุ่มชนกลุ่มเดิมใช้ภาชนะดินเผาที่มาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน

⁴ ส. พลายน้อย . เกร็ดโบราณคดีประเทศไทย. (กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา, 2539), หน้า 155.

⁵ ศิลปากร, กรม. แหล่งเตาบ้านบางปูน, หน้า 75.

เพียงแห่งเดียว โบราณวัตถุประเภทภาชนะดินเผาที่พบในระยะหลัง ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาแม่น้ำน้อย จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งมีอายุประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 20⁶ เศษเครื่องปั้นดินเผาประเภทเครื่องเคลือบเนื้อละเอียดของจีนสมัยราชวงศ์หมิง อายุราวต้นพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงปลายพุทธศตวรรษที่ 22⁷ และเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน ยังคงพบรวมอยู่ด้วย แต่มีจำนวนน้อย ซึ่งโบราณวัตถุที่พบในระยะหลังก็อยู่ในช่วงสมัยอยุธยาตอนต้นเช่นกัน จากหลักฐานต่าง ๆ ที่กล่าวมา แสดงให้เห็นถึงความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม และแสดงให้เห็นว่าชุมชนดังกล่าวได้เข้ามามีบทบาทในพื้นที่ ราวช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา

สำหรับกลุ่มคนที่เข้ามาทำกิจกรรมในสมัยหลัง ได้ทำการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ บนพื้นที่ที่เป็นชุมชนเดิม ที่ได้รับการเตรียมพื้นที่เป็นอย่างดี และน่าจะทำกิจกรรมอันสัมพันธ์กับกลุ่มโบราณสถานในวัดแม่น้ำงปลื้มทั้งหมด ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ซึ่งสัมพันธ์กับหลักฐานทางด้านโบราณวัตถุและงานศิลปกรรมประเภทต่าง ๆ ที่ได้จากการขุดแต่งโบราณสถาน

หลักฐานที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีแสดงให้เห็นว่า หลังจากที่ได้มีการสร้างวัดขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ 19 ก็มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้าง หรือระดับพื้นที่การใช้งานภายในวัด ซึ่งมีการทำกันหลายยุคหลายสมัย ตั้งแต่เริ่มสร้างวัดจนถึงสมัยปัจจุบัน

4.6 สรุป

ผลจากการวิเคราะห์และแปลความหมายหลุมขุดค้น รวมทั้งผลการพิจารณาโบราณวัตถุประเภทต่าง ๆ ที่ได้จากการขุดแต่งเจดีย์ประธาน สามารถแบ่งระยะการอยู่อาศัย หรือการเข้ามาดำเนินกิจกรรมบริเวณแหล่งโบราณคดีแห่งนี้ได้ 6 ระยะด้วยกันคือ

ระยะที่ 1 เป็นชุมชนในสมัยอยุธยาตอนต้นที่เข้ามาอยู่อาศัยก่อนมีการสร้างวัด ปรากฏร่องรอยหลักฐานโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อแกร่ง มีลายกดประทับรูปต่าง ๆ บริเวณปากของภาชนะ (ภาพที่ 67-68, ภาพลายเส้นที่ 50-51) เป็นภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นชิ้นการอยู่อาศัยค่อนข้างหนา แต่โบราณวัตถุไม่หนาแน่น ซึ่งคงเข้ามาอยู่อาศัยและดำเนินกิจกรรมบริเวณพื้นที่นี้ ไม่เกินไปกว่าพุทธศตวรรษที่ 19

⁶ ศิลปกรรม, เตาแม่น้ำน้อย 2, หน้า 75.

⁷ ณัฏฐภัทร จันทวิช, เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย, หน้า 44.

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ชุมชนเตรียมพื้นที่ แล้วสร้างสิ่งก่อสร้างซึ่งเกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา ปรากฏร่องรอยหลักฐานซากโบราณสถานเป็นแนวอิฐมีการตากบัว ส่วนโบราณวัตถุเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดาไม่เคลือบผิว

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างภายในวัด โดยการรื้อแนวอิฐเดิมออก แล้วถมดินประมาณ 20 เซนติเมตร ปรากฏร่องรอยหลักฐานซากโบราณสถานเป็นแนวอิฐมีปูนฉาบ ทำเป็นบัวที่ฐานด้านทิศใต้ ห่างจากแนวอิฐเดิมประมาณ 70 เซนติเมตร ส่วนด้านทิศเหนือพบร่องรอยของการปูพื้นลานด้วยอิฐ 2 ชั้น โบราณวัตถุที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาแบบเนื้อดินธรรมดา, เนื้อแกร่งจากเตาบ้านบางปูน และเศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง

ระยะที่ 4 เป็นระยะที่มีการปรับเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างภายในวัดอีกครั้ง โดยรื้อแนวอิฐที่พบในระยะที่ 3 ออก แล้วถมพื้นอีก 40 เซนติเมตร ปรากฏร่องรอยเป็นพื้นปูอิฐ 1 ชั้น โบราณวัตถุที่พบเป็นประเภทเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา, เนื้อแกร่ง, เศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง และเศษกระเบื้องมุงหลังคา

ระยะที่ 5 เป็นระยะที่มีการปรับเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างภายในวัดอีกครั้ง โดยถมดินปรับระดับพื้นในระยะที่ 4 อีก 25 เซนติเมตร ปรากฏร่องรอยเป็นพื้นปูอิฐ 2-3 ชั้นอิฐ โบราณวัตถุที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา, เนื้อแกร่ง, เศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง และเศษกระเบื้องมุงหลังคา

ระยะที่ 6 เป็นระยะสุดท้ายที่การเปลี่ยนแปลงสิ่งก่อสร้างภายในวัด ปรากฏร่องรอยการถมดินทับพื้นในระยะที่ 5 อีก 25 เซนติเมตร โบราณวัตถุที่พบเป็นเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา, เนื้อแกร่ง, เศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง และเศษกระเบื้องมุงหลังคา ในระยะนี้พบว่าระดับที่มีการถมปรับพื้น ตรงกับระดับพื้นปูอิฐลาดปูนรอบฐานเจดีย์ประธาน

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงปริมาณเศษเครื่องปั้นดินเผาที่พบจากการขุดค้น หลุม S2E13

ระดับที่	Grid	เนื้อดินธรรมดา														เนื้อแกร่ง										เครื่องเคลือบเนื้อละเอียด								รวม		
		ปาก	คอ	ไหล่	ก้น	ลำตัว										ปาก	คอ	ไหล่	ก้น	ลำตัว				ปาก	ก้น	ลำตัว										
						เรียบ	ตกแต่งผิว								เรียบ					ตกแต่งผิว	เรียบ	ตกแต่งผิว														
							ลายเชือกทาบ	ลายขูดขีด	ลายกดประทับ	ลายเชือกทาบ	ลายขูดขีด	ลายกดประทับ	ลายเชือกทาบ	ลายขูดขีด									ลายกดประทับ													
① 70-80 CMT.	NEQ	17	350						38	410	1	5	1	5	4	35																74	1090			
① 70-80 CMT.	SEQ	5	60				1	5	21	105			3	5	5	55							1	5					1	5	37	240				
① 70-80 CMT.	NWQ								1	5			1	20	2	10	1	30											3	10	8	75				
① 70-80 CMT.	SWQ	2	15			1	10	1	5	7	45	1	5			3	45															15	125			
② 80-90 CMT.	NEQ	6	60	2	20	1	5	4	60	6	30					5	50					1	10	2	10							27	245			
② 80-90 CMT.	SEQ	10	280	2	25			1	55	9	130			1	5	1	40												2	15	26	550				
② 80-90 CMT.	NWQ	4	50					1	20	7	35			3	15	3	20						3	100			1	5				22	245			
② 80-90 CMT.	SWQ	5	145							6	145			1	15	3	45							1	35	1	5					17	390			
③ 90-100 CMT.	NEQ	8	175	1	5							1	15	1	25	2	15	2	35											2	15	26	630			
③ 90-100 CMT.	SEQ	3	45									1	35			2	20						2	35	1	5	2	5		1	5	1	5	13	155	
③ 90-100 CMT.	NWQ	4	85			2	75			7	45					4	70													1	10	18	285			
③ 90-100 CMT.	SWQ	7	120	1	25					9	115			2	25	1	20												1	5			21	310		
④ 100-110 CMT.	NEQ	8	130	2	25					3	25					4	35													1	5	18	220			
④ 100-110 CMT.	SEQ	9	190			2	35	1	10	3	30					2	25	2	40				1	95	3	70		1	5	1	15		25	515		
④ 100-110 CMT.	NWQ	4	95	1	10	4	70			2	35					3	65								2	20							16	295		
④ 100-110 CMT.	SWQ									2	25					3	55							1	30	1	10	1	5	1	60		1	5	10	190
⑤ 110-120 CMT.	NEQ									1	5					1	10						5	95									7	110		
⑤ 110-120 CMT.	SEQ									2	20					6	45	2	40				1	175									11	280		
⑤ 110-120 CMT.	NWQ	2	30															1	5					2	30	1	65						6	130		
⑤ 110-120 CMT.	SWQ	3	45	1	25			1	35																								5	105		
⑥ 120-130 CMT.	NEQ	1	15							3	30					3	50	2	25						7	110	2	55						18	285	
⑥ 120-130 CMT.	SEQ														1	30	2	45			1	25	1	35	4	40	2	90					11	265		
⑥ 120-130 CMT.	NWQ	3	30							1	25					4	50									2	60							10	165	
⑥ 120-130 CMT.	SWQ	1	10					3	105	3	45					5	40	2	25														14	225		

ตัวเลขแสดง จำนวน (จีน) / น้ำหนัก (กรัม)

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงปริมาณเศษเครื่องปั้นดินเผาที่พบจากการขุดค้น หลุม S2E13

แผ่นที่ 2

ระดับที่	Grid	เนื้อดินธรรมดา													เนื้อแกร่ง										เครื่องเคลือบเนื้อละเอียด								รวม	
		ปาก	คอ	ไหล่	ก้น	ลำตัว								ปาก	คอ	ไหล่	ก้น	ลำตัว		ปาก	ก้น	ลำตัว												
						เรียบ	ตกแต่งผิว				ลายเรือกทาบ	ลายขูดขีด	ลายกดประทับ					เรียบ	ตกแต่งผิว			เรียบ	ตกแต่งผิว											
⑦ 130-140 CMDT.	NEQ	2	45						2	35	2	5								1	10												7	95
⑦ 130-140 CMDT.	SEQ				2	30			1	5										1	100												4	135
⑦ 130-140 CMDT.	NWQ						1	5			1	5																					2	10
⑦ 130-140 CMDT.	SWQ	7	120	1	10		2	40	8	105						1	5																27	435
⑧ ⑨ 140-160 CMDT.	NEQ								2	10			2	15							1*	195											5	220
⑧ ⑨ 140-160 CMDT.	SEQ	9	185	1	25	1	35	1	55	3	80									3	25								4	10	24	425		
⑧ ⑨ 140-160 CMDT.	NWQ						2	20																									6	90
⑩ 160-170 CMDT.	SEQ	1	25				1	15	5	35													1	10	2	20				2	20	12	125	
⑩ 160-170 CMDT.	SWQ	2	25		2	40			1	10										1	80												8	195
⑪ 170-180 CMDT.	sec E	9	150	1	30		2	85	7	65			1	20	4	40																	24	390
⑫ 180-190 CMDT.	sec E	1	5				1	10	2	5	1	5																					5	25
⑬ 190-200 CMDT.	sec E								1	10						1	5	1*	5			1*	45					1	10				5	75
70-80 CMDT.	ขยาย neq	1	20						3	30						1	20			1	45			1	5								7	120
80-90 CMDT.	ขยาย neq	4	50				1	35					1	20	4	75					1	5								1	10	12	195	
90-100 CMDT.	ขยาย neq	1	20			1	10	1	45	2	15																						6	105
① 0-90 CMDT.	ขยาย nwq	5	105				1	20	11	170	1	5						3	55	3	70				2	75						33	605	
90-170 CMDT.	ขยาย nwq	3	115						2	5	1	5	1	5	2	55						1	25			2	60			3	25	15	295	
170-250 CMDT.	ขยาย nwq										3	25	1	10					1*	115	1*	20			1	15	1	200	15	20			23	405
⑭ 200-210 CMDT.	sec E								2	15											2	15											4	30
⑮ 210-220 CMDT.	sec E	2	40																	4*	180												6	220
⑯ 220-230 CMDT.	sec E														3	35																	3	35
⑰ 290-300 CMDT.		2	20						2	25								1	70				1*	30		1	10			1	5		8	160
⑱-㉑ 300-320 CMDT.		2	65															1*	40				2	80	3*	215							8	400
㉒ 320-330 CMDT.		1	10						2	25			1	10	1	10								1*	50								6	105

ตัวเลขแสดง จำนวน (ชิ้น) / น้ำหนัก (กรัม)

*เดาบ้านบางปูน

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงปริมาณเศษเครื่องปั้นดินเผาที่พบจากการขุดค้น หลุม S2E13

แผ่นที่ 3

[illegible]

ตัวเลขแสดง จำนวน (จีน) / น้ำหนัก (กรัม)

*เตาบ้านบางปูน

ระดับที่	Grid	ส้ม					ส้มนวล					ดำ					นวล					น้ำตาล					รวม										
		2.5YR 5/6 red, 6/8 light red					7.5YR 7/4 pink , 8/6 reddish yellow					10YR 5/1 gray , 2.5 YR 2.5/1 black					10 YR 8/4 very pale brown					5 YR 4/3 reddish brown															
		ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น	ปาก	คอ	ไหล่	ลำตัว	ก้น											
①70-80 CMDT.	NEQ	12	285			29	290			3	35				10	130		2	10				5	30							61	780					
①70-80 CMDT.	SEQ	5	60			28	145	1	5														3	20							35	230					
①70-80 CMDT.	NWQ					2	25																2	15							4	40					
①70-80 CMDT.	SWQ	2	15		1	10	10	90	1	5													1	5							15	125					
②80-90 CMDT.	NEQ	4	50			2	20	1	35														3	70							10	175					
②80-90 CMDT.	SEQ	8	260	1	20		7	130			1	5					1	15	1	10				4	50			1	55			24	545				
②80-90 CMDT.	NWQ	4	50				9	50															4	20	1	20					18	140					
②80-90 CMDT.	SWQ	5	145				9	185						1	20																	15	350				
③90-100 CMDT.	NEQ	9	185	1	5		4	55																								14	245				
③90-100 CMDT.	SEQ	3	45				3	55																								6	100				
③90-100 CMDT.	NWQ	3	80		2	75	10	110						1	5								1	5								17	275				
③90-100 CMDT.	SWQ	5	110	1	25		10	145						1	10			2	10													19	300				
④100-110 CMDT.	NEQ	7	115	2	25		5	40									1	15					2	20								17	215				
④100-110 CMDT.	SEQ	8	180		2	35	5	50	1	95							3	55							1	10						20	425				
④100-110 CMDT.	NWQ	4	95	1	10	4	70	5	100																							14	275				
④100-110 CMDT.	SWQ						5	85																								5	85				
⑤110-120 CMDT.	NEQ					2	20																									2	20				
⑤110-120 CMDT.	SEQ					7	65																									7	65				
⑤110-120 CMDT.	NWQ									1	10								1	15												2	25				
⑤110-120 CMDT.	SWQ	3	45	1	25				1	35																						5	105				
⑥120-130 CMDT.	NEQ	1	15				6	80																								7	95				
⑥120-130 CMDT.	SEQ														1	30																1	30				
⑥120-130 CMDT.	NWQ	3	30				4	55								1	15															8	100				
⑥120-130 CMDT.	SWQ	1	10				6	70					2	25			1	10	3	105				1	5							14	225				
⑦130-140 CMDT.	NEQ	2	45				2	5																								6	85				
⑦130-140 CMDT.	SEQ				1	25								1	10	1	5															3	40				
⑦130-140 CMDT.	NWQ										1	5						1	5													2	10				
⑦130-140 CMDT.	SWQ	7	120				9	170						1	10		5	70	2	40				2	20							26	430				
⑧ ⑨140-160 CMDT.	NEQ						4	25																								4	25				
⑧ ⑨140-160 CMDT.	SEQ	9	185		1	35	1	40	1	55					1	25		4	55													17	395				
	รวม	105	2125				182	2105			5	50	0	0		13	165	0	0	#	135			40	455		1	15	0	0		3	25	0	0	361	5075

ตัวเลขแสดง จำนวน (จีน) / น้ำหนัก (กรัม)

ตัวเลขแสดง จำนวน (จีน) / น้ำหนัก (กรัม)

ตาราง 4.3 ตารางแสดงรายละเอียดเชิงปริมาณเศษกระเบื้องมุงหลังคาที่พบจากหลุมขุดค้น S₂E₁₃

ระดับ	Grid	จำนวน (ชิ้น)	น้ำหนัก (กรัม)
① 70-80 CMDT.	NEQ	30	1,200
① 70-80 CMDT.	SEQ	111	3,200
① 70-80 CMDT.	NWQ	72	2,600
① 70-80 CMDT.	SWQ	65	2,000
② 80-90 CMDT.	NEQ	77	2,315
② 80-90 CMDT.	SEQ	39	2,000
② 80-90 CMDT.	NWQ	56	3,800
② 80-90 CMDT.	SWQ	28	1,300
③ 90-100 CMDT.	NEQ	42	1,600
③ 90-100 CMDT.	SEQ	48	2,200
③ 90-100 CMDT.	NWQ	116	5,000
③ 90-100 CMDT.	SWQ	76	3,800
④ 100-110 CMDT.	NEQ	82	4,000
④ 100-110 CMDT.	SEQ	65	4,000
④ 100-110 CMDT.	NWQ	47	2,600
④ 100-110 CMDT.	SWQ	64	3,200
⑤ 110-120 CMDT.	NEQ	2	60
⑤ 110-120 CMDT.	SEQ	9	475
⑤ 110-120 CMDT.	NWQ	3	150
⑤ 110-120 CMDT.	SWQ	3	180
⑥ 120-130 CMDT.	NEQ	2	35
⑥ 120-130 CMDT.	SEQ	2	125
⑥ 120-130 CMDT.	NWQ	11	445
⑥ 120-130 CMDT.	SWQ	12	630
⑦ 130-140 CMDT.	NEQ	1	30
⑦ 130-140 CMDT.	SEQ	1	120
⑦ 130-140 CMDT.	NWQ	4	105
⑦ 130-140 CMDT.	SWQ	6	330
⑧ - ⑨ 140-160 CMDT.	SEQ	22	1,800
⑧ - ⑨ 140-160 CMDT.	NWQ	1	25
⑧ - ⑨ 140-160 CMDT.	SWQ	4	325
รวม		1,101	49,650

บทที่ 5

การศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบในเชิงประวัติศาสตร์โบราณคดี และรูปทรงสันนิษฐาน

ภายหลังการดำเนินการขุดค้น ขุดแต่งโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม ได้พบโบราณวัตถุประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมถึงซากโบราณสถานที่ถูกดินทับถมอยู่ มาประกอบ การพิจารณา ทำให้สามารถพิจารณา วิเคราะห์ร่องรอยหลักฐานต่าง ๆ ได้ว่าอยู่ในสมัย อยุธยา และมีการปรับเปลี่ยนมาหลายครั้งหลายครา จนเกิดความสับสนและปะปนกันในเรื่องระเบียบแบบแผนและรูปแบบศิลปกรรม

นอกจากนี้จากการศึกษาภายหลังการขุดค้นและขุดแต่ง ยังพบว่าโบราณสถานต่าง ๆ ภายในพื้นที่ของโครงการ สามารถแบ่งแยกตามระดับพื้นการใช้งาน ตำแหน่งที่ตั้ง และความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ฉะนั้น เพื่อความสะดวกในการจัดลำดับความเข้าใจเรื่อง ยุคสมัยของศิลปะอยุธยา จึงอาศัยการแบ่งช่วงสมัยตามที่มีการศึกษาไว้แล้ว ออกเป็นสามช่วง คือ

ยุคต้น ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ในปี พ.ศ.1893 จนถึงรัชกาลสมเด็จพระไตรโลกนาถ ในปี พ.ศ. 2031

ยุคกลาง ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ในปี พ.ศ. 2031 จนถึงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ในปี พ.ศ. 2171

ยุคปลาย ตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ในปี พ.ศ. 2173 จนถึงกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2310 ¹

5.1 ด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

5.1.1 หลักฐานทางด้านเอกสารพงศาวดาร

วัดแม่นางปลื้มปรากฏหลักฐานในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ความว่า

“ลัคนาราช 1129 ปีกุน นพศก ถึง ณ วันอังคาร ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 5 วันเนาวิสาขมาสวันกลาง พม่าจุดเพลิงเผาพื้นเชื้อไต้รากกำแพงตรงหั่วรรมป้อมมหาไชย และพม่าค่าย วัดนางปลื้ม และค่ายอื่น ๆ ทุกค่าย จุดปืนใหญ่ ปืนป้อม และหอรบยิงระดมเข้ามาในกรุงพร้อมกัน ตั้งแต่เพลาย่ำสามโมงเศษจนพลบค่ำ” ²

¹ ตรี อมาตยกุล. ศิลปะอยุธยา ศิลปะสมัยอู่ทอง ศิลปะอยุธยา ศิลปะรัตนโกสินทร์. พระนคร, 2510, หน้า 44

² พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 9. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบญจ, 2542) หน้า 152.

และจากเอกสารในสมัยรัชกาลสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ระบุถึงวัดที่พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จทอดกฐิน จำนวน 35 วัด ได้แก่ วัดกุฎีแดง วัดมณฑป วัดเชิงท่า วัดใหม่ชัยวิจิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดใหม่ปากคลองสระบัว วัดแม่นางปลื้ม วัดพนมโยง วัดตะไกร วัดแค วัดอินทาราม วัดราชประดิษฐาราม วัดกุฎีทอง วัดใหม่ศรีโพธิ์ วัดหัสดาวาส วัดครุฑ วัดศรีโพธิ์ เป็นต้น³

5.1.2 หลักฐานทางโบราณคดี

หลักฐานจากการขุดแต่งพื้นที่เขตพุทธาวาส บริเวณรอบฐานเจดีย์ประธาน วัดแม่นางปลื้มผนวกกับหลุมขุดค้นขนาด 3x3 เมตร จำนวน 1 หลุม ทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน สามารถลำดับพัฒนาการของการสร้างวัดตั้งแต่เริ่มสร้างประมาณพุทธศตวรรษที่ 19 โดยกำหนดอายุจากโบราณวัตถุที่พบในหลุมขุดค้น และมีการปรับพื้นที่ใช้งานอีก 4 ครั้ง ประมาณพุทธศตวรรษที่ 20 – พุทธศตวรรษที่ 25 และมีการใช้สอยพื้นที่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จากภาพความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นและขุดแต่งโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม ซึ่งพบโบราณวัตถุมีอายุตั้งแต่ราวสมัยอยุธยาตอนต้นต่อเนื่องจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น⁴ ทำให้ทราบว่าวัดแม่นางปลื้มไม่เคยถูกทิ้งร้าง ตั้งแต่เริ่มสร้างวัดจนถึงปัจจุบัน

5.2 ลำดับอายุสมัยโบราณสถาน

จากการขุดค้น ขุดแต่งโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม พบว่าวัดนี้มีการสร้างและปรับเปลี่ยนสิ่งก่อสร้างทั้งหมด 6 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 (ก่อนการสร้างวัด) มีพื้นที่ใช้งานอยู่ที่ความลึกจากเส้นสมมติ (Datum line) 280-380 CMDT. หลักฐานจากหลุมขุดค้น ด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเจดีย์ประธาน พบโบราณวัตถุประเภทเศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จังหวัดสุพรรณบุรี ไม่พบหลักฐานที่เป็นซากโบราณสถาน กำหนดอายุไว้ในสมัยอยุธยาตอนต้นราวพุทธศตวรรษที่ 19-20

³ เกื้อกุล ชินชนน. ความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. 2438-2500. เอกสารวิชาการหมายเลข 59 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2529. หน้า 9.

⁴ คุวาละเอียดการศึกษาวิเคราะห์โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นขุดแต่งในบทที่ 3 และ 4

ระยะที่ 2 (โบราณสถานสมัยที่ 1) มีพื้นที่ใช้งานอยู่ที่ระดับ 190-280 CMDT. หลักฐานจากหลุมขุดค้น พบแนวอิฐ 1 แนว บริเวณผนังหลุมด้านทิศเหนือ แนวอิฐกว้างประมาณ 1 เมตร สันนิษฐานว่าเป็นกำแพงแก้ว ซึ่งล้อมรอบวิหารและเจดีย์ แต่เนื่องจากโบราณสถานภายในวัดมีการบูรณะเรื่อยมา สิ่งก่อสร้างดังกล่าวจึงถูกปรับเปลี่ยนหรือถอนไปด้วยเช่นกัน หลักฐานที่พบจึงเหลือร่องรอยเพียงเล็กน้อยเท่านั้น กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 19-20

ระยะที่ 3 (โบราณสถานสมัยที่ 2) มีพื้นที่ใช้งานอยู่ที่ระดับ 170-220 CMDT. มีการปรับถมพื้นที่ให้สูงขึ้นประมาณ 20 เซนติเมตร โดยรื้อแนวกำแพงแก้วเดิมออก จากนั้นจึงสร้างกำแพงแก้วหรือระเบียงคต (?) ขึ้นใหม่⁵ ขยายพื้นที่เขตพุทธาวาสให้กว้างกว่าเดิม โดยพบหลักฐานทางทิศใต้ของแนวกำแพงเดิม ซึ่งขยายห่างออกจากแนวกำแพงเดิมในสมัยที่ 1 ประมาณ 70 เซนติเมตร ขนาดความหนาประมาณ 1 เมตร กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

ระยะที่ 4 (โบราณสถานสมัยที่ 3) มีพื้นที่ใช้งานอยู่ที่ระดับ 120-170 CMDT. มีการเปลี่ยนแปลงสถาปัตยกรรมในวัดโดยปรับถมพื้นที่ให้สูงขึ้นประมาณ 40 เซนติเมตร โดยรื้อแนวกำแพงแก้วหรือระเบียงคต (?) ในสมัยที่ 2 ออก จากนั้นจึงสร้างกำแพงแก้วขึ้นใหม่ ขยายพื้นที่เขตพุทธาวาสให้กว้างกว่าเดิม หลักฐานจากหลุมขุดทดสอบฐานรากกำแพงแก้วด้านทิศเหนือ พบว่าอยู่ในระดับเดียวกับระดับของพื้นของระยะนี้ในหลุมขุดค้น และหลักฐานจากหลุมขุดทดสอบฐานรากเจดีย์ประธานด้านทิศใต้ พบว่าฐานรากของเจดีย์ประธานอยู่ที่ระดับ 152 CMDT. ซึ่งอยู่ในระยะนี้เช่นกัน ในส่วนของเจดีย์ประธานพบว่ามี การพอกบริเวณองค์ระฆัง มาลัยเถา และบริเวณปล้องไฉน หลักฐานจากหลุมขุดค้นสามารถกำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ 20-22

ระยะที่ 5 (โบราณสถานสมัยที่ 4) มีพื้นที่ใช้งานอยู่ที่ระดับ 90-130 CMDT. มีการปรับถมพื้นที่ให้สูงขึ้นอีกประมาณ 25 เซนติเมตร จากนั้นปฏิสังขรณ์พื้นที่วัดทับพื้นเดิม หลักฐานจากหลุมขุดทดสอบทางด้านทิศใต้ของเจดีย์ประธานและหลุมขุดทดสอบทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานที่เชื่อมกับฐานวิหาร พบว่าพื้นปฏิสังขรณ์ซึ่งอยู่ระดับเดียวกับพื้นปฏิสังขรณ์ที่พบในหลุมขุดค้น กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 22-23

ระยะที่ 6 (โบราณสถานสมัยที่ 5) มีพื้นที่ใช้งานอยู่ที่ระดับ 70-90 CMDT. มีการปรับถมพื้นที่ให้สูงขึ้นอีกประมาณ 25 เซนติเมตร จากนั้นปฏิสังขรณ์ใหม่โดยในสมัยนี้ปูพื้นอิฐ

⁵ สาเหตุที่เชื่อว่าเป็นระเบียงคตเนื่องจากพบเศษกระเบื้องมุงหลังคาจำนวนมาก ดูรายละเอียดการศึกษาวិเคราะห์โบราณวัตถุที่พบจากการขุดค้นในบทที่ 4

และคาดปูเฉพาะรอบฐานเจดีย์ประธาน ห่างจากฐานเจดีย์ประธานประมาณด้านละ 2 เมตร ในส่วนของเจดีย์ประธานพบว่าบริเวณชั้นบนสุดของชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นทำเป็นลานประทักษิณปูพื้นด้วยอิฐขนาดเล็กแล้วคาดปู อิฐขนาด 5x15x30 เซนติเมตร และก่อบันไดขึ้นทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธาน ซึ่งมีความสูงตั้งแต่ฐานเขียงชั้นล่างสุดจนถึงฐานบัวชั้นนี้ โดยใช้อิฐขนาดเดียวกันกับอิฐที่ใช้ปูพื้นลาน โดยในการสร้างบันไดครั้งนี้อาจจะรื้อประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นที่ชำรุดอยู่ แล้วออกหรือสร้างขึ้นบริเวณที่ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นพังทลายมาก่อนหน้าแล้ว และพบว่าบริเวณองค์ระฆังมีการฉาบปูนพอกปูนฉาบเดิม และที่บัลลังก์ก็ฉาบปูนเพิ่มใหม่แล้วประดับด้วยเครื่องถ้วยจีน สันนิษฐานว่าอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ราวพุทธศตวรรษที่ 24-25

หลักฐานที่ได้จากการขุดค้นและขุดแต่งรวมถึงหลักฐานทางเอกสาร สามารถลำดับอายุสมัยการสร้างโบราณสถานวัดแม่นางปลื้มได้ 5 สมัย ดังนี้

สมัยที่ 1 พุทธศตวรรษที่ 19-20

สมัยที่ 2 พุทธศตวรรษที่ 20-22

สมัยที่ 3 พุทธศตวรรษที่ 20-22

สมัยที่ 4 พุทธศตวรรษที่ 22-23

สมัยที่ 5 พุทธศตวรรษที่ 24-25

5.3 รูปทรงสันนิษฐานทางสถาปัตยกรรม

5.3.1 แผนผัง

แผนผังของวัดเมื่อแรกสร้างเป็นแผนผังของวัดในสมัยอยุธยาตอนต้น คือ มีเจดีย์เป็นประธานของวัด มีวิหารอยู่ด้านหน้าเจดีย์ประธาน มีกำแพงแก้วล้อมรอบ และในสมัยอยุธยาตอนกลางยังคงลักษณะแผนผังเดิมอยู่ แต่อาจมีการขยายพื้นที่เขตพุทธาวาสให้กว้างกว่าเดิมโดยการขยายเขตของกำแพงแก้ว

สมัยอยุธยาตอนปลายและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการสร้างสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้แผนผังหลักของวัดได้มีการเปลี่ยนแปลงโดยการสร้างอุโบสถมาอยู่คู่กับวิหารทางด้านหน้า

5.3.2 โบราณสถาน (เจดีย์ประธาน)

พัฒนาการทางด้านรูปแบบของเจดีย์ประธาน จากร่องรอยหลักฐานที่เหลืออยู่ ประกอบกับรูปแบบจากการสันนิษฐานในส่วนที่ถูกปิดทับ แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เจดีย์ทรงระฆังกลม ทรงค่อนข้างเพรียว ไม่สามารถกล่าวถึงชุดฐานต่าง ๆ ที่อยู่ใต้องค์ระฆังลงมาได้มากนัก เนื่องจากถูกปิดทับในคราวที่มีการก่อสร้างขนาดขององค์ระฆัง ทำให้ได้หลักฐานในการสันนิษฐานน้อยมาก แต่จากร่องรอยที่เหลืออยู่บริเวณที่เป็นมัลลยเถาในปัจจุบัน น่าจะเป็นฐานเขียงในผังกลมอย่างน้อย 3 ชั้น ก่อนจะถูกพอกทับเป็นมัลลยเถาในระยะที่สอง (ภาพลายเส้นที่ 52)

ระยะที่ 2 มีการเพิ่มขนาดขององค์ระฆัง ความหนาประมาณ 30 เซนติเมตร ขนาดของเจดีย์จึงใหญ่กว่าในระยะแรก และคาดว่าน่าจะเพิ่มขนาดของส่วนประกอบด้านบนรวมถึงชุดฐานต่าง ๆ ใต้องค์ระฆังลงมาด้วย เพื่อความสมดุลในการรับน้ำหนัก และความสมส่วนขององค์เจดีย์ จากร่องรอยที่เหลืออยู่พบว่าการพอกบริเวณปล้องไฉน และก่อมัลลยเถาพอกทับส่วนที่เป็นฐานเขียงอย่างน้อยสามชั้น ส่วนประกอบที่สำคัญของเจดีย์ประธานในระยะนี้ ประกอบด้วย (ภาพลายเส้นที่ 53)

- ฐานเขียงสองชั้น
- ชุดฐานบัวหรือฐานปัทม์ คาดด้วยบัวลูกแก้วสองเส้น รองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
- ชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
- ฐานเขียงในผังกลมสามชั้น
- ชุดฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลมหนึ่งชั้น
- ชุดฐานบัวคว่ำรองรับมัลลยเถา
- มัลลยเถาสามชั้น
- บัวปากระฆัง ทำเป็นกลีบบัวคว่ำและบัวหงาย
- องค์ระฆังกลม
- บัลลังก์สี่เหลี่ยม
- ก้านฉัตร
- ฉัตรหรือบัวคว่ำหรือบัวฝาละมีนหนึ่งชั้น
- ปล้องไฉนซ้อนกันขึ้นไป 17 ชั้น ส่วนยอดหักหายไป

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่ปรากฏร่องรอยการเข้ามานุรณะปฏิสังขรณ์องค์เจดีย์ประธานอีกครั้งหนึ่ง พบการฉาบปูนพอกทับบริเวณองค์ระฆังและบริเวณบัลลังก์ โดยเฉพาะบัลลังก์มีการประดับด้วยเครื่องถ้วยจีน ที่ด้านบนของชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นพบว่าถูกบุรณะปฏิสังขรณ์โดยการใช้อิฐขนาดเล็กปูพื้น และทางด้านทิศตะวันออกของเจดีย์ประธานพบการทำบันไดทางขึ้นตั้งแต่บริเวณฐานเขียงสองชั้นจนถึงบริเวณด้าน

บนของชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น ส่วนประกอบอื่น ๆ ของเจดีย์ประธานยังคงเหมือนในระยที่ 2

5.4 การศึกษาเปรียบเทียบกับโบราณสถานอื่น ๆ

ลักษณะของเจดีย์ประธานทรงระฆังกลมที่มีสิงห์ล้อมนอกจากวัดแม่นางปลื้มแห่งนี้แล้ว ก่อนหน้านี้ยังพบที่วัดธรรมิกราช ต.ท่าวาสกรี อยู่ใกล้กับวังหลวง ด้านตะวันตกของวัดมีถนนหน้าวังตรงตัดผ่าน นอกจากนี้ยังพบว่าที่วัดสามวิหาร ต.หัวรอ อยู่นอกเกาะเมือง ใกล้กับวัดแม่นางปลื้ม ซึ่งค้นพบใหม่ ทั้งสามวัดที่มีประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นนี้ไม่ปรากฏหลักฐานการสร้างที่ชัดเจนว่าสร้างขึ้นเมื่อใด จะมีการบันทึกในพระราชพงศาวดารไว้บ้างก็เฉพาะช่วงที่มีการศึกสงครามเป็นสำคัญ โดยเฉพาะวัดแม่นางปลื้มและวัดสามวิหาร คงเป็นจุดยุทธศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญ ในยามศึกสงคราม

เนื่องจากวัดที่มีสิงห์ล้อม ในขณะนี้พบเพียงสามวัด และแต่ละวัดก็อยู่ไม่ใกล้กันนัก อาจจะมีมีความเกี่ยวเนื่องกันทางด้านรูปแบบศิลปะและอายุสมัยไม่มากนัก ในที่นี้จะขอกกล่าวถึงเจดีย์ประธานของแต่ละวัดและนำมาเปรียบเทียบกันเพื่อที่จะได้นำมาเป็นหลักในการกำหนดอายุสมัยต่อไป

วัดแม่นางปลื้ม ในพระราชพงศาวดาร ไม่ปรากฏประวัติในการสร้าง มีเจดีย์ทรงระฆังกลมเป็นประธานของวัด เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่เช่นเดียวกับเจดีย์ประธานวัดมเหยงคณ์ เจดีย์ประธานสามองค์ วัดพระศรีสรรเพชญ์ มีลักษณะองค์ประกอบโดยรวมคล้ายกัน คือ ทำเป็นฐานบัวหรือฐานปัทมรองรับองค์ระฆังกลม เหนือฐานปัทมเป็นบัวกลีบ รับมาลัยเถาสามชั้น มาลัยเถาขนาดใหญ่ เจดีย์บางองค์มีบัวปากกระบัง บางองค์ทำลวดบัววัดที่ปากกระบัง องค์ระฆังใหญ่ มีบัลลังก์สี่เหลี่ยมเตี้ยรองรับก้านฉัตร ปล้องไฉน ปลียอด และเม็ดน้ำค้าง โดยลำดับ

วัดสามวิหาร เดิมชื่อวัดสามพิหาร ปรากฏชื่อครั้งแรกในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ว่า “ สมเด็จพระเจ้าหงสาวดี (บุเรงนอง) ได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาโดยผ่านมาทางโพธิ์สามต้น ทิ้งเพนียด แล้วเสด็จมายืนช้าง ณ วัดสามพิหาร ⁶แห่งนี้

⁶ พระจักรพรรดิพงศ(จาด). พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา, 1:49.

พ.ศ. 2100 พระยาละแวกยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา ให้ตั้งทัพอยู่ตำบลบ้านทุ่ง แล้วยกพลเข้ามายืนข้างในวัดสามพิหาร และพลข้าศึกกรายกันเข้ามาถึงวัดโรงช้าง และวัดกุฎีทอง⁷

เจดีย์ประธานวัดสามวิหาร (ภาพที่ 69) ตั้งอยู่ในตำแหน่งบนเส้นแกนหลักของแผนผังวัด มีวิหารพระนั่งอยู่ทางด้านหน้า หันหน้าไปทางทิศตะวันตกทางคลองหน้าวัดสามวิหาร ในแนวเส้นแกนตะวันออก-ตะวันตก โดยมีอุโบสถอยู่ทางด้านซ้ายของวิหารพระนั่ง อีกทีหนึ่ง ส่วนประกอบต่าง ๆ ของเจดีย์ประธาน ประกอบด้วย

ฐานเชิงสองชั้นรองรับฐานบัว

ฐานบัวหรือฐานปัทม์ คาดด้วยบัวลูกแก้วอกไก่สองเส้น รองรับชั้นสิงห์

ชั้นสิงห์ เหลืออยู่เฉพาะขาสิงห์ ใกล้เคียงตะวันตกเฉียงใต้ ส่วนด้านอื่นเหลืออยู่เฉพาะที่รองรับตัวสิงห์ โดยเฉพาะด้านเหนือพบฐานมากที่สุด

ฐานเชิงในผังกลมสองชั้น

ฐานบัวหรือฐานปัทม์ในผังกลมหนึ่งชั้น

บัวคว่ำหรือบัวถลา หนึ่งชั้น

มาลัยเถาสามชั้น

ชุดบัวปากกระบัง ทำเป็นกลีบบัวคว่ำและบัวหงาย มีกลีบบัวแทรก

องค์ระฆังกลมอวบอ้วน ผายเล็กน้อย และมีการประดับเครื่องถ้วยเงินที่องค์ระฆัง

บัลลังก์สี่เหลี่ยม ประดับเครื่องถ้วยเงินตามขอบบัลลังก์

ฐานชุดบัวในผังกลม ซึ่งก่อเสริมเข้าไปตรงตำแหน่งของก้านฉัตรเดิม

บัวคว่ำหรือบัวฝาละมี หนึ่งชั้น

ปล้องไฉนซ้อนกันยี่สิบสองชั้น ส่วนยอดหักหายไป

วัดธรรมิกราช เป็นพระอารามหลวงใกล้เคียงกับพระบรมมหาราชวัง เดิมชื่อวัดมุขราช ในพงศาวดารเหนือกล่าวว่า สร้างโดยพระยาธรรมิกราช พระราชบุตรแห่งพระเจ้าสายน้ำผึ้ง ก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา⁸ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานปีการก่อสร้าง

โบราณสถานของวัดธรรมิกราชที่สำคัญ 4 แห่ง คือ

1. พระเจดีย์ทรงระฆังคว่ำมีสิงห์ล้อม

⁷ กรมศิลปากร. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย.2542). เล่ม 1 หน้า 106.

⁸ พระราชพงศาวดาร. พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา.2504). หน้า 371.

2. พระวิหารหลวง
3. พระอุโบสถ
4. วิหารพระพุทธรูปไสยาสน์

หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดของวัดธรรมิกราช คือ เศียรพระพุทธรูปสำริดขนาดใหญ่ ศิลปะแบบอู่ทอง อายุราวพุทธศตวรรษที่ 19 คล้ายคลึงกับพระพุทธรูปไตรรัตน์นายก วัดพนัญเชิง ซึ่งปรากฏในพระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐ ๔ ว่าสร้างขึ้นก่อนการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ถึง 26 ปี ⁹ หลักฐานชิ้นนี้ได้ยืนยันถึงอายุพระพุทธรูปองค์นี้ว่าควรสร้างก่อนกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ไม่อาจใช้กำหนดอายุในการสร้างวัดได้ เพราะมีเหตุผลของการเคลื่อนย้ายมาจากที่แห่งอื่นได้เช่นกัน

วัดธรรมิกราชนี้มีเจดีย์ประธาน (ภาพที่ 70) สร้างอยู่ด้านหน้าวิหารทรงธรรม เป็นเจดีย์ทรงระฆังกลม รองรับด้วยฐานบัวในผังแปดเหลี่ยม คาดด้วยลูกฟักสองเส้น สามชั้น และรองรับด้วยฐานเขียงในผังแปดเหลี่ยมอีกหนึ่งชั้น ตั้งอยู่บนลานประทักษิณ ส่วนบัลลังก์ทำเป็นแปดเหลี่ยมเช่นกัน จากการขุดแต่งพบว่าเจดีย์ด้านนอกได้สร้างครอบเจดีย์ไว้อีกหนึ่งชั้น ซึ่งเป็นเจดีย์ทรงระฆังกลม ฐานเดี่ยว องค์ระฆังไม่ผายเป็นแบบโอคว่ำ ไม่มีเสานาน อาจเป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นสมัยอยุธยาตอนต้น ¹⁰

รอบฐานของลานประทักษิณ ประดับด้วยสิงห์โดยรอบ ตัวสิงห์แกนในทำด้วยอิฐนึ่งยong ๆ อยู่บนฐานเดี่ยว ๆ และรองรับด้วยฐานเขียงลดชั้น 1 ชั้นอีกทีหนึ่ง ซึ่งก็เป็นฐานไม่สูงนัก มีบันไดทางขึ้นอยู่ทั้งสี่ด้านของลานประทักษิณ ราวบันไดทำเป็นบันไดนาครองรับด้วยอสรูปแบกที่หัวบันได สันนิษฐานว่าสร้างเสริมขึ้นมาในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ¹¹ ด้วยมีลักษณะคล้ายกับศิลปะเขมรแบบพระราชนิยมในรัชกาลนี้

เจดีย์ที่มีลักษณะองค์ประกอบหลัก ดังที่กล่าวมานี้มีเป็นจำนวนมาก และสร้างกระจายอยู่โดยทั่วไป แต่อาจจะแตกต่างกันบ้างในเรื่องรายละเอียดบางประการ จะขอยกตัวอย่างมาพอสังเขป เพื่อให้เห็นภาพลักษณะของเจดีย์ที่มีความเกี่ยวเนื่องกันไม่มากนักน้อย อาทิเช่น เจดีย์ประธานวัดแมนางปลื้ม เจดีย์ประธานวัดสามวิหาร เจดีย์ประธานวัดธรรมิกราช เจดีย์รายวัดใหญ่ชัยมงคล เจดีย์ประธานวัดสุวรรณาวาส เจดีย์ประธานวัดช้าง เจดีย์

⁹ กรมศิลปากร, คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. (นครหลวง: คลังวิทยา, 2515), หน้า 443.

¹⁰ ปฏิพัณณ์ พุ่มพวงแพทย. "เจดีย์สิงห์ล้อมวัดธรรมิกราช", วารสารศิลปากร ปีที่ 31, เล่มที่ 3 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2530), หน้า 34.

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

ประธานวัดสุวรรณเจดีย์ เจดีย์ประธานวัดวรเชษฐาราม (ในเมือง) เจดีย์รายทิศวัดมหาธาตุ¹² เป็นต้น

เจดีย์ประธานวัดแม่นางปลื้ม น่าจะมีวิวัฒนาการสืบทอดมาจากเจดีย์แบบระฆังกลมบนชั้นมาลัยเถาเดี่ยว เพราะสัดส่วนองค์ระฆัง และชุดมาลัยเถาใหญ่ เมื่อเทียบกับองค์ประกอบอื่น เจดีย์รองรับด้วยฐานบัวยกสูงสองชั้น รอบฐานบัวหงายชั้นที่สองทำสิงห์ก่ออิฐปูนปั้นแบบศิลปะเขมร ตัวสิงห์ทรงเครื่องคล้ายกับสิงห์ที่วัดธรรมิกราช (ภาพที่ 71- 72) ในเกาะเมือง สิงห์เหล่านี้น่าจะสร้างขึ้นในสมัยต่อมา จากโครงสร้างของแกนไม้ที่ยึดตัวสิงห์กับฐานไว้โดยทำเป็นช่องเสียบ

รูปแบบทางศิลปกรรมของสิงห์ที่คล้ายกับสิงห์ที่รอบฐานประทักษิณ เจดีย์ประธานวัดธรรมิกราช อาจสันนิษฐานได้ว่า ได้รับการสร้างเสริมในช่วงรัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เลียนแบบที่นิยมกันมากในศิลปะเขมร¹³

นอกจากการทำสิงห์ล้อมเจดีย์ประธานที่อยุธยาแล้ว ยังพบการทำสิงห์ล้อมรอบเจดีย์ที่ช่องผนังชั้นล่างเจดีย์รายภายในวัดมหาธาตุ สุโขทัย และเจดีย์ประธานวัดพระแก้ว กำแพงเพชร เป็นต้น

สิงห์นอกจากทำออกมาในรูปประติมากรรมแล้ว ยังมีการทำภาพจิตรกรรมด้วย ดังปรากฏที่ฝาผนังในเจดีย์ทางทิศใต้ของฐานพระปรางค์วัดมหาธาตุ อยุธยา¹⁴ ลักษณะของสิงห์บนภาพจิตรกรรมและสิงห์ที่วัดธรรมิกราช มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะทำนัยของ ๆ ด้วยสองขาหลัง โดยทิ้งน้ำหนักตัวไปที่สองขาน้ำ ที่เหยียดตรง

¹² จุฬาลงกรณ์ จุฬารัตน์. การศึกษาวิวัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของสถูปทรงกลมสองแบบ (ทรงระฆังกลมและทรงระฆังกลมบนฐานชั้นแปดเหลี่ยมในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา). วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2535. หน้า 168.

¹³ ปฏิพัฒน์ พุ่มพวงแพทย. เรื่องเดิม, หน้า 34.

¹⁴ กรมศิลปากร, "รายงานการขุดแต่งและขุดค้นโบราณสถานวัดธรรมิกราช ต.ท่าวาสุกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา", หน้า 45.

บทที่ 6
การดำเนินงานบูรณะโบราณสถาน

ขั้นตอนการดำเนินงาน (บูรณะเฉพาะเจดีย์ประธาน)

1. ดำเนินการสำรวจสภาพปัจจุบัน บันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึกและถ่ายภาพโบราณสถาน
2. เตรียมพื้นที่ในการดำเนินการ
3. จัดตั้งนั่งร้านรอบองค์เจดีย์ประธาน
4. ดำเนินการขุดล้างทำความสะอาดรอยคราบสกปรกบนอิฐ ปูนสอ และปูนฉาบของโบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม รวมถึงกำจัดวัชพืชที่ขึ้นปกคลุม
5. ดำเนินการขุดดินเพื่อเตรียมเทคาน ค.ส.ล. รัตรอบฐานเจดีย์ประธาน
6. ผูกเหล็กทำแบบเทคาน ค.ส.ล. รัตรอบฐานเจดีย์ประธาน
7. ดำเนินการบูรณะฐานเขียงชั้นที่ 1 และชั้นที่ 2
8. ดำเนินการบูรณะชุดฐานบัวรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นรวมทั้งประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
9. ดำเนินการบูรณะชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
10. ดำเนินการบูรณะฐานเขียงในผังกลม 3 ชั้น
11. ดำเนินการบูรณะชุดฐานบัวลูกแก้วอกไก่ในผังกลม
12. ดำเนินการบูรณะมาลัยเถาและชุดบัวปากกระหัง
13. ดำเนินการบูรณะองค์ระฆัง
14. ดำเนินการบูรณะบัลลังก์
15. ดำเนินการบูรณะก้านฉัตรและฉัตร (บัวฝาละมี)
16. ดำเนินการบูรณะปล้องไฉน
17. ดำเนินการบูรณะบันไดทางขึ้น
18. ทำความสะอาดและปรับพื้นที่โดยรอบ

เจดีย์ประธาน

เริ่มดำเนินการบูรณะด้วยการตั้งนั่งร้านโดยรอบ (ภาพที่ 73) เพื่อความสะดวกในการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นปกคลุม และทำความสะอาดรอยคราบสกปรกบนผิวอิฐและผิวปูน

ฉาบด้วยน้ำสะอาด หลังจากทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการบูรณะส่วนฐาน เขียนทั้งสองชั้นก่อนเพื่อป้องกันปัญหาการหลุดตัว ด้วยการขุดดินบริเวณฐานเจดีย์โดยรอบ ซึ่งกระทำที่ละด้าน เพื่อเทคาน ค.ส.ล. โดยช้อนคานไว้ใต้ดิน (ภาพที่ 74) แล้วก่ออิฐเสริมในบางจุด ในบางบริเวณที่พบว่าอิฐเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพ ทำการสกัดอิฐเดิมที่เสื่อมสภาพออก แล้วนำอิฐก้อนใหม่ที่มีขนาดเท่าเดิมก่อเสริม

บริเวณชุดฐานบัวรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น ในบริเวณที่มีการหลุดเอียง ทำการผลักดันกลับให้เข้าที่ (ภาพที่ 75) โดยการสกัดอิฐด้านในแล้วใช้แม่แรงขนาดใหญ่ผลักดัน ส่วนบริเวณที่พบชิ้นส่วนบัวหงายพังลงมาเป็นชิ้นใหญ่ ก็นำกลับไปติดตั้งที่ตำแหน่งเดิม (ภาพที่ 76) แล้วเจาะเย็บด้วยเหล็กอาบสังกะสี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 มม. รวมถึงบริเวณที่ผลักดันด้วย ในบางบริเวณที่พบว่าอิฐเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพ ทำการสกัดอิฐเดิมออก แล้วนำอิฐก้อนใหม่ที่มีขนาดเท่าเดิมก่อเสริมจนเต็มรูปแบบ ด้านบนดำเนินการผูกเหล็กตะแกรง จากนั้นจึงเทพื้น ค.ส.ล. เติมพื้นที่ ในบริเวณที่มีฐานสิงห์ก็สกัดอิฐช้อนคานและเทค.ส.ล. ล้อมฐานสิงห์อีกทีหนึ่ง (ภาพที่ 77) จากนั้นก่ออิฐปิดเพื่อป้องกันปัญหาน้ำซึมเข้าตัวโบราณสถาน ส่วนสิงห์ที่หลุดเอียง ทำการปรับดีดให้เข้าที่แล้วเจาะเย็บยึดฐานรองสิงห์ด้วยเหล็กชุบสังกะสีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 มม. แล้วอัดฉีดน้ำปูนเพื่อเสริมความมั่นคงแข็งแรง ในชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น ก็ดำเนินการบูรณะเช่นเดียวกับชุดฐานบัวรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น โดยการผลักดันบริเวณที่หลุดเอียง สกัดอิฐที่เปื่อยออกแล้วก่อเสริมเต็มรูปแบบ เทพื้น ค.ส.ล. บริเวณลานด้านบน แล้วปูอิฐปิดทับโดยใช้อิฐขนาดเล็กตามแบบเดิม (ภาพที่ 78)

บริเวณฐานเขียนในผังกลม 3 ชั้น จนถึงชุดมลัยเถา ดำเนินการบูรณะด้วยการรื้ออิฐเก่าที่เสื่อมสภาพออกแล้วสกัดอิฐเพื่อเทคาน ค.ส.ล. จากนั้นก่อเสริมจนเต็มรูปแบบ บริเวณที่เป็นปูนฉาบทำการขัดล้างทำความสะอาดอีกครั้งหนึ่ง แล้วอนุรักษ์ผิวปูนฉาบด้วยการหมักรอยแตกร้าวอีกครั้งหนึ่ง

ในส่วนขององค์ระฆัง ดำเนินการบูรณะด้วยการรื้ออิฐเก่าที่เสื่อมสภาพออก แล้วก่อเสริมจนเต็มรูปแบบ จากนั้นยาแนวด้วยปูนขาวหมัก ส่วนผิวปูนฉาบเมื่อทำการขัดล้างทำความสะอาดแล้ว จึงทำการอนุรักษ์ผิวปูนฉาบด้วยการหมักรอยแตกร้าวด้วยปูนขาวหมัก บริเวณด้านบนขององค์ระฆังสกัดอิฐเพื่อเทคาน ค.ส.ล. รัตรอบองค์ระฆัง (ภาพที่ 79) จากนั้นก่ออิฐปิดช้อนคาน

บริเวณบัลลังก์ ทำการสกัดอิฐเพื่อเทคาน ค.ส.ล. รัตรอบฐานบัลลังก์ จากนั้นก่ออิฐปิดทับคาน แล้วก่อเสริมในบริเวณที่พบว่าอิฐเปื่อยยุ่ยเสื่อมสภาพจนเต็มรูปแบบ บริเวณ

กำหนดการเจาะเย็บและอัดฉีดน้ำปูน ด้วยเหล็กชุบสังกะสี ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 มม.

ส่วนบริเวณปล้องไฉน ดำเนินการอนุรักษ์ด้วยการทำความสะอาดผิวปูนฉาบด้วยน้ำสะอาด แล้วอนุรักษ์ผิวปูนฉาบด้วยการเฝ้ารอยแตกร้าวด้วยปูนขาวหมักอีกครั้งหนึ่ง

บริเวณบันไดทางขึ้น ทำการบูรณะด้วยการรื้ออิฐเก่าที่เสื่อมสภาพออก แล้วก่อเสริมตามสภาพหลักฐานที่เหลืออยู่ จากนั้นทำความสะอาดอีกครั้ง

หลังจากทำการบูรณะและเทคาน ค.ส.ล. บริเวณองค์เจดีย์ทั้งหมดแล้ว จึงเสริมความมั่นคงด้วยการเจาะเย็บรอยแตกร้าวขององค์เจดีย์ ด้วยเหล็กชุบสังกะสีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 15 มม. จากนั้นจึงอัดฉีดน้ำปูนและก่ออิฐปิด

ส่วนบริเวณด้านบนสุดของปล้องไฉน ดำเนินการฉาบปิดด้วยปูนหมัก แล้วขัดผิวด้วยปูนดำปิดทับเพื่อป้องกันน้ำซึมเข้าสู่องค์เจดีย์

บทที่ 7

บทสรุป

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้มตั้งอยู่ในเขตตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทางทิศเหนือของคลองเมืองหรือแม่น้ำลพบุรี อยู่ระหว่าง วัดอินทารามและวัดสามวิหาร

ชื่อวัดแม่นางปลื้มปรากฏเป็นหลักฐานในเอกสารประวัติศาสตร์ ถึงเหตุการณ์กองทัพบกเข้ามามีอำนาจที่อยุธยา แล้วตั้งค่ายตามที่ต่าง ๆ รวมถึงวัดแม่นางปลื้ม ใน ศักราช 1129 ¹ (พ.ศ. 2310) ข้อความดังกล่าวปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 จากหลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่าวัดแม่นางปลื้มเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งในสมัยอยุธยา นอกจากนี้ปีศักราชที่บันทึกไว้ยังแสดงให้เห็นว่าอย่างน้อยวัดแม่นางปลื้มได้มีการสร้างมาก่อนหน้าปีดังกล่าวแล้ว

จากการขุดแต่งและขุดค้นวัดแม่นางปลื้ม ภายใต้การควบคุมงานจากสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา เพื่อดำเนินการขุดแต่งในพื้นที่ 2,025 ตารางเมตร และหลุมขุดค้นขนาด 3X3 เมตร พบว่าวัดแม่นางปลื้มมีแผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กลุ่มโบราณสถานเรียงตัวกันในแนวแกนตะวันออก-ตะวันตก ด้านหน้าของวัดอยู่ทางทิศตะวันออก มีพัฒนาการของการเปลี่ยนแปลง แผนผัง และขนาดของวัด ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ราวพุทธศตวรรษที่ 19 ถึงพุทธศตวรรษที่ 25 แบ่งการเปลี่ยนแปลงออกเป็น 6 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 เป็นระยะที่มีร่องรอยการทำกิจกรรมของมนุษย์สมัยแรกก่อนการสร้างวัด โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน จ.สุพรรณบุรี

ระยะที่ 2 ราวพุทธศตวรรษที่ 19-20 สมัยแรกสร้างวัดโดยการนำดินเหนียวถมปรับที่แล้ววางผังวัดตามแกนทิศตะวันออก-ตะวันตก โดยหันหน้าโบราณสถานตามทิศตะวันออก มีเจดีย์ประธานเป็นประธานของวัด วิหารอยู่ทางด้านทิศตะวันออก และมีกำแพงแก้วล้อมรอบ โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ซึ่งพบเพียงเล็กน้อย

ระยะที่ 3 ราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 มีการปรับเปลี่ยนกำแพงแก้วโดยรื้อกำแพงแก้วเดิมออก แล้วขยายห่างออกมาทางด้านทิศใต้ แล้วก่อกำแพงแก้วหรือระเบียงคต (?) ขึ้นใหม่ ขนานกับแนวกำแพงแก้วเดิม โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษกระเบื้องมุงหลังคา ซึ่ง

¹ พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 พิมพ์ครั้งที่ 9, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ดอกเบญจ, 2542) หน้า 152.

พบจำนวนมาก เศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาบ้านบางปูน ซึ่งพบจำนวนเล็กน้อย

ระยะที่ 4 ราวพุทธศตวรรษที่ 20-22 มีการปรับเปลี่ยนระดับพื้นการใช้งานภายในวัด โดยถมดินปรับระดับเพิ่มขึ้นแล้วปูอิฐทับ ปรับเปลี่ยนกำแพงแก้วหรือระเบียงคต (?) โดยรีดของเดิมออกแล้วขยายเขตพุทธาวาส โดยสร้างกำแพงแก้วขึ้นใหม่ดังที่พบในปัจจุบัน ปรับเปลี่ยนโดยการพอกขยายขนาดเจดีย์ประธาน พบหลักฐานบริเวณปล้องไฉน , องค์ระฆัง และเติมส่วนมาลัยเถาเข้าไปแทนชุดเชิง 3 ชั้น โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษกระเบื้องมุงหลังคา พบเป็นจำนวนมาก เศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา , เนื้อแกร่ง และเศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง

ระยะที่ 5 ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23 มีการถมพื้นวัดให้สูงขึ้นอีกครั้งภายในกำแพงแก้วเดิม จากนั้นปูอิฐทับเป็นพื้นวัด โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษกระเบื้องมุงหลังคา เศษภาชนะดินเผาเนื้อธรรมดา , เนื้อแกร่ง และเศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง ซึ่งพบจำนวนน้อย

ระยะที่ 6 ราวพุทธศตวรรษที่ 24-25 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการถมพื้นวัดอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นปูอิฐรอบฐานเจดีย์ประธาน แทนที่จะปูเต็มพื้นวัด ในส่วนของเจดีย์ประธานพบการปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อย ด้วยการฉาบปูนเพิ่มบริเวณองค์ระฆัง และบัลลังก์แล้วประดับเครื่องถ้วยบริเวณบัลลังก์ บริเวณฐานเจดีย์ด้านตะวันออก มีการก่อสร้างบันไดขึ้น บริเวณชั้นบนของชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น ปูด้วยอิฐขนาดเล็กแล้วฉาบปูน โบราณวัตถุที่พบได้แก่ เศษกระเบื้องมุงหลังคา เศษภาชนะเนื้อดินธรรมดา , เนื้อแกร่ง และเศษเครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง

จากหลักฐานทางโบราณคดีซึ่งสามารถเชื่อมโยงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา จากการศึกษาหลักฐานเอกสารประวัติศาสตร์ , หลักฐานจากสถาปัตยกรรมภายในวัด รวมทั้งหลักฐานรูปแบบศิลปกรรมของโบราณวัตถุที่พบ แสดงให้เห็นว่า วัดแม่นางปลื้มเริ่มสร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนต้น ราวพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา และได้รับการใช้งานเรื่อยมาจนถึงสมัยปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กรมแผนที่ทหาร, “จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, ราว 5137 IV พิมพ์ครั้งที่ 1-RSTD
ลำดับชุด L7017.มาตราส่วน 1 : 50,000.
- กรมศิลปากร, “รายงานการขุดแต่งและขุดค้นโบราณสถานวัดธรรมมิกราช ต.ท่า
วาสุกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา” .
- กรมศิลปากร, คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราช
พงสาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์. (นครหลวงฯ2:คลัง
วิทยา,2515).
- กรมศิลปากร, “รายงานการขุดแต่งและขุดค้นโบราณสถานวัดธรรมมิกราช ต.ท่า
วาสุกรี อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา” .
- กฤษฎา พิณศรี.เครื่องถ้วยสุโขทัย พัฒนาการของเครื่องถ้วยไทย.(กรุงเทพฯ:
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด,2535).
- เกื้อกูล ยืนยงอนันต์. ความเปลี่ยนแปลงภายในเกาะเมืองพระนครศรีอยุธยาระหว่าง
พ.ศ.2438-2500. เอกสารวิชาการหมายเลข 59 สถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529.
- จุฬินพงศ์ จุฬารัตน์.การศึกษาวิวัฒนาการทางสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมสอง
แบบ (ทรงระฆังกลมและทรงระฆังกลมบนฐานชั้นแปดเหลี่ยมในเขต
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา).วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขา
ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร,2535.
- ชาติชาย ร่มสนธิ์.ปฐพีวิทยาประยุกต์ทางโบราณคดี.
- ณัฐภัทร จันทวิช.เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย.(กรุงเทพ :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2537).
- ตรี อมาตยกุล. ศิลปะอยุธยา ศิลปะสมัยอยุธยา ศิลปะอยุธยา ศิลปะรัตนโกสินทร์.
พระนคร ,2510.
- น.ณ ปากน้ำ (นามแฝง) , “ห้าเดือนกลางซากอิฐปูนที่อยุธยา”. (พระนคร : สำนักพิมพ์
ศิษย์สยาม, 2510).
- ปฏิพัฒน์ พุ่มพวงษ์แพทย์. “เจดีย์สิ่งหล่อวัดธรรมมิกราช”,วารสารศิลปากร ปีที่ 31 ,
เล่มที่ 3 (กรกฎาคม-สิงหาคม 2530).
- ประทีป เพ็งตะโก.วัดไชยวัฒนาราม(กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์,2537).
- ประทีป เพ็งตะโก.กระเบื้องเขียนลายสมัยอยุธยา.(2540).

ปวิรรต ไรมปริชากร.ศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย.(กรุงเทพฯ:บริษัทไอสดสกา
จำกัด,2539).

ผาสุก อินทราวุธ.ดรชนินภาชนะดินเผาสมัยทวารวดี. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ไทย โอ ดี , 2528) .

พระจักรพรรดิพงศ์(จาด), พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา,1:49.

พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตเลขา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 9. (กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์ดอกเบี๋ย,2542) .

ศิลปากร,กรม.เตาแม่น้ำน้อย 2.

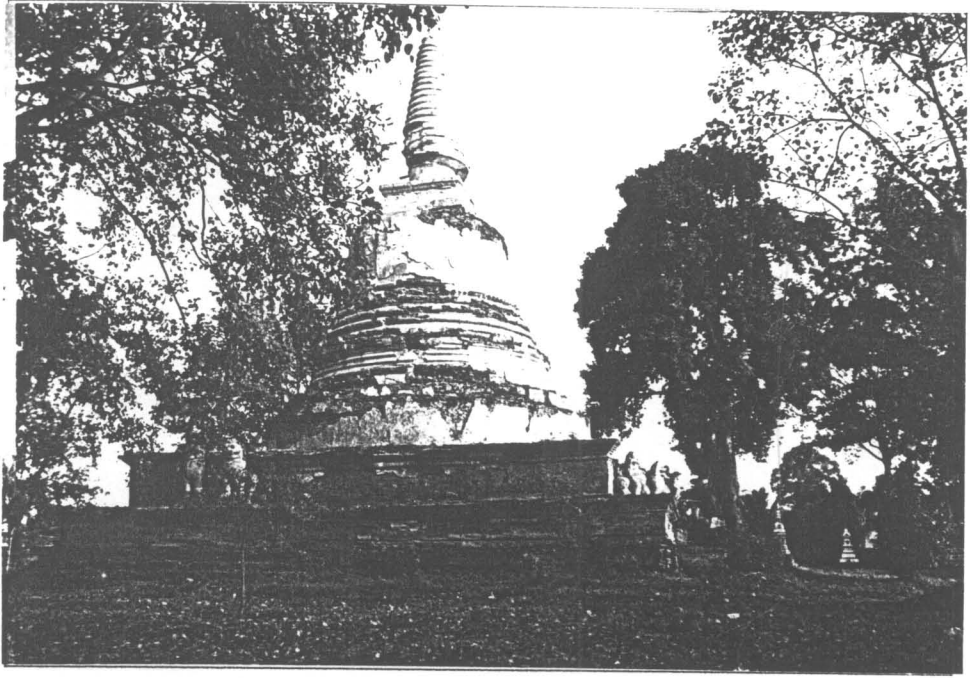
ศิลปากร, กรม.แหล่งเตาบ้านบางปูน.

ส.พลายน้อย .เกร็ดโบราณคดีประเทศไทย.(กรุงเทพฯ : อักษรพิทยา,2539).

สายันต์ ไพเราะญจิตร.เตาแม่น้ำน้อย.(กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์ชุมนุมชนสหกรณ์แห่งประเทศไทย,2531).

หจก.พรอนันท์ก่อสร้าง.รายงานวัดหน้าพระธาตุ โครงการขุดแต่ง ขุดค้นและออกแบบ
แบบเพื่อการบูรณะโบราณสถานวัดหน้าพระธาตุ.(2542).

หจก.พรอนันท์ก่อสร้าง.รายงานวัดใหม่ (ร้าง) โครงการบูรณะจัดแสดงและปรับปรุง
ภูมิทัศน์โบราณสถานบริเวณคลองสระบัว.(2544)



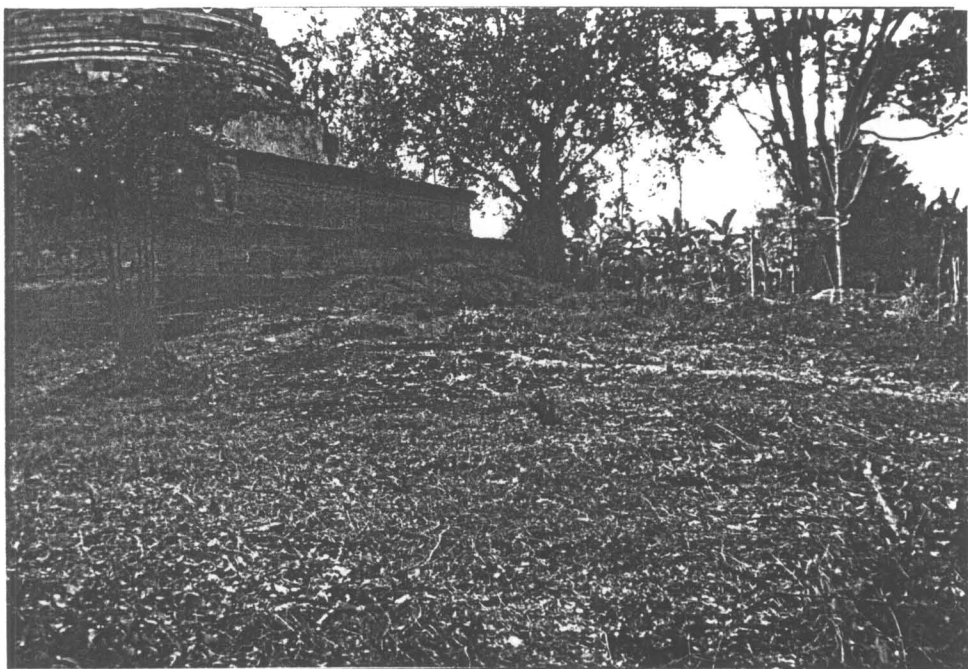
รูปที่ 1 เจดีย์ประธาน ก่อนการขุดแต่ง (1/1)



รูปที่ 2 เจดีย์ประธาน ก่อนการขุดแต่ง (1/2)



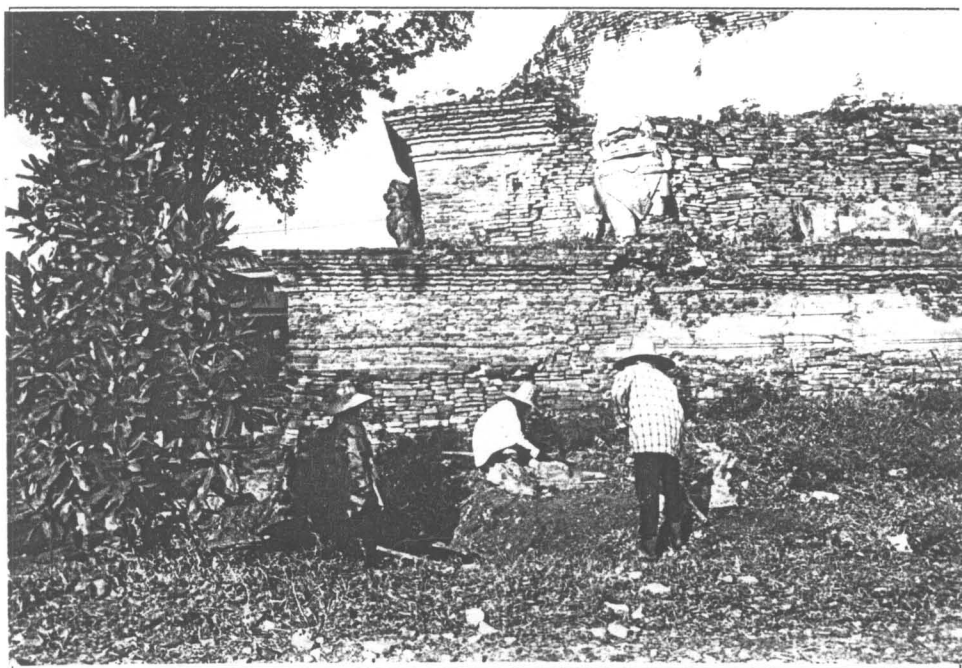
รูปที่ 3 สภาพทั่วไปของเจดีย์ประธานและบันได ก่อนการขุดแต่ง (1/8)



รูปที่ 4 สภาพทั่วไปของพื้นที่ขุดแต่ง (1/13)



รูปที่ 5 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง (2/0)



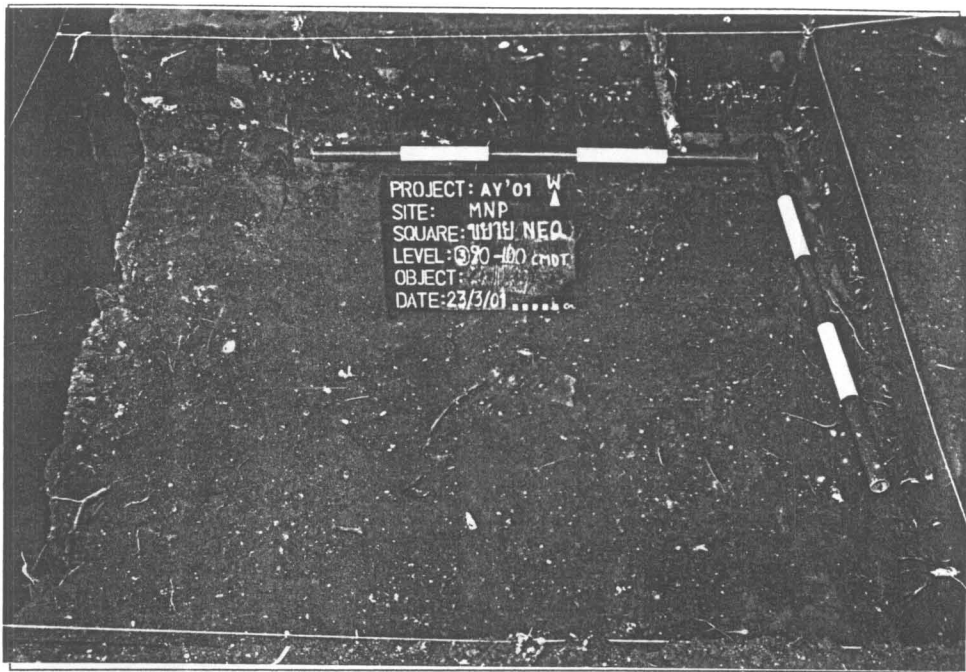
รูปที่ 6 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง (2/1)



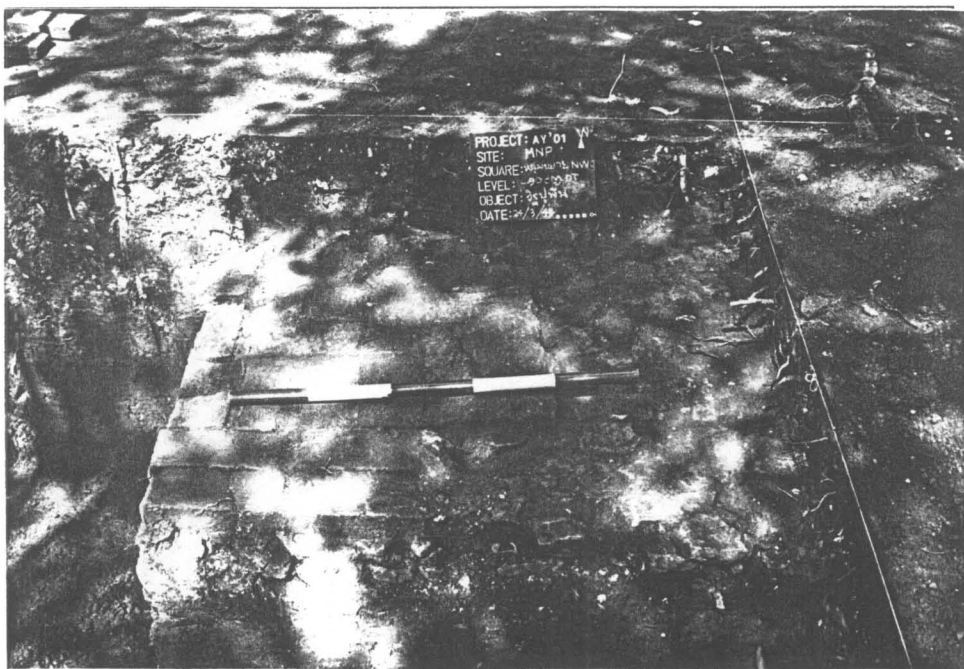
รูปที่ 7 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง (2/2)



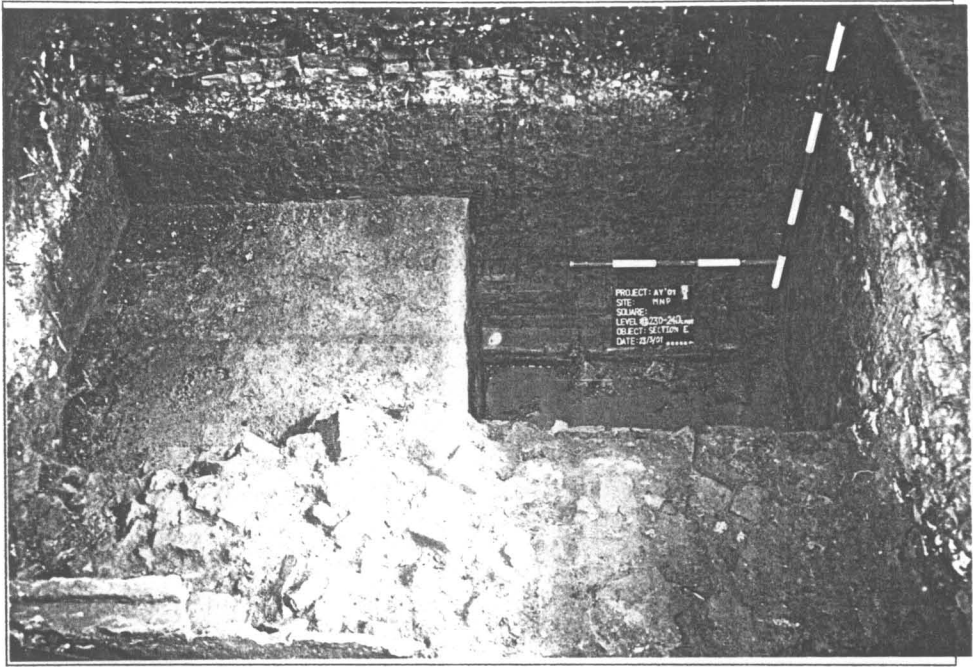
รูปที่ 8 เจดีย์ประธานขณะทำการขุดแต่ง (2/11)



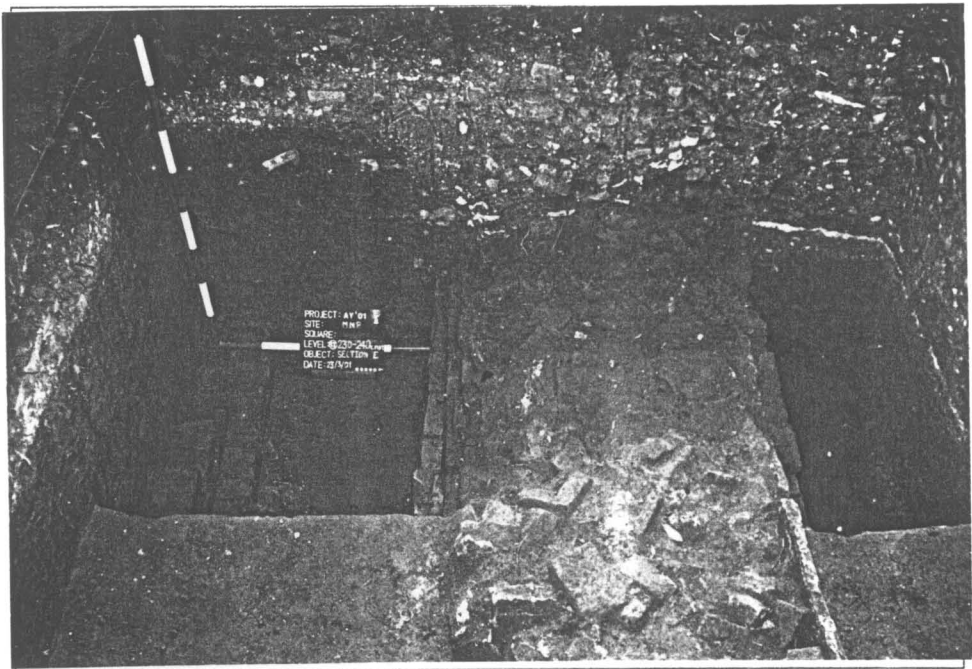
รูปที่ 9 พื้นปูอิฐ หลุมขยาย NEQ 80-90 CMDT. (3/10)



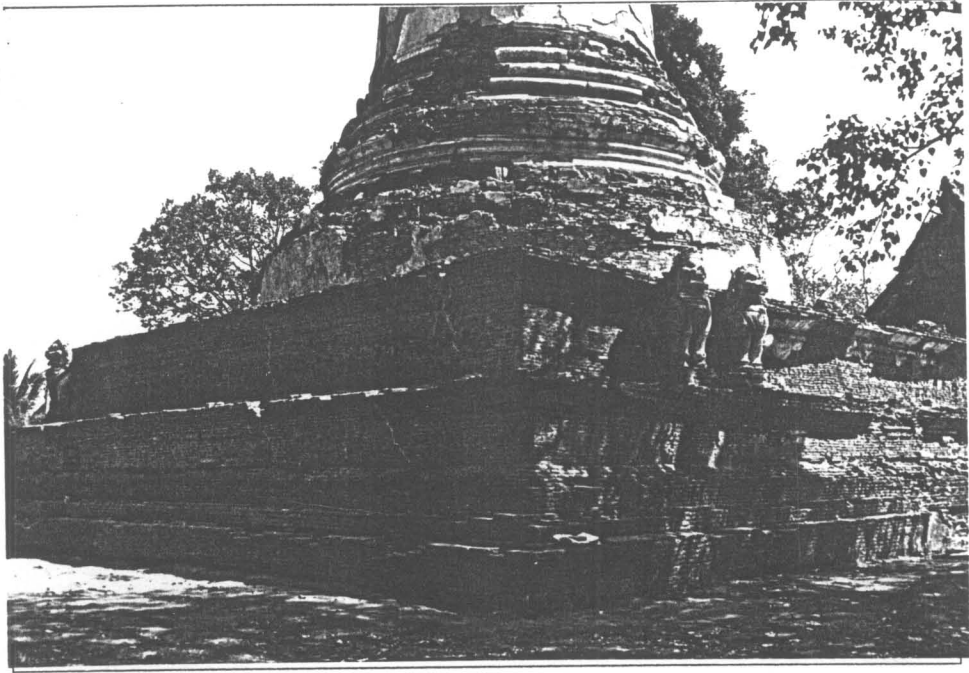
รูปที่ 10 พื้นปูอิฐ หลุมขยาย NWQ (3/15)



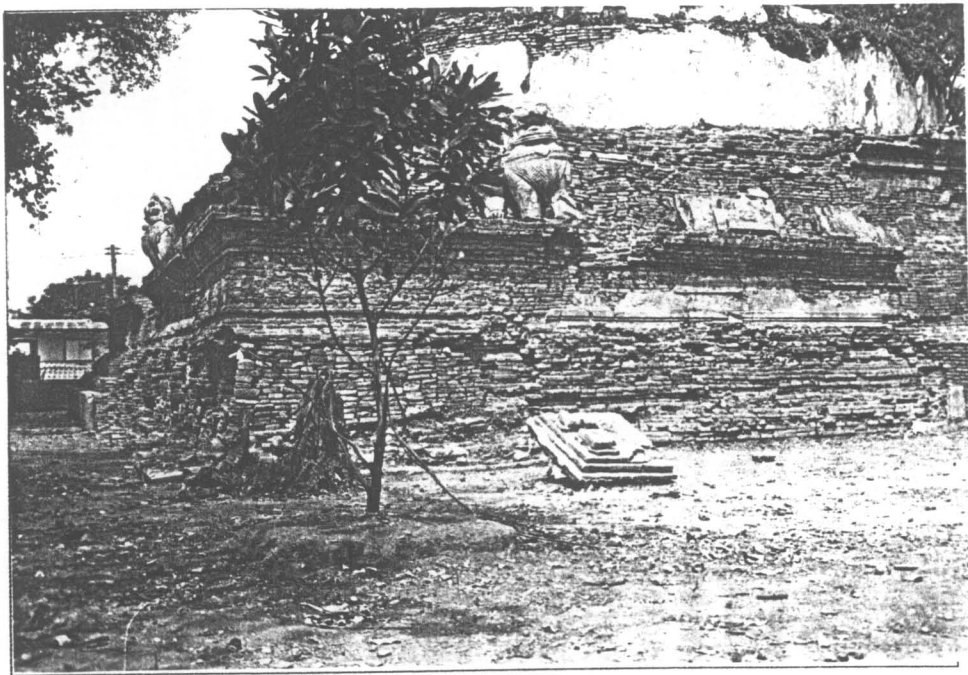
รูปที่ 11 สภาพหลุมขุดค้นระดับ ⑪ 230-240 (3/1)



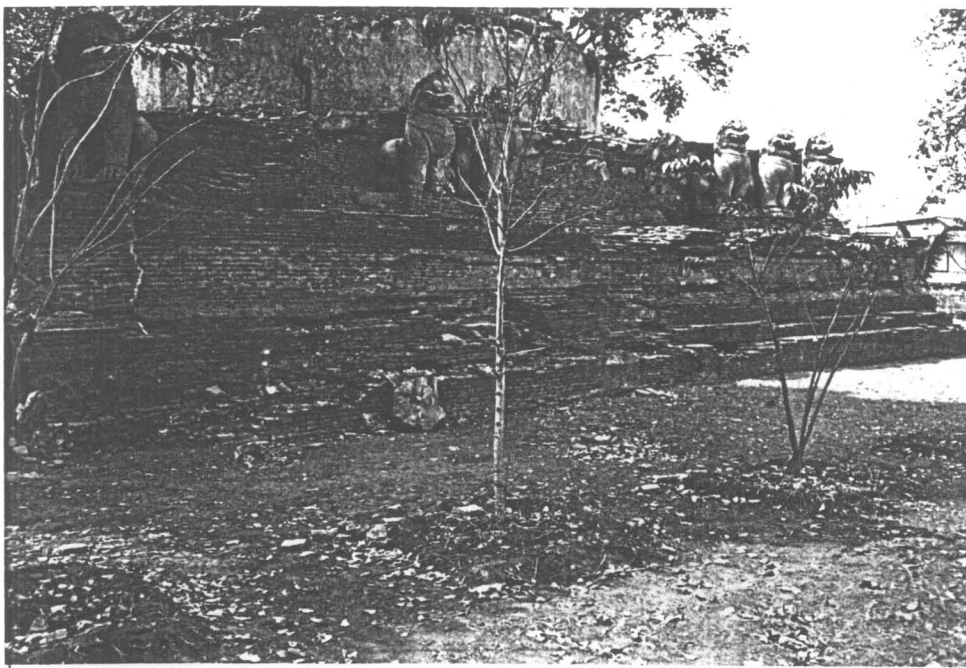
รูปที่ 12 สภาพหลุมขุดค้นระดับ ⑪ 230-240 (3/2)



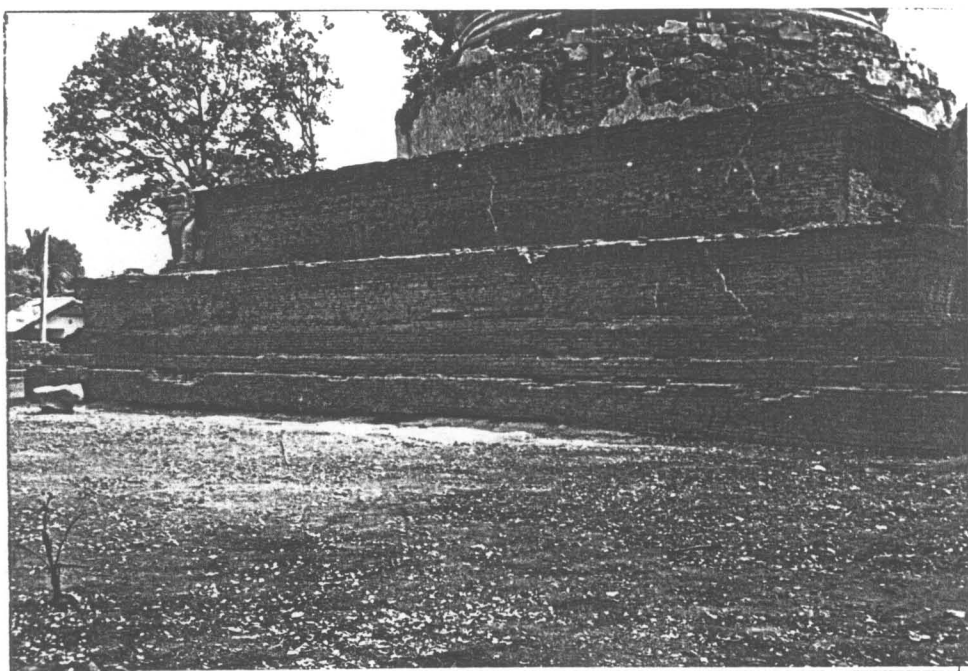
รูปที่ 13 สภาพฐานเจดีย์หลังการขุดแต่ง (2/24)



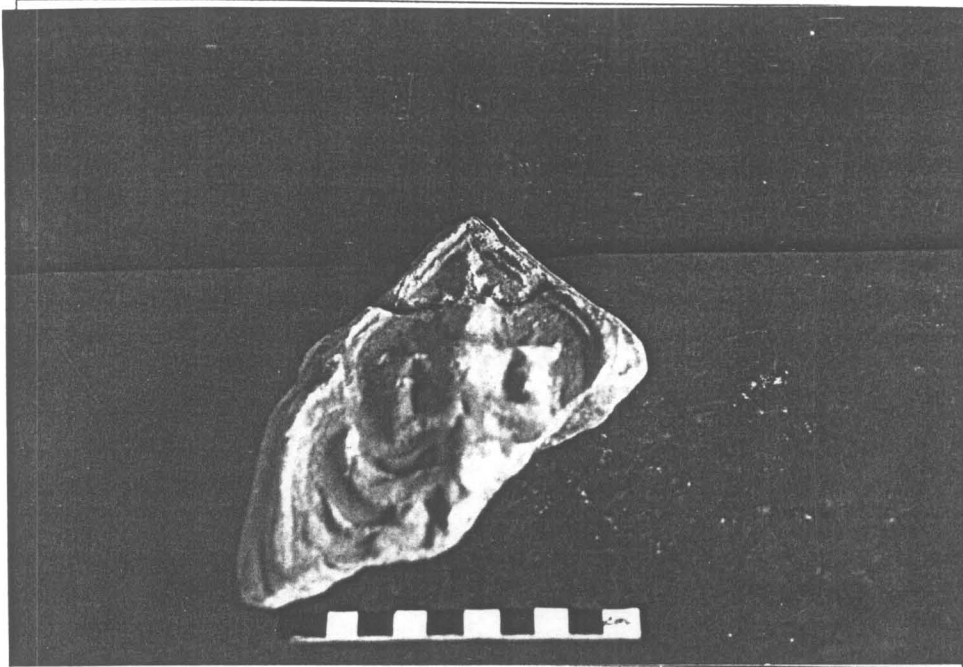
รูปที่ 14 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง (2/26)



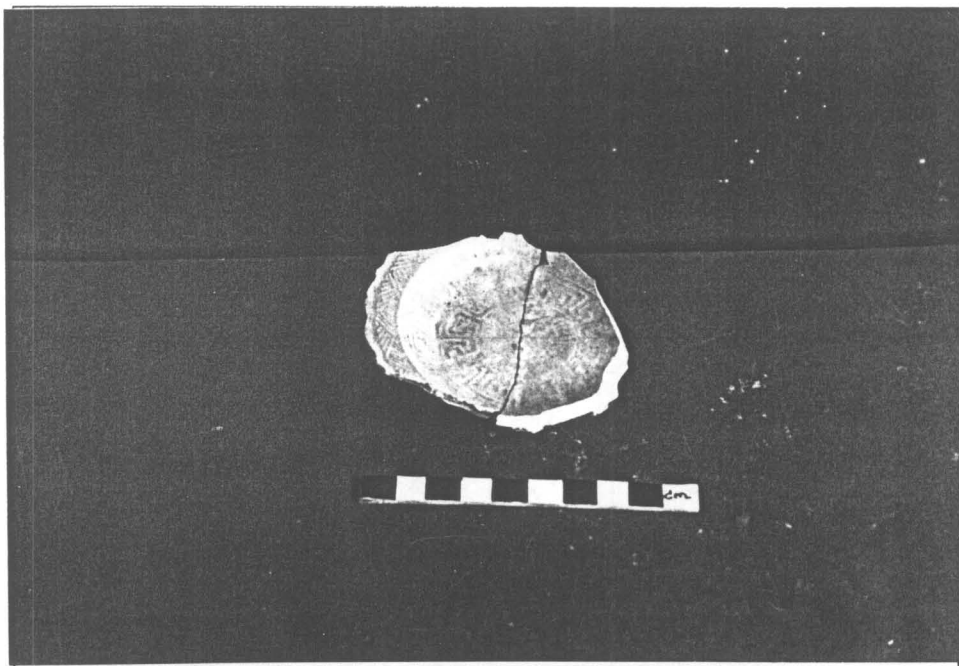
รูปที่ 15 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง (2/31)



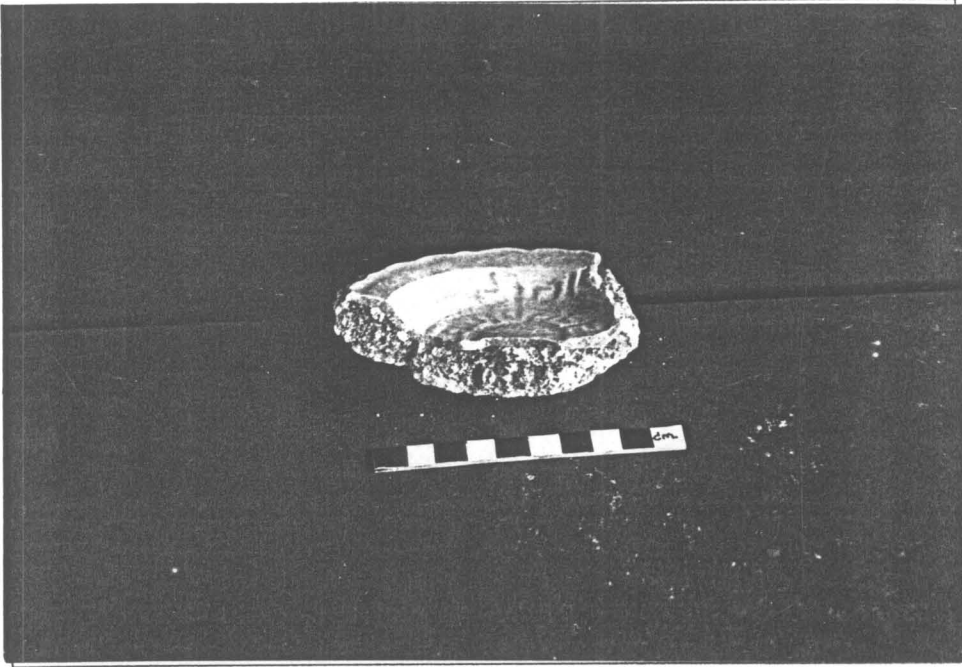
รูปที่ 16 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง (2/32)



รูปที่ 17 กระเบื้องเชิงชายลายเทพพนม (8/10)



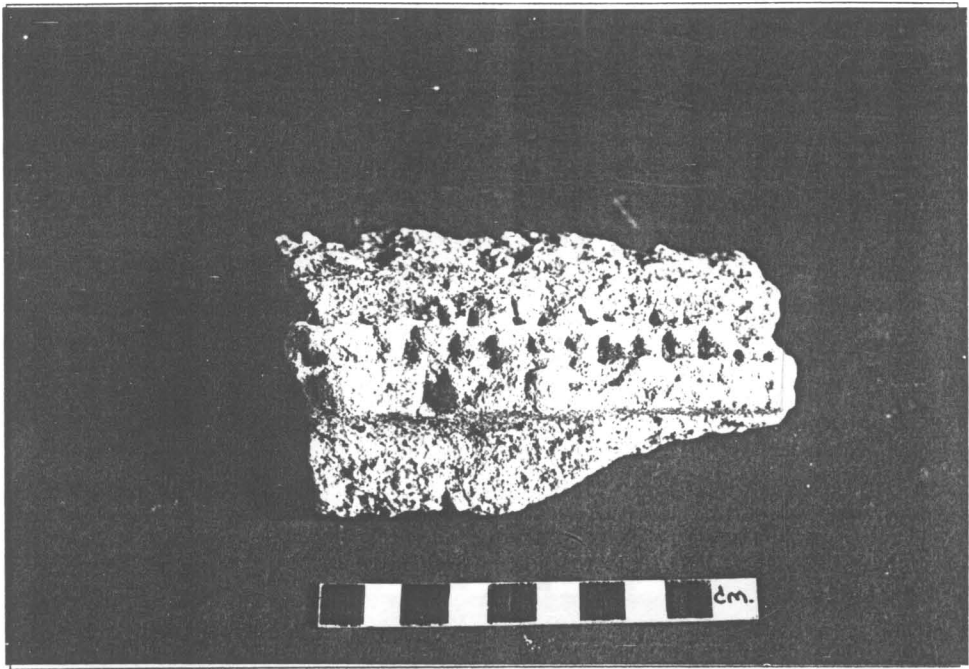
รูปที่ 18 เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน (8/2)



รูปที่ 19 เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน (8/1)



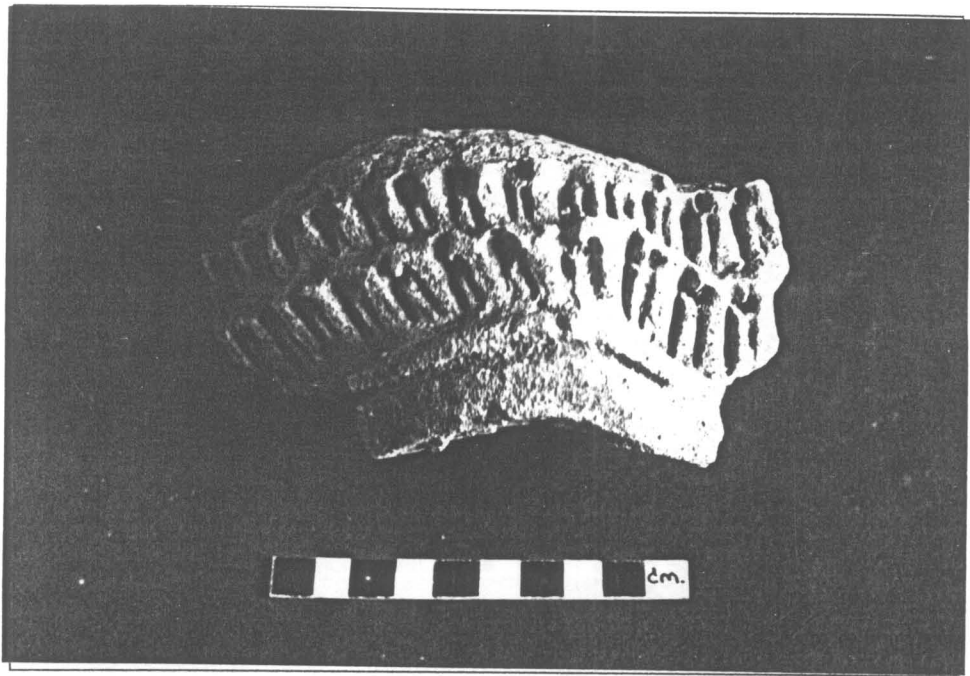
รูปที่ 20 ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/34)



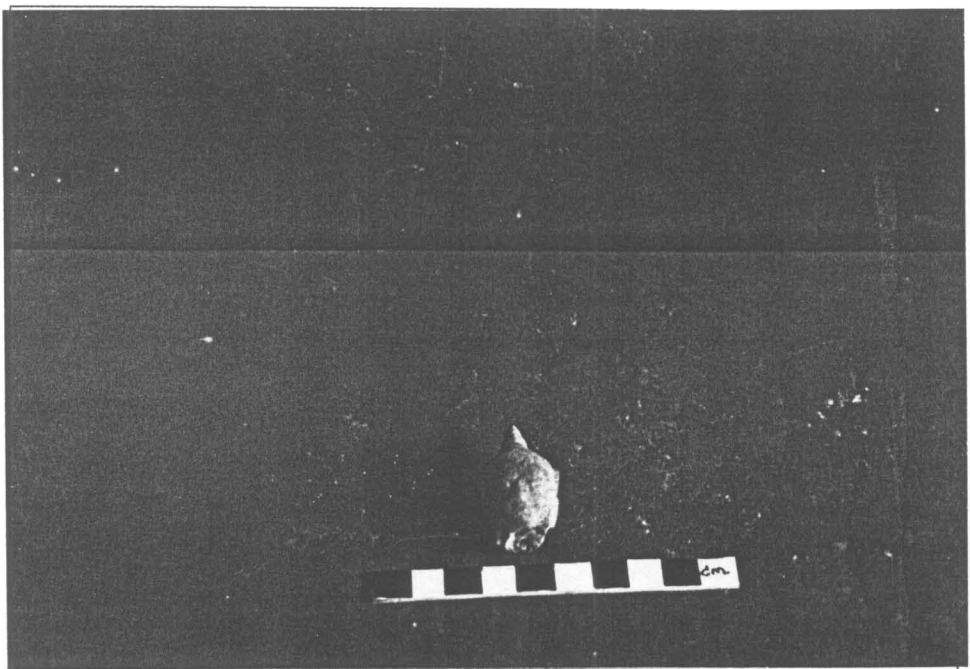
รูปที่ 21 ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/35)



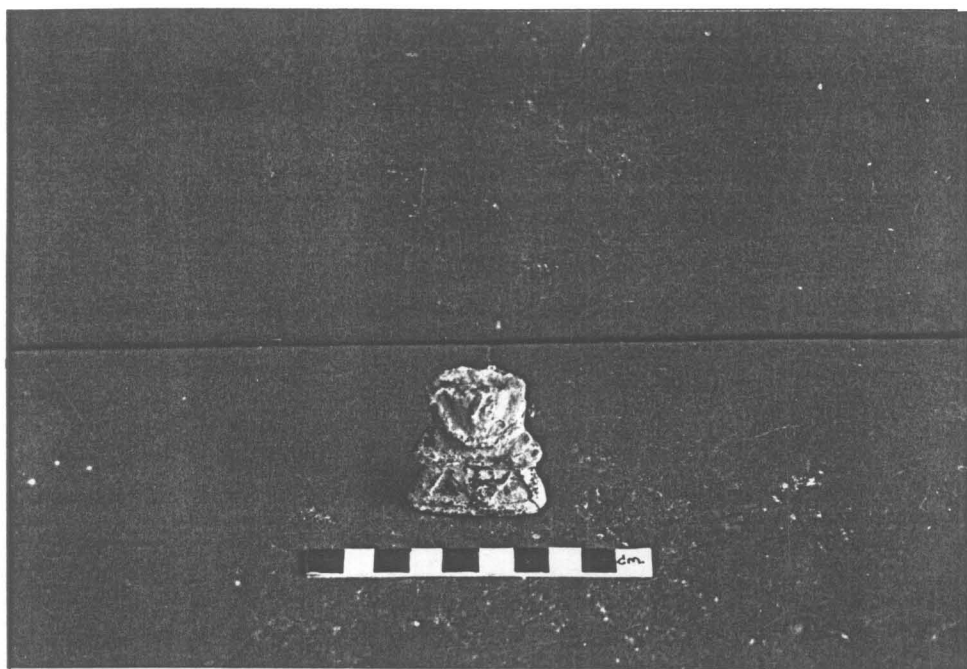
รูปที่ 22 ลายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/32)



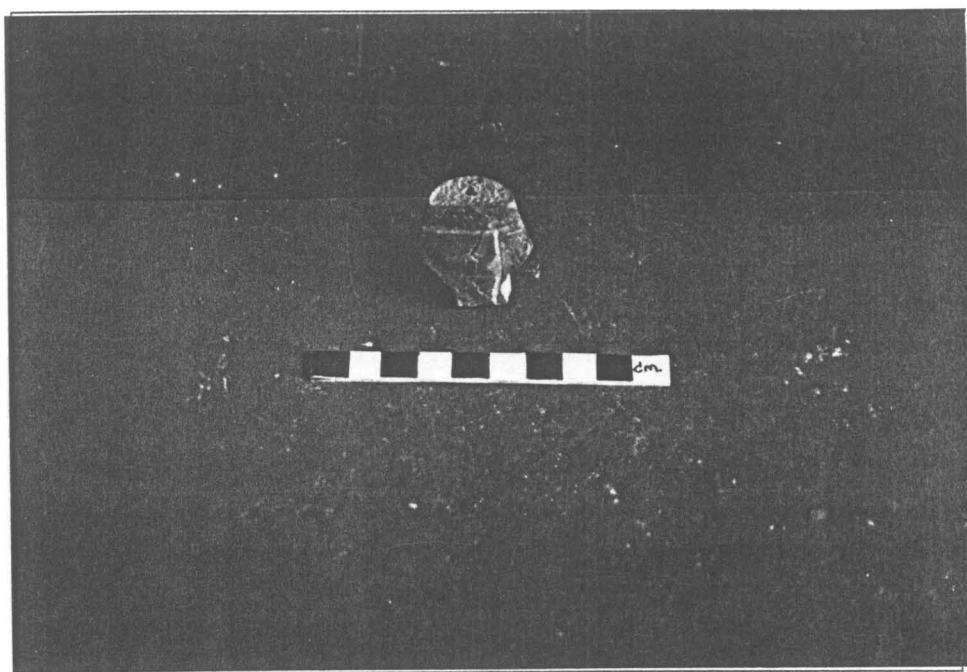
รูปที่ 23 ถายปูนปั้นประดับสิงห์ (6/33)



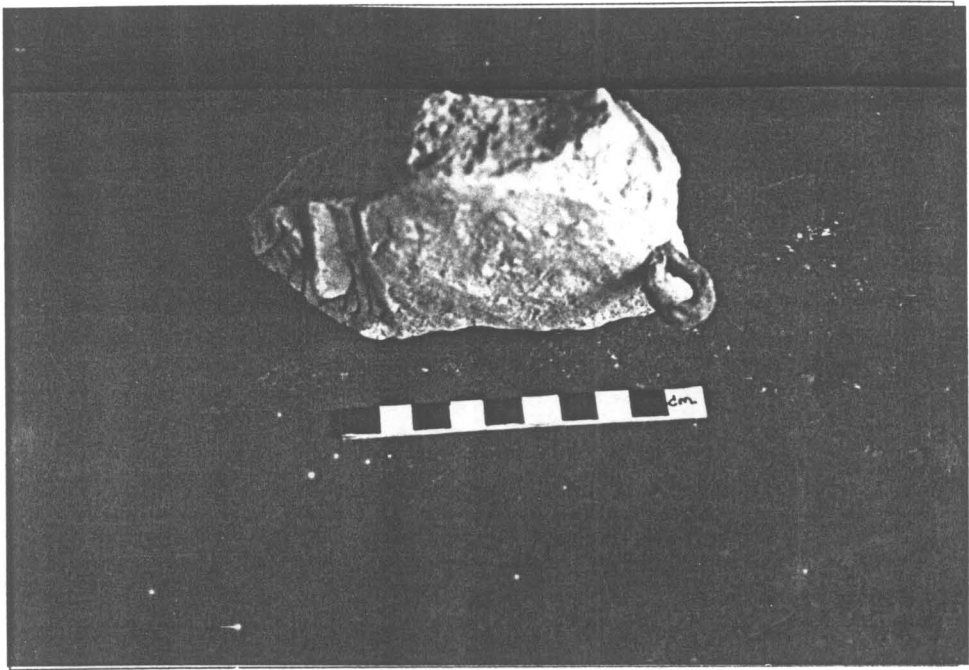
รูปที่ 24 เศียรพระพุทธรูปสำริด (8/16)



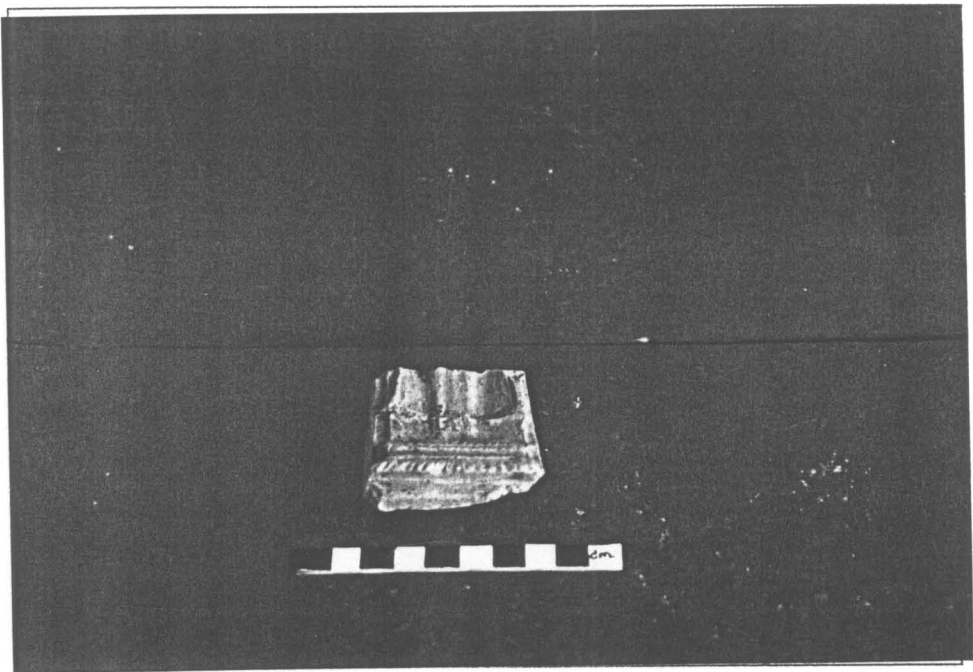
รูปที่ 25 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด (8/14)



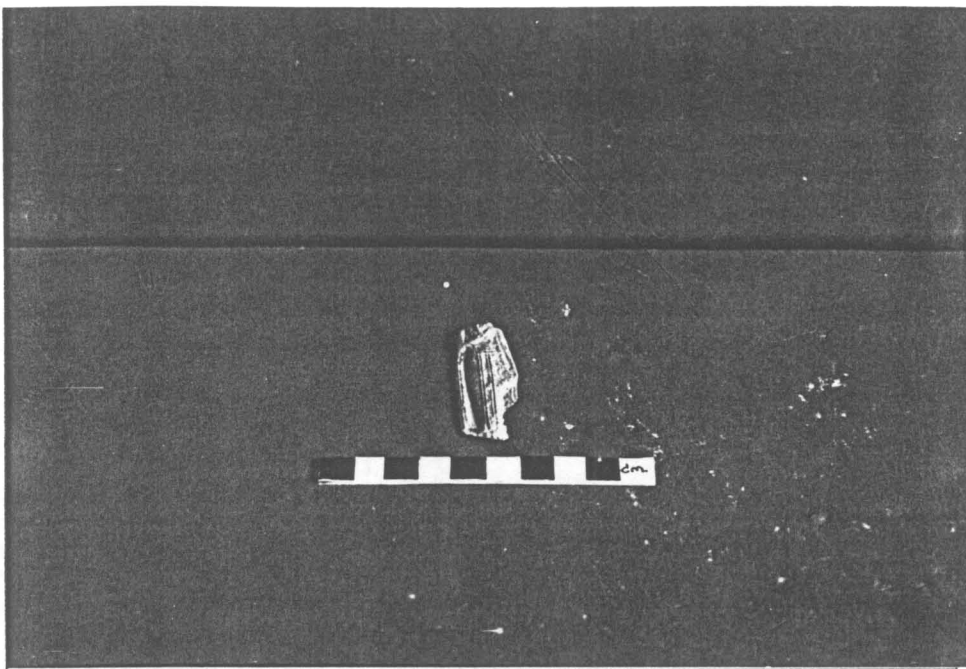
รูปที่ 26 ส่วนพระพุทธรูปนูนเงิน (8/23)



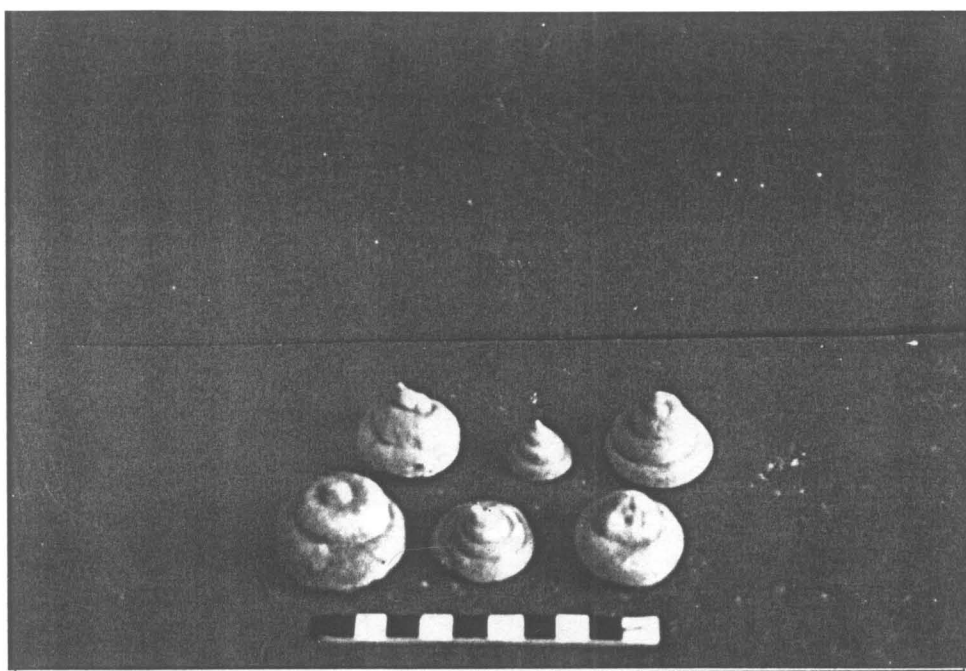
รูปที่ 27 ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปดินเผา (8/17)



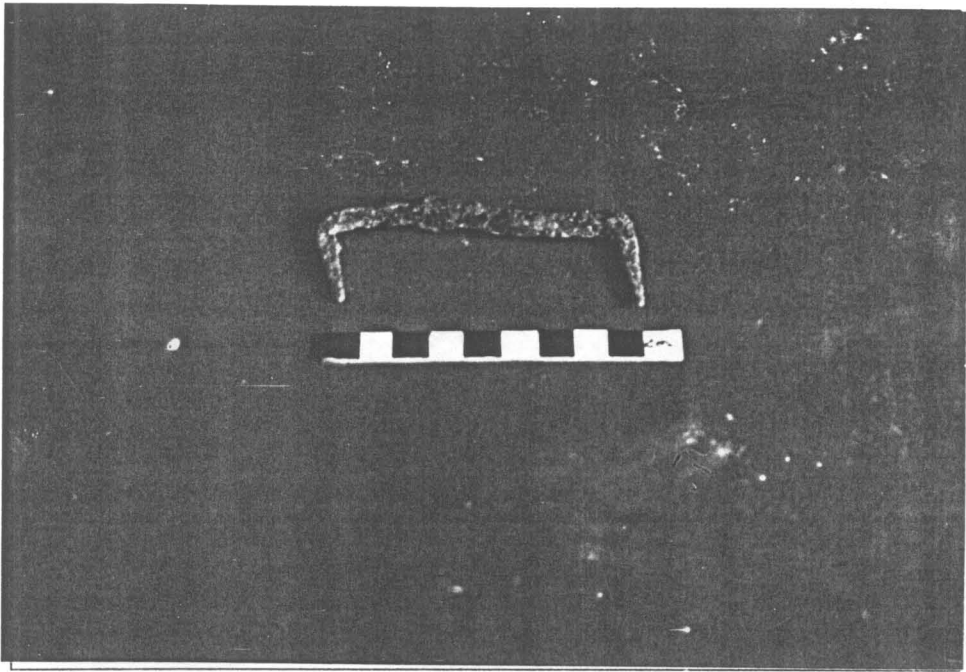
รูปที่ 28 ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา (8/7)



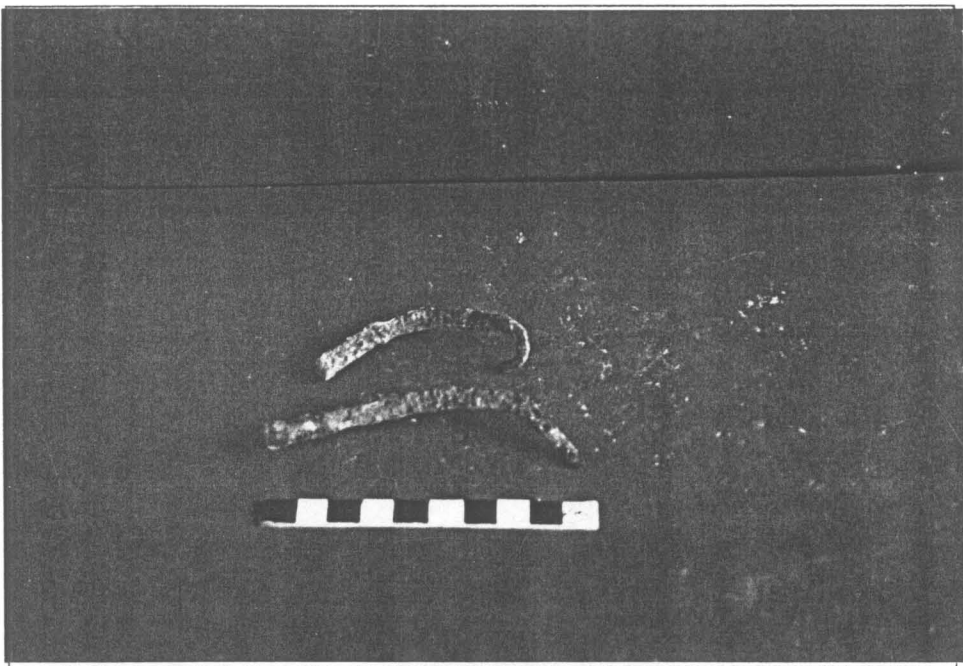
รูปที่ 29 ชิ้นส่วนของพระพิมพ์ (จีน) (8/4)



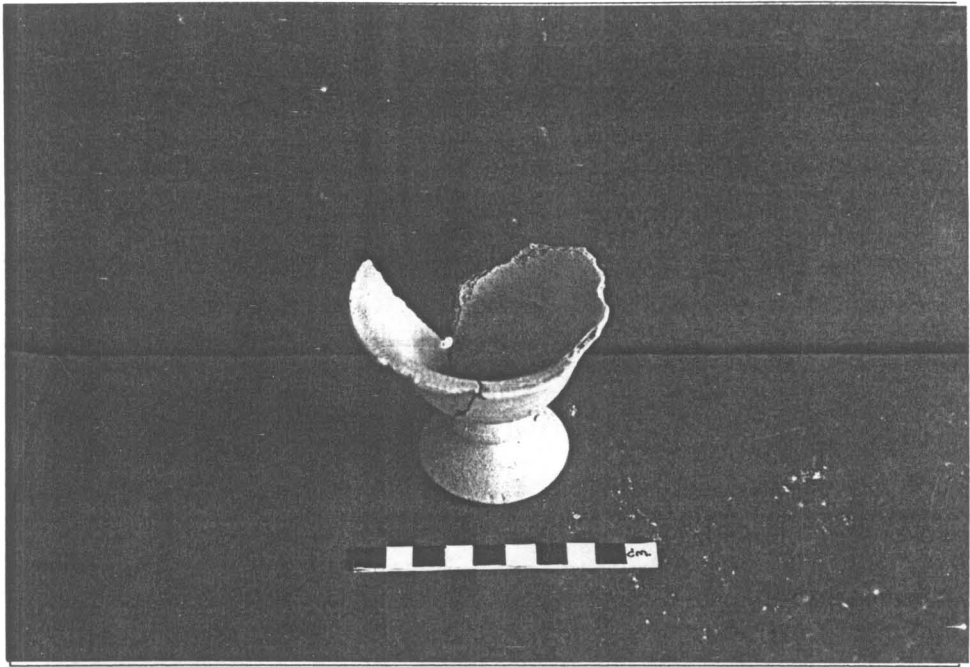
รูปที่ 30 เม็ดพระศกดินเผาที่พบจากการขุดแต่ง (8/8)



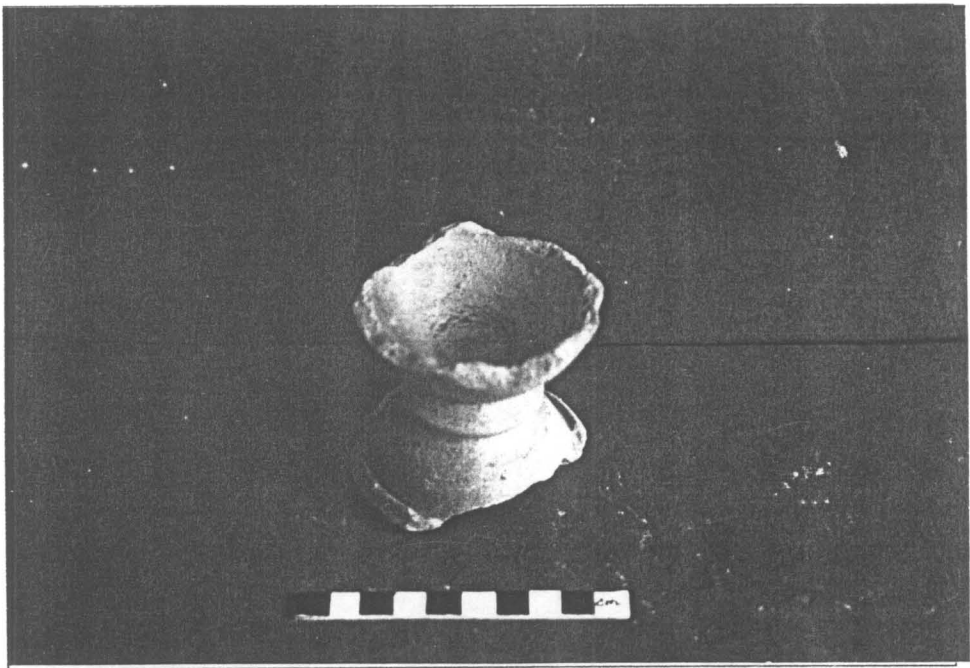
รูปที่ 31 ตะปูโลหะ (8/5)



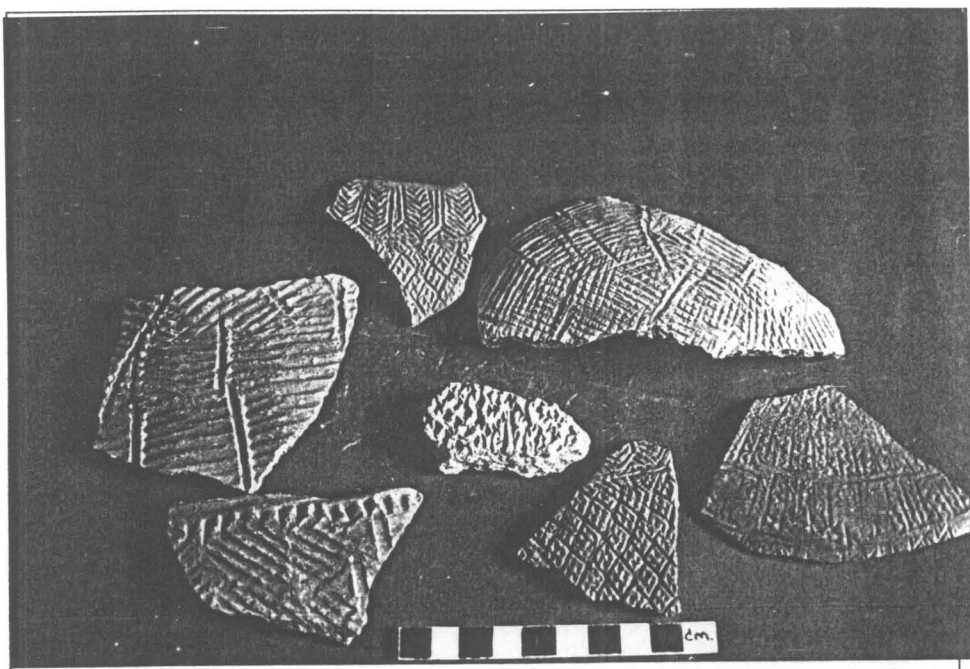
รูปที่ 32 ตะปูโลหะที่พบจากการขุดแต่ง (8/9)



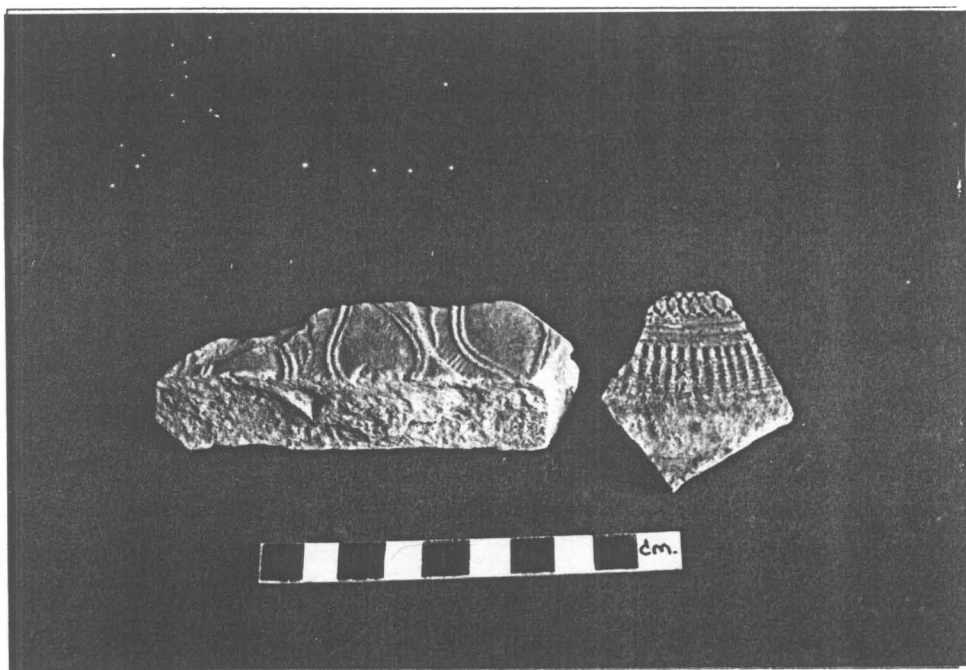
รูปที่ 33 ถ้วยดินเผา (8/3)



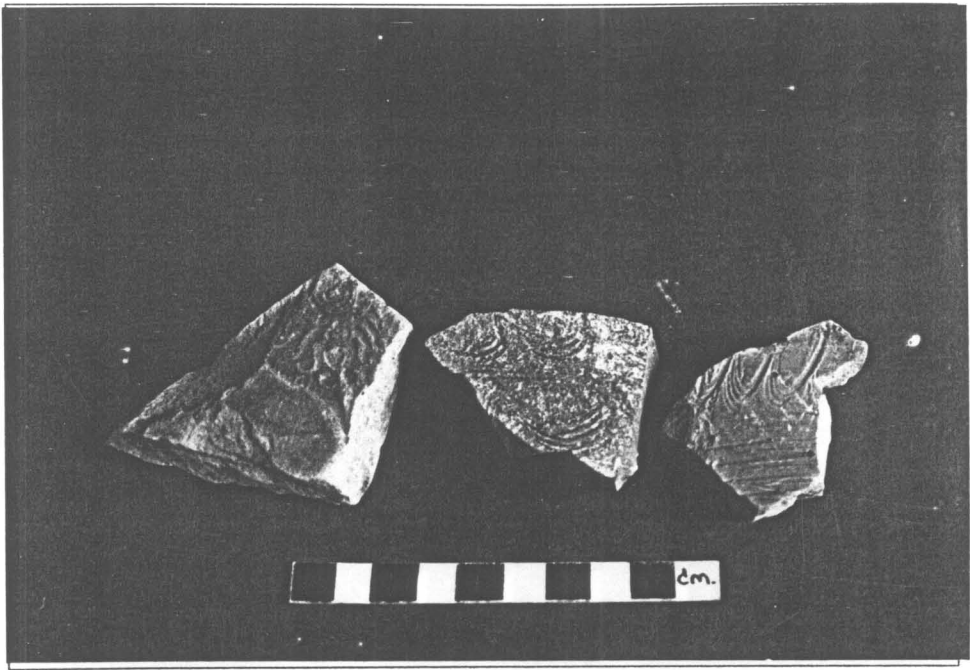
รูปที่ 34 ถ้วยดินเผา (8/6)



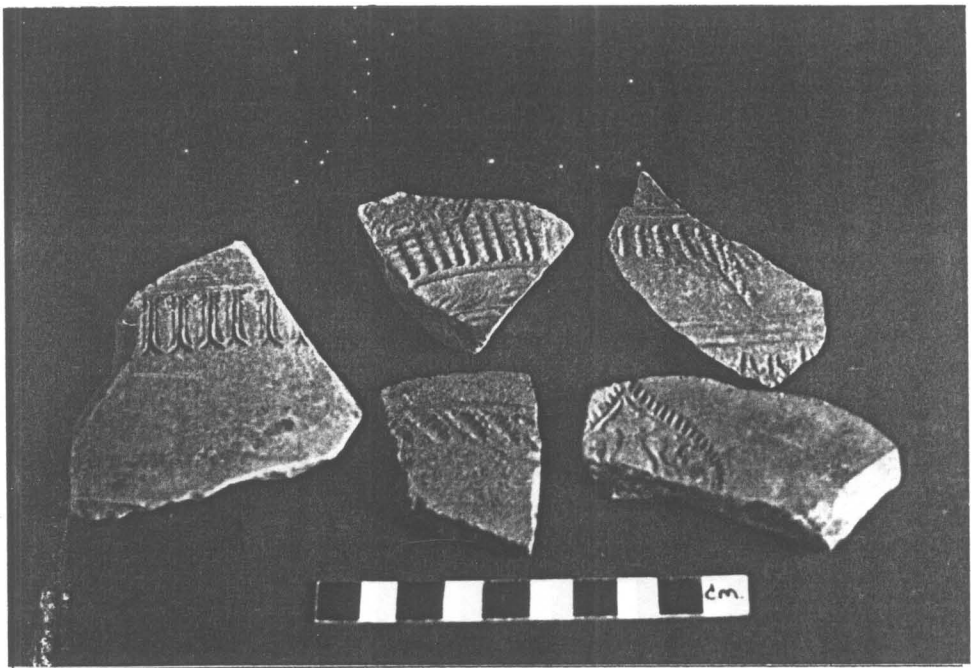
รูปที่ 35 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง (6/37)



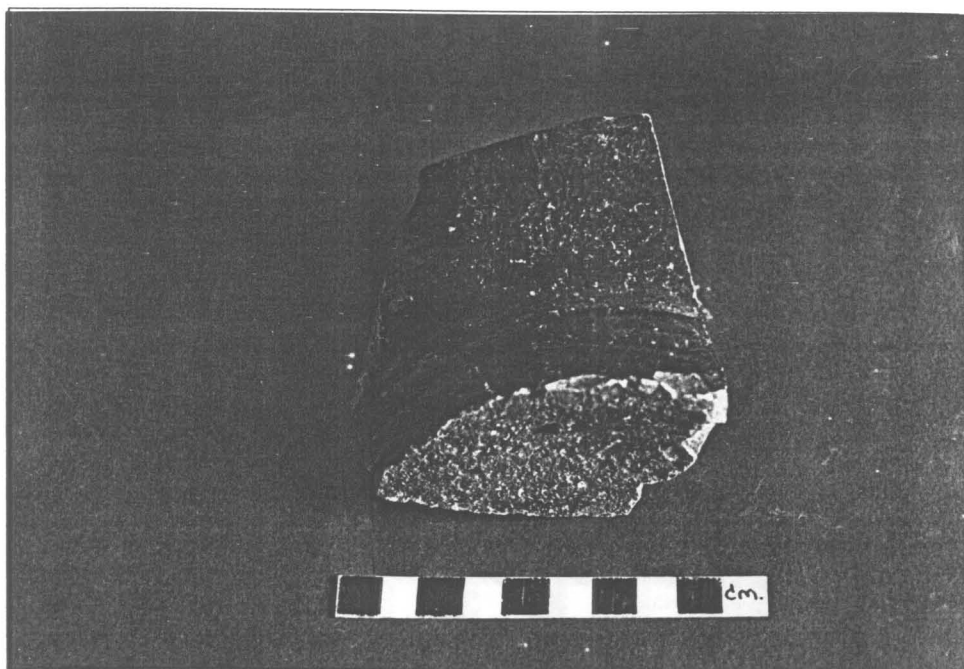
รูปที่ 36 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปุ่น (7/12)



รูปที่ 37 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (7/17)



รูปที่ 38 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (7/28)



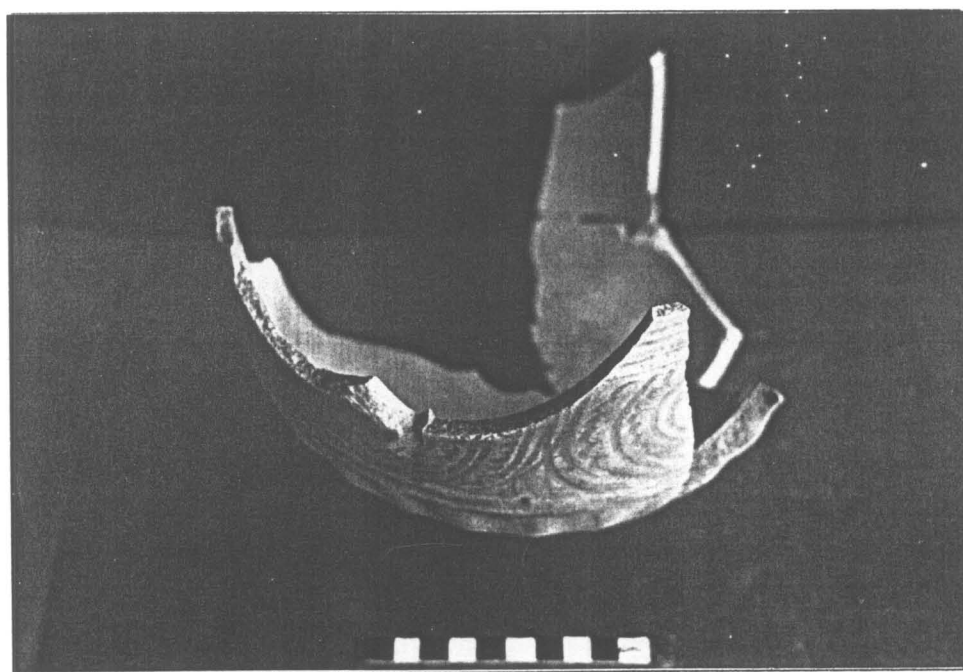
รูปที่ 39 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (7/27)



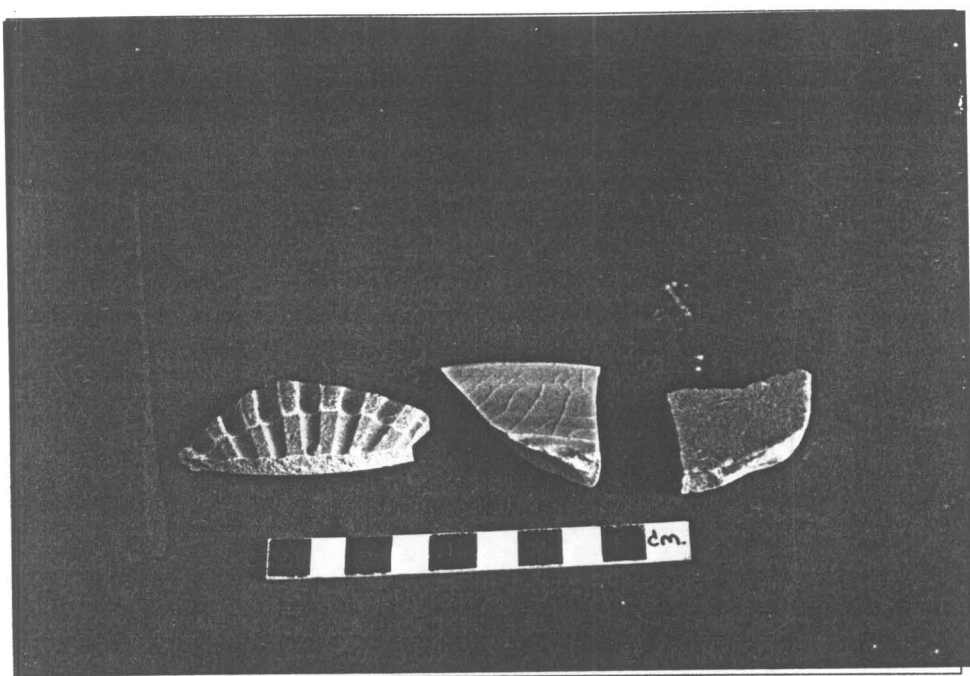
รูปที่ 40 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (7/34)



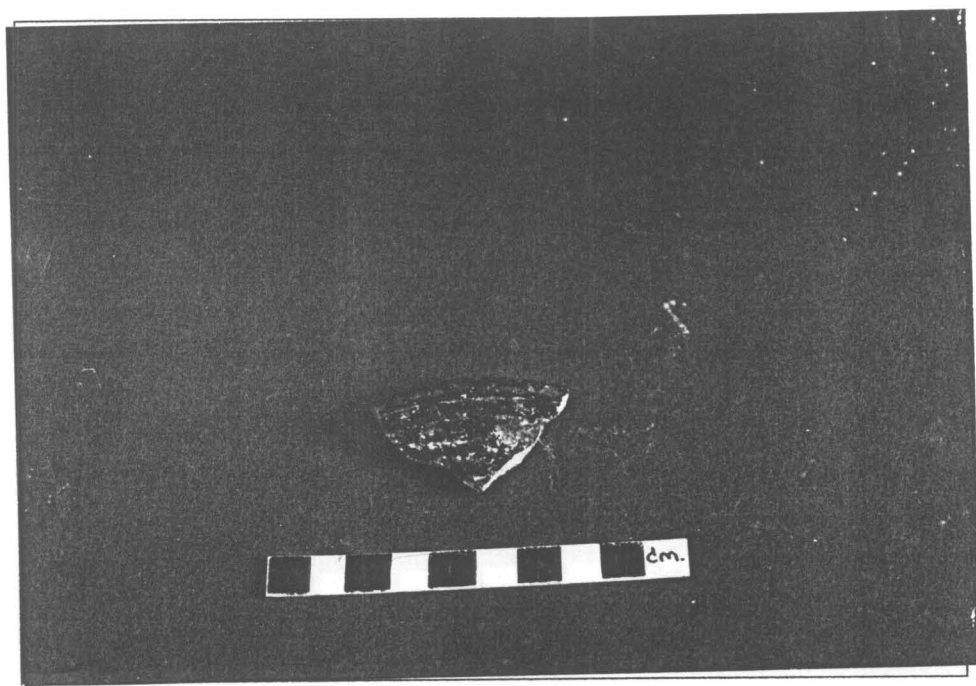
รูปที่ 41 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (7/35)



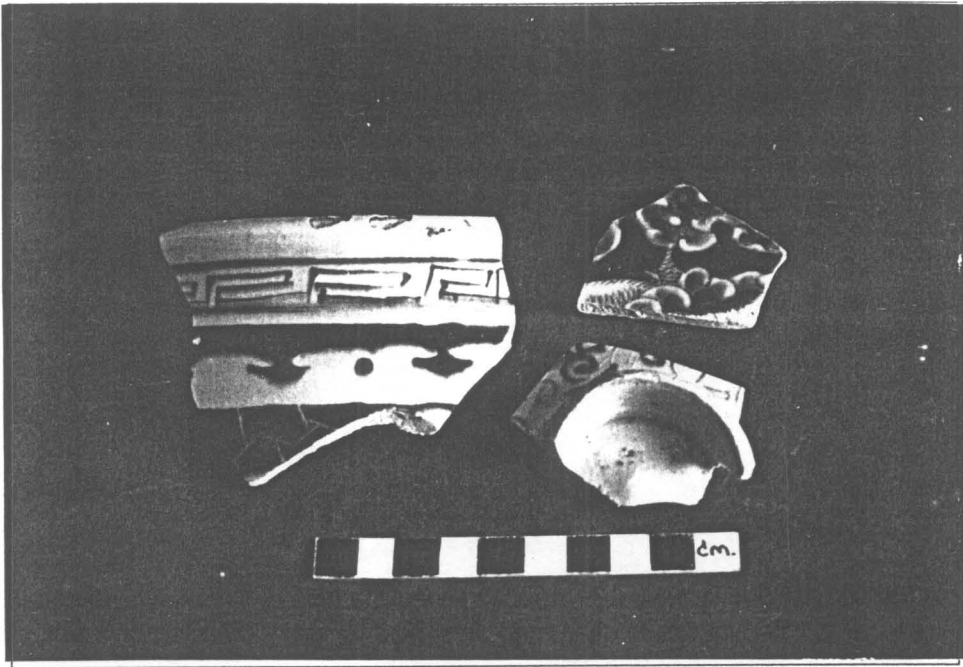
รูปที่ 42 ภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังขนาลัย (8/18)



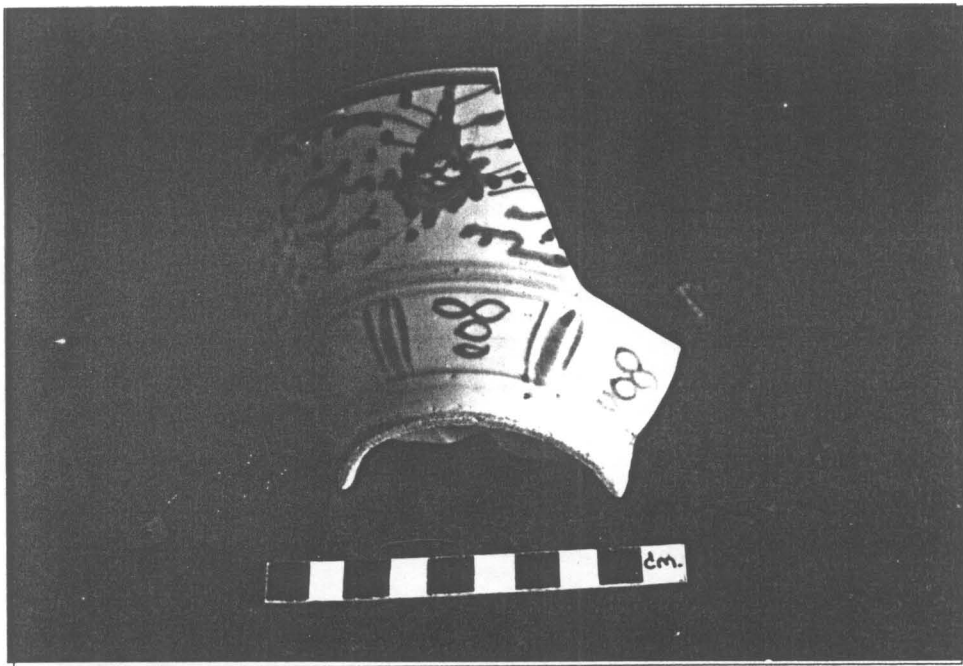
รูปที่ 43 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังขนาลัย (7/13)



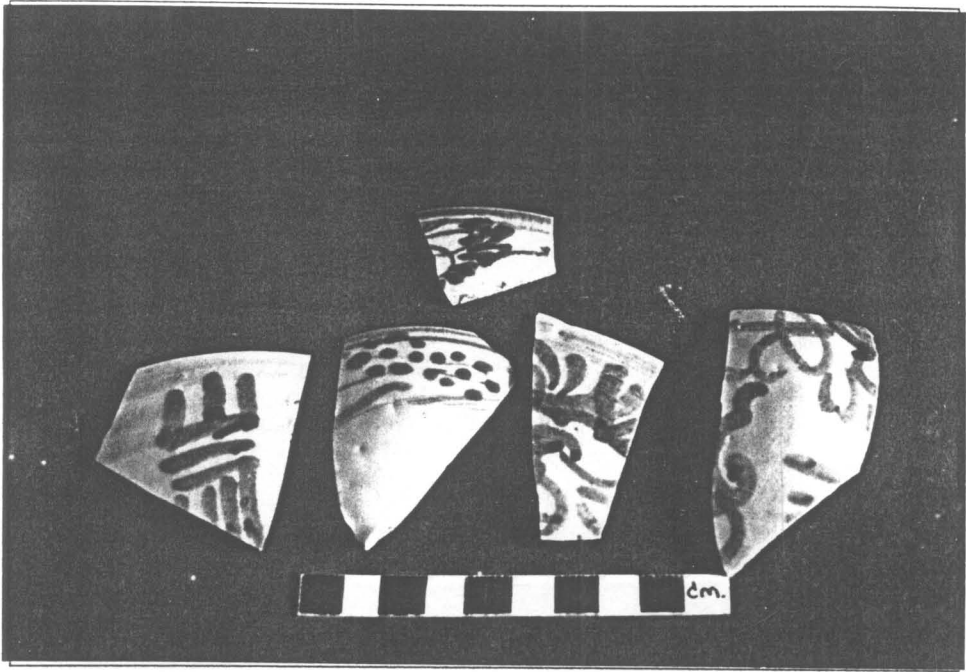
รูปที่ 44 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสู่โขทัย (7/14)



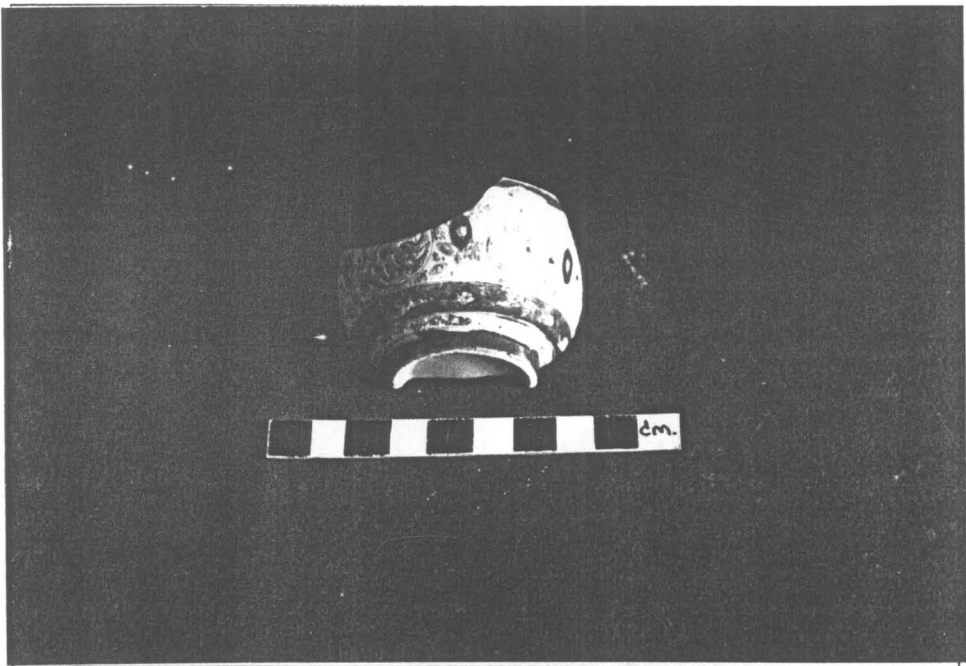
รูปที่ 45 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/7)



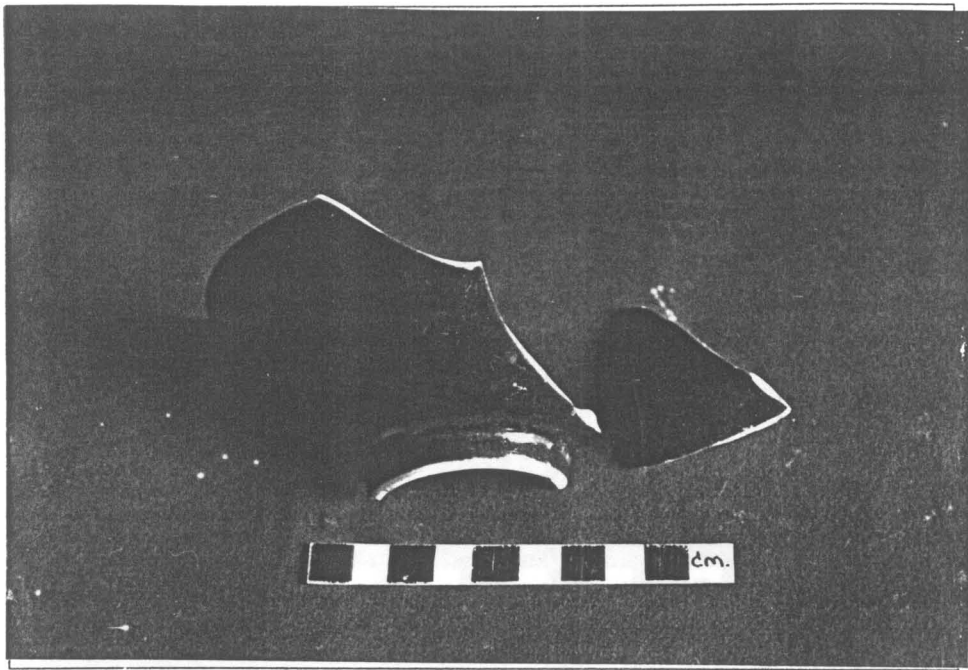
รูปที่ 46 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/15)



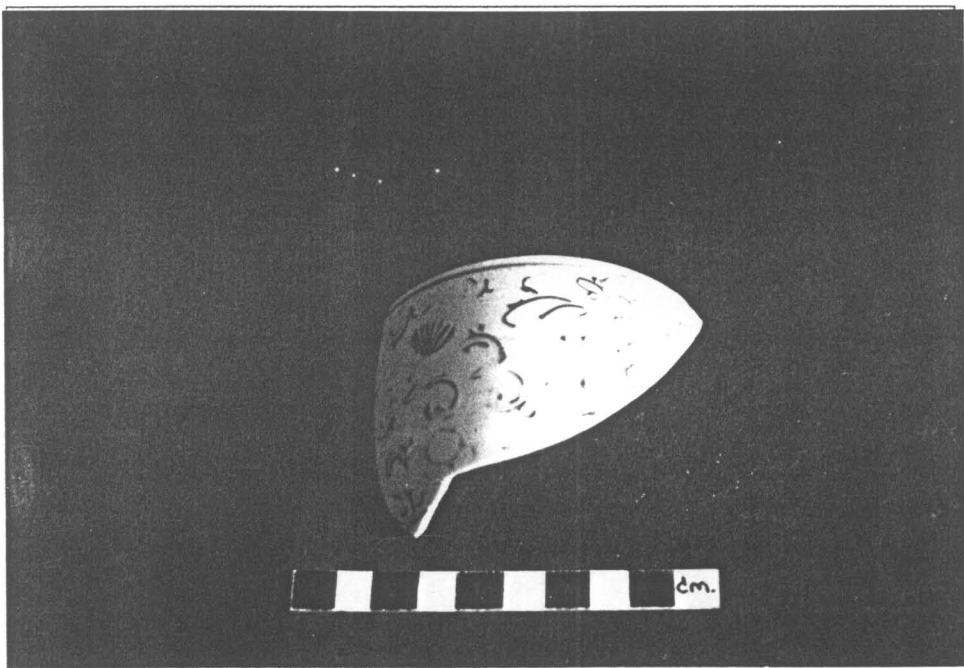
รูปที่ 47 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/33)



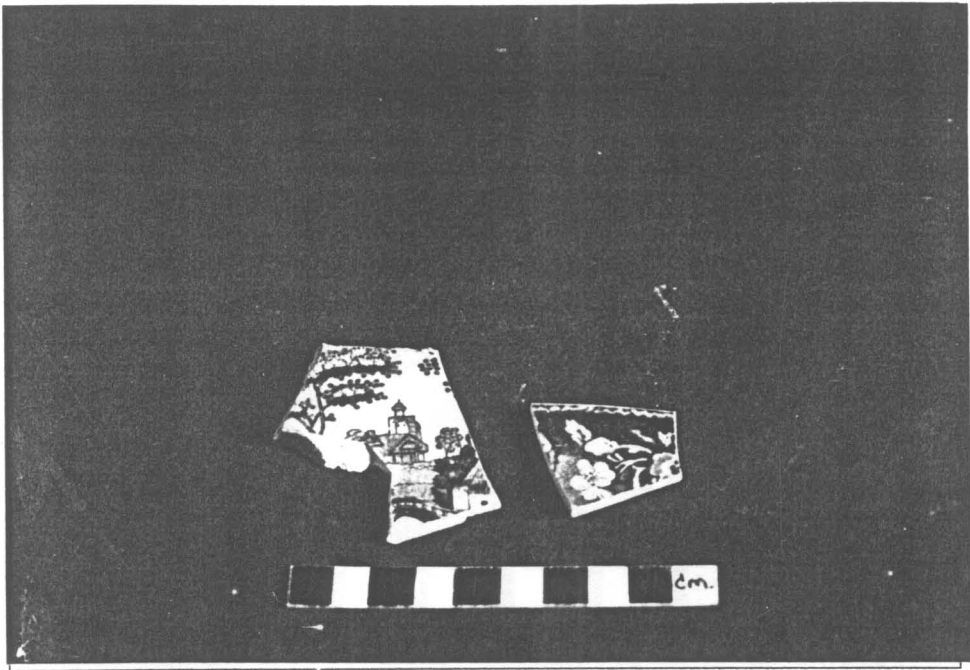
รูปที่ 48 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (7/1)



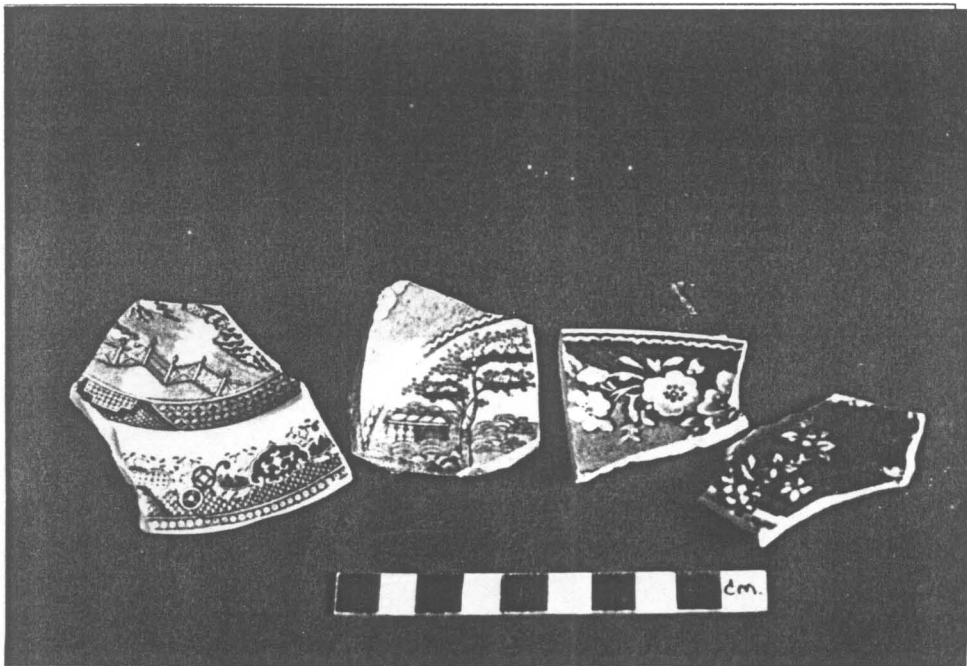
รูปที่ 49 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (7/3)



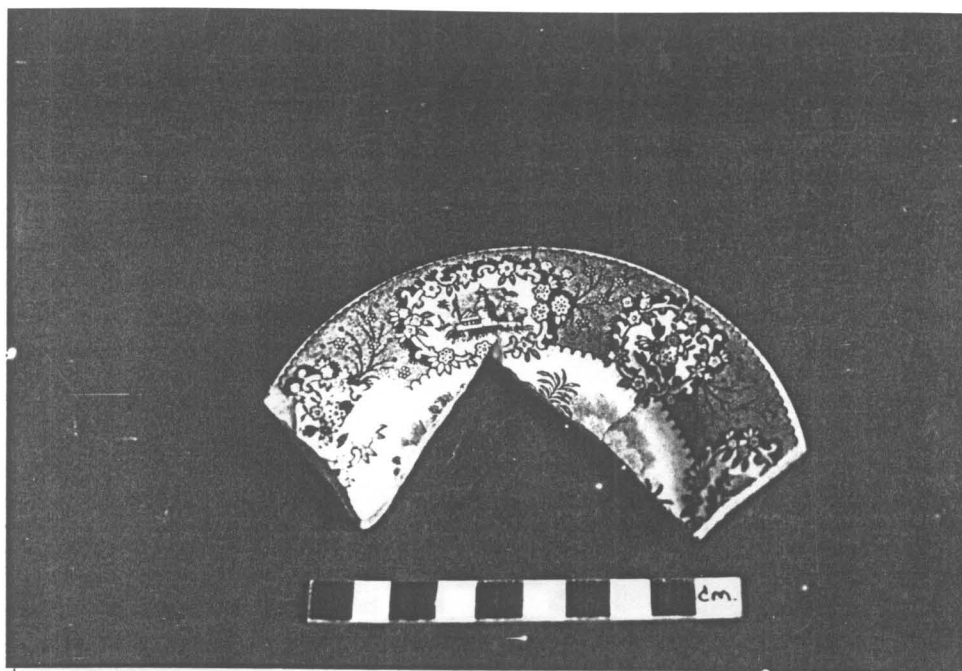
รูปที่ 50 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง (7/18)



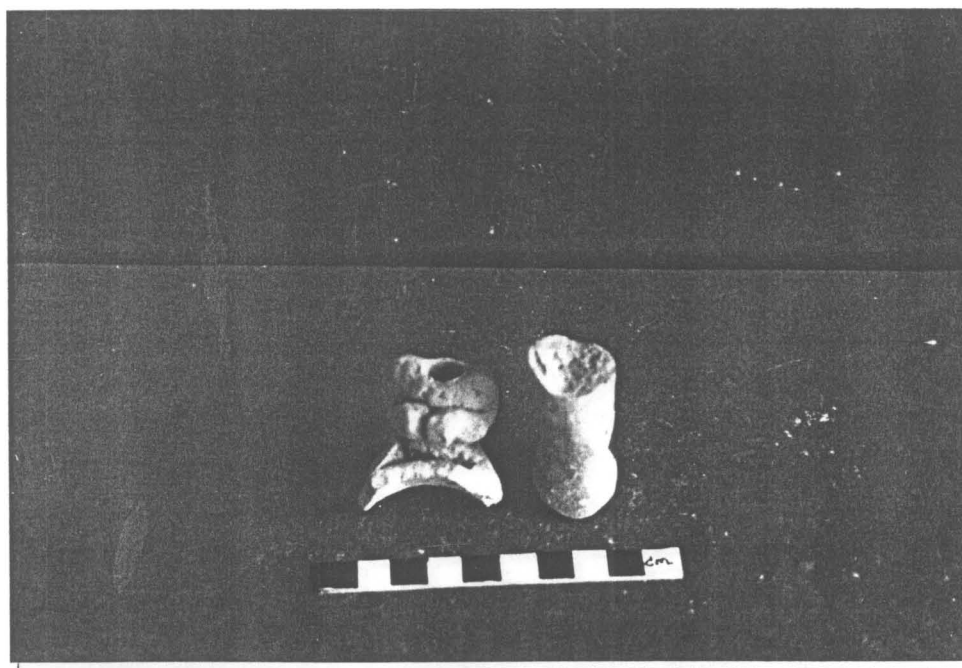
รูปที่ 51 เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (7/20)



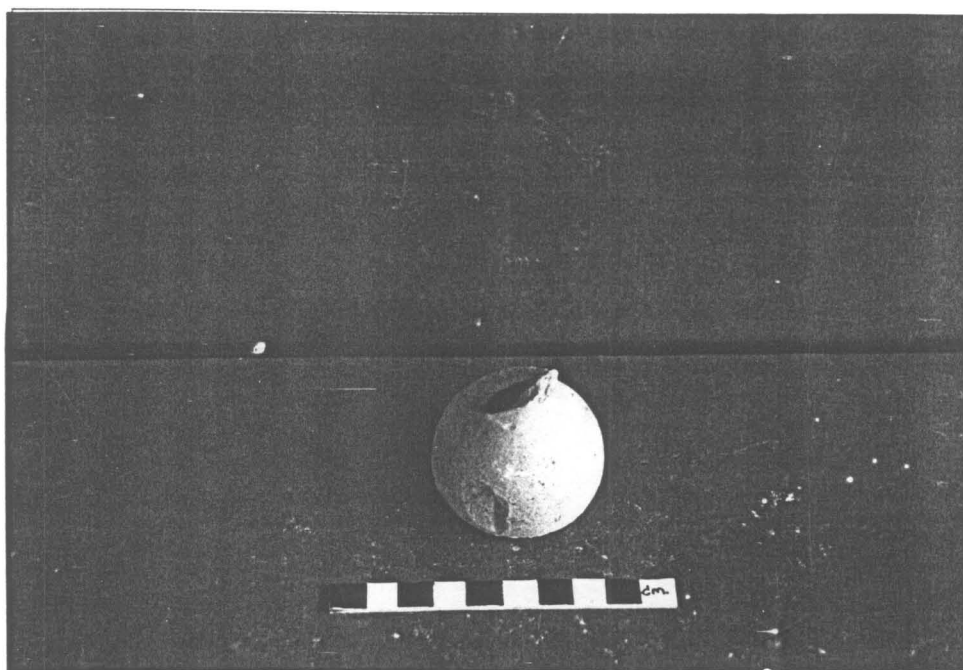
รูปที่ 52 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (7/22)



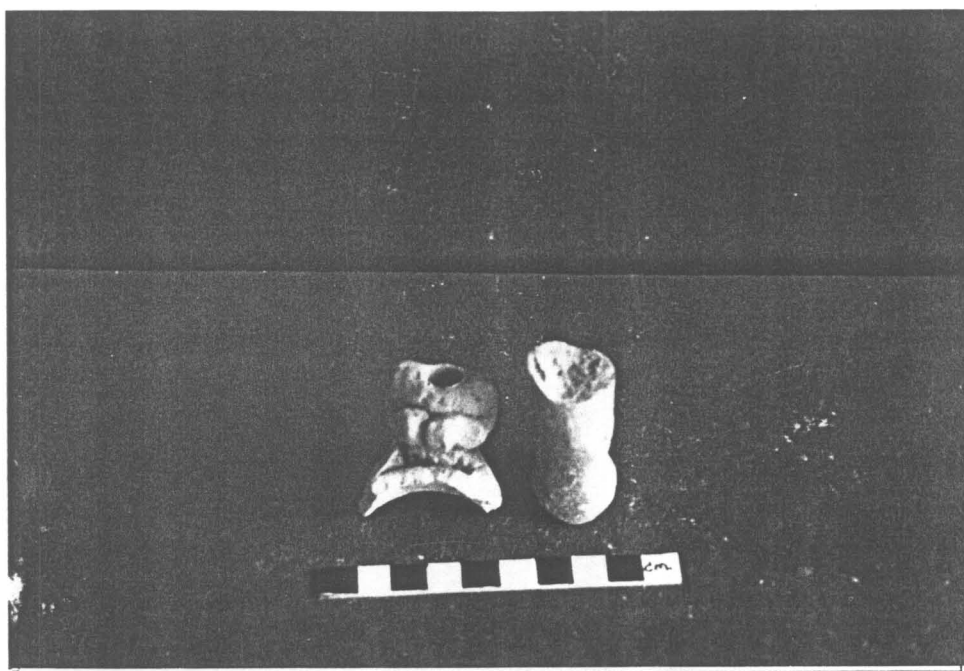
รูปที่ 53 เศษเครื่องถ้วยยุโรป (7/30)



รูปที่ 54 ตุ๊กตาดินเผาและขาข้างดินเผา (8/15)



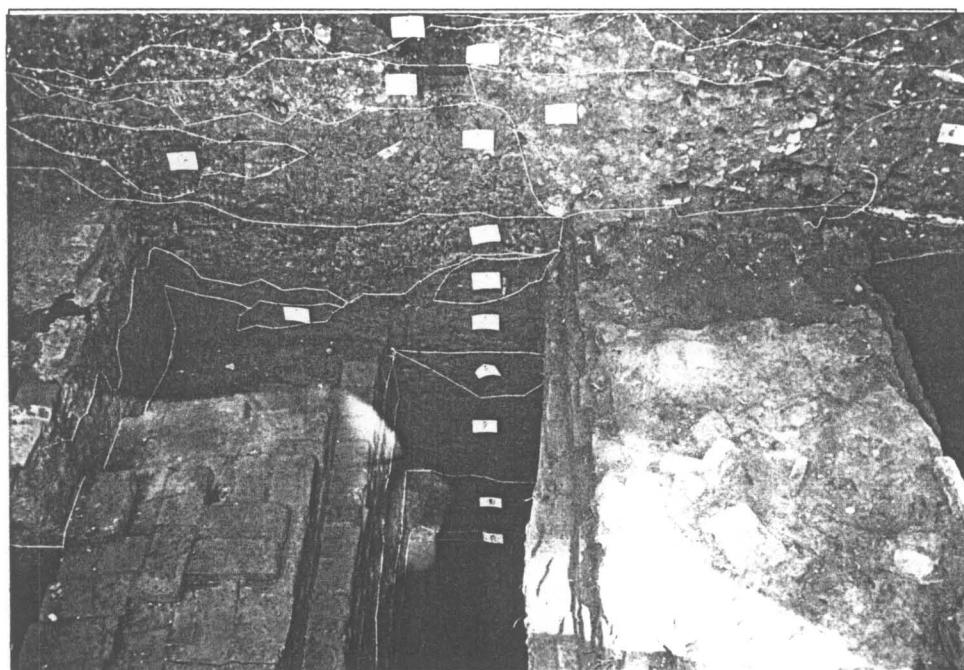
รูปที่ 55 สุนัขตกตาตินเผา (8/11)



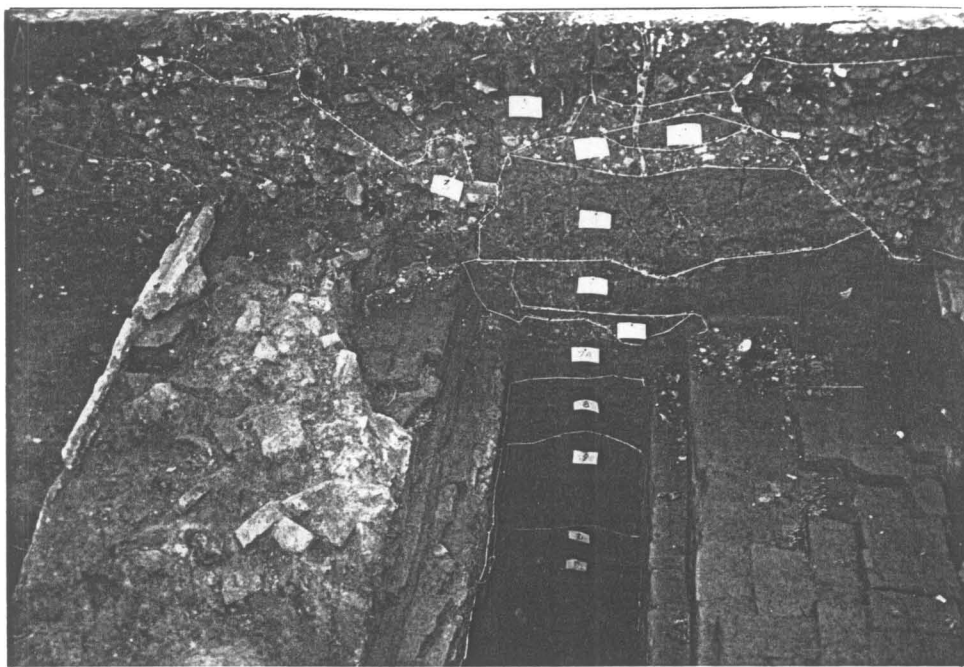
รูปที่ 56 สุนัขตกตาตินเผาและขาข้างดินเผา (8/15)



รูปที่ 57 ชิ้นส่วนของเครื่องปั้นดินเผา (8/12)



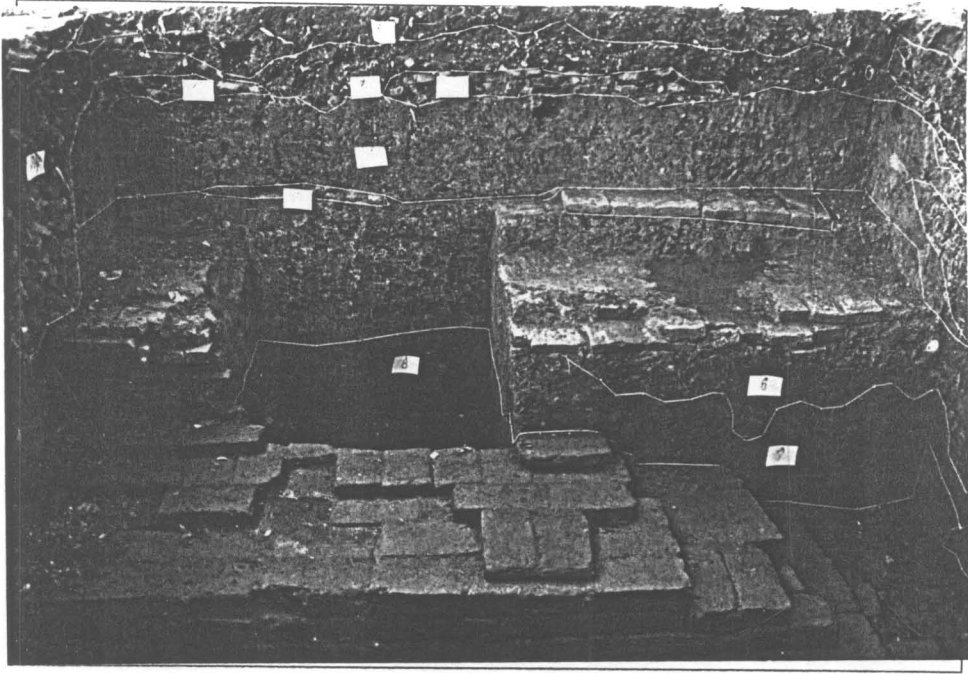
รูปที่ 58 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/1)



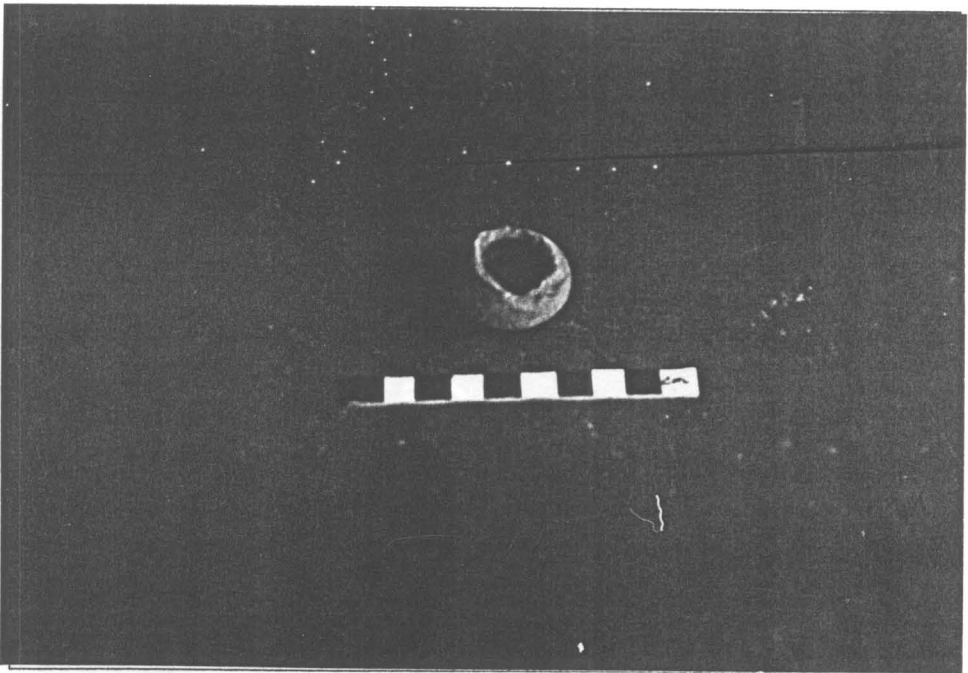
รูปที่ 59 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/3)



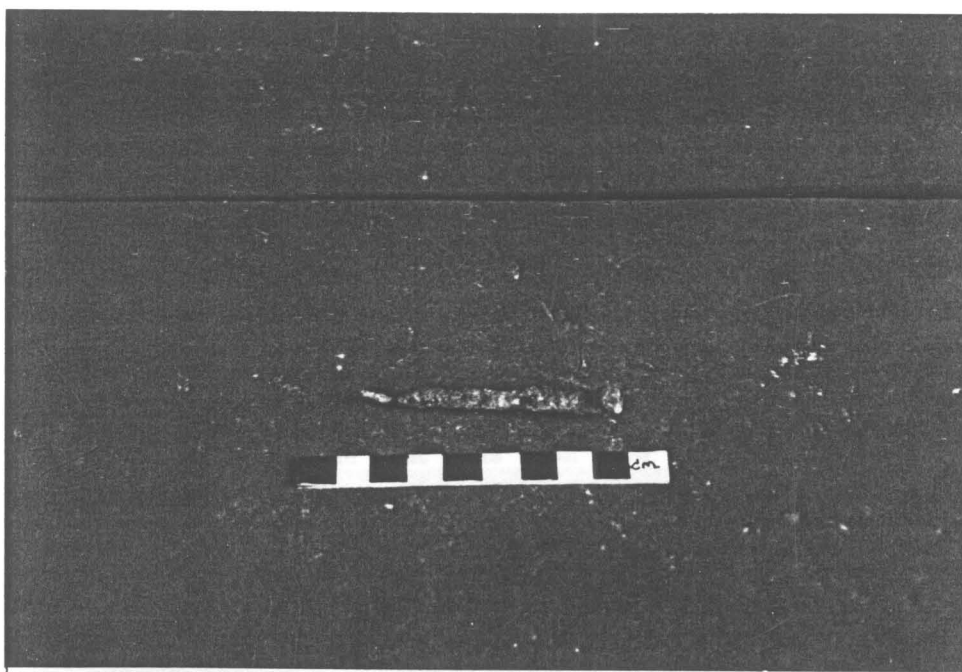
รูปที่ 60 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/5)



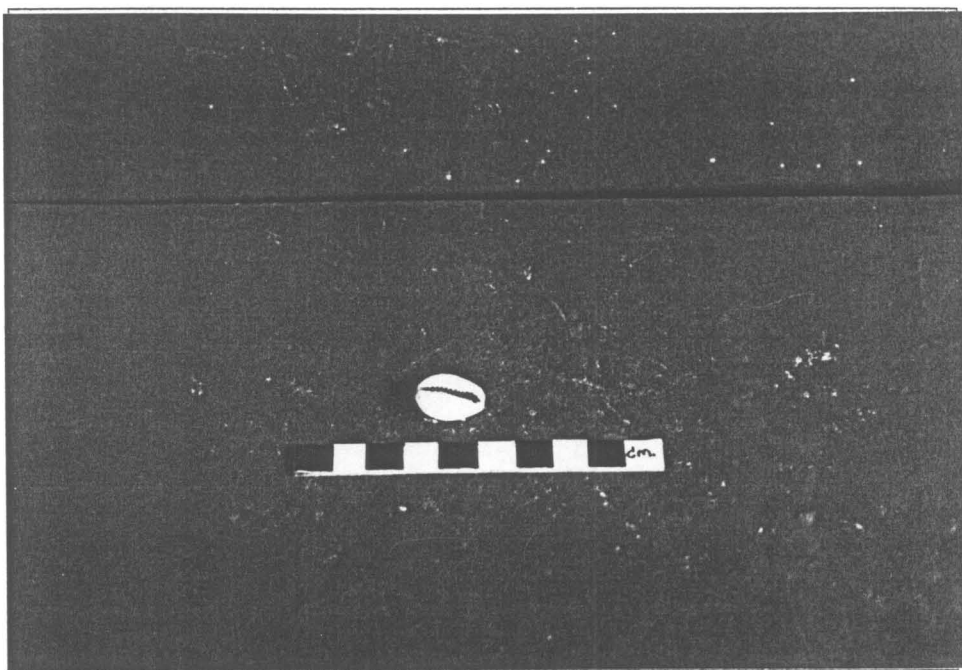
รูปที่ 61 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13 (4/6)



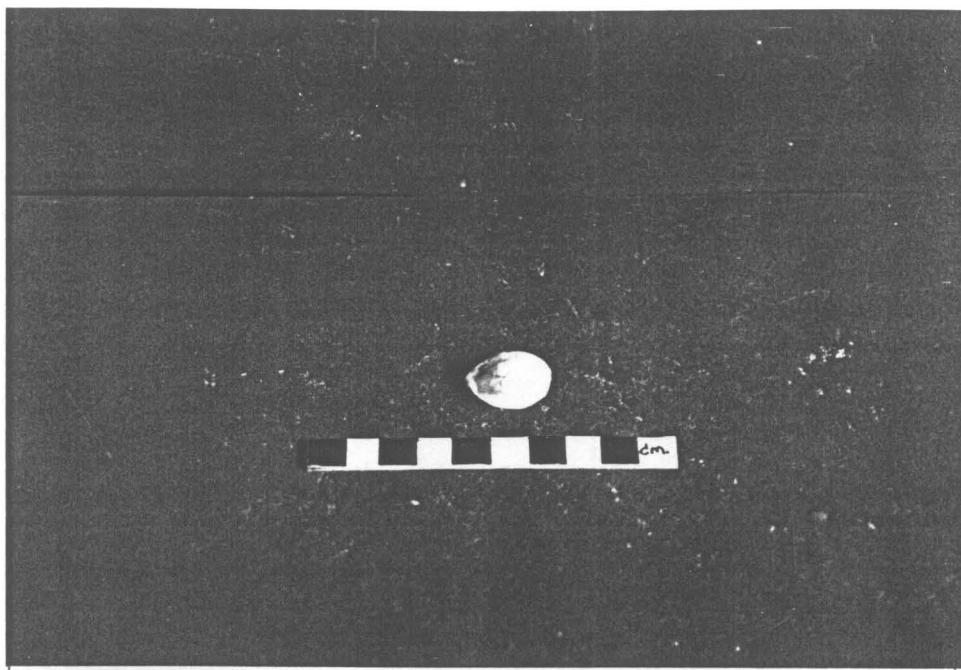
รูปที่ 62 กระปุกดินเผา (8/19)



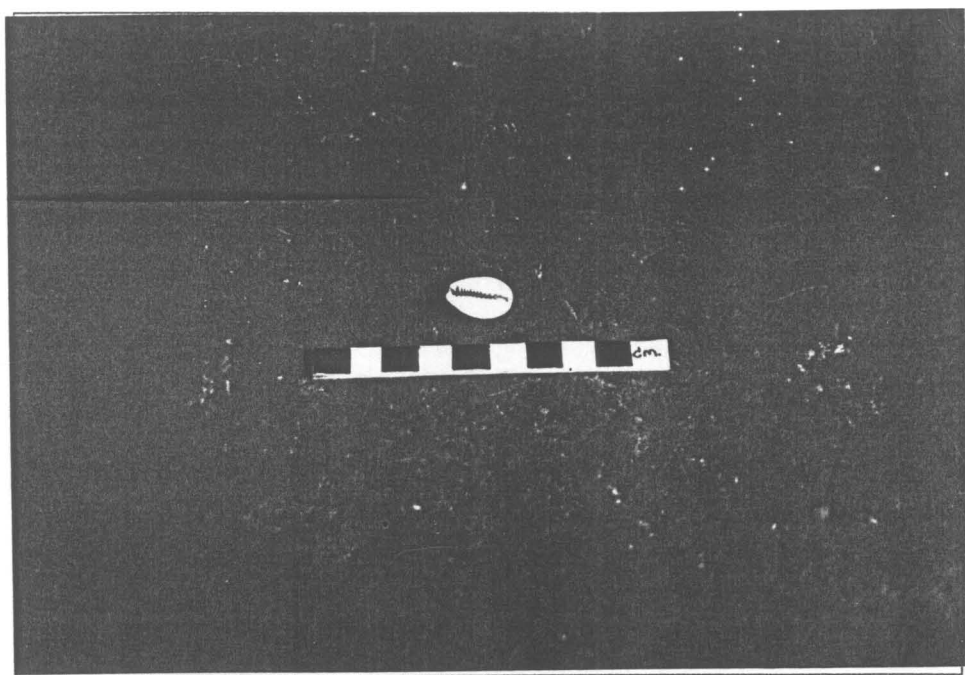
รูปที่ 63 ตะปูโลหะ (8/20)



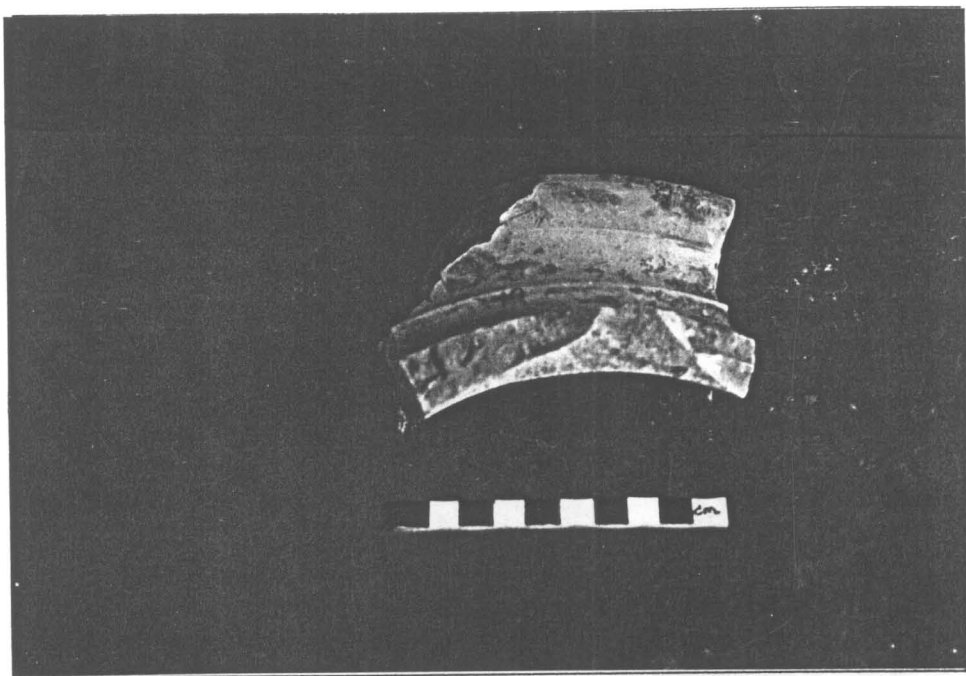
รูปที่ 64 เบี้ยจั่น (8/21)



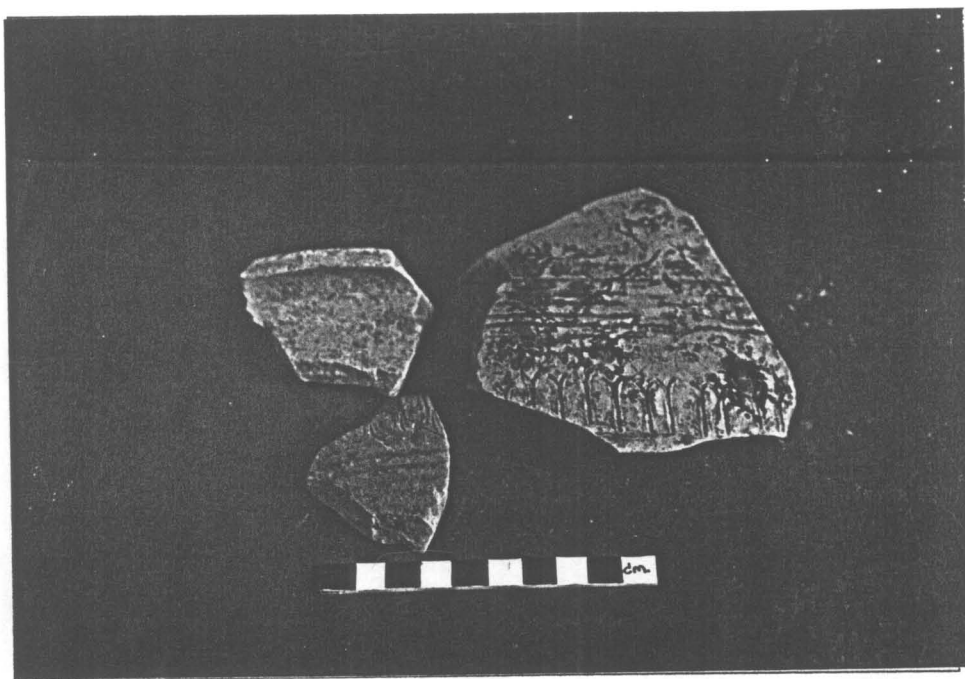
รูปที่ 65 เบี้ยจั่น (8/22)



รูปที่ 66 เบี้ยจั่น (8/24)



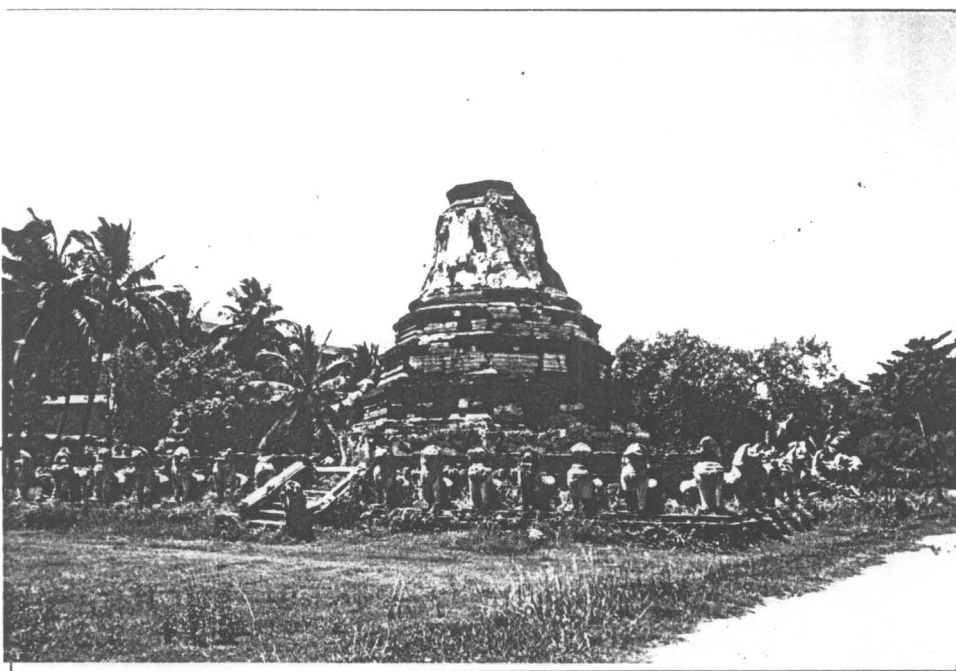
รูปที่ 67 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (8/32)



รูปที่ 68 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (8/33)



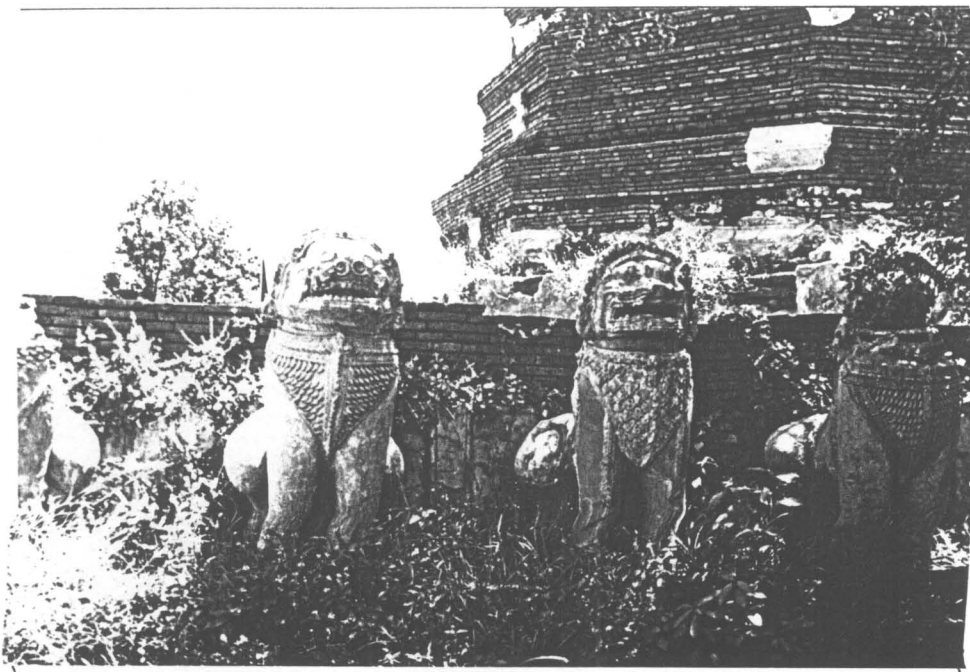
รูปที่ 69 เจดีย์ประธานวัดสามวิหาร



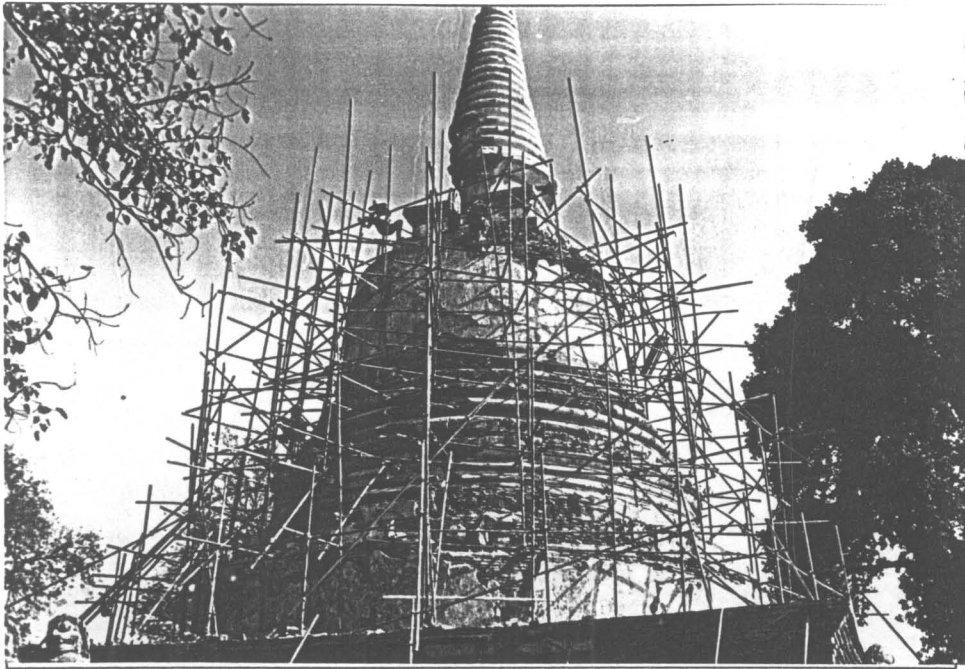
รูปที่ 70 เจดีย์ประธานวัดธรรมมิกราช



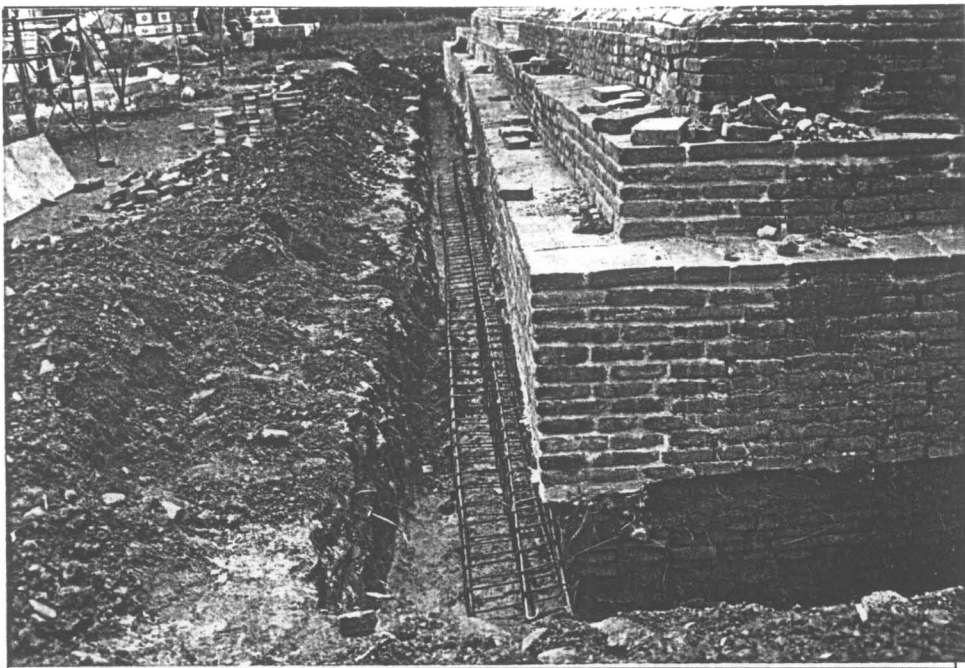
รูปที่ 71 ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้นวัดแม่นางปลื้ม (1/6)



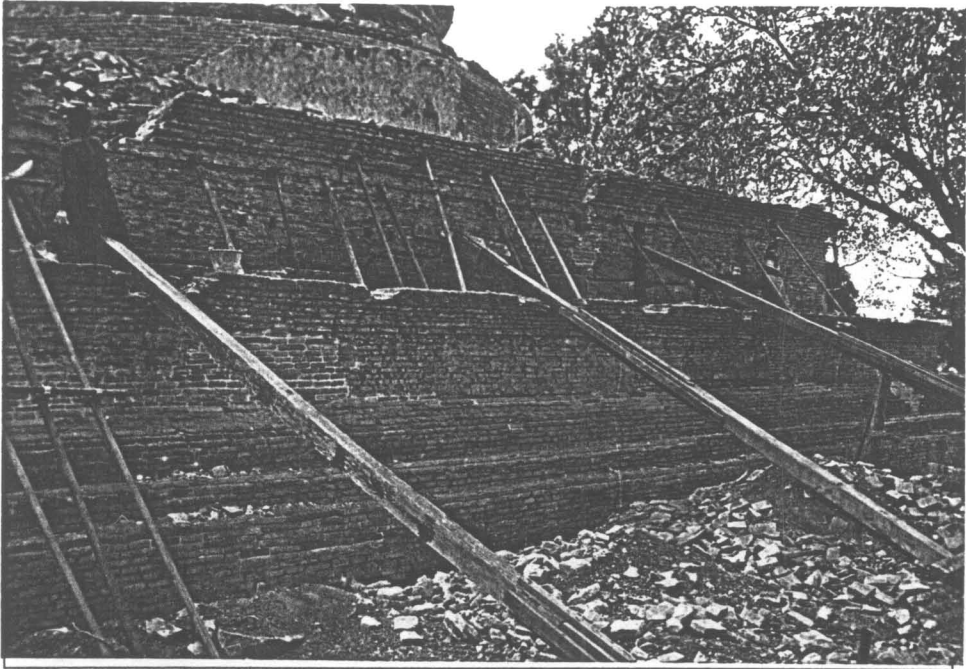
รูปที่ 72 ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น วัดธรรมมิกราช



รูปที่ 73 ตั้งนั้งร้านรอบเจดีย์เพื่อทำการบูรณะ (4/11)



รูปที่ 74 วางเหล็ก เทคานค.ส.ล. รอบฐานเจดีย์ประธาน (3/11)



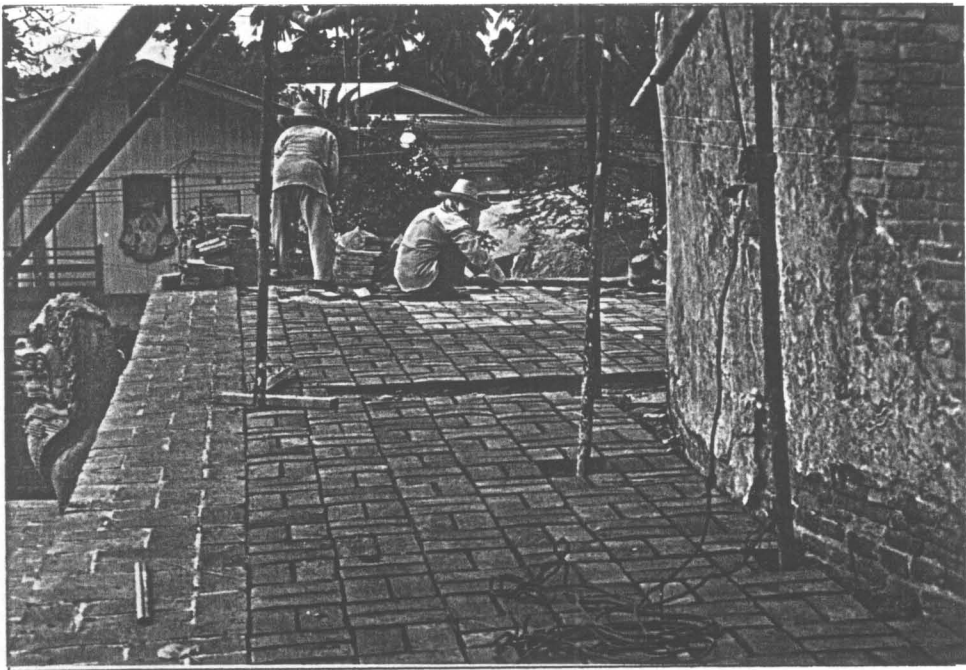
รูปที่ 75 ขณะผลัดต้นฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น (3/23)



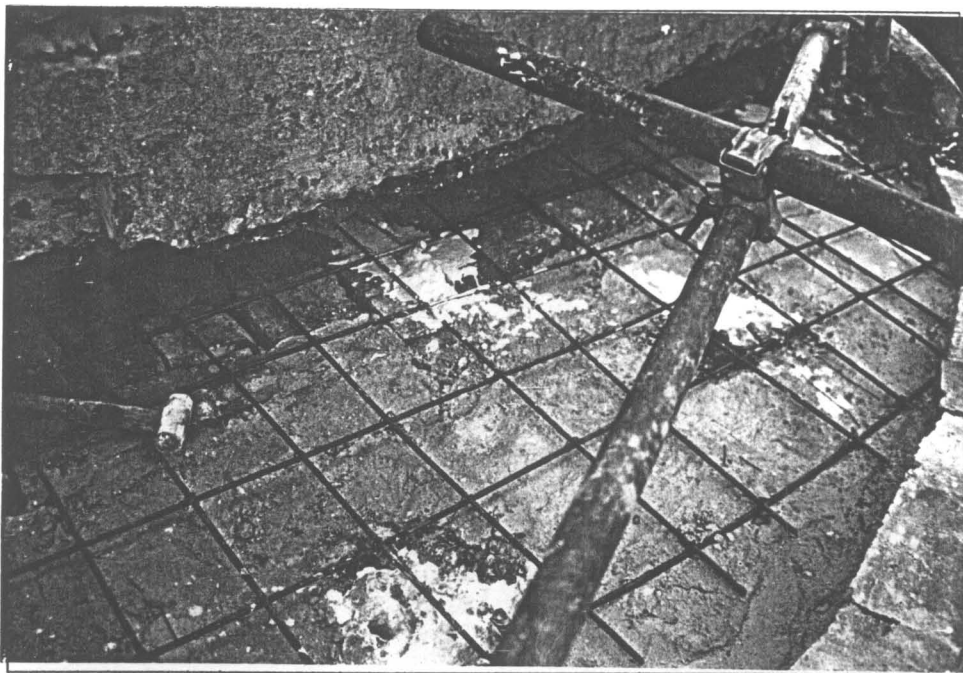
รูปที่ 76 ขณะบูรณะฐานเจดีย์ประธาน (3/22)



รูปที่ 77 วางเหล็กเทคาน ค.ส.ล. ชั้นรองรับสิ่งปูผนัง (4/12)



รูปที่ 78 ปูพื้นลานด้านบนทูดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิ่งปูผนัง (5/36)



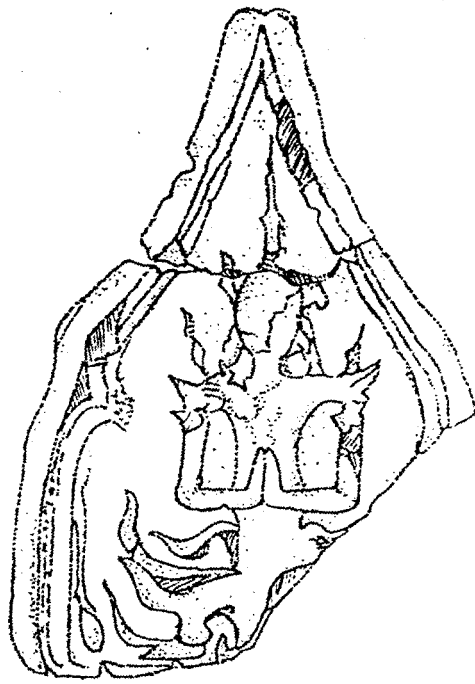
รูปที่ 79 วางตะแกรงเหล็ก เทคาน ค.ส.ล.ด้านบนของครุฑมั่ง (5/8)



รูปที่ 80 เจดีย์ประธาน ภายหลังการบูรณะ

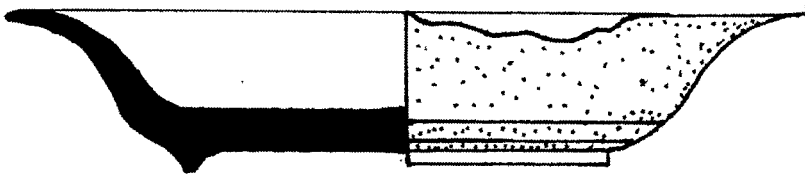
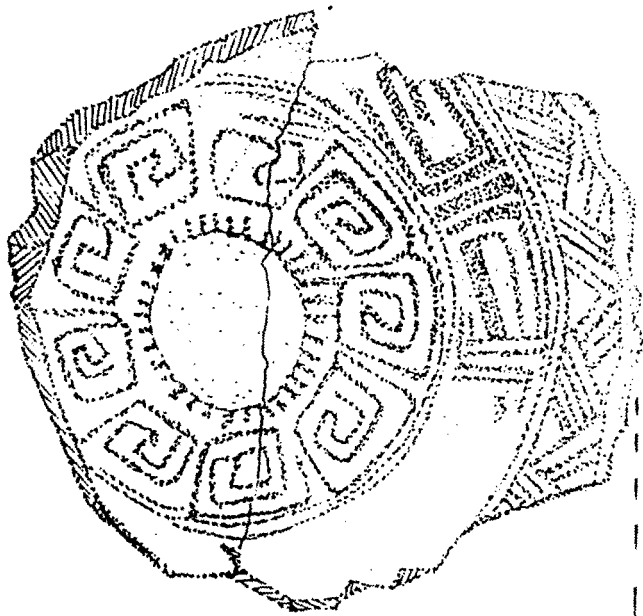


รูปที่ 81 เจดีย์ประธานภายหลังการบูรณะ



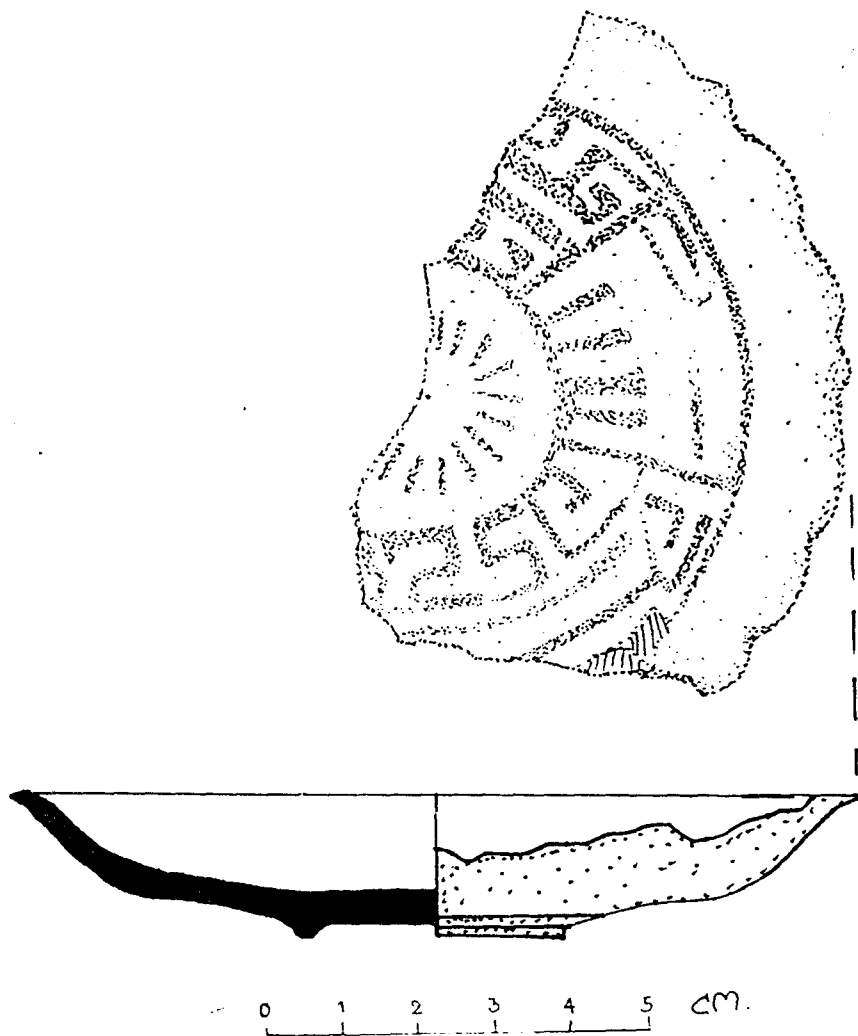
0 1 2 3 4 5 dm.

ภาพลายเส้นที่ 1 กระเบื้องเชิงชายลายเทพพนม (N3W5)

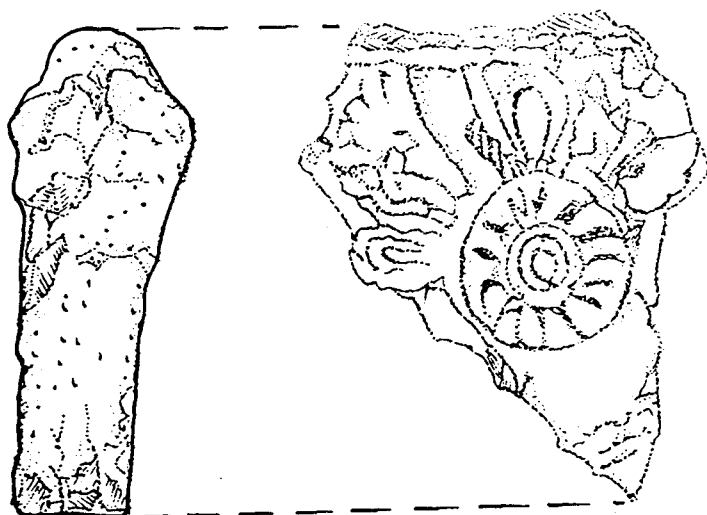


0 1 2 3 4 5 dm.

ภาพลายเส้นที่ 2 เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน

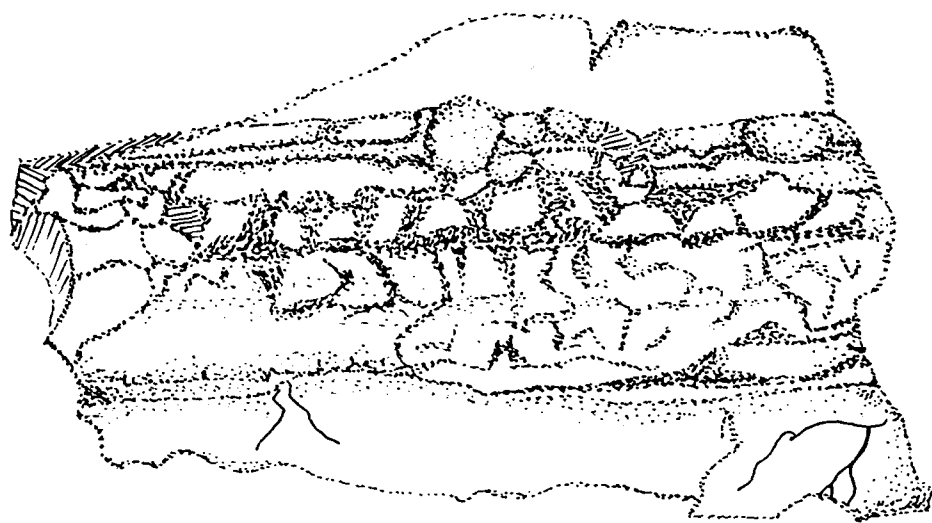


ภาพลายเส้นที่ 3 เครื่องถ้วยเงิน สมัยราชวงศ์ชเวต



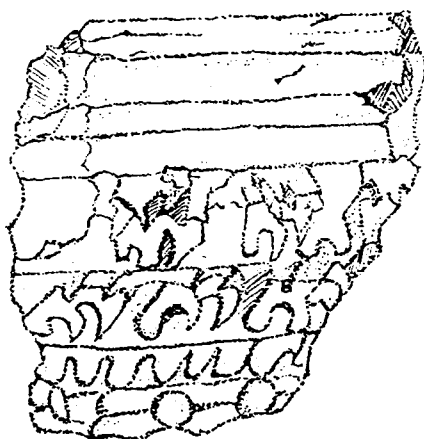
ภาพลายเส้นที่ 4 ลายปูนปั้นประดับสิงห์

ภาพลายเส้นที่ 5 ลายปูนปั้นประดับสิงห์



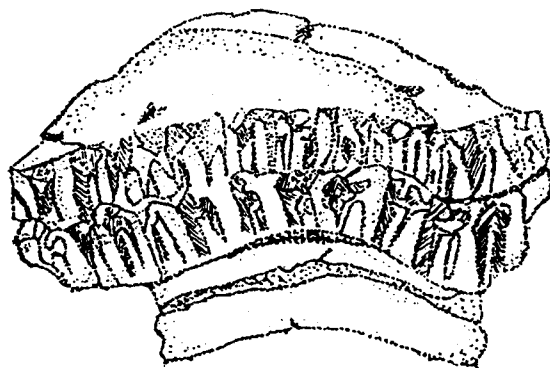
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 5 ลายปูนปั้นประดับสิงห์



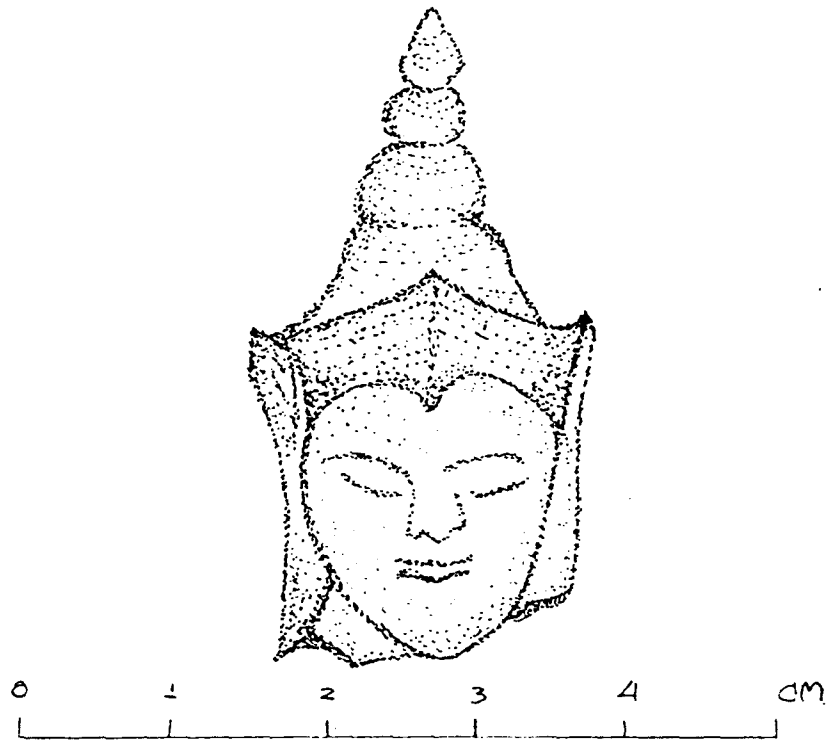
0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 cm.

ภาพลายเส้นที่ 6 ลายปูนปั้นประดับสิงห์

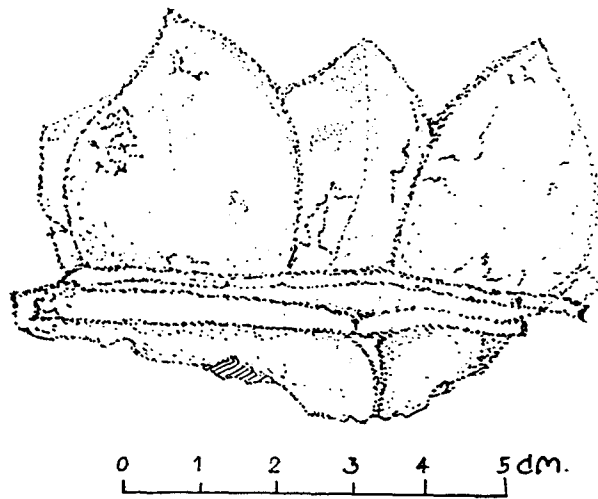


0 1 2 3 4 5 cm.

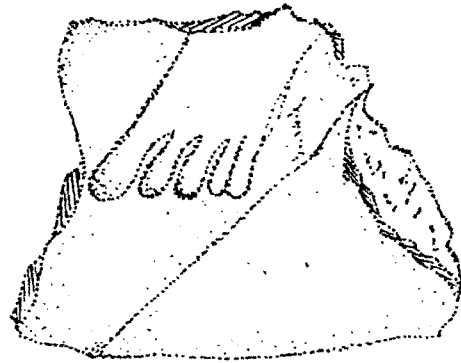
ภาพลายเส้นที่ 7 ลายปูนปั้นประดับสิงห์



ภาพลายเส้นที่ 8 เศียรพระพุทธรูปสำริด

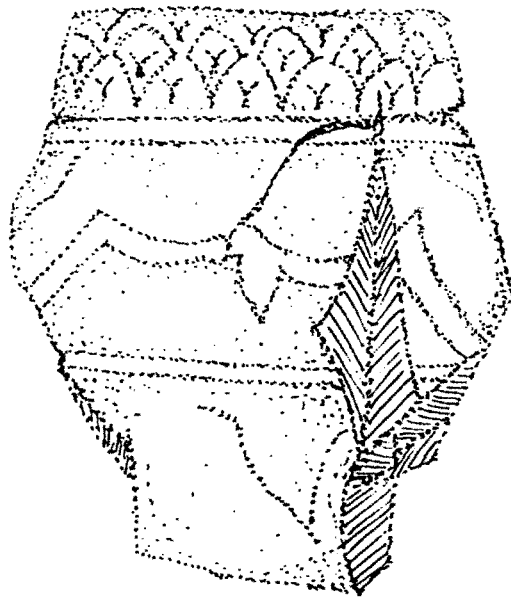
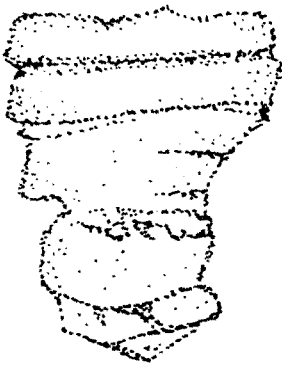


ภาพลายเส้นที่ 9 ฐานพระพุทธรูปสำริด



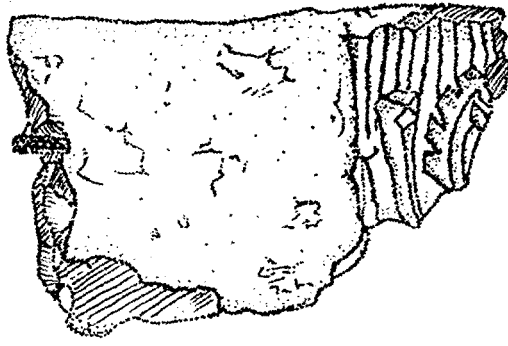
0 1 2 3 4 5 ซม.

ภาพลายเส้นที่ 10 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด



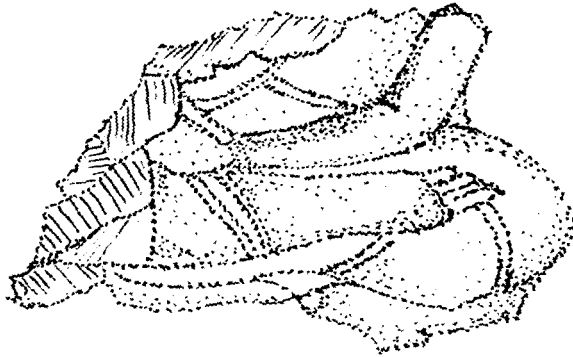
0 1 2 3 4 5 ซม.

ภาพลายเส้นที่ 11 ฐานพระพุทธรูปเงิน



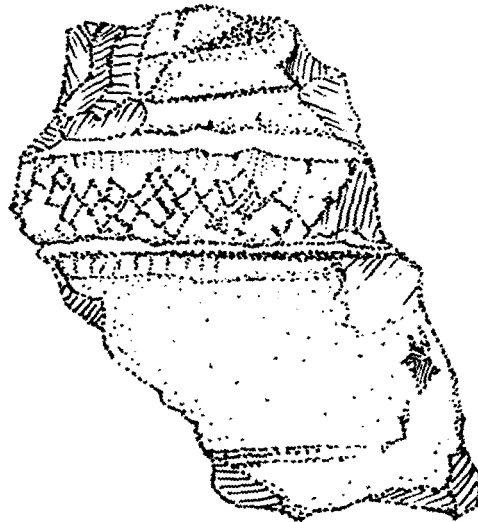
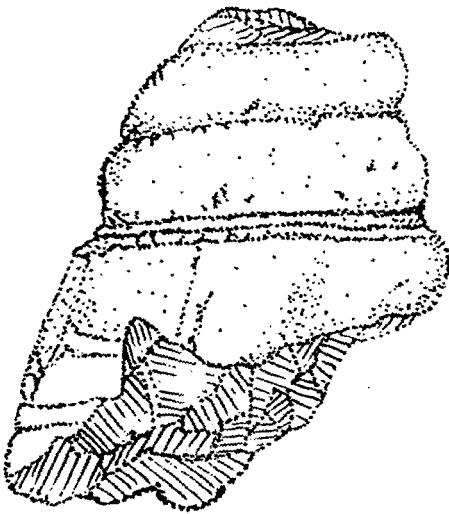
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 12 ฐานพระพุทธรูปดินเผา



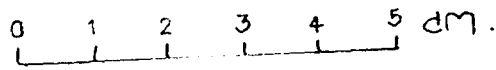
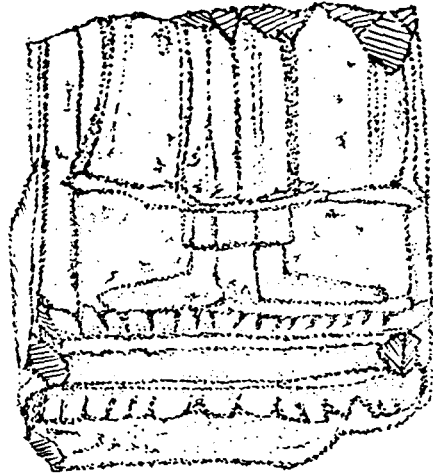
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 13 ชิ้นส่วนพระพุทธรูปดินเผา

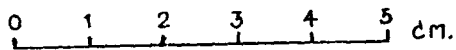
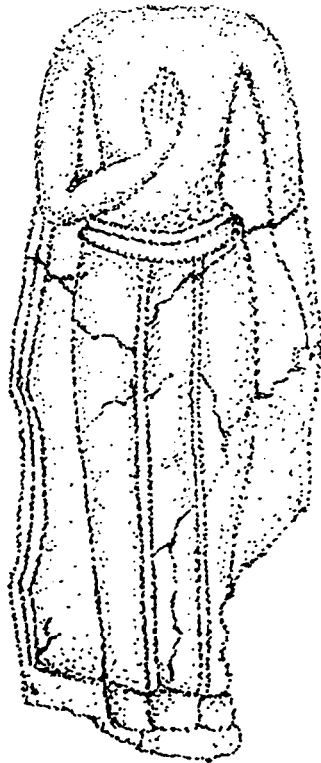


0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 14 ฐานพระพุทธรูปเงิน



ภาพลายเส้นที่ 15 พระพิมพ์ดินเผา

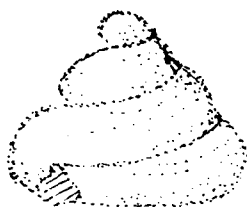


ภาพลายเส้นที่ 16 พระพิมพ์เนื้อชิน



0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 17 เม็ดพระศกดินเผา



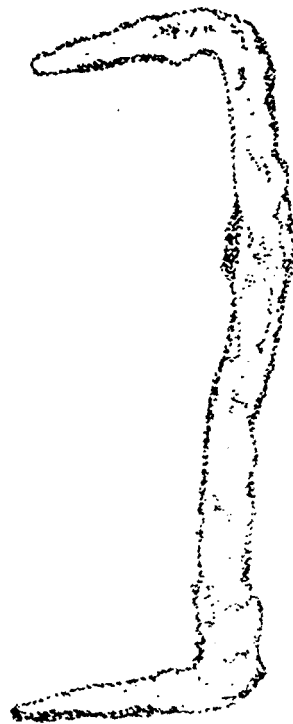
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 18 เม็ดพระศกดินเผา

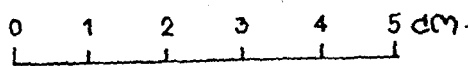
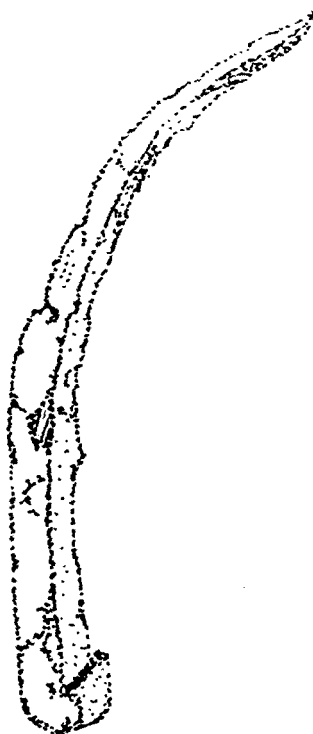


0 1 2 3 4 5 cm.

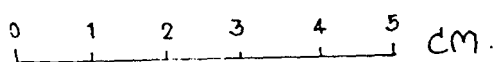
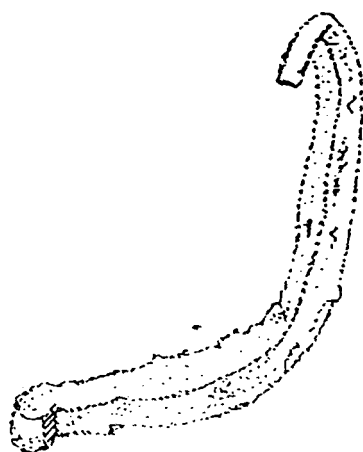
ภาพลายเส้นที่ 19 เม็ดพระศกปูนปั้น



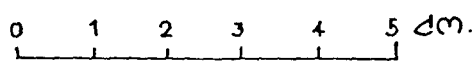
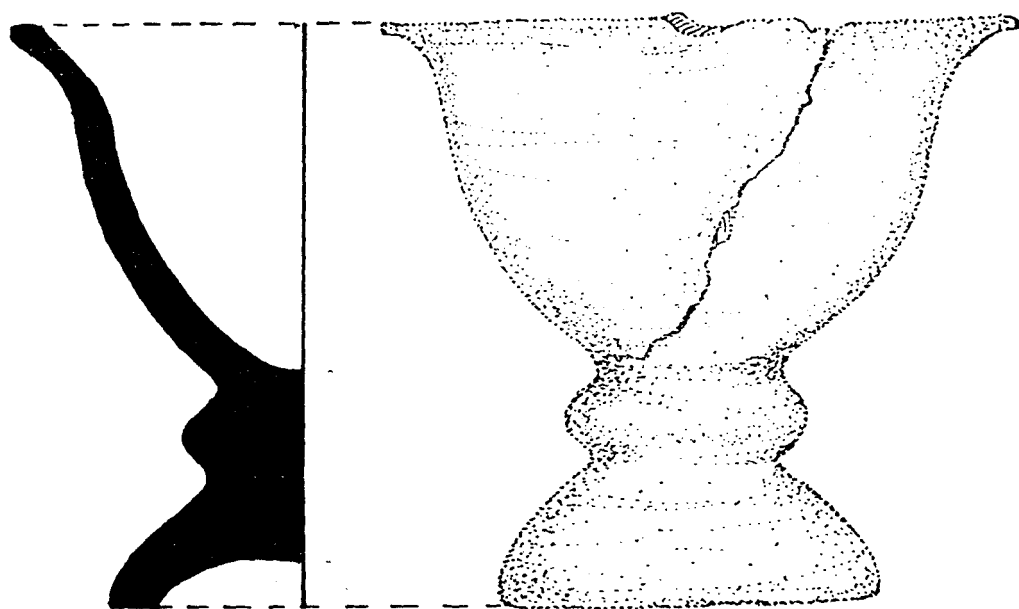
ภาพลายเส้นที่ 20 ตะปูโลหะรูปตัว U



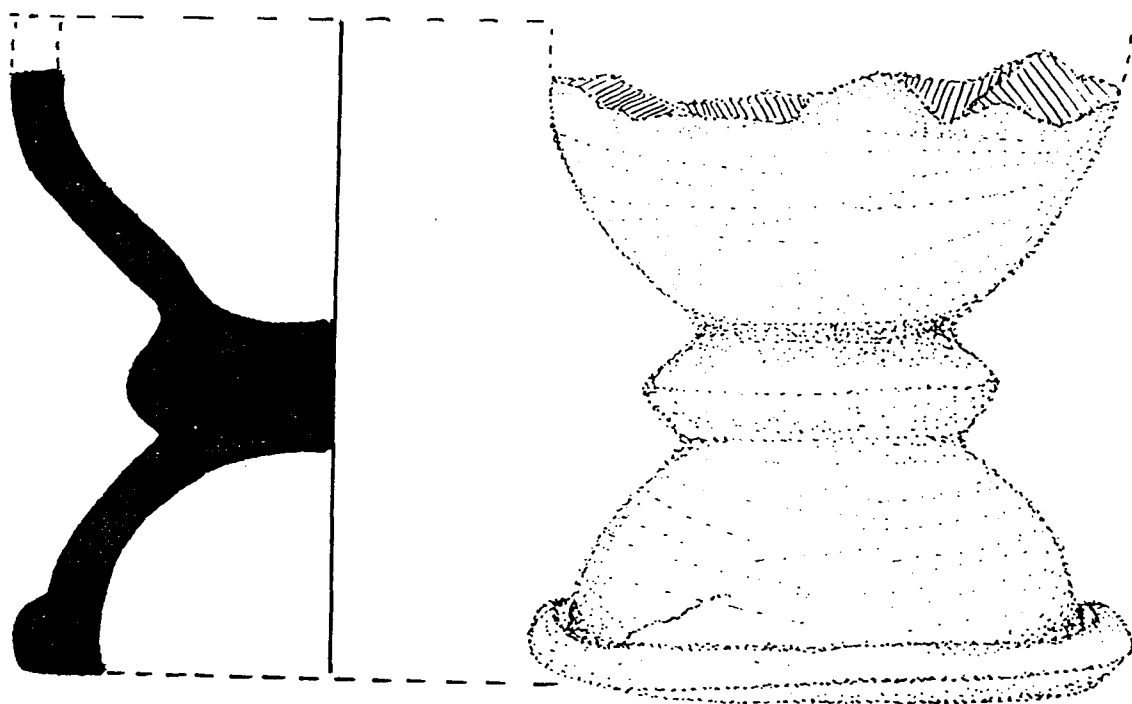
ภาพลายเส้นที่ 21 ตะปูโลหะ



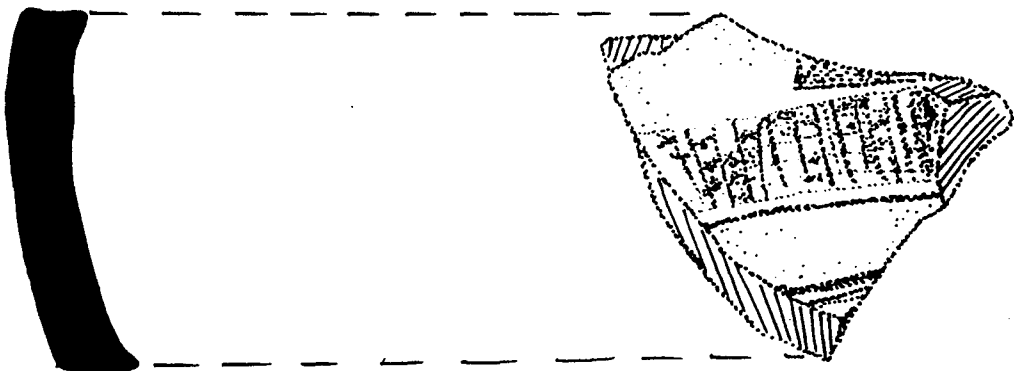
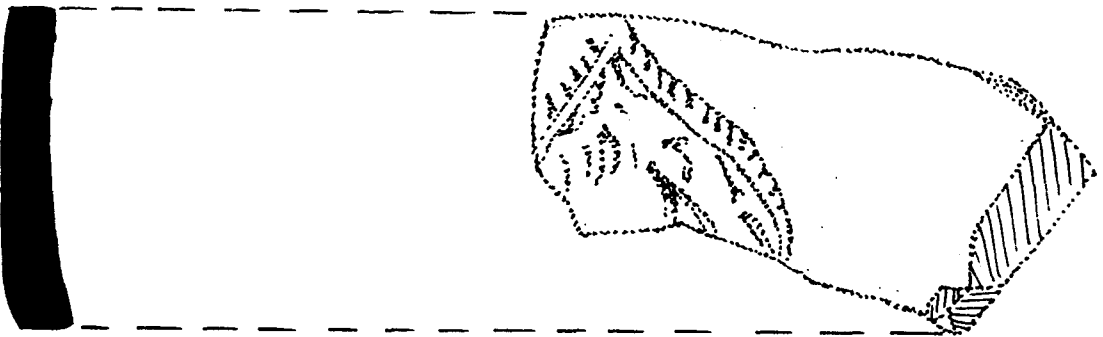
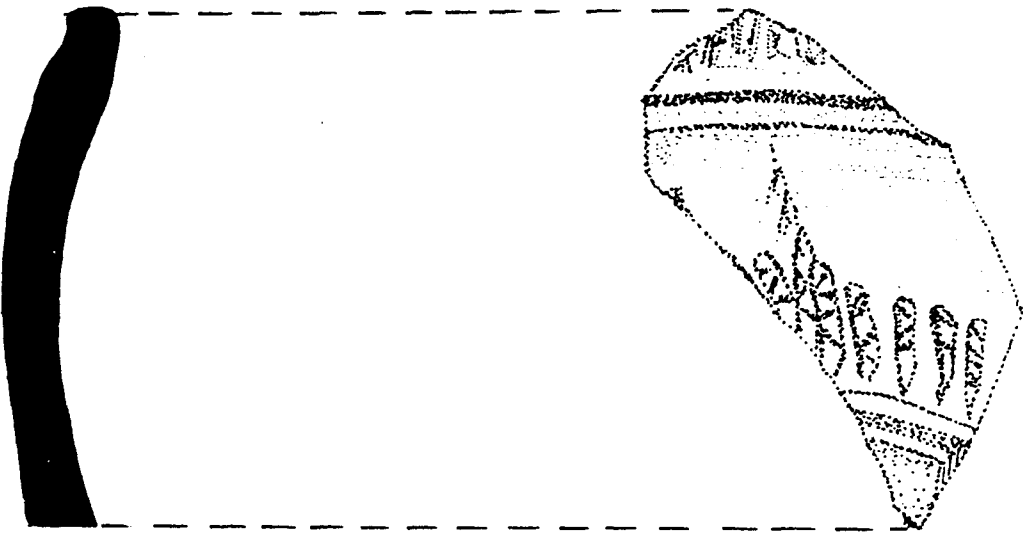
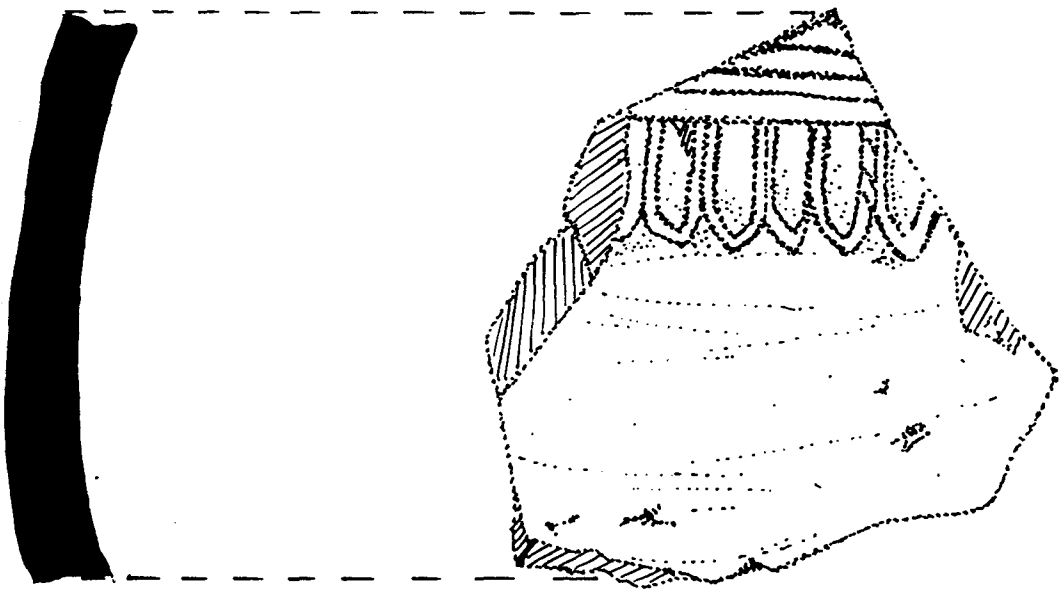
ภาพลายเส้นที่ 22 ตะปูโลหะ



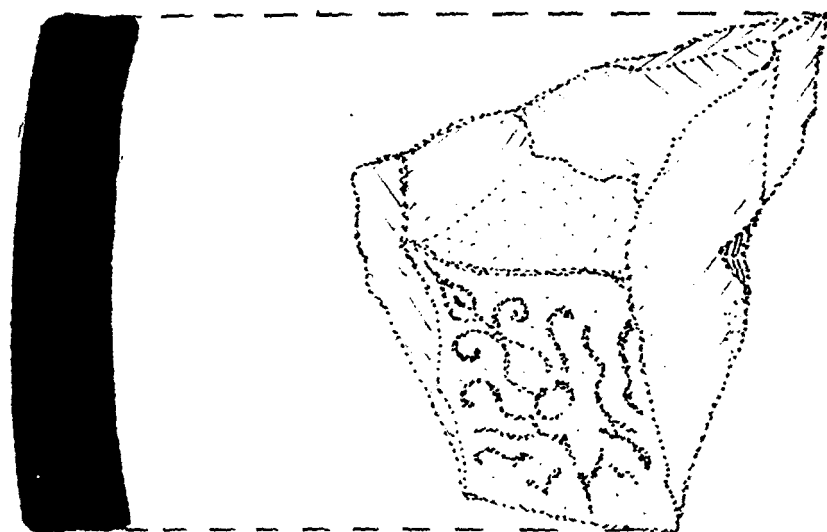
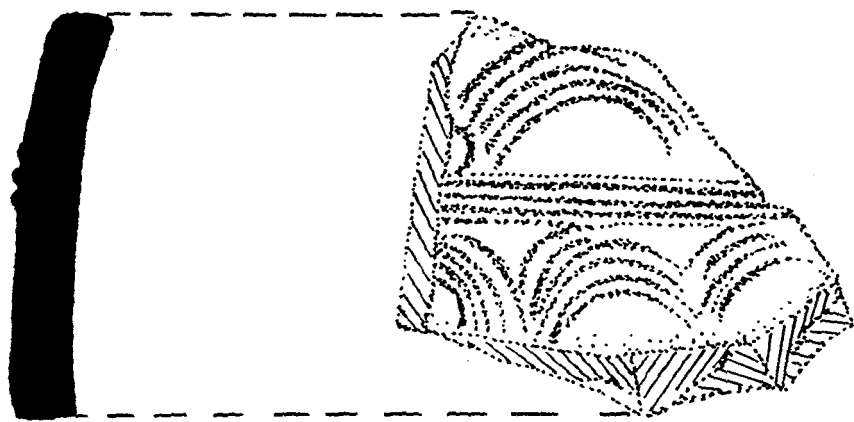
ภาพลายเส้นที่ 23 ถ้วยดินเผา



ภาพลายเส้นที่ 24 ถ้วยดินเผา



0 1 2 3 4 5 CM.



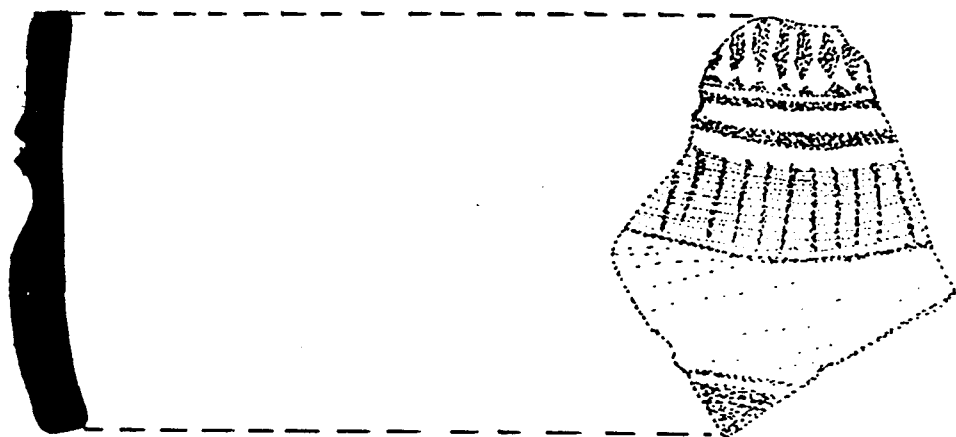
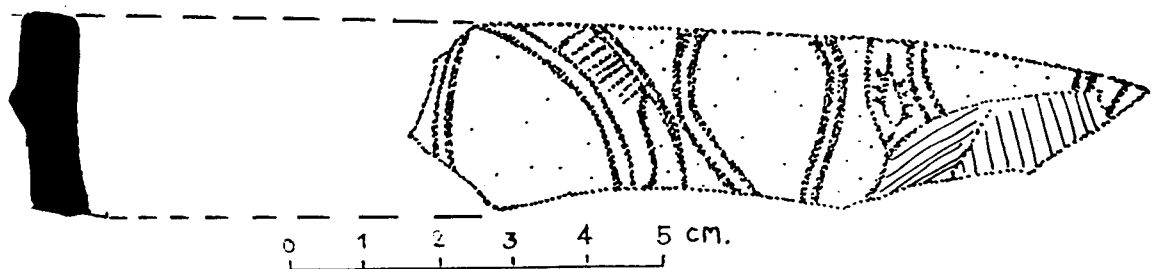
0 1 2 3 4 5 ซม.

ภาพลายเส้นที่ 26 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (N3W5)

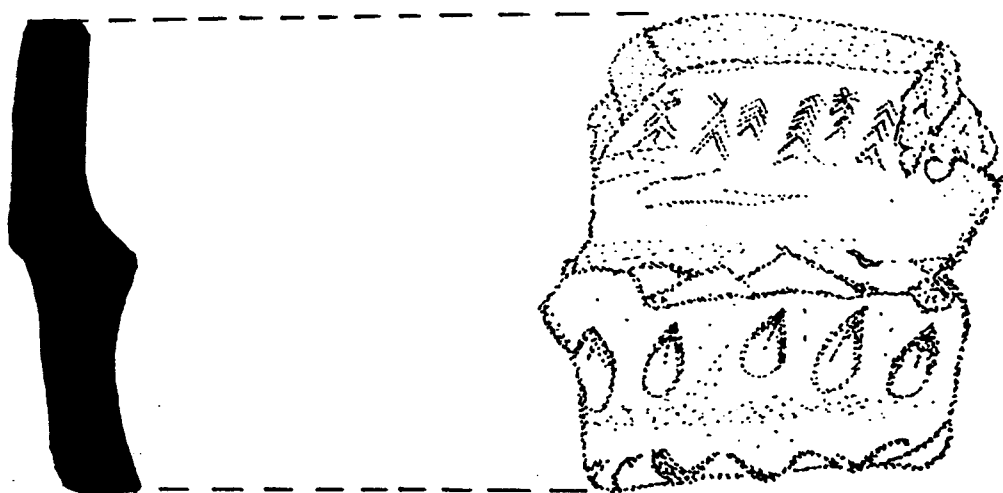


0 1 2 3 4 5 ซม.

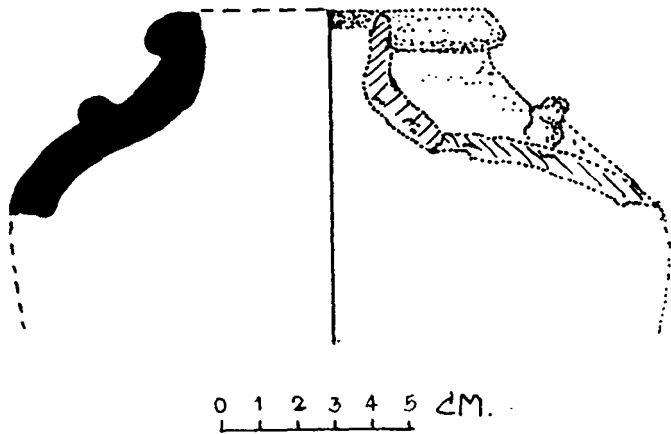
ภาพลายเส้นที่ 27 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (N3W5)



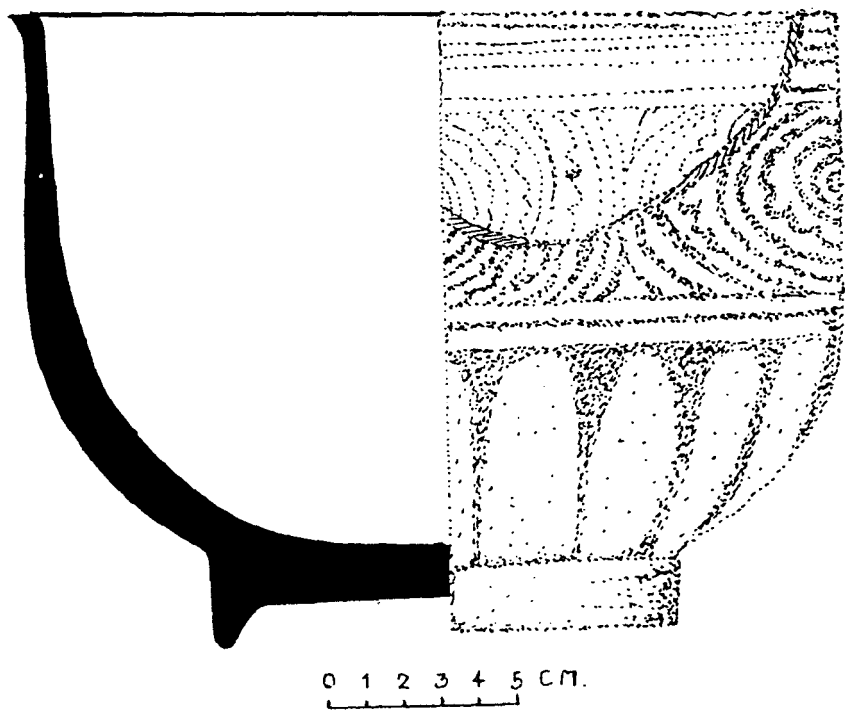
ภาพลายเส้นที่ 28 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน (S1E2)



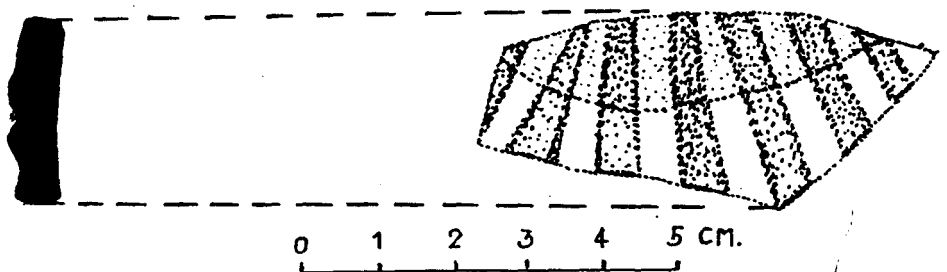
ภาพลายเส้นที่ 29 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย



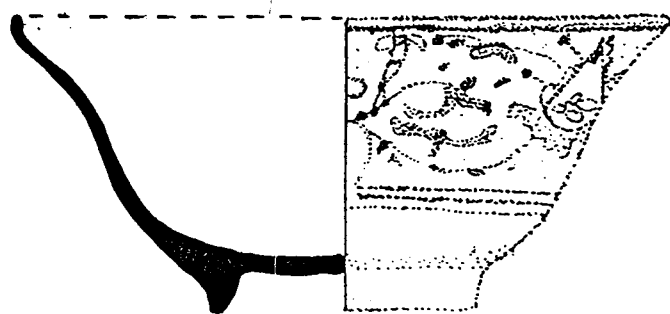
ภาพลายเส้นที่ 30 เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย (N3E21)



ภาพลายเส้นที่ 31 ภาชนะดินเผาหมายเลข 4 เตาศรีสังขาลัย (N3W5)

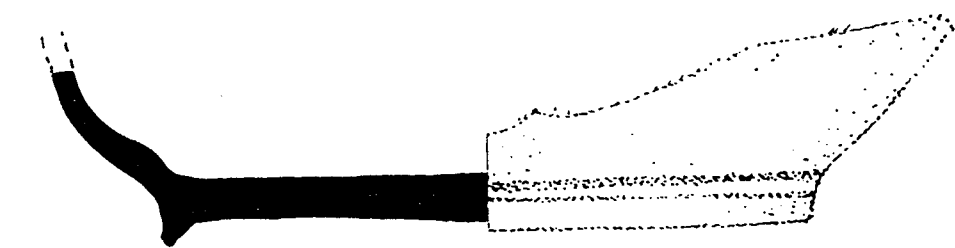
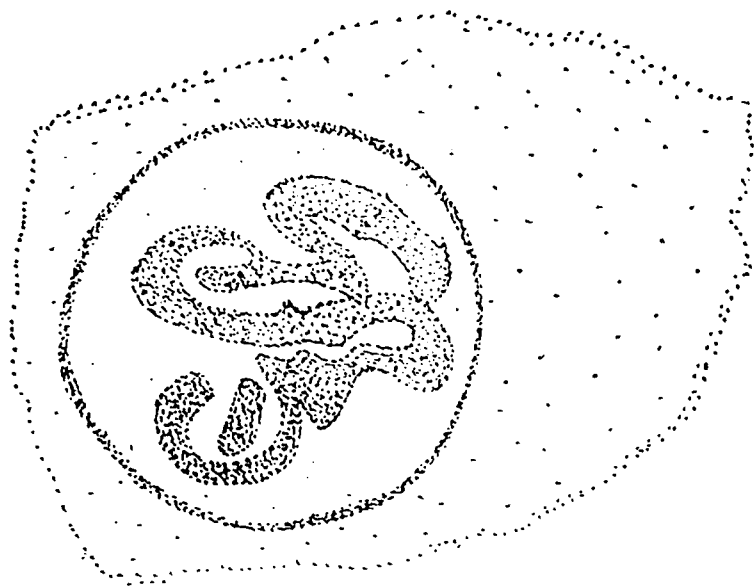


ภาพลายเส้นที่ 32 ตัวอย่างเศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย



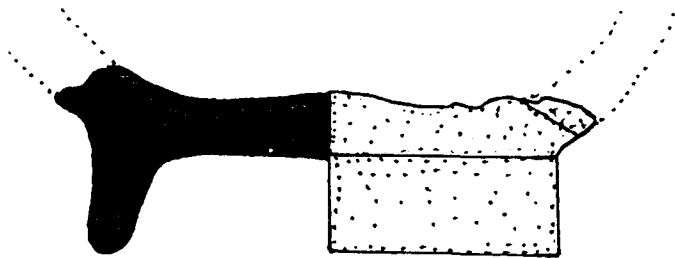
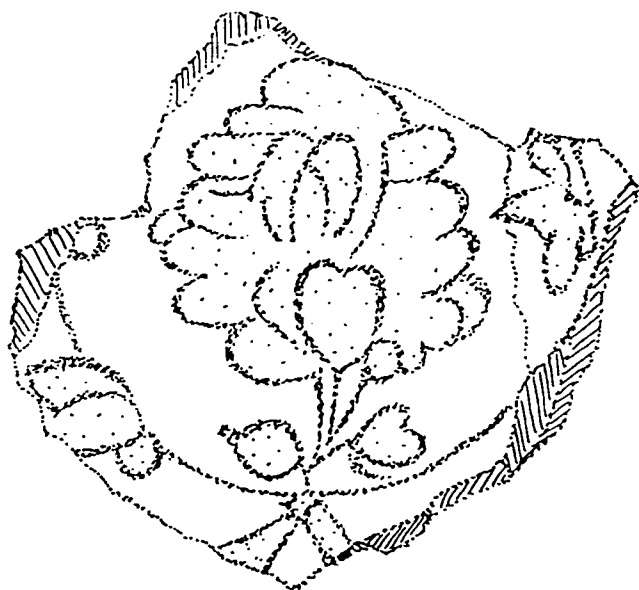
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 33 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N3E20).



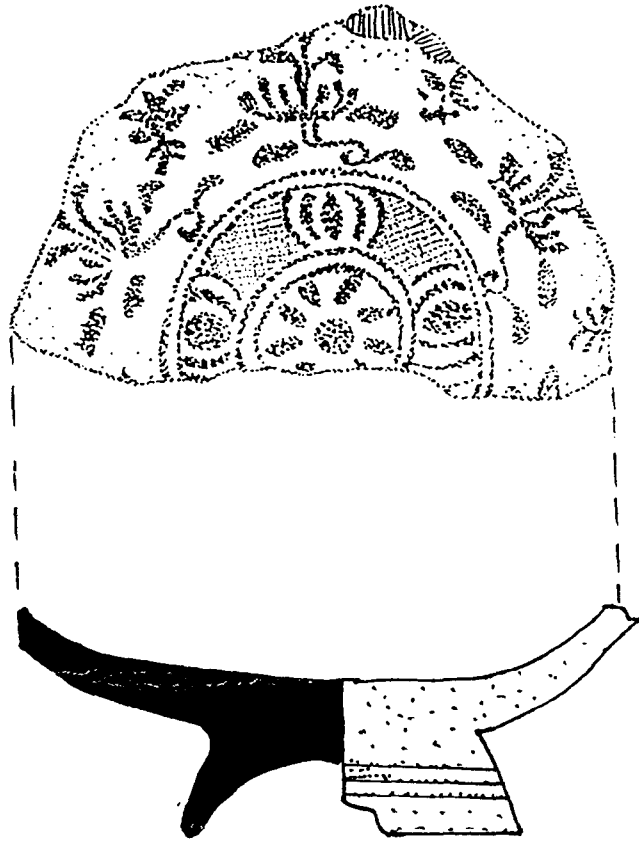
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 34 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N3E21)



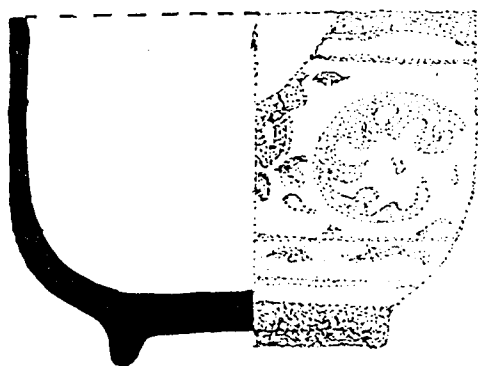
0 1 2 3 4 5 ซม.

ภาพลายเส้นที่ 35 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N2E13)



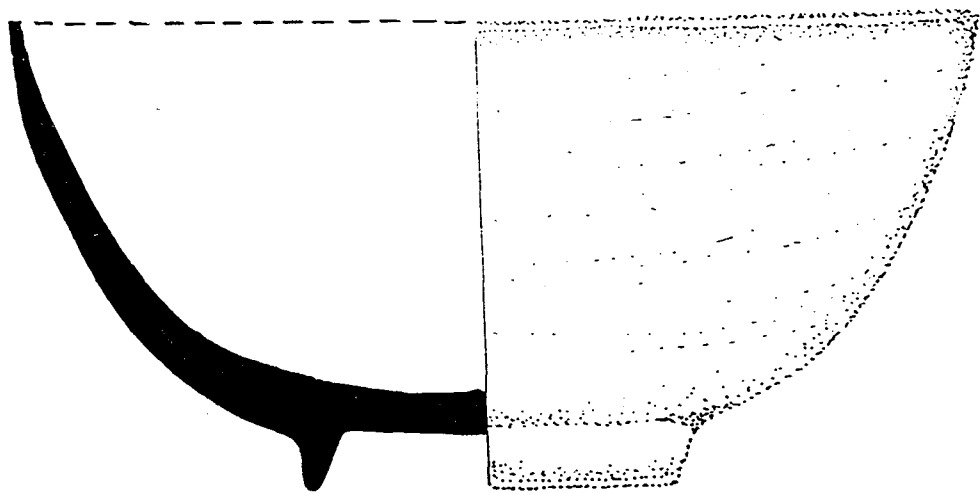
0 1 2 3 4 cm.

ภาพลายเส้นที่ 36 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง (N2E13)



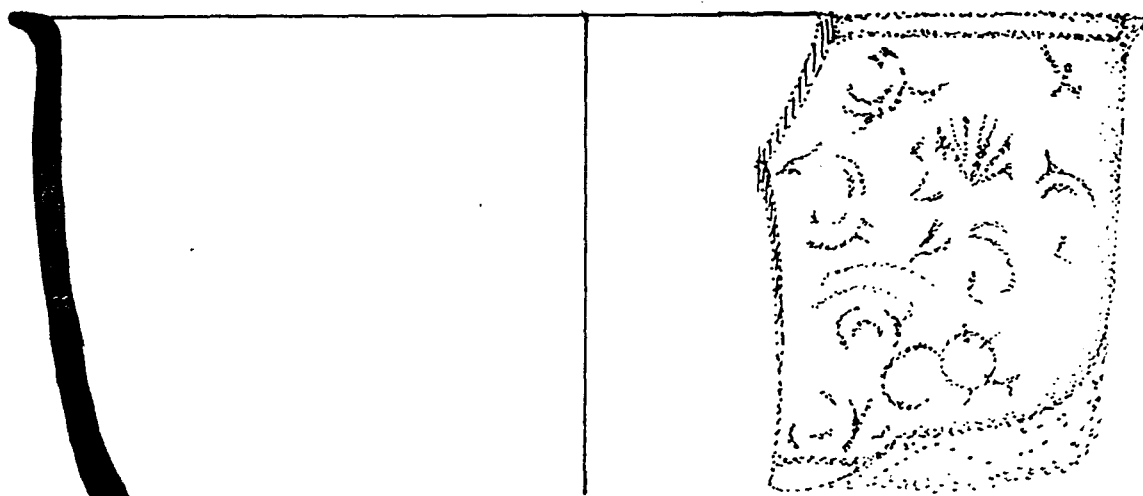
0 1 2 3 4 5cm

ภาพลายเส้นที่ 37 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ซ่ง (NW1)



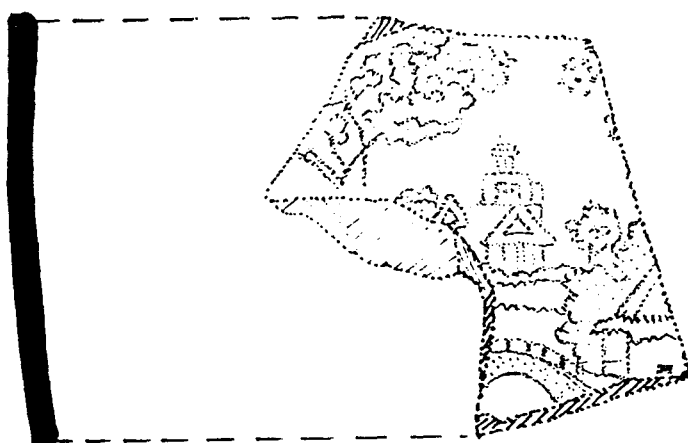
0 1 2 3 4 5cm.

ภาพลายเส้นที่ 38 เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ซ่ง (S1E4)



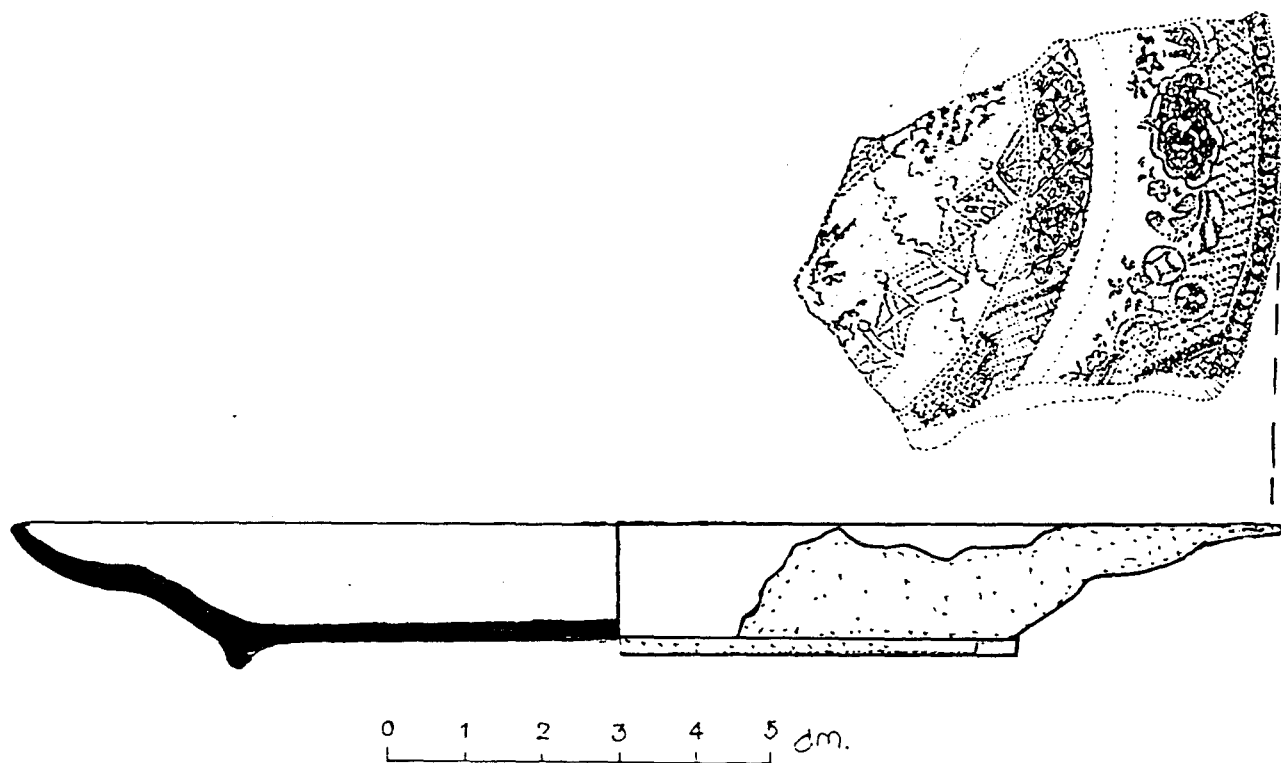
0 1 2 3 4 5 cm.

ภาพลายเส้นที่ 39 เศษเครื่องถ้วยจีน ลมัยราชวงศ์ซิง (N3W5)

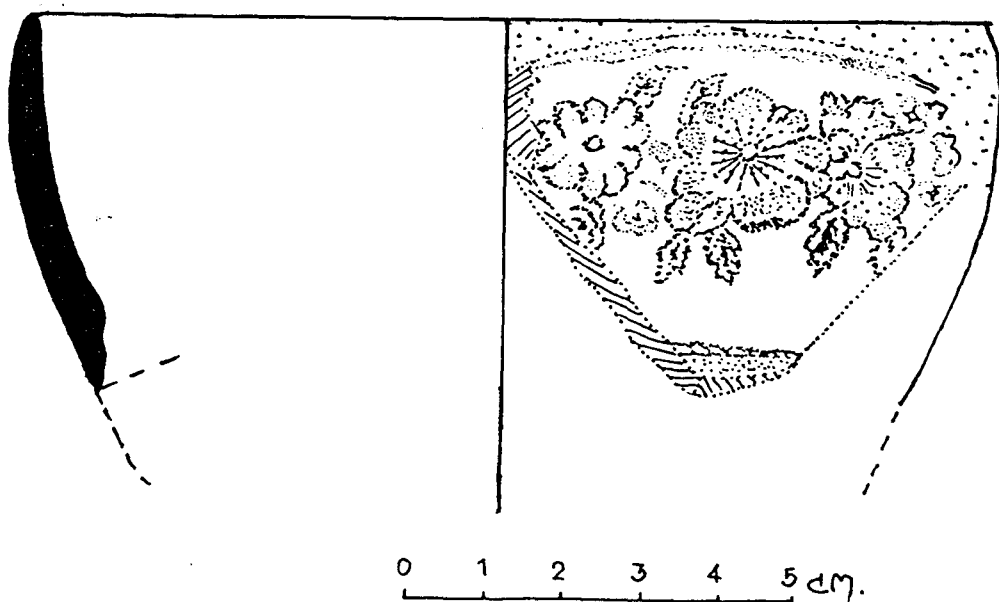


0 1 2 3 4 5 cm.

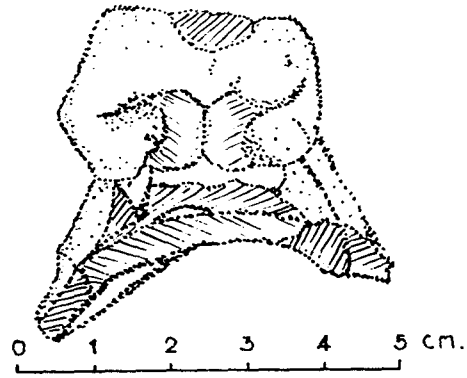
ภาพลายเส้นที่ 40 เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (N3W5)



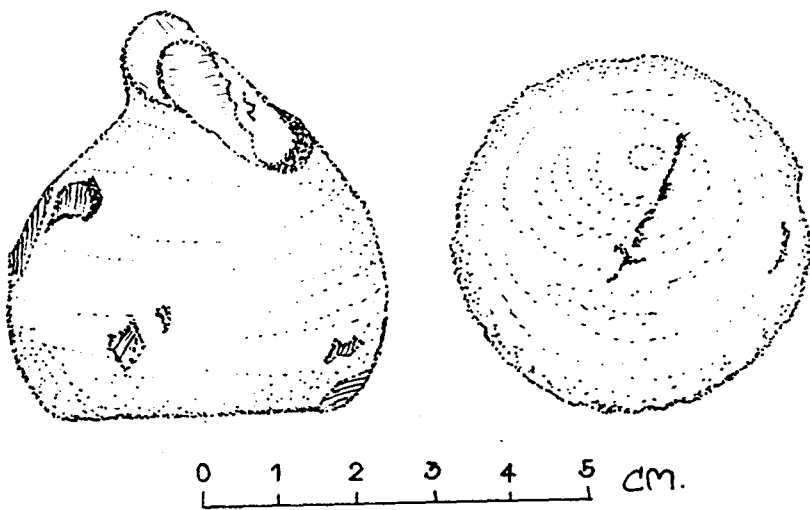
ภาพลายเส้นที่ 41 เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (N1W3)



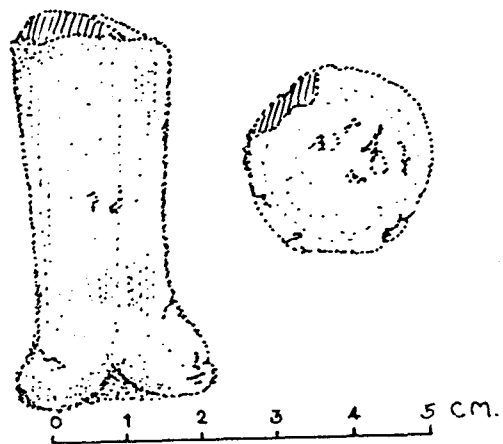
ภาพลายเส้นที่ 42 เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น (N1E7)



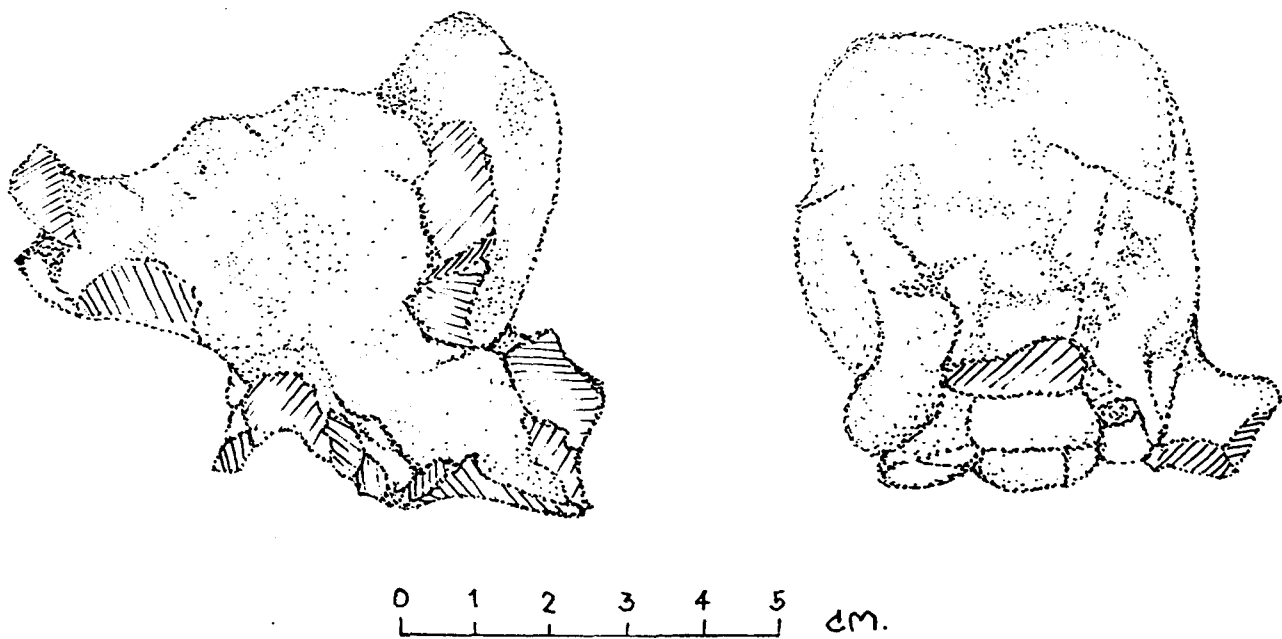
ภาพลายเส้นที่ 43 ตึกตาตินแนวรูปนุคคูล (N2E14)



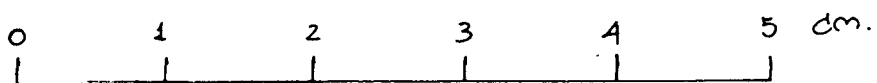
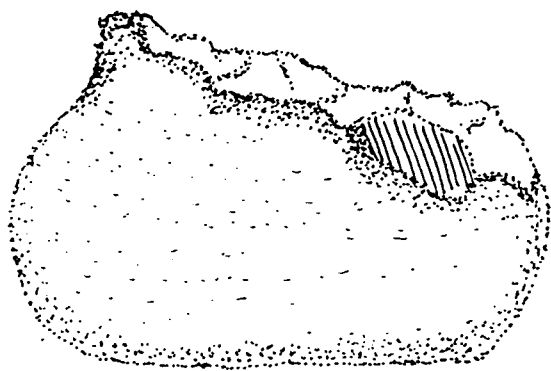
ภาพลายเส้นที่ 44 ตึกตาตินแนวรูปนุคคูล (N1E6)



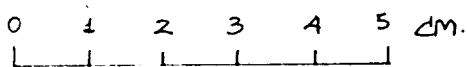
ภาพลายเส้นที่ 45 ตุ๊กตาดินเผารูปขาช้าง (N2E14)



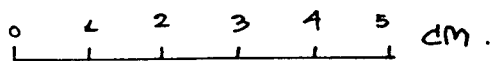
ภาพลายเส้นที่ 46 ตุ๊กตาดินเผารูปศีรษะช้าง (N2E14)



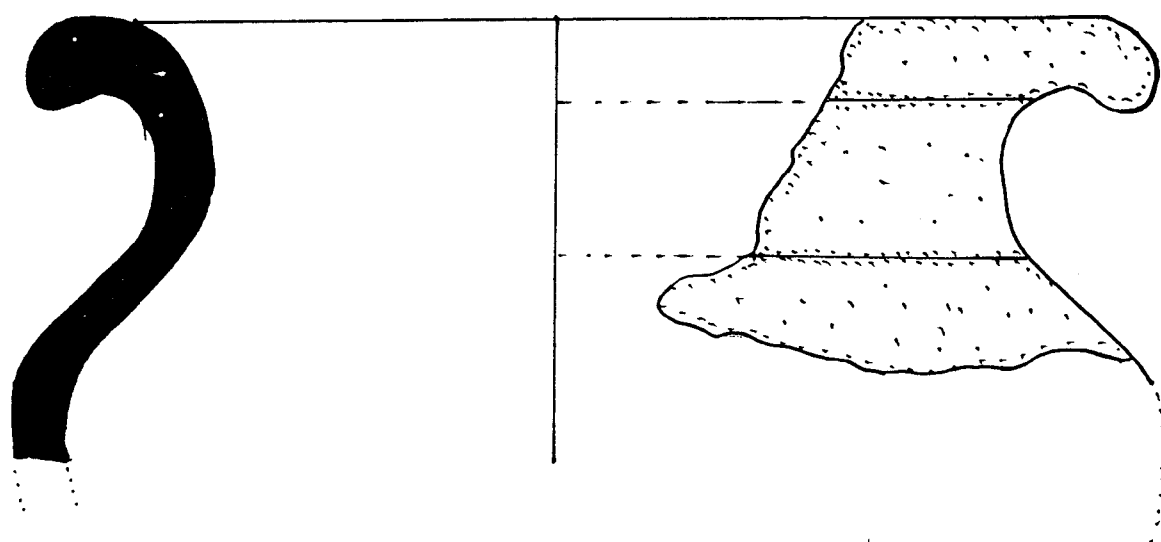
ภาพลายเส้นที่ 47 ภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง ระดับที่ 5 (110-120 C.M.D.T.)



ภาพลายเส้นที่ 48 ตะปูโลหะ ระดับที่ 2 (80-90 C.M.D.T.)

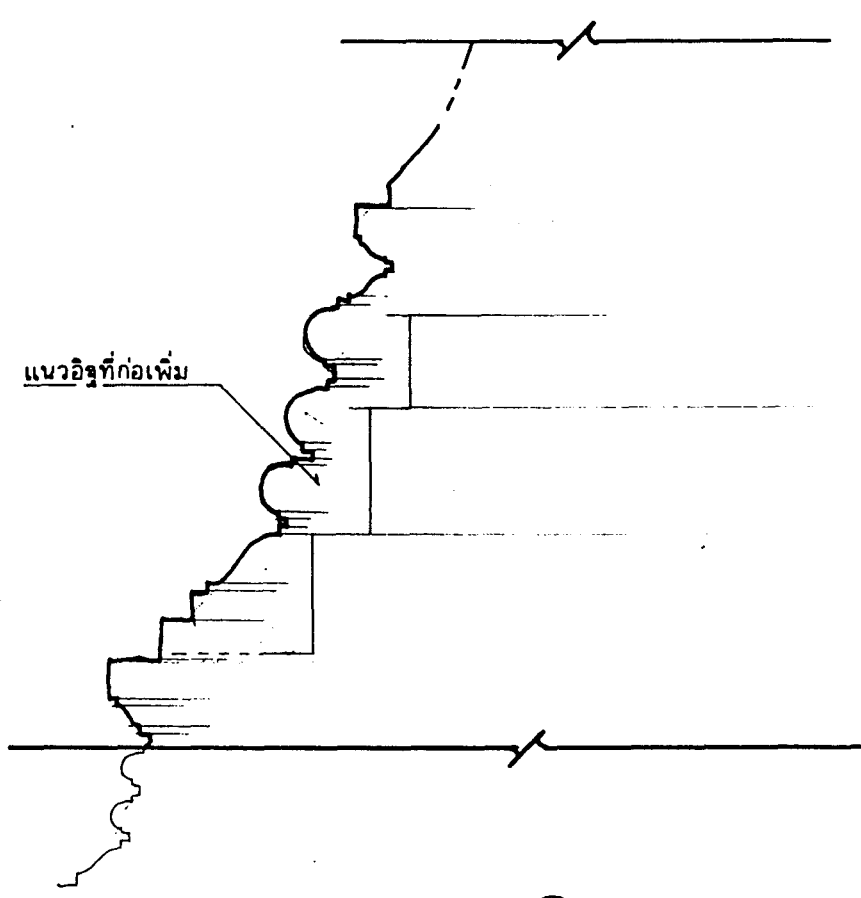


ภาพลายเส้นที่ 49 ตัวอย่างเบี้ยจันที่ได้จากหลุมขุดค้น

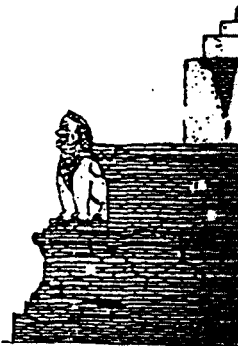


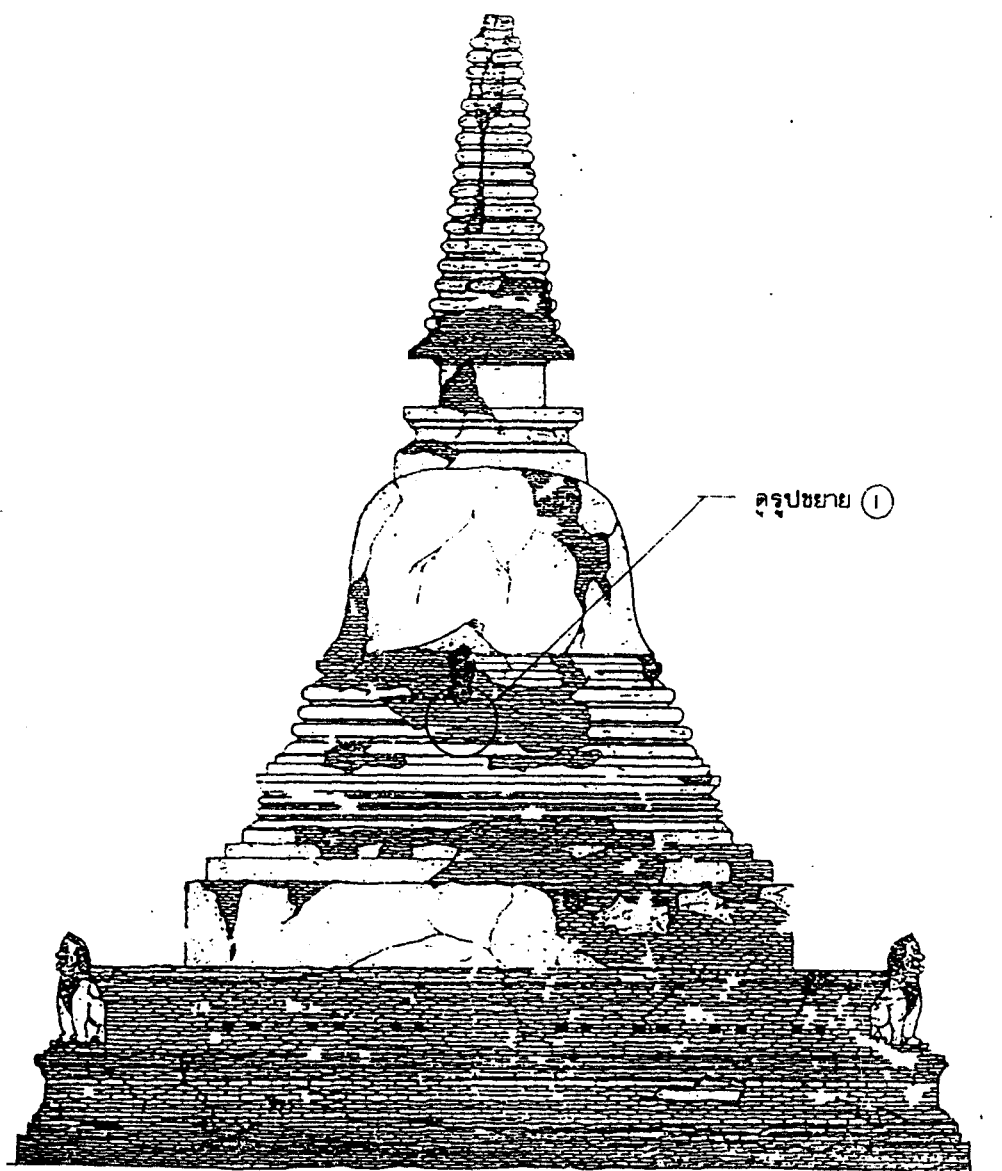
0 1 2 3 4 5 ซม.

ภาพฉายเส้นที่ 51 เทวภาชนะดินเผาหลังเตาบ้านบางปูนที่ได้จากหลุมขุดค้น



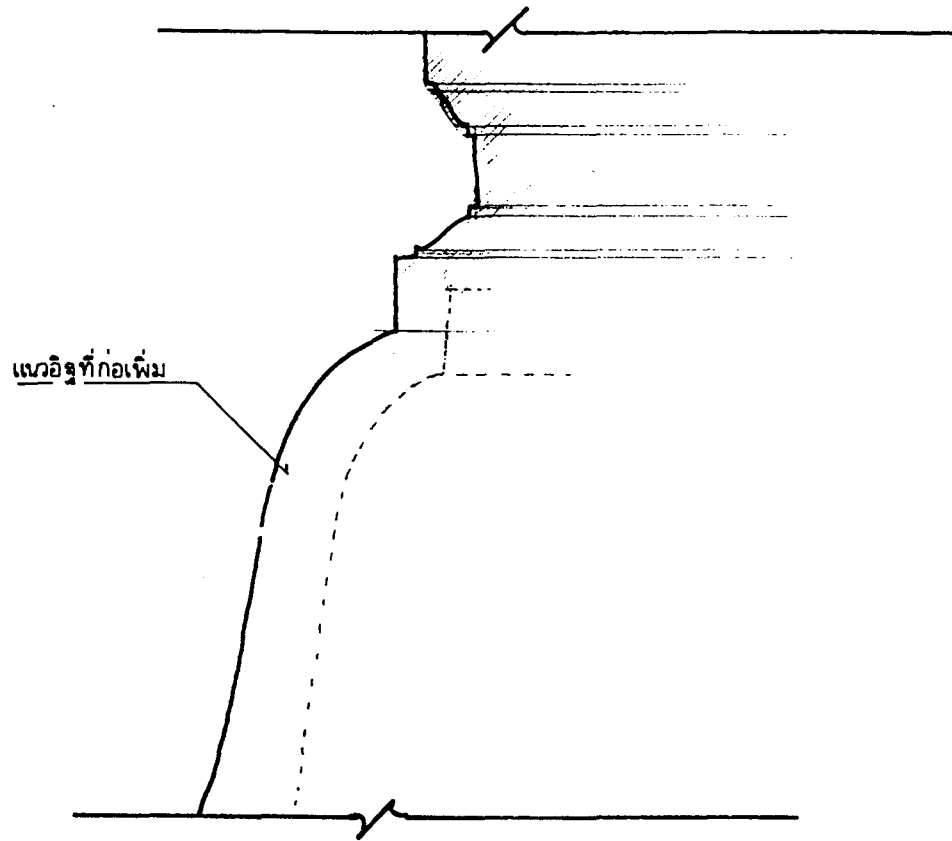
รูปขยาย ①





รูปด้านทิศตะวันตก

มิ่งคัมป์			
ผู้ปฏิบัติ			
คณะกรรมการ			
สำรวจ	พจนน พันธ์ประพัทธ์		
นายช่างสำรวจ	พจนน พันธ์ประพัทธ์		
เขียน	ศุภจิต แก้วโค		
คัดลอก	ศุภจิต แก้วโค		
คณะกรรมการตรวจสอบการจ้าง			
ประธานกรรมการ	บรรจง วงศ์วิเชียร		
กรรมการ	เอก วิหามาศย์		
กรรมการ	ณัฐพล ม่วงคงเอียว		
กรรมการ (ผู้ควบคุมงาน)	โกวิท อยู่คง		
กรรมการ	ผู้ควบคุมงาน	เมธา วิจิตรชนะ	
กรรมการ	สุทธยา พานิชกุล		
กรรมการ	สุทธิเมธ วัฒนจิตร		
ผู้ควบคุมงาน	เทพศักดิ์ เป็งจระ		
ออกแบบ			
นายช่างโยธา	พจนน พันธ์ประพัทธ์		
นายช่างศิลปกรรม	ศุภจิต แก้วโค		
นักโบราณคดี	ธวัช วัฒนา		
นักโบราณคดี	สุทธยา พานิชกุล		
สถาปนิก	ศุภจิต แก้วโค		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา	วิรุณ โสภณ		
วิศวกร	วิรุณ โสภณ		
ตรวจ / เห็นชอบ			
สถาปนิก			
วิศวกร			
นักวิชาการช่างศิลป์			
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ			
หัวหน้าฝ่ายโบราณสถาน			
ผอ. มทบ. พช. ที่ 3			
ผอ. มทบ. พช.			
ผู้อนุมัติ			
อธิบดี			
แบบ			
วัดแม่นางปลื้ม			
๓ หัวรอ ๑ พระมหาเจดีย์ ๑ พระมหาเจดีย์			
แสดง			
รูปด้าน เหนือภาพหลังการบูรณะ หมายเลข 3			
วันที่	ภาคทวิ	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
1	75	3	3
สำนักช่างศิลปกรรมและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ 3			
สำนักช่างศิลปกรรมและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ			
กรมศิลปากร			

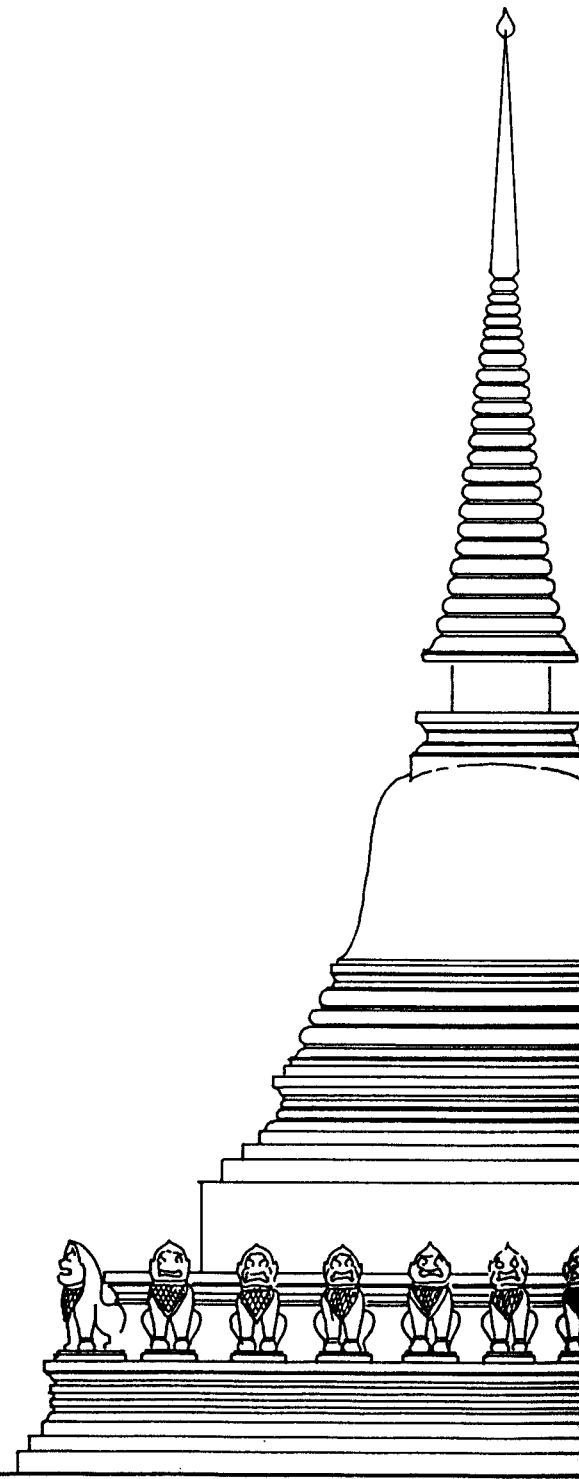


ดูรูปขยาย (

รูปขยาย ②

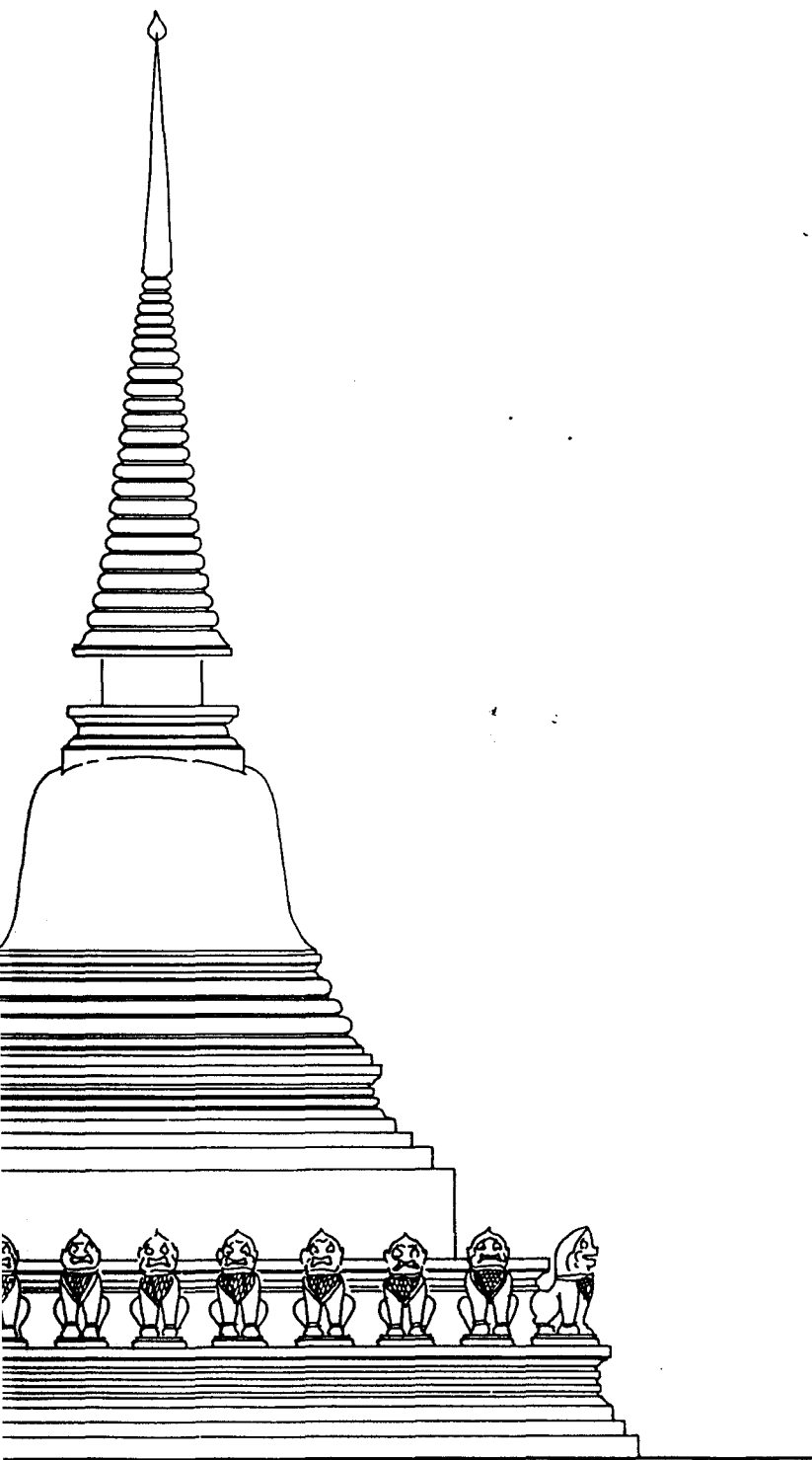


ภาพลายเส้นที่ 53

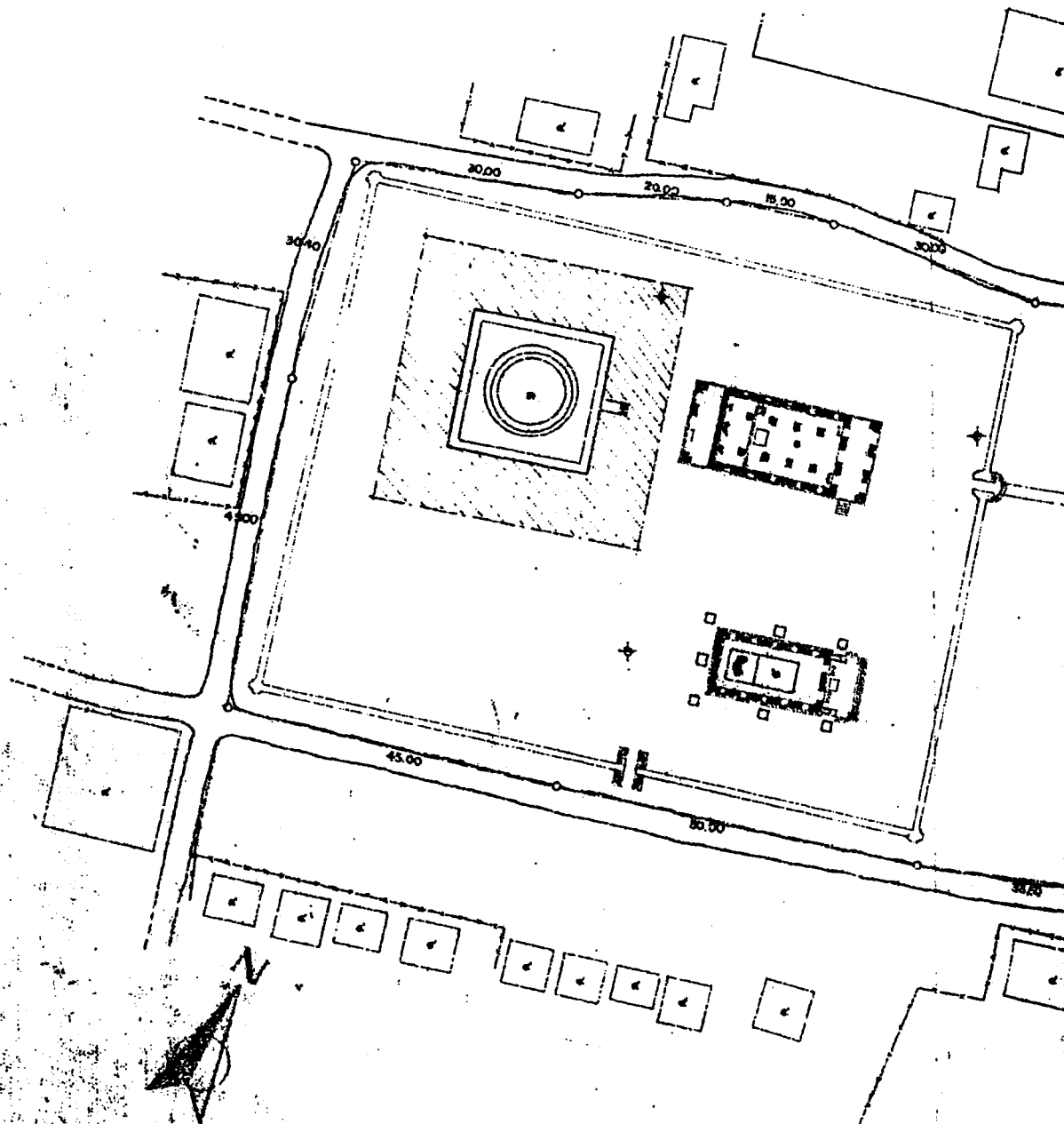


ภาพลายเส้นที่ 54

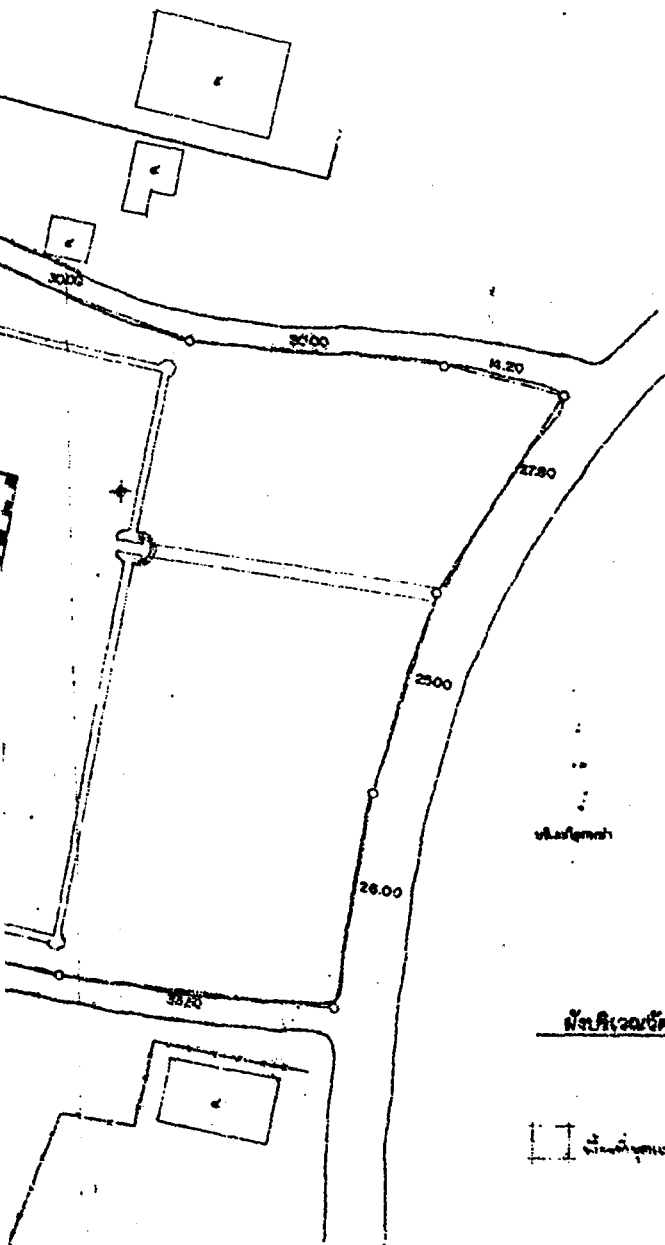
แบบวัด



แบบวิเคราะห์สมัยสุดท้าย



แผนผังที่ 2 ผังบริเวณวัดแม่นางปลื้ม



พื้นที่บริเวณนี้แบ่งออกเป็น
1 : 500

พื้นที่ปลูกข้าวโพดในภาคฤดู

(เลขที่) 25/251

(นาย) นายบรรพต วรวิเชียร

(นาย) นายบรรพต วรวิเชียร

(นาย) นายบรรพต วรวิเชียร

(นาย) นายบรรพต วรวิเชียร

(นาย) นายบรรพต วรวิเชียร

(นาย) นายบรรพต วรวิเชียร

ผังคี่

รายการ

๑. วิศวกร ๔ ปี

๒. โบลต์ ๔ โกล์

๓. เบลต์

๑ : 500

ผู้ปฏิบัติ

สำรวจเขียนแบบ

สำรวจ	นายบรรพต วรวิเชียร	๔	๒๐/๖/๖๖
เขียน	นายบรรพต วรวิเชียร	๔	๒๐/๖/๖๖
ตรวจสอบ	นายบรรพต วรวิเชียร	๔	๒๐/๖/๖๖

วิเคราะห์รูปแบบ

นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			

ออกแบบ

นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			
นายบรรพต วรวิเชียร			

ตรวจ / เห็นชอบ

นายบรรพต วรวิเชียร	๔	๒๐/๖/๖๖
นายบรรพต วรวิเชียร	๔	๒๐/๖/๖๖
นายบรรพต วรวิเชียร	๔	๒๐/๖/๖๖

รูปแบบ **วัดแบบงาน**

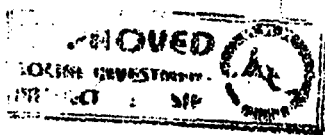
นายบรรพต วรวิเชียร

แสดง **จำนวน** 1 : 500

หน้า	หน้า	หน้า	หน้า
หน้า	หน้า	หน้า	หน้า

สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด

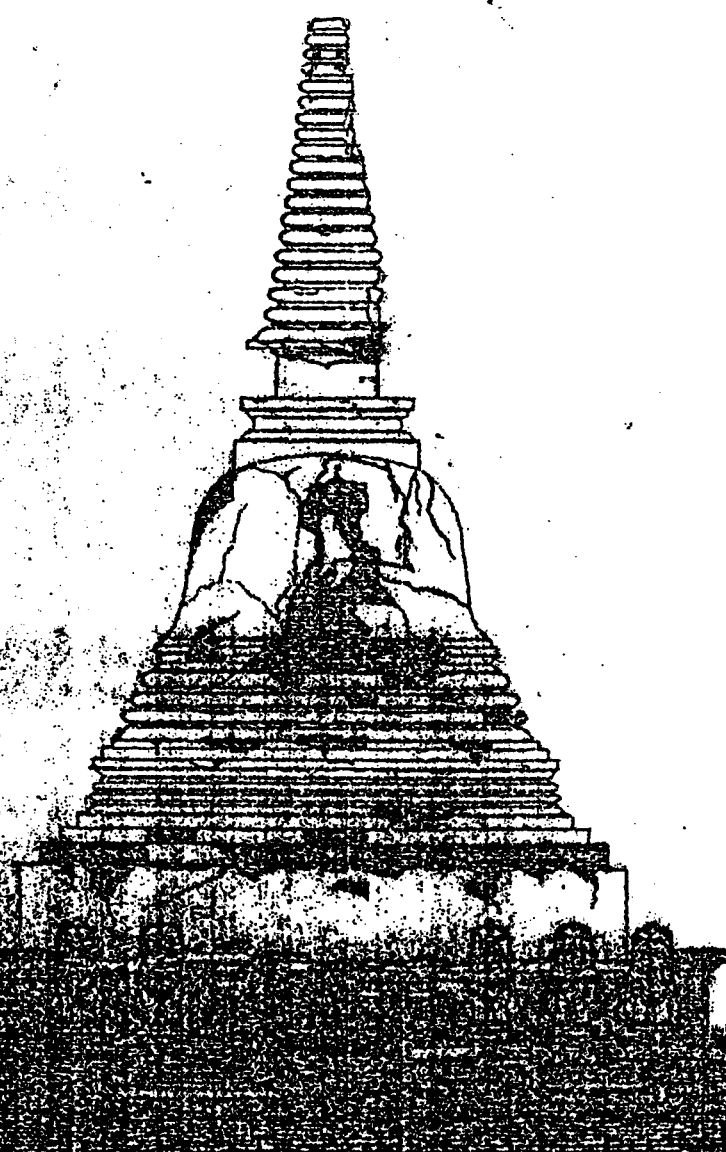
กรมศิลปากร





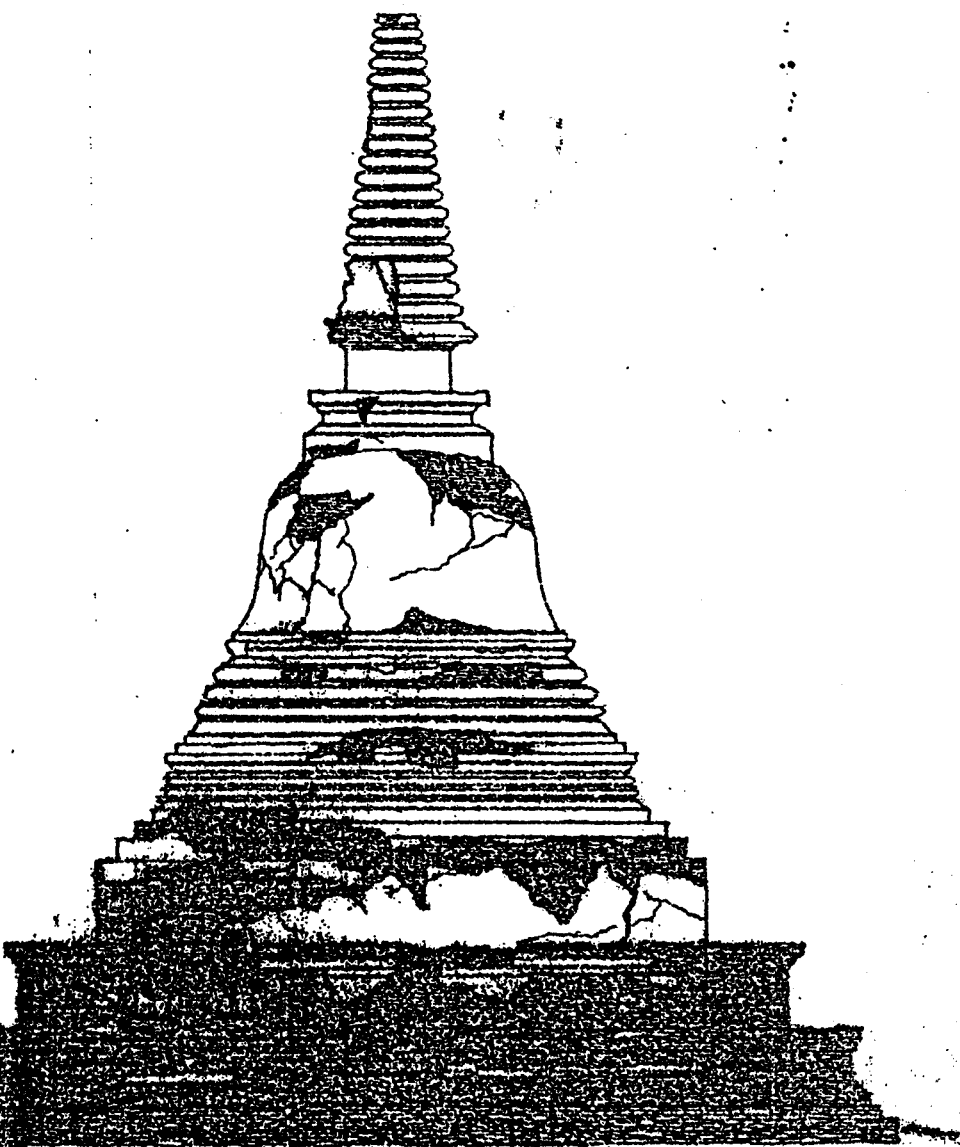
แบบร่าง ภาพจริง
1 : 100

แผนผังที่ 3 แสดงแปลนเจดีย์ประธานก่อนการขุด



วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ๘๘๖

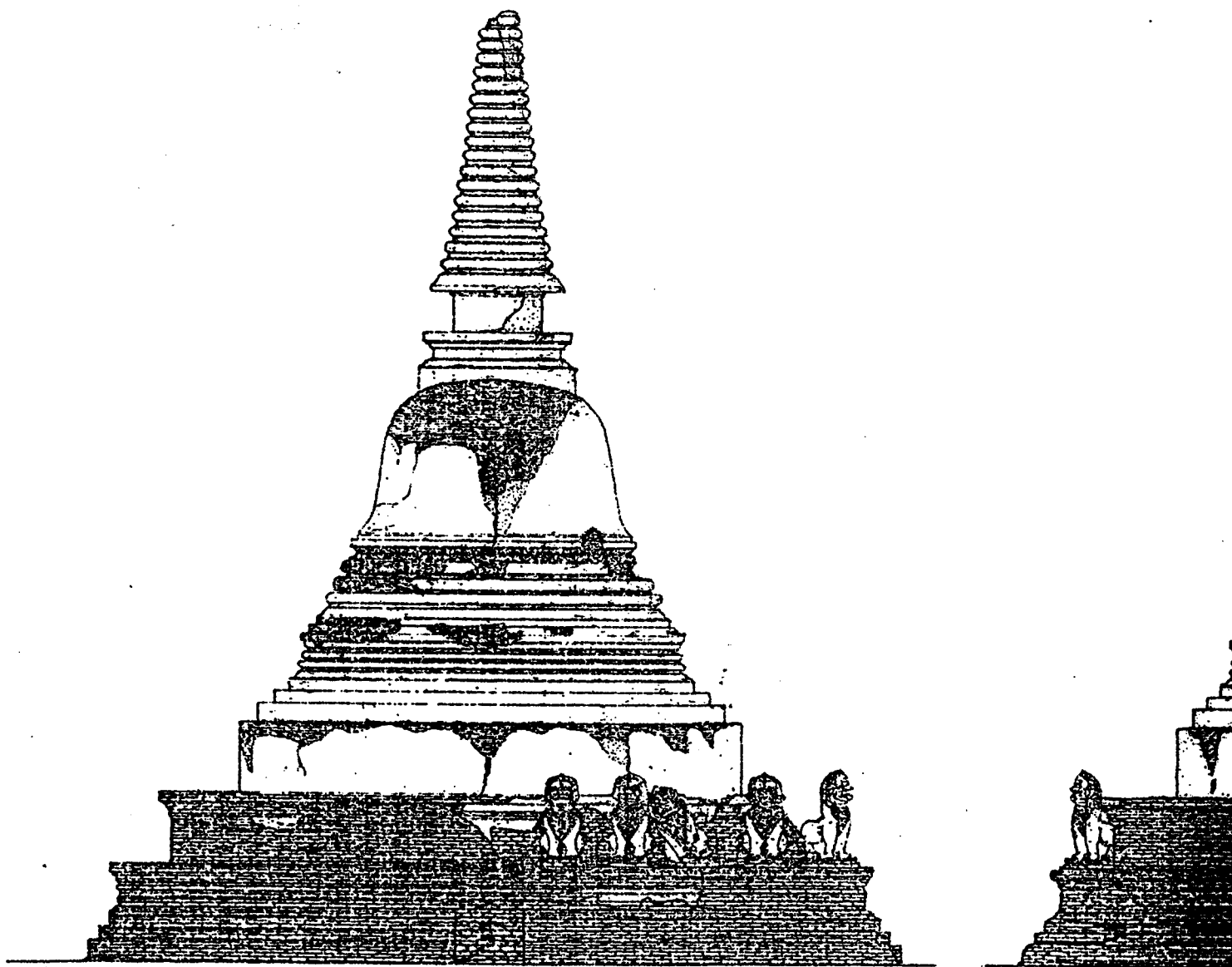
แผนผังที่ 4 เจดีย์ประธานก่อนการขุดแต่ง



สารคดี ๑๑ ปี สหประชาชาติ ๒๕๖๕ ๒๗๕

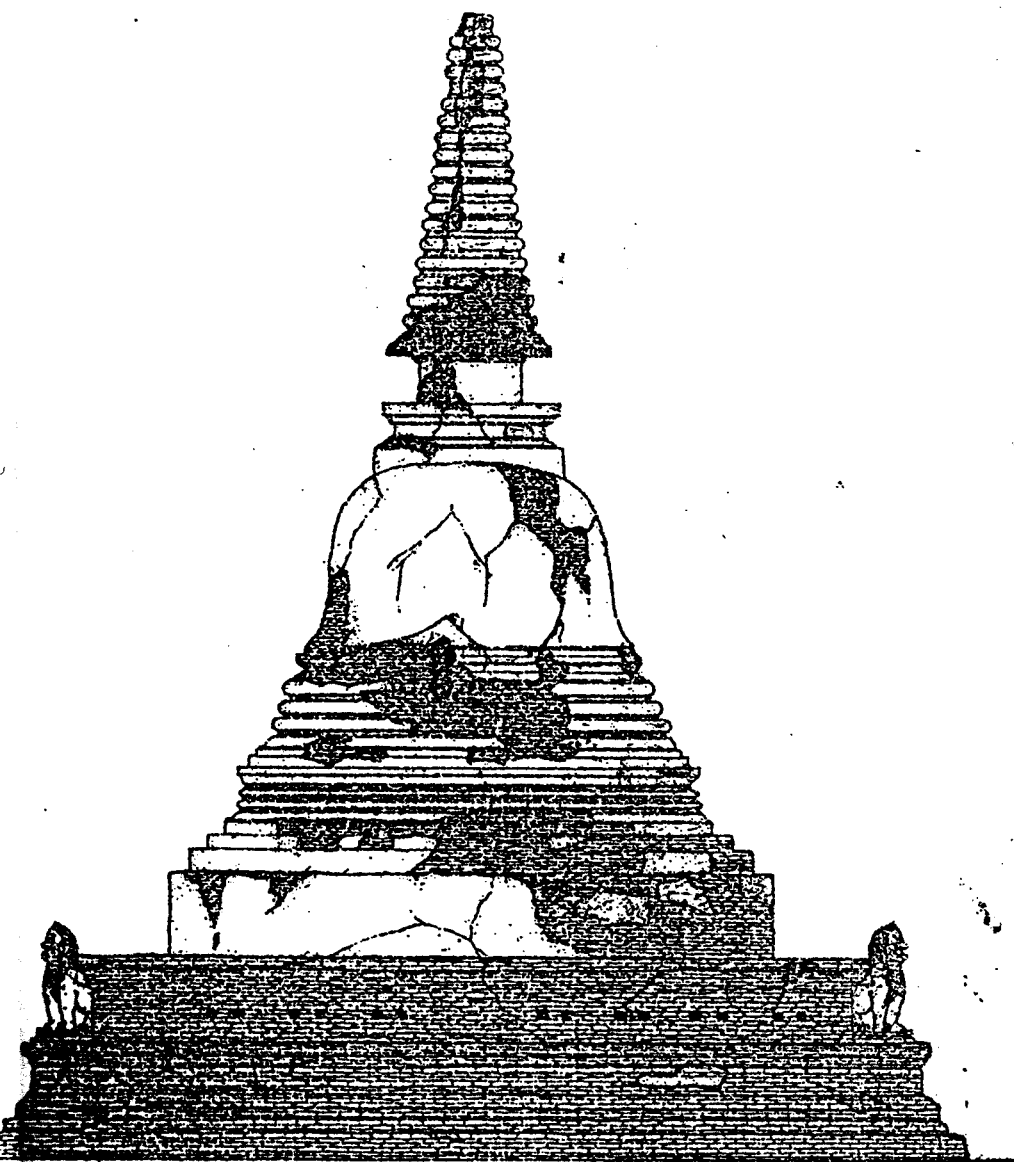
ารชุดแต่ง

[illegible]



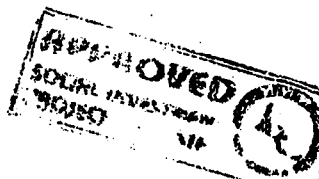
ภาพปัจจุบัน ด้านทิศตะวันออก
วัดราชบูรณะ ๑ : ๗๕ ม.

แผนผังที่ ๕ เจดีย์ประธานก่อนการขุดแต่ง

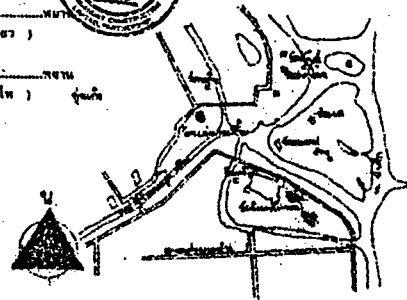


ภาพปัจจุบัน ด้านทิศตะวันตก
ขนาดจริง 1 : 75

ภาพก่อนการขุดแต่ง



(กรณี) 5/10/25 (พยานร่วม) ร.ร. งาม
(กรณี) 5/10/25 (พยานร่วม) ร.ร. งาม
(กรณี) 5/10/25 (พยานร่วม) ร.ร. งาม
(กรณี) 5/10/25 (พยานร่วม) ร.ร. งาม



ผังคฤหิ

ผู้บันทึก

สำรวจเขียนแบบ

สำรวจ	ผู้บันทึก	ผู้ตรวจสอบ
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย

วิเคราะห์รูปแบบ

นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย

ออกแบบ

นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย

ตรวจ / เห็นชอบ

นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย
นาย	นาย	นาย

ผู้บันทึก

นาย	นาย	นาย
-----	-----	-----

รูปแบบ

วัดนางขี้เหล็ก

งานศิลปกรรม ด้านสถาปัตยกรรม

แบบร่าง

ภาพปัจจุบัน

ภาพก่อนการขุดแต่ง

วันที่

ปี

สถานที่

ชื่อโครงการ

ชื่อผู้จัดทำ

ชื่อผู้ตรวจสอบ

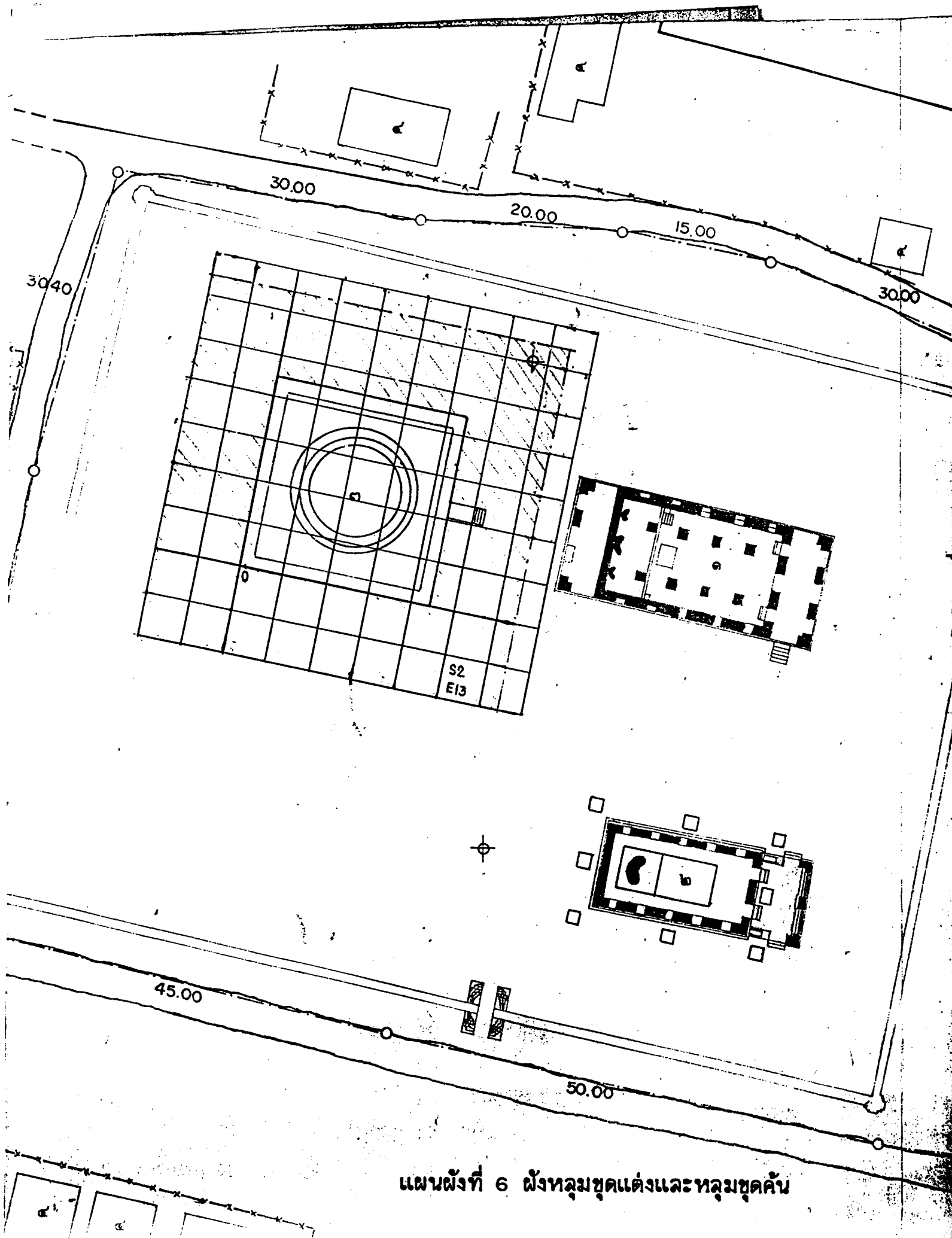
ชื่อผู้บันทึก

ชื่อผู้พิมพ์

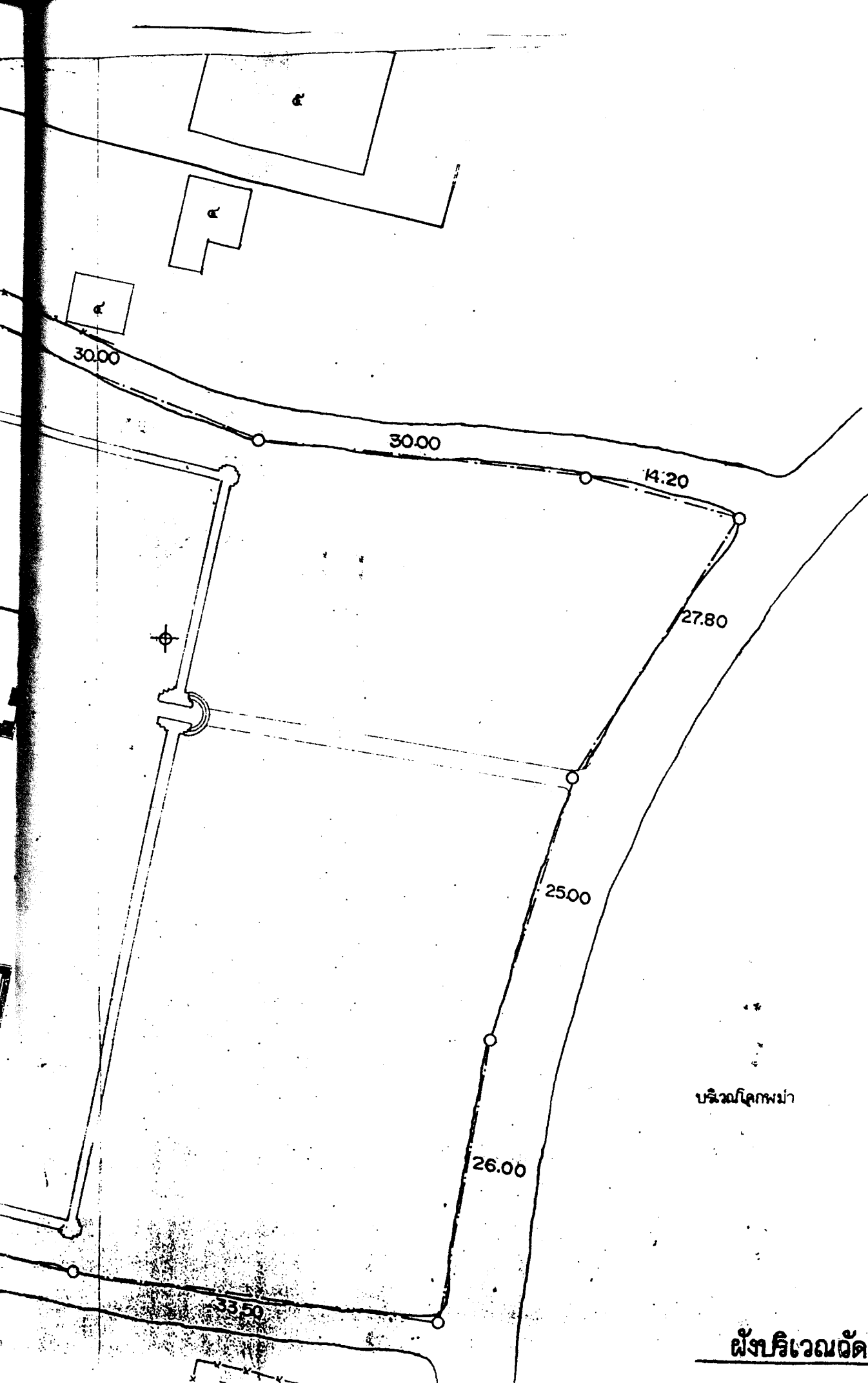
ชื่อผู้เผยแพร่



กรมศิลปากร



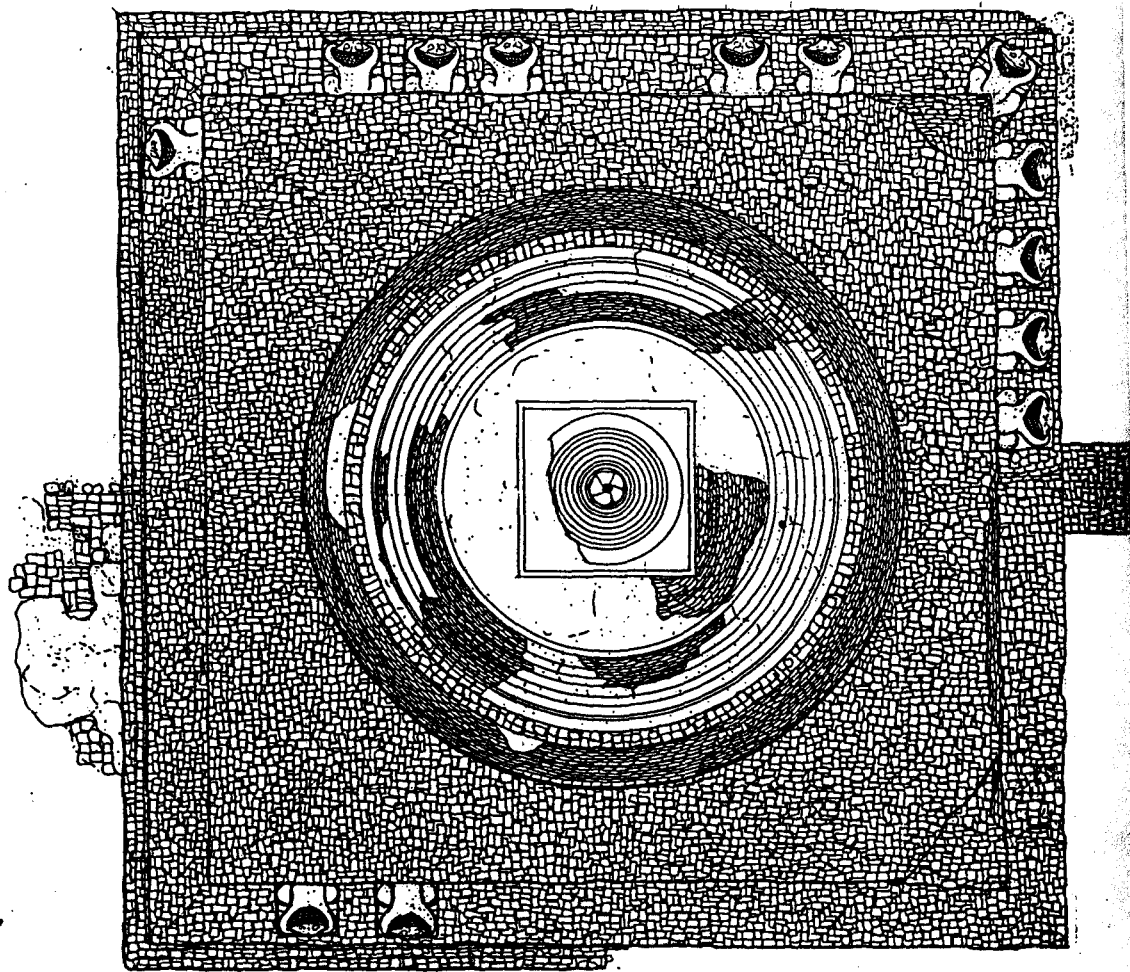
แผนผังที่ 6 ผังหลุมขุดแต่งและหลุมขุดค้น



บริเวณโดยรอบ

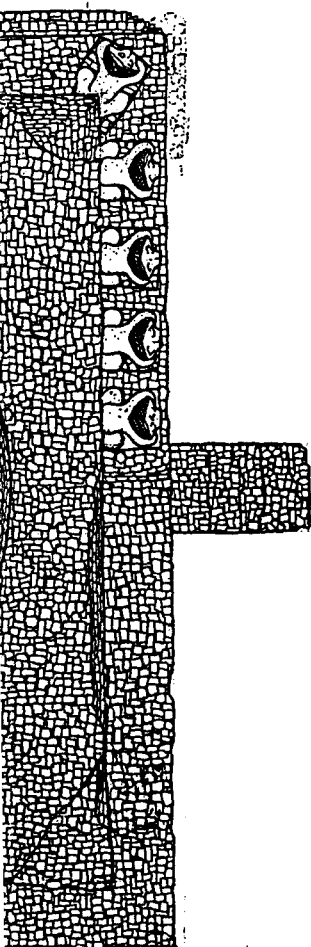
ผังบริเวณจัดแผนผัง

1 : 500



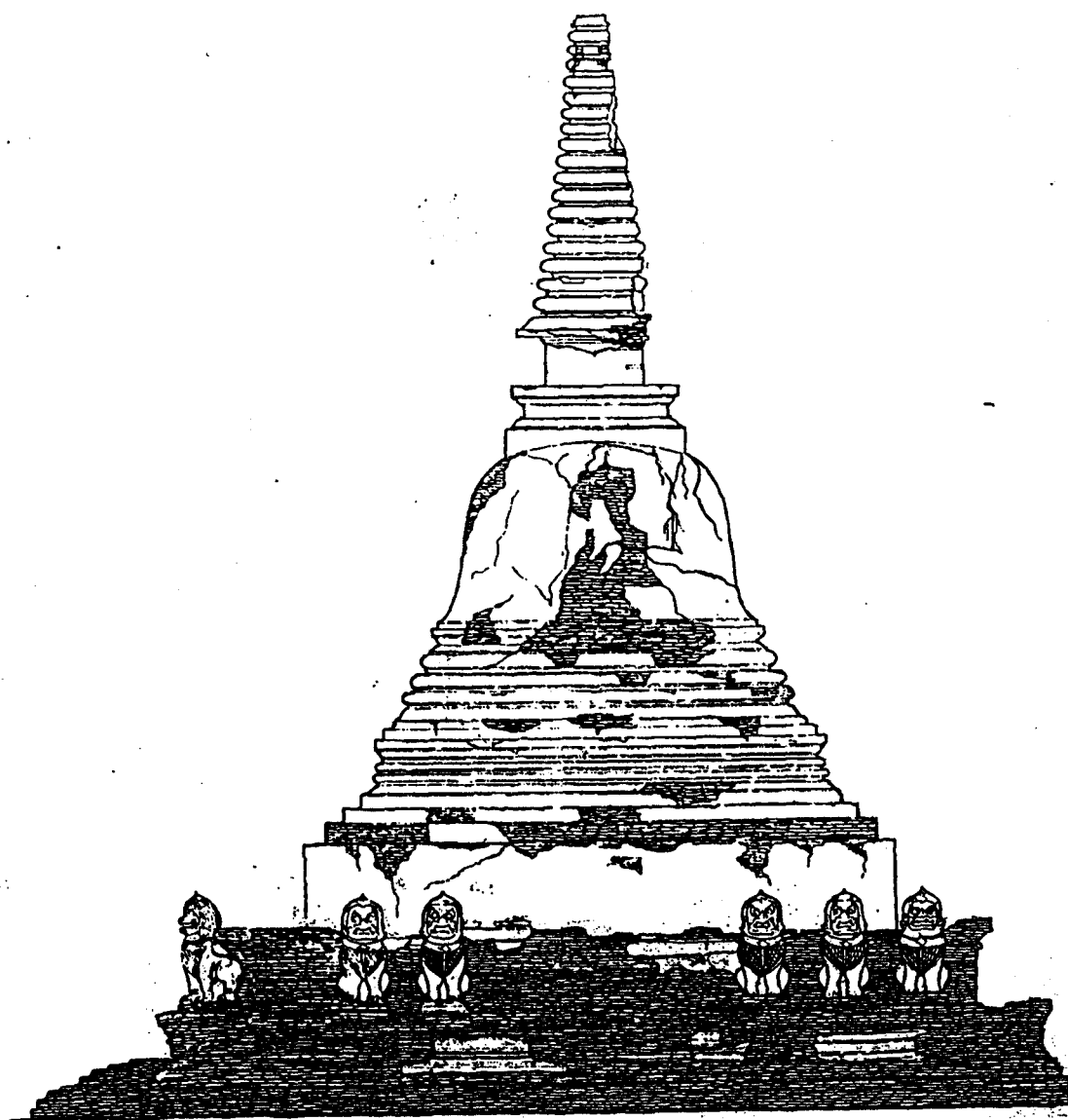
รูปแปลน เจดีย์ภาพหลังการขุดแต่ง หมายเลข 3
มาตราส่วน 1 : 75

แผนผังที่ 7 แลตงเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง



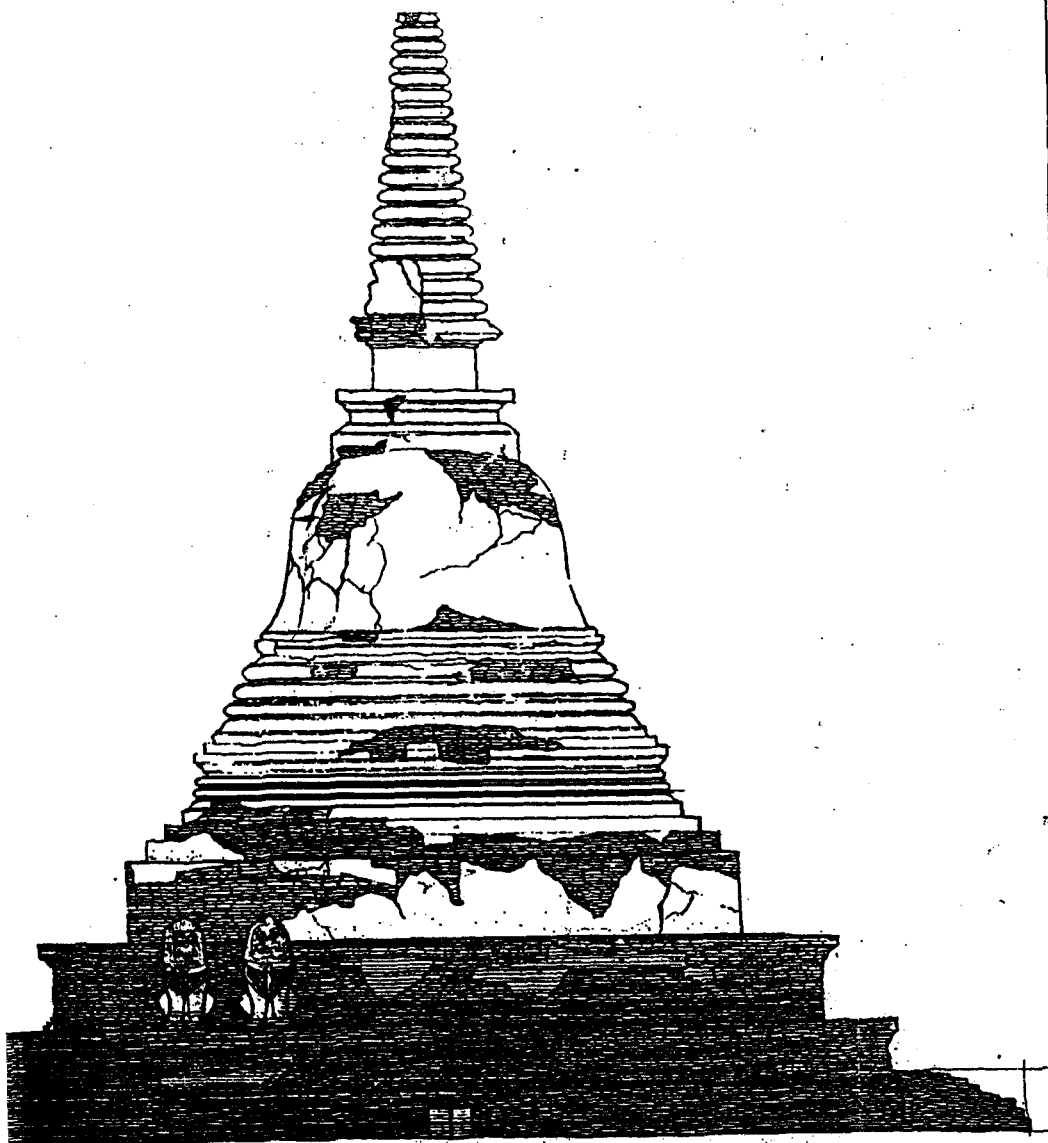
คลังการชุดแต่ง

ผู้บังคับ			
ผู้ปฏิบัติ			
คณะกรรมการ			
สำรวจ	บาทสม. พันประสิทธิ์		
นายช่างสำรวจ	บาทสม. พันประสิทธิ์		
เขียน	ศุภจิต แก่นโค		
คัดลอก	ศุภจิต แก่นโค		
คณะกรรมการตรวจสอบการจ้าง			
ประธานกรรมการ ก	บรรจง วงศ์วิเชียร		
กรรมการ ก	เอกภ. ธิพนาภรณ์		
กรรมการ ก	ฉวีวรรณ ม่วงคงนิธ		
กรรมการ ก (ผู้ควบคุมงาน)	วิศวะ. อดุลย์		
กรรมการ ก (ผู้ควบคุมงาน)	เมธา ใจดี		
กรรมการ ก	สุทธชัย นานสุวรรณ		
กรรมการ ก	สุทธิเดช ทองจันทร์		
ผู้ควบคุมงาน	เทอดศักดิ์ เบ็ญจระ		
ออกแบบ			
นายช่างโยธา	บาทสม. พันประสิทธิ์		
นายช่างศิลปกรรม	ศุภจิต แก่นโค		
นักโบราณคดี	ชลทิศ สว่างจิต		
นักโบราณคดี	สุทธิเดช เบ็ญจระ		
สถาปนิก	ศุภจิต เบ็ญจระ		
ภูมิสถาปนิก			
วิศวกรโยธา	วิฑูรย์ ใจบุญ		
วิศวกร	วิฑูรย์ ใจบุญ		
ตรวจ / เห็นชอบ			
สถาปนิก			
วิศวกร			
นักวิชาการด้านศิลป			
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ			
หัวหน้าฝ่ายบริหารงาน			
ผอ. สบ.บ.พ.ศ.ที่ 3			
ผอ. สบ.บ.พ.ศ.			
ผู้อนุมัติ			
อธิบดี			
แบบ			
วัดแม่บางป้อม			
๑. หัวขอ ๑. พระนครศรีอยุธยา ๑. พระนครศรีอยุธยา			
แบบ			
รูปแบบ เจดีย์วัดแม่บางป้อม ๓			
วันที่	ภาคส่วน	แผ่นที่	จำนวนแผ่น
	1 : 75	1	3
สำนักช่างศิลปกรรมและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติที่ 3			
สำนักช่างศิลปกรรมและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ			
กรมศิลปากร			



รูปด้าน เทวเทว
มาตราส่วน 1 : 75

แผนผังที่ 8 แสดงรูปด้านเจดีย์



รูปด้าน ทิศใต้
มาตราส่วน 1 : 75

วงรอบด้านเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง

ผังค้ำยัน

ผู้ปฏิบัติงาน

คณะทำงาน

สำรวจ	นายพล พันประทีป		
นายช่างสำรวจ	นายพล พันประทีป		
เขียน	คุณจิต แก่นโค		
คัดลอก	คุณจิต แก่นโค		

คณะกรรมการตรวจการจ้าง

ประธานกรรมการ	นายจาง วงศ์วิเชียร		
กรรมการ	นายเอก สิทธิมาตย์		
กรรมการ	นายสุชาติ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		
กรรมการ	นายสุวิทย์ วงศ์ประเสริฐ		

ออกแบบ

นายช่างโยธา	นายพล พันประทีป		
นายช่างศิลปกรรม	นายพล พันประทีป		
นักโบราณคดี	นายพล พันประทีป		
นักโบราณคดี	นายพล พันประทีป		
สถาปนิก	นายพล พันประทีป		
ภูมิสถาปนิก	นายพล พันประทีป		
วิศวกรโยธา	นายพล พันประทีป		
วิศวกร	นายพล พันประทีป		

ตรวจ / เห็นชอบ

สถาปนิก			
วิศวกร			
นักวิชาการช่างศิลป์			
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ			
หัวหน้าฝ่ายบริหาร			
ผอ.ส่วน.บ.ค.พ.ศ. 3			
ผอ.ส่วน.บ.ค.พ.ศ. 3			

ผู้ปฏิบัติงาน

อธิบดี			
แบบ	วัดแม่บางปลี		
ด. หวัง	ด. หวัง		

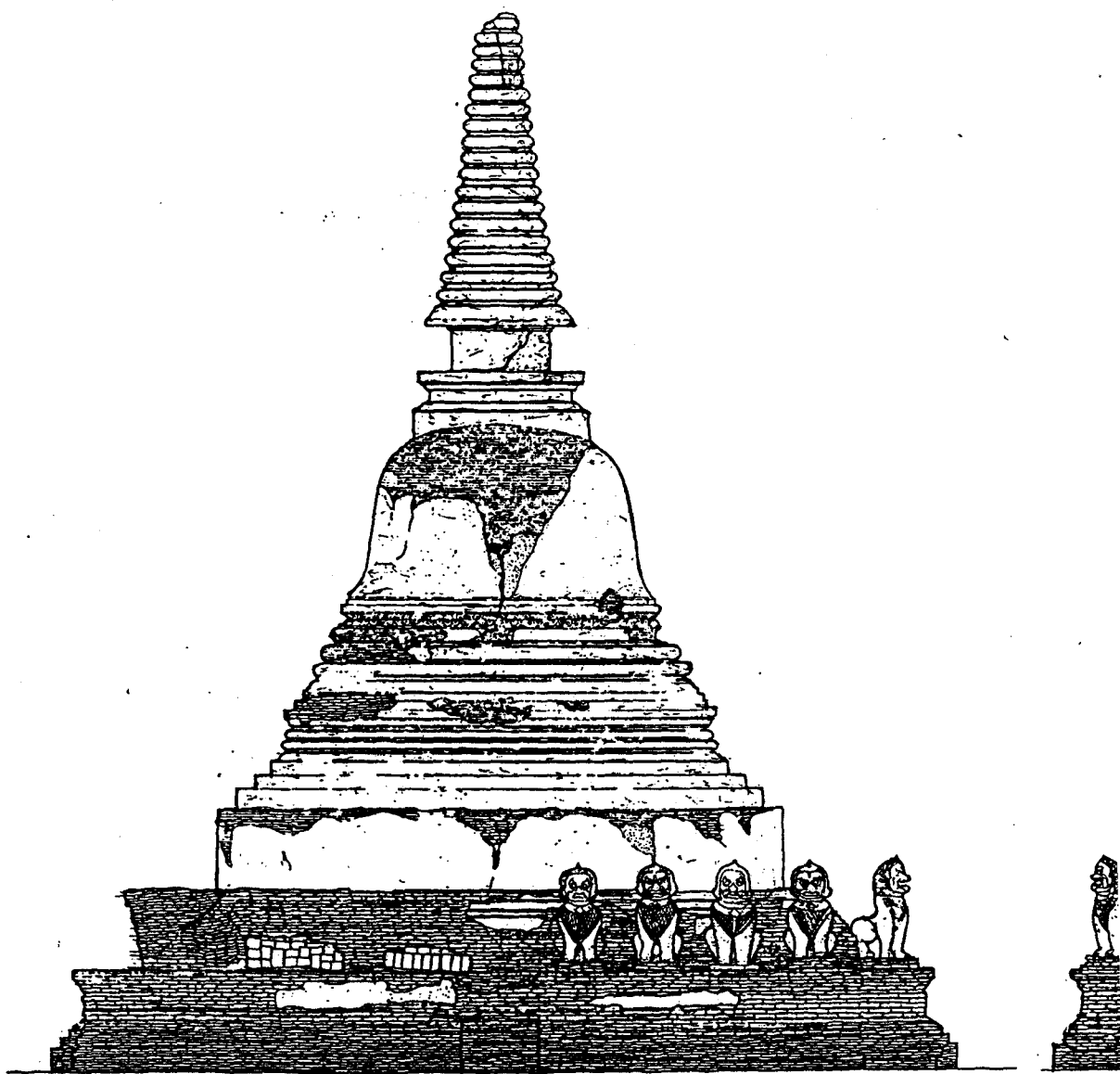
แบบร่าง 3

จ.ห.ล.	มาตราส่วน 1 : 75	แผ่นที่ 2	จำนวนแผ่น 3
--------	------------------	-----------	-------------

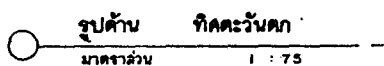
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ 3

สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

กรมศิลปากร



รูปด้าน ทิศตะวันออก
 หมายเหตุ 1 : 75



ด้านเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง

ผัดขี้ปลา

ជួបភ្លាប័ត

คณะทำงาน

สำรวจ	บทล ทัฬะปะหัต	
ขายช้างสำรวจ	บทล ทัฬะปะหัต	
เขียน	ดุษฎี ทัฬะปะหัต	
คัดลอก	ดุษฎี ทัฬะปะหัต	

คณะกรรมการตรวจการจ้าง

ประธานกรรมการ	นางจาง วรวิเชียร
กรรมการ	เสนาท สิทธิมาตย์
กรรมการ	นิรุฒ บำรุงศรีเมธา
กรรมการ ผู้ควบคุมงาน	วิฑิต อัญชลี
กรรมการ	เมธา วิจิตรระ-
กรรมการ	สุทธยา พานสุวรรณ
กรรมการ	สุชาติศร ทองจันทร์
ผู้ควบคุมงาน	เทวศักดิ์ เข็มพระ
ออกแบบ	

นางสาวนิสา	นางสม หักปะทิด	
นางสาวศิลปกรรม	นางสุจิต แสงโคก	
นักโบราณคดี	นางกีฬ ธำรงยศ	
นักโบราณคดี	นายพิษณุ เข็มหมื่นฝ้าย	
สถาปนิก	ศ.โสมภณ เขียววิมล	
ภูมิสถาปนิก		
วิศวกรโยธา	วิบูลย์ ชัยบุญมี	
วิศวกร	วิบูลย์ ชัยบุญมี	

๓๑๖ / เห็นชอบ

สถานฝึก		
วิชา		
นักวิชาทหารกอง		
หัวหน้าฝ่ายวิชาการ		
หัวหน้าฝ่ายบริหารสถาน		
ผ.อ. สก. พ.ศ. ๖๖		
ผ.อ. สก. พ.ศ. ๖๖		

စုံစမ်းပါ။

စာအုပ်		
--------	--	--

ឃ

วัดแม่บางปลี

๓. กล้วย

๘. เพนทาควอยด์ ๙. เพนทาควอยด์

U.S. 9-11

รูปด้าน เจดีย์ลพภาพหลังการบูรณะต่าง ทนายน

หน้า	ภาคทฤษฎี 1 : 75	แบบฝึก 3	จำนวน 3
------	--------------------	-------------	------------

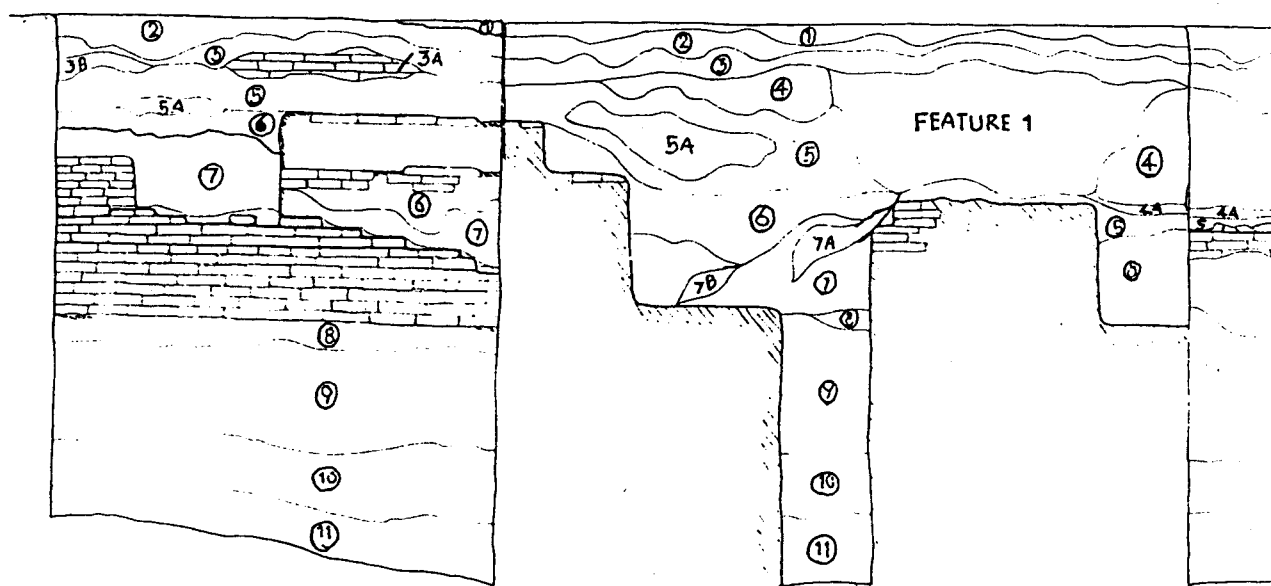
สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3

สำนักกีฬาวงศ์ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

កម្មវិធីប្រកាស

N E

± 0 C.M.D.T.



① 7.5 YR 4/4 BROWN

② 10 YR 4/4 DARK YELLOWISH BROWN

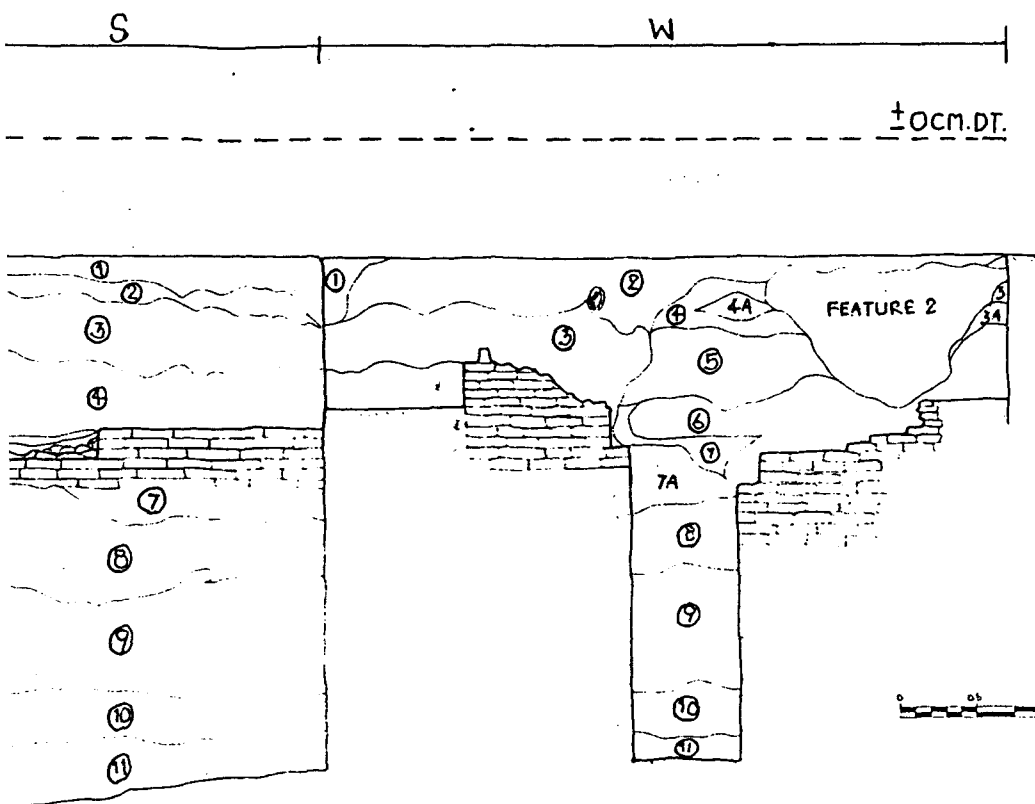
⑤ 10 YR 6/8 BROWNISH YELLOW

⑥ 10 YR 5/4 YELLOWISH BROWN

⑨ 10 YR 3/3 DARK BROWN

⑩ 10YR 5/4 YELLOWISH BROWN

แผนผังที่ 10 ผังแลด



③ 10 YR 4/3 BROWN

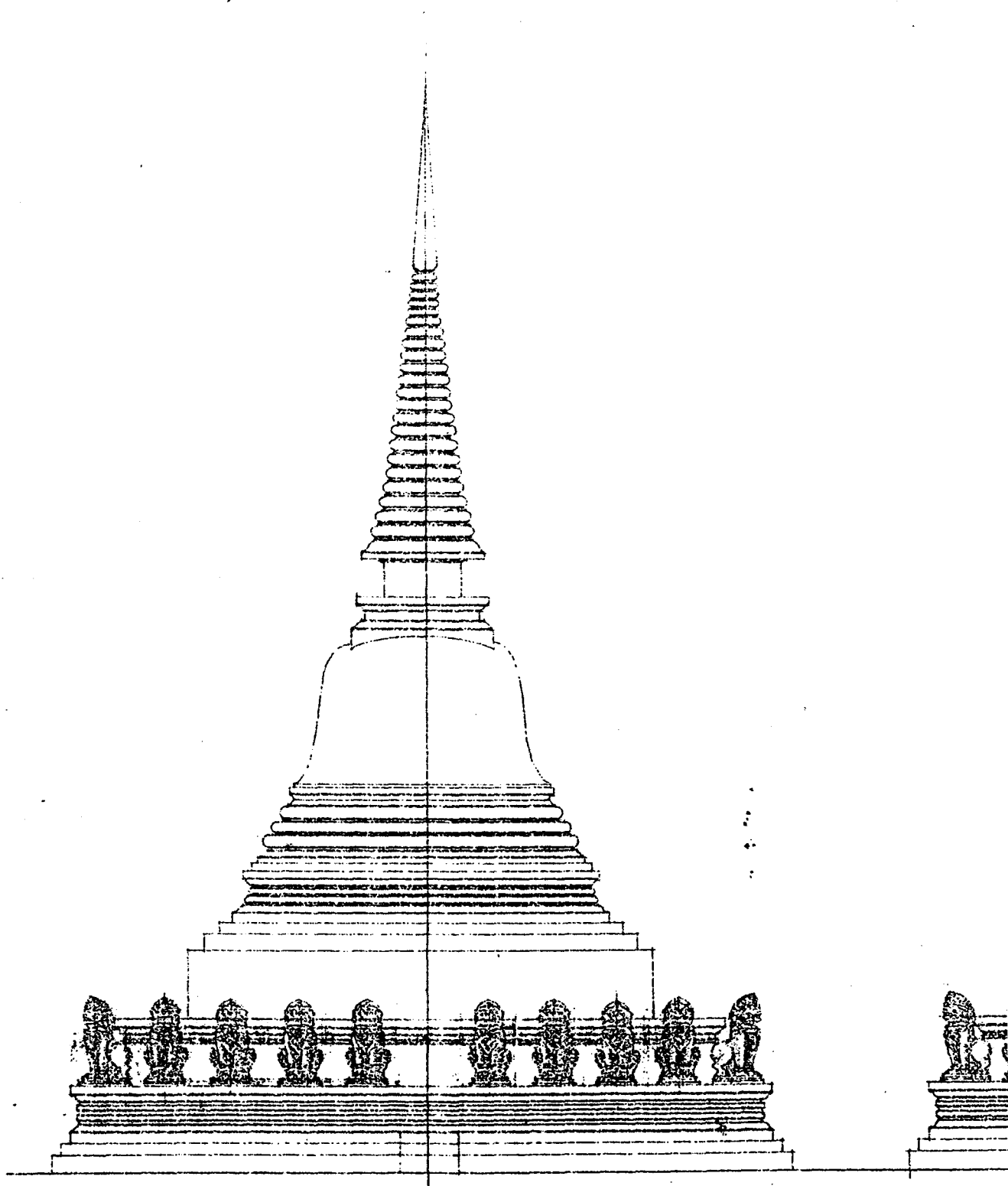
④ 10 YR 6/6 BROWNISH YELLOW

⑦ 10 YR 4/6 DARK YELLOWISH BROWN

⑧ 7.5YR 4/6 STRONG BROWN

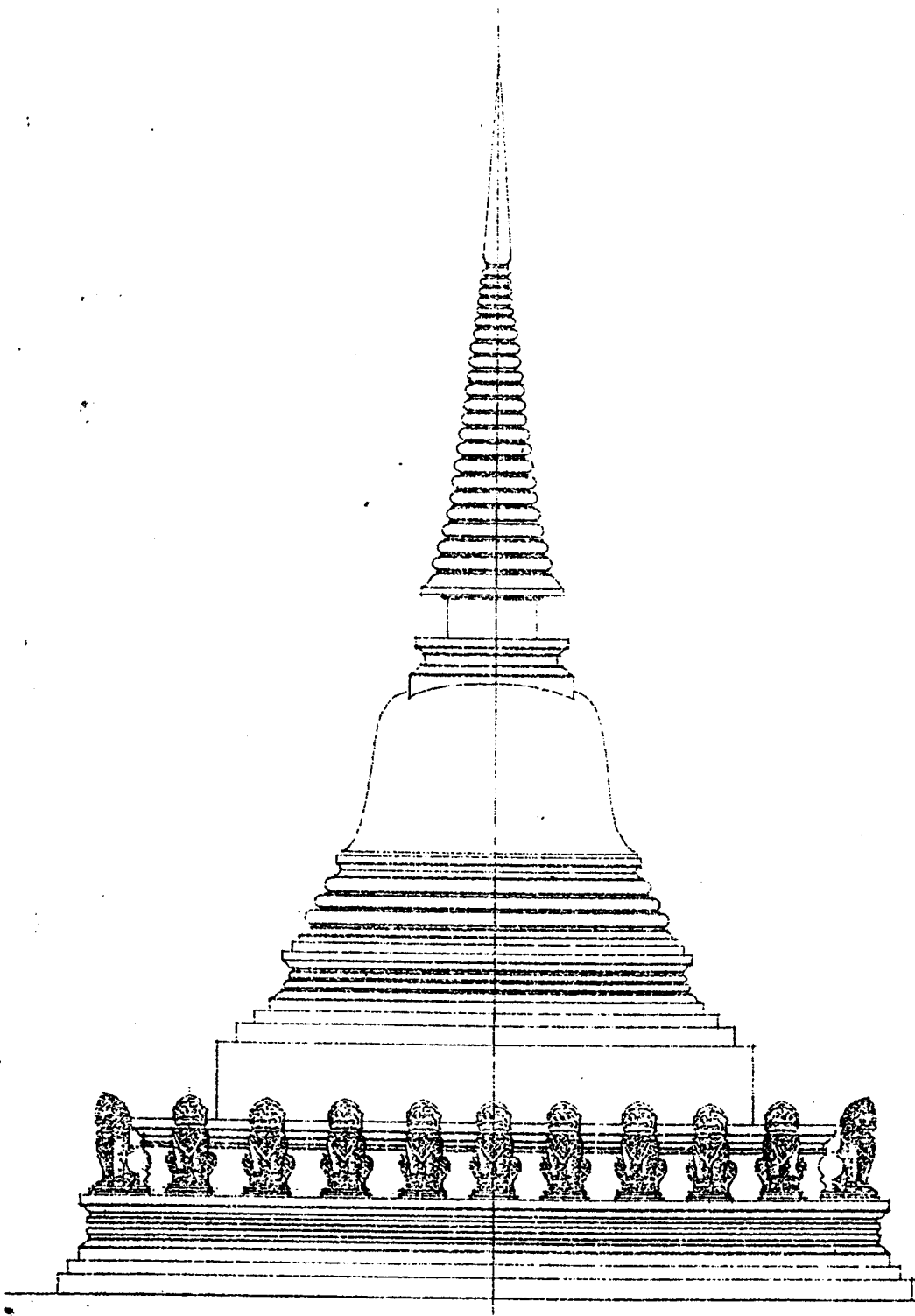
⑪ 10 YR 5/8 YELLOWISH BROWN

ผดินหลุมขุดค้น S2.E13



แสดงภาพล้นนิฐาน เจดีย์ประธานด้านทิศตะวันออก ๒๕๗๕

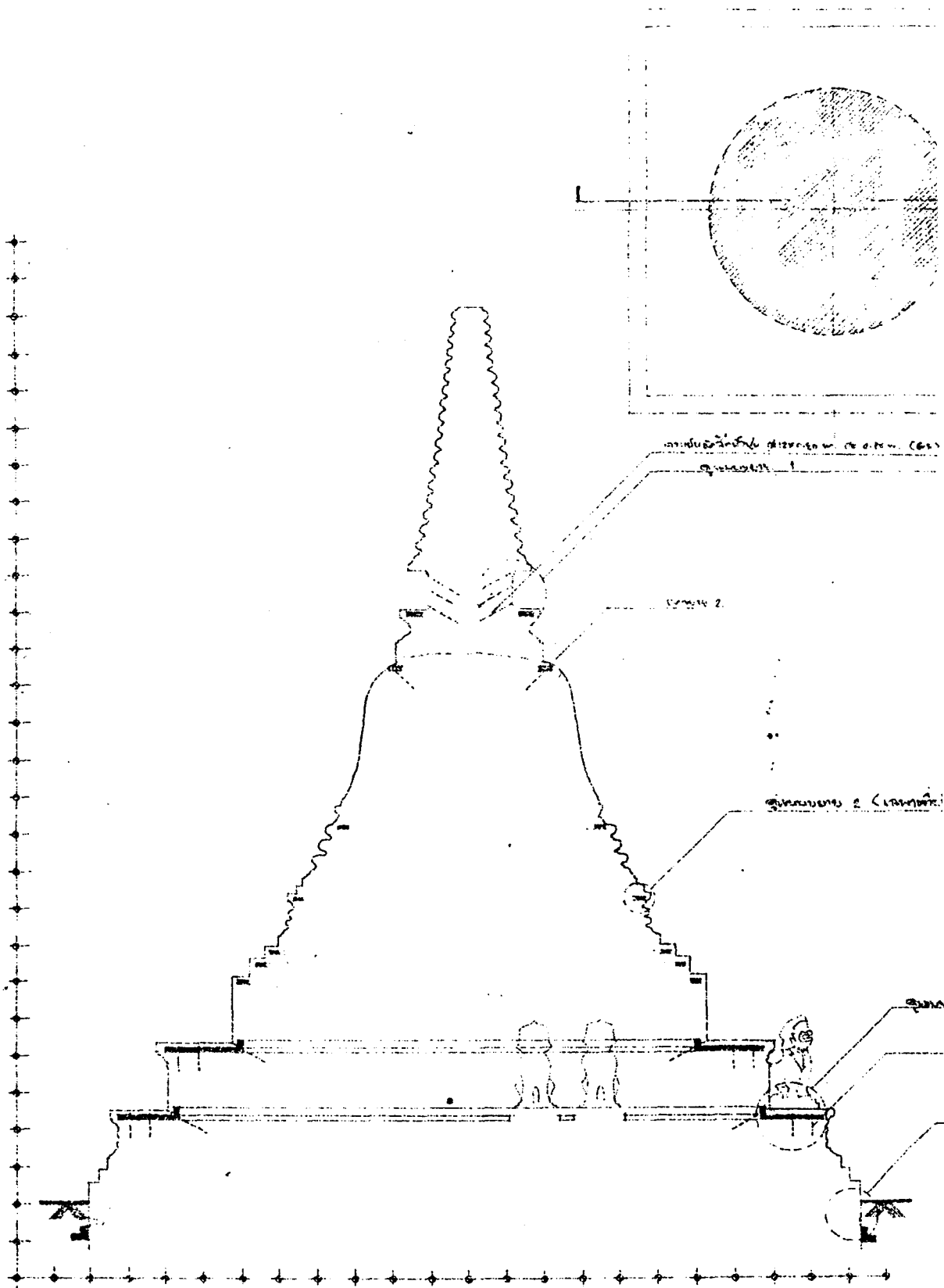
แผนผังที่ ๒๒ แสดงภาพล้นนิฐาน



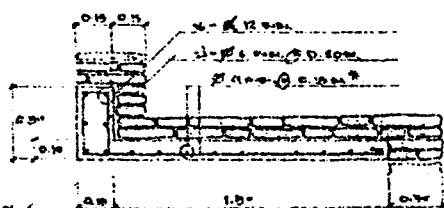
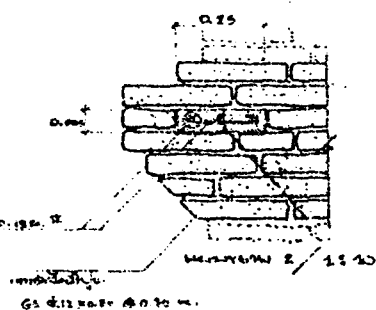
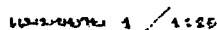
แสดงภาพหลังนิพพาน เจดีย์ประธานวัดบ้านกุดเหนือ
หน้าตัก: ๕.๗๗ ม. ๑ : ๕.๗๕ ม.

[illegible]**บบุรณะเจติย์ประธาน**[illegible]

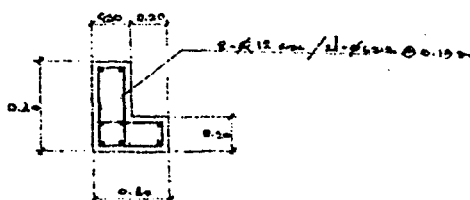
APPROVED
SOUTH
PRESIDENT



แบบผังวัดวัดพระเชตุพนฯ ด.ศ.ค. 1:75



Handwritten: $\frac{1}{2} \times 10 = 5$ (61) Handwritten: 5/120



www.wvu.edu 4/1:20

งฉร้างเจตีย์ปะธาน

以爲自來水

(ลงชื่อ).....
(นายสมพงษ์ หักวิเชียร)

(ลงชื่อ) นายสมศักดิ์ อภัยกุล
นายก อบจ. นนทบุรี

(ลงชื่อ)..... นายคัมภีร์ ปราชญ์วิทยา

(តម្លៃ).....



နိဗ္ဗာန်

ล้าจวบสิ้นชีพิตักษัย

ชื่อ	นามสกุล	ตำแหน่ง	วันที่
นายสมชาย	ใจดี	ช่างเทคนิค	15/10/2564
นางสาวสมใจ	ใจดี	ช่างเทคนิค	15/10/2564
นายสมชาย	ใจดี	ช่างเทคนิค	15/10/2564
นางสาวสมใจ	ใจดี	ช่างเทคนิค	15/10/2564

วิภาวดีรังสิต

[illegible]

0294193

[illegible]

คาวา : หนีบข้อ

RECEIVED WASHINGTON FIELD	NOV 19 1964	
NOV 19 1964	NOV 19 1964	
NOV 19 1964		

11

0001	1000	1000
------	------	------

1998

1. <u>NAME OF THE PARTY</u> 2. <u>ADDRESS</u> 3. <u>DATE</u>			
4. <u>NAME OF THE PARTY</u> 5. <u>ADDRESS</u> 6. <u>DATE</u>	7. <u>NAME OF THE PARTY</u> 8. <u>ADDRESS</u> 9. <u>DATE</u>	10. <u>NAME OF THE PARTY</u> 11. <u>ADDRESS</u> 12. <u>DATE</u>	13. <u>NAME OF THE PARTY</u> 14. <u>ADDRESS</u> 15. <u>DATE</u>

International Brotherhood
of Lumbermen

Approved: _____

กรมศิลปากร

[illegible]

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม (AY ' 01 : MNP)

แผนที่...1...

ด.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา

ทะเบียนอุโบสถวัดถุงานชุดแต่งทางโบราณคดี

จ.พระนครศรีอยุธยา

BAG NO. LIST

หมายเลขอุโบสถ BAG NO.	ทะเบียนของพิเศษ SPECIAL FIND NO.	วัน / เดือน / ปี DATE	ตำแหน่งที่พบ GRID / SQUARE	คำอธิบายโบราณวัตถุ DESCRIPTION OF ARTIFACT
1	SF# 1	17/1/44	N3E20	ภาชนะดินเผาหมายเลข 1 และเศษภาชนะดินเผา
	SF# 2	17/1/44	N3E20	ตะปูโลหะ
2		18/1/44	S1E2	เศษภาชนะดินเผา
3		20/1/44	N1W1	เศษภาชนะดินเผา และชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด
4	SF# 3	22/1/44	S1E4	เศษภาชนะดินเผาและเศียรพระพุทธรูปสำริด
5	SF# 4	23/1/44	N2W3	เศษภาชนะดินเผา, เม็ดพระศกปูนปั้น
	SF# 5	23/1/44	N2W3	ฐานพระพุทธรูป
	SF# 6	24/1/44	N2W3	ภาชนะดินเผาหมายเลข 2
6	SF# 7	24/1/44	N1E6	เศษภาชนะดินเผา, ภาชนะดินเผาหมายเลข 3
	SF# 8	24/1/44	N1E6	ฐานตุ๊กตาดินเผา
	SF# 9	24/1/44	N1E6	ตะปูโลหะ
7	SF# 10	24/1/44	N3W5	เศษภาชนะดินเผา, ภาชนะดินเผาหมายเลข 4
	SF# 11	24/1/44	N3W5	เม็ดพระศกดินเผา, ปูนปั้น
	SF# 12	24/1/44	N3W5	ฐานพระพุทธรูปสำริด
	SF# 13	24/1/44	N3W5	ตะปูโลหะ
	SF# 14	24/1/44	N3W5	กระเบื้องเชิงชาย
8		25/1/44	N3E21	เศษภาชนะดินเผา, เศษพระพุทธรูปสำริด
9		25/1/44	N2E13	เศษภาชนะดินเผา
10	SF# 15	27/1/44	N4W7	เศษภาชนะดินเผา, พระพิมพ์เนื้อชิน
11		27/1/44	S1E7	เศษภาชนะดินเผา
12	SF# 16	27/1/44	N2E14	ฐานพระดินเผา, เศษภาชนะดินเผา
	SF# 17	27/1/44	N2E14	ตุ๊กตาดินเผารูปบุคคลและชิ้นส่วนขาข้างดินเผา
	SF# 18	27/1/44	N2E14	เม็ดพระศกดินเผาและปูนปั้น
	SF# 19	27/1/44	N2E14	ตะปูโลหะ
13	SF# 20	27/1/44	N1E7	เศษภาชนะดินเผา, พระพิมพ์ดินเผา
	SF# 21	27/1/44	N1E7	ประติมากรรมรูปช้างดินเผา
	SF# 22	27/1/44	N1E7	เม็ดพระศกดินเผา
14	SF# 23	29/1/44	N4W8	ภาชนะดินเผาหมายเลข 5
	SF# 24	29/1/44	N4W8	ชิ้นส่วนเข้าพระพุทธรูปสำริด, ชิ้นส่วนลำตัวพระพุทธรูปสำริด

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม (AY ' 01 : MNP)

แผ่นที่ 1

ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา

ทะเบียนโบราณวัตถุขึ้นพิเศษ SPECIAL FINDS NO.LIST

จ.พระนครศรีอยุธยา

งานชุดแต่งทางโบราณคดี

ลำดับทะเบียนของพิเศษ SPECIAL FIND NO.	หมายเลขถุง BAG NO.	ตำแหน่งที่พบ GRID / SQUARE	คำอธิบายโบราณวัตถุ DESCRIPTION OF ARTIFACT
1	1	N3E20	ภาชนะดินเผาหมายเลข 1 สภาพชำรุด
2	1	N3E20	ตะปูโลหะ
3	4	S1E4	เศียรพระพุทธรูปสำริด
4	5	N2W3	เม็ดยพระศกปูนปั้น
5	5	N2W3	ฐานพระพุทธรูป สภาพชำรุด เงินที่บุหลุดหายหมดแล้ว
6	5	N2W3	ภาชนะดินเผาหมายเลข 2 ใช้ประดับเจดีย์ สภาพชำรุด
7	6	N1E6	ภาชนะดินเผา หมายเลข 3 สภาพชำรุด
8	6	N1E6	ฐานตุ๊กตาดินเผา สภาพชำรุด
9	6	N1E6	ตะปูโลหะ
10	7	N3W5	ภาชนะดินเผาหมายเลข 4 เศียรศรีสังขาลย์ สภาพชำรุด
11	7	N3W5	เม็ดยพระศกดินเผา และเม็ดยพระศกปูนปั้น
12	7	N3W5	ฐานพระพุทธรูปสำริด สภาพชำรุด
13	7	N3W5	ตะปูโลหะ
14	7	N3W5	กระเบื้องเจียงขายลายเทพพนม สภาพชำรุด
15	10	N4W7	พระพิมพ์เนื้อชิน ปางประทานพร ส่วนเศียรหักหายไป
16	12	N2E14	ฐานพระพุทธรูปดินเผา ด้านหลังมีห่วงเหล็กสำหรับเสียบฉัตร สภาพชำรุด
17	12	N2E14	ตุ๊กตาดินเผา สภาพชำรุด, ชิ้นส่วนขาข้างดินเผา
18	12	N2E14	เม็ดยพระศกดินเผาและเม็ดยพระศกปูนปั้น
19	12	N2E14	ตะปูโลหะ
20	13	N1E7	พระพิมพ์ดินเผา สภาพชำรุด ยืน 1 องค์ นิ่ง 1 องค์
21	13	N1E7	ประติมากรรมรูปช้างดินเผา พบแต่ส่วนหัว
22	13	N1E7	เม็ดยพระศกดินเผา
23	14	N4W8	ภาชนะดินเผาหมายเลข 5 ใช้ประดับเจดีย์ สภาพชำรุด
24	14	N4W8	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด
25	14	N4W8	ฐานพระพุทธรูป 3 ฐาน

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม (AY ' 01 : MNP)

แผ่นที่ 1

ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา

ทะเบียนอุรังโบราณวัตถุงานชุดค้นทางโบราณคดี

จ.พระนครศรีอยุธยา

BAG NO. LIST

หมายเลขอุรัง	ทะเบียนของพิเศษ	วัน / เดือน / ปี	ตำแหน่งที่พบ	ระดับ	คำอธิบายโบราณวัตถุ
BAG NO.	SPECIAL FIND NO.	DATE	GRID / SQUARE	LEVEL	DESCRIPTION OF ARTIFACT
16		19/3/44	S2E13	① 70-80 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
17		19/3/44	S2E13	① 70-80 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
18		19/3/44	S2E13	① 70-80 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
19		19/3/44	S2E13	① 70-80 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
20	SF# 26	19/3/44	S2E13	② 80-90 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา ,ตะปูโลหะ
21		19/3/44	S2E13	② 80-90 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา ,ตะปูโลหะ
22		19/3/44	S2E13	② 80-90 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา ,ตะปูโลหะ
23		19/3/44	S2E13	② 80-90 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา ,ตะปูโลหะ
24		19/3/44	S2E13	③ 90-100 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
25		19/3/44	S2E13	③ 90-100 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
26		19/3/44	S2E13	③ 90-100 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
27		19/3/44	S2E13	③ 90-100 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
28		19/3/44	S2E13	④ 100-110 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
29		19/3/44	S2E13	④ 100-110 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
30		19/3/44	S2E13	④ 100-110 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
31		19/3/44	S2E13	④ 100-110 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
32		20/3/44	S2E13	⑤ 110-120 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
33	SF# 26	20/3/44	S2E13	⑤ 110-120 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคา, ภาชนะดินเผา หมายเลข 6
34		20/3/44	S2E13	⑤ 110-120 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคา, ภาชนะดินเผา หมายเลข 6
35		20/3/44	S2E13	⑤ 110-120 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคา, ภาชนะดินเผา หมายเลข 6
36	SF# 28	20/3/44	S2E13	⑥ 120-130 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา, หอยเบี้ย
37		20/3/44	S2E13	⑥ 120-130 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
38	SF# 29	20/3/44	S2E13	⑥ 120-130 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา, หอยเบี้ย
39		20/3/44	S2E13	⑥ 120-130 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
40		20/3/44	S2E13	⑦ 130-140 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
41		20/3/44	S2E13	⑦ 130-140 CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
42		20/3/44	S2E13	⑦ 130-140 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
43		20/3/44	S2E13	⑦ 130-140 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
44		20/3/44	S2E13	⑧ ⑨ 140-160CMDT. (NEQ)	เศษภาชนะดินเผา

โบราณสถานวัดแม่นางปลื้ม (AY ' 01 : MNP)

แผ่นที่ 2

ต.หัวรอ อ.พระนครศรีอยุธยา

ทะเบียนอุ้งโบราณวัตถุงานชุดค้นทางโบราณคดี

จ.พระนครศรีอยุธยา

BAG NO. LIST

หมายเลขอุ้ง	ทะเบียนของพิเศษ	วัน / เดือน / ปี	ตำแหน่งที่พบ	ระดับ	คำอธิบายโบราณวัตถุ
BAG NO.	SPECIAL FIND NO	DATE	GRID / SQUARE	LEVEL	DESCRIPTION OF ARTIFACT
45		20/3/44	S2E13	⑧ ⑨ 140-160CMDT. (SEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
46		20/3/44	S2E13	⑧ ⑨ 140-160CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
47		20/3/44	S2E13	⑧ ⑨ 140-160CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
48		21/3/44	S2E13	⑩ 160-170 CMDT. (NEQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
49		21/3/44	S2E13	⑩ 160-170 CMDT. (NWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
50		21/3/44	S2E13	⑩ 160-170 CMDT. (SWQ)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
51		21/3/44	S2E13	⑪ 170-180 CMDT.(sec E)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
52		21/3/44	S2E13	⑫ 180-190 CMDT.(sec E)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
53		21/3/44	S2E13	⑬ 190-200 CMDT.(sec E)	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
54		21/3/44	S2E13	⑭ 200-210 CMDT.(sec E)	เศษภาชนะดินเผา
55		21/3/44	S2E13	⑮ 210-220 CMDT.(sec E)	เศษภาชนะดินเผา
56		21/3/44	S2E13	⑯ 220-230 CMDT.(sec E)	เศษภาชนะดินเผา
57		23/3/44	ขยายด้าน NEQ	70-80 CMDT.	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
58		23/3/44	ขยายด้าน NEQ	80-90 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา
59		23/3/44	ขยายด้าน NEQ	90-100 CMDT.	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
60		24/3/44	ขยายด้าน NWQ	0-90 CMDT.	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
61		24/3/44	ขยายด้าน NWQ	90-170 CMDT.	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
62		24/3/44	ขยายด้าน NWQ	170-250 CMDT.	เศษกระเบื้องมุงหลังคาและเศษภาชนะดินเผา
63	SF# 30	28/3/44	S2E13	⑳ 290-300 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา, หอยเบี้ย
64		28/3/44	S2E13	㉑-㉒ 300-320 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา
65		28/3/44	S2E13	㉓ 320-330 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา
66		28/3/44	S2E13	㉔ 330-340 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา
67		29/3/44	S2E13	㉕ 340-350 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา
68		29/3/44	S2E13	㉖ 350-360 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา
69		30/3/44	S2E13	㉗-㉘ 360-390 CMDT.	เศษภาชนะดินเผา

แผ่นที่ 1

ทะเบียนโบราณวัตถุขึ้นพิเศษ SPECIAL FINDS NO. LIST

งานชุดค้นทางโบราณคดี

[illegible]

ทะเบียนภาพถ่าย
การชุดค้น ชุดแต่งวัดแม่นางปลื้ม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 1

- ภาพที่ 1/1 เจดีย์ประธาน ก่อนการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/2 เจดีย์ประธาน ก่อนการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/3 เจดีย์ประธาน ก่อนการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/4 เจดีย์ประธาน ก่อนการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/5 เจดีย์ประธาน ก่อนการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/6 ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 1/7 ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 1/8 สภาพทั่วไปของเจดีย์ประธานและบันได ก่อนการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/9 ประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 1/10 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/11 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/12 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/13 สภาพทั่วไปของพื้นที่ชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/31 เจดีย์ประธาน ขณะทำการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/32 เจดีย์ประธาน ขณะทำการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/33 เจดีย์ประธาน ขณะทำการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/34 เจดีย์ประธาน ขณะทำการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/35 เจดีย์ประธาน ขณะทำการชุดแต่ง
- ภาพที่ 1/36 เจดีย์ประธาน ขณะทำการชุดแต่ง

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแม่นางปลื้ม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 2

- ภาพที่ 2/0 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/1 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/2 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/3 ฐานที่ตั้งสิงห์ กริด N1E6
- ภาพที่ 2/4 ฐานที่ตั้งสิงห์ กริด N1E6
- ภาพที่ 2/5 สะโพกสิงห์ปูนปั้น กริด N4W7
- ภาพที่ 2/6 สะโพกสิงห์ปูนปั้น กริด N4W7
- ภาพที่ 2/7 แผ่นศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยม กริด N4W7
- ภาพที่ 2/8 แผ่นศิลาแลงรูปสี่เหลี่ยม กริด N4W7
- ภาพที่ 2/9 ลำคอสิงห์ปูนปั้น กริด N3E21
- ภาพที่ 2/10 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/11 เจดีย์ประธาน ขณะทำการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/12 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/13 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/14 สภาพการทอดเอียงของฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 2/15 สภาพพังทลายของชั้นประดับประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 2/16 สภาพพังทลายของสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 2/17 สภาพพังทลายของลานประทักษิณเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 2/18 สภาพพังทลายของลานประทักษิณเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 2/19 สภาพพังทลายของลานประทักษิณเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 2/20 สภาพพังทลายขององค์ระฆัง
- ภาพที่ 2/21 สภาพพังทลายขององค์ระฆัง
- ภาพที่ 2/22 สภาพพังทลายขององค์ระฆัง
- ภาพที่ 2/23 แสดงการซ่อมเสริมองค์ระฆังและปล้องไฉน
- ภาพที่ 2/24 สภาพฐานเจดีย์ประธานหลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/25 สภาพพังทลายของเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 2/26 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/27 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง

- ภาพที่ 2/28 สภาพฐานเจดีย์ประธานและบันได หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/29 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/30 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/31 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/32 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/33 แสดงพื้นลานประทักษิณรอบฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 2/34 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/35 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/36 สภาพฐานเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง
- ภาพที่ 2/37 สภาพเจดีย์ประธาน หลังการขุดแต่ง

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแม่นางปลื้ม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 3

- ภาพที่ 3/1 สภาพหลุมขุดค้น ระดับ 17 230-240 Cm.Dt. Section E
- ภาพที่ 3/2 สภาพหลุมขุดค้น ระดับ 17 230-240 Cm.Dt. Section E
- ภาพที่ 3/3 ขณะบูรณะฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/4 ขณะบูรณะฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/5 สภาพหลุมขุดค้น หลุมขยาย NEQ (SEC 6) 0-70 Cm.Dt.
- ภาพที่ 3/6 สภาพหลุมขุดค้น หลุมขยาย NEQ (SEC 6) 70-80 Cm.Dt.
- ภาพที่ 3/7 สภาพหลุมขุดค้น หลุมขยาย NEQ (SEC 6) 80-90 Cm.Dt.
- ภาพที่ 3/8 สภาพหลุมขุดค้น หลุมขยาย NEQ (SEC 6) 80-90 Cm.Dt.
- ภาพที่ 3/9 พื้นปฐิฐ หลุมขยาย NEQ (SEC 6) 80-90 Cm.Dt
- ภาพที่ 3/10 พื้นปฐิฐ หลุมขยาย NEQ (SEC 6) 80-90 Cm.Dt
- ภาพที่ 3/11 วางเหล็ก เทคาน ค.ส.ล. รอบฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/12 วางเหล็ก เทคาน ค.ส.ล. รอบฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/13 พื้นปฐิฐ หลุมขยาย NWQ (S1E6)
- ภาพที่ 3/14 พื้นปฐิฐ หลุมขยาย NWQ (S1E6)
- ภาพที่ 3/15 พื้นปฐิฐ หลุมขยาย NWQ (S1E6)
- ภาพที่ 3/16 ขณะบูรณะขุดฐานบัวรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/17 ขณะบูรณะขุดฐานบัวรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/18 ขณะบูรณะขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/19 คาน ค.ส.ล. รัตรอบฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/20 ขณะบูรณะขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/21 คาน ค.ส.ล. รัตรอบฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/22 ขณะบูรณะฐานเจดีย์ประธาน
- ภาพที่ 3/23 ขณะผลักดันฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/24 ผูกตะแกรง เทคานพื้นลานขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/25 ผูกตะแกรง เทคานพื้นลานขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/26 ผูกตะแกรง เทคานพื้นลานขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/27 เทคาน ค.ส.ล. พื้นลานขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/28 เทคาน ค.ส.ล. พื้นลานขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น
- ภาพที่ 3/29 เทคาน ค.ส.ล. พื้นลานขุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น

ภาพที่ 3/30 ขณะบูรณะฐานเจดีย์ประธาน

ภาพที่ 3/31 ขณะบูรณะเจดีย์ประธาน

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแมนางป्लीม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 4

- ภาพที่ 4/1 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/2 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/3 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/4 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/5 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/6 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/7 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/8 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/9 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/10 ผังชั้นดินหลุมขุดค้น S2E13
- ภาพที่ 4/11 ตั้งนั่งร้านรอบเจดีย์เพื่อทำการบูรณะ
- ภาพที่ 4/12 วางเหล็ก เทคาน ค.ส.ล. ชั้นรองรับสิ่งขุดขึ้น
- ภาพที่ 4/13 ก่ออิฐเสริมฐานเชิงในผังกลม
- ภาพที่ 4/14 -
- ภาพที่ 4/15 -
- ภาพที่ 4/16 วางเหล็กเพื่อเทคาน ค.ส.ล.บนฐานเชิงในผังกลม
- ภาพที่ 4/17 เจาะเพื่อใส่เหล็กชุบสังกะสีบนฐานเชิงในผังกลม
- ภาพที่ 4/18 เจาะเพื่อใส่เหล็กชุบสังกะสีบนฐานเชิงในผังกลม

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแม่นางปลื้ม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 5

ภาพที่ 5/7 ติดตั้งนั่งร้านบริเวณองค์ระฆัง

ภาพที่ 5/8 วางตะแกรงเหล็ก เทคาน ค.ส.ล. ด้านบนองค์ระฆัง

ภาพที่ 5/9 วางตะแกรงเหล็ก เทคาน ค.ส.ล. ด้านบนองค์ระฆัง

ภาพที่ 5/32 เจาะเสริมเหล็กชุบสังกะสีและอัดฉีดน้ำปูนบริเวณก้านฉัตร

ภาพที่ 5/33 เจาะเสริมเหล็กชุบสังกะสีและอัดฉีดน้ำปูนบริเวณก้านฉัตร

ภาพที่ 5/34 ติดตั้งประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น

ภาพที่ 5/35 ติดตั้งประติมากรรมสิงห์ปูนปั้น

ภาพที่ 5/36 ปูพื้นลานด้านบนชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น

ภาพที่ 5/37 ปูพื้นลานด้านบนชุดฐานบัวเหนือชั้นรองรับสิงห์ปูนปั้น

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแมนางปลื้ม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 6

ภาพที่ 6/1	ติดตั้งนั่งร้านบริเวณกำแพงจักร	
ภาพที่ 6/2	วางเหล็กเทคาน ค.ส.ล.บริเวณบัลลังก์	
ภาพที่ 6/3	วางเหล็กเทคาน ค.ส.ล.บริเวณบัลลังก์	
ภาพที่ 6/4	เจาะใส่เหล็กชุบสังกะสีและอัดฉีดน้ำปูนบริเวณกำแพงจักร	
ภาพที่ 6/5	ขณะบูรณะเจดีย์ประธาน	
ภาพที่ 6/6	ขณะบูรณะเจดีย์ประธาน	
ภาพที่ 6/20	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ⑦130-140 cmdt .[seq]
ภาพที่ 6/21	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ② 80-90cmdt.[seq]
ภาพที่ 6/22	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ⑥120-130 cmdt.[neq]
ภาพที่ 6/23	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ④100-110 cmdt.[nwq]
ภาพที่ 6/24	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ⑩160-170 cmdt.[swq]
ภาพที่ 6/25	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 90-100cmdt.[ขยาย neq]
ภาพที่ 6/26	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ⑤110-120 cmdt.[neq]
ภาพที่ 6/27	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ⑦130-140 cmdt.[swq]
ภาพที่ 6/28	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ①70-80 cmdt.[swq]
ภาพที่ 6/29	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ②80-90 cmdt. [neq]
ภาพที่ 6/30	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 ④100-110 cmdt.[swq]
ภาพที่ 6/31	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ S2E13 90-170cmdt.[ขยายnwq]
ภาพที่ 6/32	ลายปูนปั้นประดับสิงห์	ประวัติการพบ N1E6
ภาพที่ 6/33	ลายปูนปั้นประดับสิงห์	ประวัติการพบ N3W5
ภาพที่ 6/34	ลายปูนปั้นประดับสิงห์	ประวัติการพบ N3E21
ภาพที่ 6/35	ลายปูนปั้นประดับสิงห์	ประวัติการพบ N3E21
ภาพที่ 6/36	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ N2E13 24 - 25 300-320 cmdt.
ภาพที่ 6/37	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ N5W9

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแมนางป्लीม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 7

ภาพที่ 7/1	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง	ประวัติการพบ	S1E4
ภาพที่ 7/2	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	S1E4
ภาพที่ 7/3	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง	ประวัติการพบ	S1E4
ภาพที่ 7/4	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น	ประวัติการพบ	S1E4
ภาพที่ 7/5	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N4W7
ภาพที่ 7/6	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N2E13
ภาพที่ 7/7	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N1E6
ภาพที่ 7/8	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น	ประวัติการพบ	N1E6
ภาพที่ 7/9	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	N2E14
ภาพที่ 7/10	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N2E14
ภาพที่ 7/11	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย	ประวัติการพบ	N2E14
ภาพที่ 7/12	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	S1E2
ภาพที่ 7/13	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังฆาลย์	ประวัติการพบ	S1E2
ภาพที่ 7/14	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย	ประวัติการพบ	S1E2
ภาพที่ 7/15	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N3E20
ภาพที่ 7/16	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง	ประวัติการพบ	N3E20
ภาพที่ 7/17	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	N3W5
ภาพที่ 7/18	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์ชิง	ประวัติการพบ	N3W5
ภาพที่ 7/19	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N3W5
ภาพที่ 7/20	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น	ประวัติการพบ	N3W5
ภาพที่ 7/21	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N1W1
ภาพที่ 7/22	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N1W1
ภาพที่ 7/23	ฝาภาชนะดินเผาที่ได้จากการขุดแต่ง		
ภาพที่ 7/24	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N1E7
ภาพที่ 7/25	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น	ประวัติการพบ	N1E7
ภาพที่ 7/26	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาสุโขทัย	ประวัติการพบ	N1E7
ภาพที่ 7/27	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย	ประวัติการพบ	N4W8
ภาพที่ 7/28	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	N4W8
ภาพที่ 7/29	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังฆาลย์	ประวัติการพบ	N4W8

ภาพที่ 7/30	เศษเครื่องถ้วยยุโรป	ประวัติการพบ	N4W8
ภาพที่ 7/31	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N4W8
ภาพที่ 7/32	เศษเครื่องถ้วยยุโรป	ประวัติการพบ	N4W8
ภาพที่ 7/33	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N3E21
ภาพที่ 7/34	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย	ประวัติการพบ	N3E21
ภาพที่ 7/35	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาแม่น้ำน้อย	ประวัติการพบ	N3E21
ภาพที่ 7/36	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	N5W9
ภาพที่ 7/37	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาพื้นเมือง	ประวัติการพบ	S2E13 ②80-90cmdt.[swq]

ทะเบียนภาพถ่าย
การขุดค้น ขุดแต่งวัดแมนางปลื้ม
อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา

ม้วนที่ 8

ภาพที่ 8/1	เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน	ประวัติการพบ N4W8
ภาพที่ 8/2	เครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หยวน	ประวัติการพบ N2W3
ภาพที่ 8/3	ถ้วยดินเผา	ประวัติการพบ N3E20
ภาพที่ 8/4	ชิ้นส่วนพระพิมพ์ (จีน)	ประวัติการพบ N4W7
ภาพที่ 8/5	ตะปูโลหะ	ประวัติการพบ N3W20
ภาพที่ 8/6	ถ้วยดินเผา	ประวัติการพบ N1E6
ภาพที่ 8/7	ชิ้นส่วนพระพิมพ์ดินเผา	ประวัติการพบ N1E7
ภาพที่ 8/8	เม็ดพระศกดินเผาที่พบจากการขุดแต่ง	
ภาพที่ 8/9	ตะปูโลหะที่พบจากการขุดแต่ง	
ภาพที่ 8/10	กระเบื้องเชิงชายลายเทพนม	ประวัติการพบ N3W5
ภาพที่ 8/11	ฐานตุ๊กตาดินเผา	ประวัติการพบ N1E6
ภาพที่ 8/12	ชิ้นส่วนศรีษะช้างดินเผา	ประวัติการพบ N1E7
ภาพที่ 8/13	ชิ้นส่วนศรีษะช้างดินเผา	ประวัติการพบ N1E7
ภาพที่ 8/14	ชิ้นส่วนพระพุทธรูปสำริด	ประวัติการพบ N4W8
ภาพที่ 8/15	ตุ๊กตาดินเผาและขาช้างดินเผา	ประวัติการพบ N2E14
ภาพที่ 8/16	เศียรพระพุทธรูปสำริด	ประวัติการพบ S2E4
ภาพที่ 8/17	ชิ้นส่วนฐานพระพุทธรูปดินเผา	ประวัติการพบ N2E14
ภาพที่ 8/18	ภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังขนาลัย	ประวัติการพบ N3W5
ภาพที่ 8/19	กระปุกดินเผา	ประวัติการพบ S2E13 ⑤110-120cmdt.[neq]
ภาพที่ 8/20	ตะปูโลหะ	ประวัติการพบ S2E13 ②80-90cmdt.[neq]
ภาพที่ 8/21	เบี้ยจีน	ประวัติการพบ S2E13 ⑥120-130 cmdt.[nwq]
ภาพที่ 8/22	เบี้ยจีน	ประวัติการพบ S2E13 ⑥120-130 cmdt.[neq]
ภาพที่ 8/23	ฐานพระพุทธรูปเงิน	ประวัติการพบ N2W3
ภาพที่ 8/24	เบี้ยจีน	ประวัติการพบ S2E13 ⑥120-130 cmdt.[nwq]
ภาพที่ 8/25	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ S2E13 ④100-110 cmdt.[swq]
ภาพที่ 8/26	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ S2E13 90-170cmdt.[ขยายnwq]
ภาพที่ 8/27	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ S2E13 13 190-200 cmdt.
ภาพที่ 8/28	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาศรีสังขนาลัย	ประวัติการพบ S2E13 170-250 [ขยายnwq]
ภาพที่ 8/29	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ S2E13 ①70-80cmdt.[nwq]

ภาพที่ 8/30	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	S2E13 26 320-330 cmdt.
ภาพที่ 8/31	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	S2E13 10 160-170 cmdt.[seq]
ภาพที่ 8/32	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	S2E13 30 - 32 360-390 cmdt.
ภาพที่ 8/33	เศษภาชนะดินเผาแหล่งเตาบ้านบางปูน	ประวัติการพบ	S2E13 24 - 25 300-320 cmdt.
ภาพที่ 8/34	เศษเครื่องถ้วยจีน สมัยราชวงศ์หมิง	ประวัติการพบ	S1E7
ภาพที่ 8/35	ฝาจุกและฝาภาชนะดินเผา	ประวัติการพบ	N2W3
ภาพที่ 8/36	เศษเครื่องถ้วยญี่ปุ่น	ประวัติการพบ	N2W3



สัญญาจ้าง

สัญญาเลขที่ 1/2544

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้น ณ สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 พระนครศรีอยุธยา
 ตำบล/แขวง อยุธยา อำเภอ/เขต พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
 เมื่อวันที่ 12 เดือน มกราคม พ.ศ. 2544 ระหว่าง กรมศิลปากร
 โดย นายบรรจง วงศ์วิเชียร ผู้อำนวยการสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 3 ผู้ได้รับ
 มอบอำนาจจากอธิบดีกรมศิลปากร ตามคำสั่งกรมศิลปากรที่ 671/2542 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2542
 ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียก "ผู้ว่าจ้าง" ฝ่ายหนึ่ง กับ ห้างหุ้นส่วนจำกัด พรอนันท์ก่อสร้าง ซึ่งจดทะเบียน
 เป็นนิติบุคคล ณ สำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทกรุงเทพมหานคร มีสำนักงานใหญ่อยู่
 เลขที่ 646 ถนน ย่านสินค้า ตำบล/แขวง สามเสนใน
 อำเภอ/เขต พญาไท จังหวัด กรุงเทพมหานคร
 โดย นางประยงค์ ผลปราชญ์ ผู้มีอำนาจลงนามผูกพันนิติบุคคลปรากฏตาม
 หนังสือรับรองของสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท กรุงเทพมหานคร เลขที่ พท.0002458
 ลงวันที่ 22 พฤศจิกายน 2543 (และหนังสือมอบอำนาจ ลงวันที่
 แบนท้ายสัญญานี้ ซึ่งต่อไปในสัญญานี้เรียกว่า "ผู้รับจ้าง" อีกฝ่ายหนึ่ง
 คู่สัญญาได้ตกลงกันมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ข้อตกลงว่าจ้าง

ผู้ว่าจ้างตกลงจ้างและผู้รับจ้างตกลงรับจ้างทำงาน บรรจุจัดแสดงและปรับปรุงภูมิทัศน์
 บริเวณสถานบริเวณคลองสระบัว
 ตำบล/แขวง
 อำเภอ/เขต พระนครศรีอยุธยา จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
 ตามข้อกำหนดและเงื่อนไขแห่งสัญญานี้รวมทั้งเอกสารแนบท้ายสัญญา
 ผู้รับจ้างตกลงที่จะจัดหาแรงงานและวัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนอุปกรณ์ต่าง ๆ ชนิดดีเพื่อใช้
 งานจ้างตามสัญญานี้

ข้อ 2. เอกสารอันเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา

เอกสารแนบท้ายสัญญาดังต่อไปนี้ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญานี้

นางคุณ... (ลงชื่อ) ... ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) ... ผู้รับจ้าง

ระ เพ็ญประไพ... พยาน

(ลงชื่อ) ... พยาน



2.1	ผนวก	รายการประกอบแบบและรายละเอียด	จำนวน	30	หน้า
2.2	ผนวก	ผังรูปแบบ	จำนวน	67	หน้า
2.3	ผนวก	รายการแบ่งงวดงานการจ่ายเงิน	จำนวน	1	หน้า
2.4	ผนวก	ใบเสนอราคา	จำนวน	2	หน้า
2.5	ผนวก	บัญชีรายการราคาก่อสร้างหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา	จำนวน	22	หน้า
2.6	ผนวก	-	จำนวน		หน้า
2.7	ผนวก	-	จำนวน		หน้า
2.8	ผนวก	-	จำนวน		หน้า

ความใดในเอกสารแนบท้ายสัญญาที่ขัดแย้งกับข้อความในสัญญานี้ ให้ใช้ข้อความในสัญญานี้บังคับ และในกรณีที่เอกสารแนบท้ายสัญญาขัดแย้งกันเอง ผู้รับจ้างจะต้องปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของผู้ว่าจ้าง

ข้อ 3. หลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา

ในขณะทำสัญญานี้ ผู้รับจ้างได้นำหลักประกันเป็น หนังสือค้ำประกันสัญญาของธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาพลับพลาไชย เลขที่ 04/44/00003 ลงวันที่ 9 มกราคม 2544

เป็นจำนวนเงิน 376,000.00 บาท (สามแสนเจ็ดหมื่นหกพันบาทถ้วน)
 มามอบให้แก่ผู้ว่าจ้างเพื่อเป็นหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญา

หลักประกันที่ผู้รับจ้างนำมามอบไว้ตามวรรคหนึ่ง ผู้ว่าจ้างจะคืนให้ผู้รับจ้างพ้นจากข้อผูกพันต่อสัญญานี้แล้ว

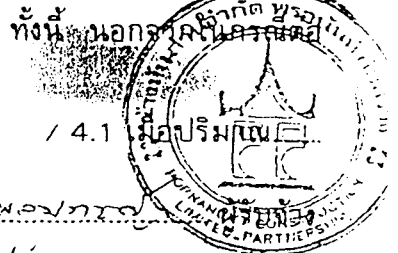
ข้อ 4. ก. ค่าจ้างและการจ่ายเงิน

(สำหรับสัญญาที่เป็นราคาต่อหน่วย)

ผู้ว่าจ้างตกลงจ่ายและผู้รับจ้างตกลงรับเงินค่าจ้างจำนวนเงิน - บาท
 () ซึ่งได้รวมภาษีมูลค่าเพิ่มจำนวน - บาท

ตลอดจนภาษีอากรอื่น ๆ และค่าใช้จ่ายทั้งปวงด้วยแล้ว โดยถือราคาต่อหน่วยเป็นเกณฑ์ตามรายการแต่ละประเภทดังที่ได้กำหนดไว้ในใบแจ้งปริมาณงานและราคา

คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างตกลงว่าจำนวนปริมาณงานที่กำหนดไว้ในบัญชีรายการก่อสร้างหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคานี้เป็นจำนวนโดยประมาณเท่านั้น จำนวนปริมาณงานที่แท้จริงอาจจะมากหรือน้อยกว่านี้ได้ ซึ่งผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างตามราคาต่อหน่วยของงานแต่ละรายการที่ได้ทำเสร็จจริง คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างตกลงที่จะไม่เปลี่ยนแปลงราคาต่อหน่วยหรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันเนื่องมาจากการที่จำนวนปริมาณงานในแต่ละรายการได้แตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในสัญญา



ทำเนาถูกต้อง
 (ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(นางไพเราะ เทียมประไพ)
 (ลงชื่อ) พยาน

(ลงชื่อ) พยาน



กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

หนังสือคำปรึกษา

เลขที่...
No. ...
วันที่ ...

หนังสือคำปรึกษาเลขที่ ๑๒/๒๕/๒๕๔๔

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๔

ข้าพเจ้า นายสมชาย ใจดี (นามสมมติ) ... นักบริหารระดับสูง

สำนักงานเลขที่ ๑ ถนนสีลม แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร

โดย นายวิเชียร ใจดี และ นายวิเศษ ใจดี

ขอทำหนังสือคำปรึกษาเกี่ยวกับ ... กรมส่งเสริมการค้า

ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้รับจ้าง" ...

ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้จ้าง" ...

ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า "ผู้รับจ้าง" ...

บริเวณคลองสายน้ำ ...

วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๔

ซึ่งผู้รับจ้างต้อง ...

(ส่วนแผน ...)

ซึ่ง ...

ซึ่ง ...

ซึ่ง ...

ในกรณีที่ผู้รับจ้าง ...

๑. เมื่อผู้จ้าง ...

๒. เมื่อผู้จ้าง ...

สำเนาถูกต้อง

...

โทรสาร ...

บันทึกบริหารงาน ...

นางอุกตอง ...

...

...

...

ผู้คำปรึกษา

...

...

...

4.1 เมื่อปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงในส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 125 (หนึ่งร้อยยี่สิบห้า) แต่ไม่เกินร้อยละ 150 (หนึ่งร้อยห้าสิบ) ของปริมาณงานที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จะจ่ายให้ในอัตราร้อยละ 90 (เก้าสิบ) ของราคาต่อหน่วยตามสัญญา

4.2 เมื่อปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงในส่วนที่เกินกว่าร้อยละ 150 (หนึ่งร้อยห้าสิบ) ของปริมาณงานที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จะจ่ายให้ในอัตราร้อยละ 83 (แปดสิบสาม) ของราคาต่อหน่วยตามสัญญา

4.3 เมื่อปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงน้อยกว่าร้อยละ 75 (เจ็ดสิบห้า) ของปริมาณงานที่กำหนดไว้ในสัญญาหรือใบแจ้งปริมาณงานและราคา จะจ่ายให้ตามราคาต่อหน่วยในสัญญา และจะจ่ายเพิ่มชดเชยเป็นค่า overhead และ mobilization สำหรับงานรายการนั้น ในอัตราร้อยละ 17 (สิบเจ็ด) ของผลต่างระหว่างปริมาณงานทั้งหมดของงานรายการนั้นตามสัญญาโดยประมาณ กับปริมาณงานที่ทำเสร็จจริงคูณด้วยราคาต่อหน่วยตามสัญญา

4.4 ผู้ว่าจ้างจะจ่ายเงินที่เพิ่มขึ้น หรือหักลดเงินในแต่ละกรณีดังกล่าวข้างต้นในงวดสุดท้ายของการจ่ายเงิน หรือก่อนงวดสุดท้ายของการจ่ายเงินตามที่ผู้ว่าจ้างจะพิจารณาเห็นสมควร

ผู้ว่าจ้างตกลงที่จะจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างเป็นรายเดือนตามเนื้องานที่ทำเสร็จจริง เมื่อผู้ว่าจ้างหรือเจ้าหน้าที่ของผู้ว่าจ้างได้ทำการตรวจสอบผลงานที่ทำเสร็จแล้วและปรากฏว่าเป็นที่พอใจตรงตามข้อกำหนดแห่งสัญญานี้ทุกประการ ผู้ว่าจ้างจะออกหนังสือรับรองการรับมอบงานนั้นให้ไว้แก่ผู้รับจ้าง

การจ่ายเงินงวดสุดท้ายจะจ่ายให้เมื่องานทั้งหมดตามสัญญาได้แล้วเสร็จทุกประการ รวมทั้งการขจัดสถานที่ก่อสร้างให้สะอาดเรียบร้อยตามที่กำหนดไว้ในข้อ 18

ข้อ 4. ข. ค่าจ้างและการจ่ายเงิน

(สำหรับสัญญาที่เป็นราคาเหมารวม)

ผู้ว่าจ้างตกลงจ่ายและผู้รับจ้างตกลงรับเงินค่าจ้างจำนวนเงิน 7,520,000.- บาท (เจ็ดล้านห้าแสนสองหมื่นบาทถ้วน) ซึ่งได้รวมภาษีมูลค่าเพิ่ม จำนวน - บาท ตลอดจนภาษีอากรอื่น ๆ และค่าใช้จ่ายทั้งปวงด้วยแล้ว โดยถือราคาเหมารวมเป็นเกณฑ์และกำหนดการจ่ายเงินเป็นงวด ๆ ดังนี้

งวดที่ 1 เป็นจำนวนเงิน 1,504,000.- บาท (หนึ่งล้านห้าแสนสี่พันบาทถ้วน) เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

งานบูรณะเจดีย์ประธานวัดแม่นางปริ่ม

คำเกกถูกคอง

- งานชุดแต่งทางโบราณคดี
- งานโครงสร้างรัตรอบปูราณ
- งานบูรณะส่วนองค์ประกอบเจดีย์
- งานจัดทำวีดิทัศน์ เรื่องบทบาทของช่างในสมัยอยุธยา

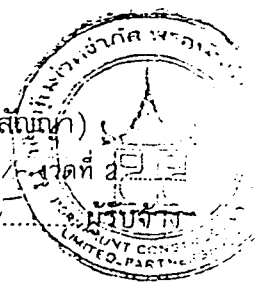
ไว้เพื่อระ ภาษีประไท) ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 21 เมษายน 2544 (ภายใน 90 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา)

(ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) พยาน

(ลงชื่อ) พยาน

(ลงชื่อ) พยาน



งวดที่ 2 เป็นจำนวนเงิน 1,504,000.- บาท (หนึ่งล้านห้าแสนสี่พันบาทถ้วน)

เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

งานโบราณคดีวัดใหม่ (ร้าง)

- งานขุดแต่งพระอุโบสถ เจดีย์ และหอระฆัง พื้นที่ 530 ตารางเมตร
- งานขุดแต่งเนินโบราณสถานข้างเคียง พื้นที่ 90 ตารางเมตร
- งานขุดแต่งพื้นที่โดยรอบ ตามผังรูปแบบกำหนด 2,440 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร

งานโบราณคดีวัดสามวิหาร

- งานขุดแต่งเจดีย์ประธานและเจดีย์หมายเลข 2 ที่ประมาณ 640 ตารางเมตร
- งานขุดแต่งพื้นที่ตามผังกำหนดส่วนที่เหลือ พื้นที่ ประมาณ 1,009 ตารางเมตร
- ขุดค้นทางโบราณคดี ขนาด 3 X 3 เมตร

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 20 มิถุนายน 2544 (ภายใน 150 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา)

งวดที่ 3 เป็นจำนวนเงิน 2,256,000.- บาท (สองล้านสองแสนห้าหมื่นหกพันบาทถ้วน)

เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

- งานบูรณะวัดโคกพระยา (ร้าง) ตำบลลุมพลี
- งานบูรณะและปรับปรุงภูมิทัศน์เนินโบราณสถานด้านหน้าตำหนักเพนียด
- ทมวดงานบูรณะ
- ทมวดงานปรับปรุงภูมิทัศน์

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 18 กันยายน 2544 (ภายใน 240 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา)

งวดที่ 4 (งวดสุดท้าย) เป็นจำนวนเงิน 2,256,000.- บาท (สองล้านสองแสนห้าหมื่นหก

พันบาทถ้วน) เมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติงาน

- งานจัดแสดงภายในตำหนักเพนียด
- ทมวดงานปรับปรุงนิทรรศการ
- ทมวดงานไฟฟ้า
- ทมวดงานกราฟิค
- ทมวดงานศิลปกรรม

กำหนดถูกต้อง

เพราะ เพ็ญประไพ) - งานจัดพิมพ์เอกสารประชาสัมพันธ์แหล่งเตาเผาเครื่องปั้นดินเผาพระนครศรี-

โวหารบริหารงานทั่วไป อยุธยา 1 ชุด รวม 2 เล่ม

ให้แล้วเสร็จภายในวันที่ 7 พฤศจิกายน 2544 (ภายใน 290 วัน นับถัดจากวันเริ่มสัญญา) เมื่อผู้

รับจ้างได้ปฏิบัติงานทั้งหมดให้แล้วเสร็จเรียบร้อยตามสัญญา รวมทั้งทำสถานที่ก่อสร้างให้สะอาดเรียบร้อย

ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 18

(ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) ราคาจ้าง

(ลงชื่อ) พยาน

(ลงชื่อ) พยาน

“ราคาค่าจ้างเหมาทุกงวดที่ผู้รับจ้างจะได้รับไม่รวมภาษีมูลค่าเพิ่มอยู่ด้วย ผู้รับจ้างจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบภาษีมูลค่าเพิ่ม สำหรับส่วนของค่าจ้างที่เป็นเงินบาทสมทบตามอัตราที่กฎหมายกำหนดและผู้รับจ้างต้องนำส่งกรมสรรพากรด้วยตนเอง ผู้ว่าจ้างจะออกหนังสือรับรองการชำระค่าบริการจากเงินกู้ต่างประเทศในส่วนเงินกู้จาก OECF ซึ่งเป็นอัตรา 0% ให้ผู้รับจ้างใช้ประกอบการยื่นแบบแสดงรายการต่อกรมสรรพากรต่อไป”

การจ่ายเงินในส่วนของเงินกู้จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขสัญญาเงินกู้ (Loan Agreement) และสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติ (Guidelines) ที่แหล่งเงินกู้กำหนดไว้

รายละเอียดในการแบ่งสัดส่วนของเงินกู้และเงินบาทสมทบ ในการจ่ายค่าจ้างแต่ละงวดได้แสดงไว้ในตารางแนบท้ายสัญญานี้

ข้อ 5. กำหนดเวลาแล้วเสร็จ และสิทธิของผู้ว่าจ้างในการบอกเลิกสัญญา

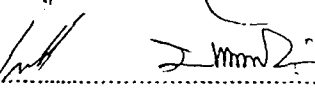
ผู้รับจ้างต้องเริ่มทำงานที่รับจ้างภายในวันที่ 22 เดือน มกราคม พ.ศ. 2544 และจะต้องทำงานให้แล้วเสร็จบริบูรณ์ภายในวันที่ 7 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 ถ้าผู้รับจ้างมิได้ลงมือทำงานภายในกำหนดเวลา หรือไม่สามารทำงานให้แล้วเสร็จตามกำหนดเวลา หรือเหตุให้เชื่อได้ว่าผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลา หรือจะแล้วเสร็จล่าช้าเกินกว่ากำหนดเวลา หรือผู้รับจ้างทำผิดสัญญาข้อใดข้อหนึ่ง หรือตกเป็นผู้ล้มละลาย หรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะกรรมการตรวจการจ้าง หรือคณะกรรมการตรวจรับพัสดุ หรือผู้ควบคุมงาน หรือบริษัทที่ปรึกษา ซึ่งได้รับมอบอำนาจจากผู้ว่าจ้าง ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะบอกเลิกสัญญานี้ได้และมีสิทธิจ้างผู้รับจ้างรายใหม่เข้าทำงานของผู้รับจ้างให้สลับไปได้ด้วย

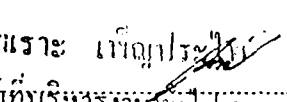
การที่ผู้ว่าจ้างไม่ใช้สิทธิเลิกสัญญาดังกล่าวข้างต้นนั้น ไม่เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างพ้นจากความผิด ตามสัญญา

ข้อ 6. ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของงานจ้าง

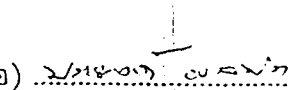
เมื่องานแล้วเสร็จบริบูรณ์และผู้ว่าจ้างได้รับมอบงานจากผู้รับจ้างหรือหากผู้รับจ้างรายใหม่ในกรณีที่มีการบอกเลิกสัญญาดำข้อ 5 หากมีเหตุชำรุดบกพร่องหรือเสียหายเกิดขึ้น งานจ้างนี้ภายในกำหนด 2 ปี เดือน นับถัดจากวันที่ได้รับมอบงานดังกล่าว ซึ่งความชำรุดบกพร่องหรือเสียหายนั้น เกิดจากความบกพร่องของผู้รับจ้าง อันเกิดจากการใช้วัสดุที่ไม่ถูกต้อง หรือทำไว้มิเรียบร้อย หรือทำไม่ถูกต้องตามมาตรฐานแห่งหลักวิชา ผู้รับจ้างจะต้องรีบทำการแก้ไขให้เป็นที่ยอมรับโดยมิชักช้า โดยผู้ว่าจ้างไม่ต้องออกเงินใด ๆ ในการนี้ทั้งสิ้น หากผู้รับจ้างบิดพลิ้วไม่กระทำการดังกล่าวภายในกำหนด 7 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้างหรือไม่ทำการแก้ไขให้ถูกต้องเรียบร้อยภายในเวลาที่ผู้ว่าจ้างกำหนด ให้ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะทำการนั้นเอง หรือจ้างผู้อื่นให้ทำงานนั้นโดยผู้รับจ้างต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

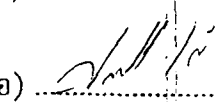
สำเนาถูกต้อง

(ลงชื่อ)  ผู้ว่าจ้าง

(นางไพเราะ เกตุประไพ)
(ลงชื่อ)  พยาน

ข้อ 7 การรับส่งช่วง

(ลงชื่อ)  ผู้รับจ้าง

(ลงชื่อ)  พยาน



ข้อ 7. การจ้างช่วง

ผู้รับจ้างจะต้องไม่เอางานทั้งหมดหรือบางส่วนแห่งสัญญาไปจ้างซึ่งอีกต่อหนึ่งโดยไม่ได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้ว่าจ้างก่อน ทั้งนี้ นอกจากในกรณีที่สัญญานี้จะมิได้ระบุไว้เป็นอย่างอื่น ความยินยอมดังกล่าวนั้นไม่เป็นเหตุให้ผู้รับจ้างหลุดพ้นจากความรับผิดชอบ หรือพันธะหน้าที่ต่อสัญญา และผู้รับจ้างจะยังคงต้องรับผิดชอบในความผิดและความประมาทเลินเล่อของผู้รับจ้างช่วง หรือของตัวแทน หรือ ลูกจ้างของผู้รับจ้างช่วงนั้นทุกประการ

ข้อ 8. การควบคุมงานของผู้รับจ้าง

ผู้รับจ้างจะต้องควบคุมงานที่รับจ้างอย่างเอาใจใส่ด้วยประสิทธิภาพและความชำนาญ และในระหว่างทำงานที่รับจ้างจะต้องจัดให้มีผู้แทนซึ่งทำงานเต็มเวลาเป็นผู้ควบคุมงาน ผู้ควบคุมงาน กล่าวจะต้องเป็นผู้แทนได้รับมอบอำนาจจากผู้รับจ้าง คำสั่งหรือคำแนะนำต่าง ๆ ที่ได้แจ้งแก่ผู้แทนผู้ได้รับมอบอำนาจนั้นให้ถือว่าเป็นคำสั่งหรือคำแนะนำที่ได้แจ้งแก่ผู้รับจ้าง การแต่งตั้งผู้ควบคุมงานนั้นจะต้องทำเป็นหนังสือและต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าจ้าง การเปลี่ยนตัวหรือแต่งตั้งผู้ควบคุมงานใหม่จะกระทำมิได้หากไม่ได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าจ้างก่อน

การจ้างงานของผู้รับจ้างให้เน้นการใช้แรงงานเป็นหลัก ในกรณีที่สามารใช้แรงงานแทนเครื่องจักรได้ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะขอให้เปลี่ยนตัวผู้แทนได้รับมอบอำนาจนั้น โดยแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้รับจ้าง และผู้รับจ้างจะต้องทำการเปลี่ยนตัวโดยพลัน โดยไม่คิดราคาดเพิ่มหรืออ้างเป็นเหตุเพื่อขยายอายุสัญญา อันเนื่องมาจากเหตุนี้

ข้อ 9. ความรับผิดชอบของผู้รับจ้าง

ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบต่ออุบัติเหตุ ความเสียหาย หรือภัยอันตรายใด ๆ อันเกิดจากการปฏิบัติงานของผู้รับจ้าง และจะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายจากการกระทำของลูกจ้างของผู้รับจ้าง

ความเสียหายใด ๆ อันเกิดแก่งานที่ผู้รับจ้างได้ทำขึ้นแม้จะเกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย นอกจากกรณีอื่นเกิดจากความผิดของผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบโดยซ่อมแซมให้คืนดีหรือเปลี่ยนให้ใหม่โดยค่าใช้จ่ายของผู้รับจ้างเอง ความรับผิดชอบของผู้รับจ้างดังกล่าวในข้อนี้จะสิ้นสุดลงเมื่อผู้ว่าจ้างได้รับมอบงานครั้งสุดท้าย ซึ่งหลังจากนั้นผู้รับจ้างคงต้องรับผิดชอบเพียงในกรณีชำรุดบกพร่อง หรือความเสียหายดังกล่าวในข้อ 6 เท่านั้น

ข้อ 10. การจ่ายเงินแก่ลูกจ้าง

ผู้รับจ้างจะต้องจ่ายเงินแก่ลูกจ้างที่ผู้รับจ้างได้จ้างมาในอัตรา และตามกำหนดเวลาที่ผู้รับจ้างได้ตกลงหรือทำสัญญาไว้ต่อลูกจ้างดังกล่าว

ถ้าผู้รับจ้างไม่จ่ายเงินค่าจ้างหรือค่าทดแทนอื่นใดแก่ลูกจ้างดังกล่าวในวรรคแรก ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะเอาเงินค่าจ้างที่จะต้องจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างมาจ่ายให้แก่ลูกจ้างของผู้รับจ้างดังกล่าว และให้ถือว่าผู้รับจ้างจ่ายเงินจำนวนนั้นเป็นค่าจ้างให้แก่ผู้รับจ้างตามสัญญาแล้ว

ถ้าหากถูกต้อง

(ลงชื่อ)

ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ)

ผู้รับจ้าง

(ลงชื่อ)

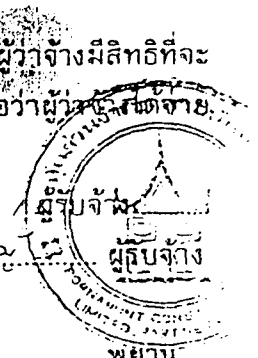
พยาน

(ลงชื่อ)

พยาน

นางไพเราะ เทียนประทีป

เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป



ผู้รับจ้างจะต้องจัดให้มีประกันภัยสำหรับลูกจ้างทุกคนที่จ้างมาทำงาน โดยให้ครอบคลุมถึงความรับผิดชอบทั้งปวงของผู้รับจ้างรวมทั้งผู้รับจ้างช่วงอันหากจะพึงมี ในกรณีความเสียหายที่คิดค่าสินไหมทดแทนได้ตามกฎหมายซึ่งเกิดจากอุบัติเหตุหรือภัยอันตรายใด ๆ ต่อลูกจ้างหรือบุคคลอื่นที่ผู้รับจ้างหรือผู้รับจ้างช่วงจ้างมาทำงาน ผู้รับจ้างจะต้องส่งมอบกรมธรรม์ประกันภัยดังกล่าวพร้อมทั้งหลักฐานการชำระเบี้ยประกันให้แก่ผู้ว่าจ้างเมื่อผู้ว่าจ้างเรียกถึง

ข้อ 11. การตรวจงานจ้าง

ถ้าผู้ว่าจ้างแต่งตั้งกรมการตรวจการจ้าง ผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาเพื่อควบคุมการทำงานของผู้รับจ้าง กรมการตรวจการจ้าง หรือกรมการตรวจรับพัสดุ หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษานั้นมีอำนาจเข้าไปตรวจการงานในโรงงานและสถานที่ที่กำลังก่อสร้างหรือที่กำลังทำงานได้ตลอดเวลา และผู้รับจ้างจะต้องอำนวยความสะดวกและให้ความช่วยเหลือในการนั้นตามสมควร

การที่มีกรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาทำให้ผู้รับจ้างพ้นความรับผิดชอบตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใดไม่

ข้อ 12. แบบรูปและรายการละเอียดคลาดเคลื่อน

ผู้รับจ้างจะต้องรับรองว่าได้ตรวจสอบและทำความเข้าใจในแบบรูปรายการละเอียด หรือใบแจ้งปริมาณงานโดยถี่ถ้วนแล้ว หากปรากฏว่าแบบรูปและรายการละเอียดหรือใบแจ้งปริมาณงานนั้นผิดพลาดหรือคลาดเคลื่อนไปจากหลักการทางวิศวกรรมหรือทางเทคนิค ผู้รับจ้างตกลงที่จะปฏิบัติตามคำวินิจฉัยของกรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาที่ผู้ว่าจ้างแต่งตั้งเพื่อให้งานแล้วเสร็จบริบูรณ์โดยจะคิดค่าใช้จ่ายใด ๆ เพิ่มขึ้นจากผู้ว่าจ้างไม่ได้

ข้อ 13. การควบคุมงานโดยผู้ว่าจ้าง

ผู้รับจ้างตกลงว่า กรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานหรือบริษัทที่ปรึกษาที่ผู้ว่าจ้างแต่งตั้ง มีอำนาจที่จะตรวจสอบและควบคุมงานเพื่อให้เป็นไปตามเอกสารสัญญา และมีอำนาจที่จะสั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติม หรือตัดทอน ซึ่งงานตามสัญญาหากผู้รับจ้างขัดขืนไม่ปฏิบัติตามกรมการตรวจการจ้าง ผู้ควบคุมงาน หรือบริษัทที่ปรึกษามีอำนาจที่จะสั่งให้หยุดกิจการนั้นชั่วคราวได้ ความล่าช้าในกรณีเช่นนี้ผู้รับจ้างจะถือเป็นเหตุของขยายวันทำการออกไปมิได้

และผู้รับจ้างจะต้องจัดส่งรายงานความก้าวหน้าทุกเดือน และรายงานการปิดโครงการเมื่อทำงานแล้วเสร็จต่อคณะกรรมการตรวจการจ้าง

ข้อ 14. งานพิเศษและการแก้ไขงาน

ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะสั่งให้ผู้รับจ้างทำงานพิเศษซึ่งไม่ได้แสดงไว้ หรือรวมอยู่ในเอกสารสัญญา หากงานพิเศษนั้น อยู่ในขอบข่ายทั่วไปแห่งวัตถุประสงค์ของสัญญานี้ นอกจากนี้ผู้ว่าจ้างยังมีสิทธิสั่งให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขแบบรูป และข้อกำหนดต่าง ๆ ในเอกสารสัญญานี้ด้วย โดยไม่ทำให้สัญญาเป็นโมฆะแต่อย่างใด

ถ้ามีผู้ว่าจ้าง

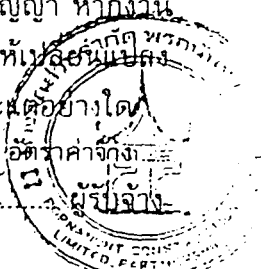
ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

ให้โดย) พยาน

(ลงชื่อ) พยาน

ฉบับที่บริหารงาน



อัตราค่าจ้างหรือราคาที่กำหนดไว้ในสัญญานี้ให้กำหนดใช้สำหรับงานพิเศษ หรืองานที่เพิ่มเติมขึ้น หรือตัดทอนลงทั้งปวงตามคำสั่งของผู้ว่าจ้าง หากในสัญญาไม่ได้กำหนดไว้ถึงอัตราค่าจ้าง หรือราคาใด ๆ ที่ จะนำมาใช้สำหรับงานพิเศษหรืองานที่เพิ่มขึ้นดังกล่าว ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้างจะต้องตกลงกันที่จะกำหนดอัตรา หรือราคา รวมทั้งการขยายระยะเวลา (ถ้ามี) กันใหม่เพื่อความเหมาะสม ในกรณีที่ตกลงกันไม่ได้ ผู้ว่าจ้าง จะกำหนดอัตราจ้างหรือราคาตายตัวตามแต่ผู้ว่าจ้างจะเห็นว่าเหมาะสมและถูกต้อง ซึ่งผู้รับจ้างจะต้องปฏิบัติตาม งานตามคำสั่งของผู้ว่าจ้าง แต่อาจสงวนสิทธิที่จะดำเนินการตามข้อ 19 ต่อไปได้

ข้อ 15. ค่าปรับ

หากผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จตามเวลาที่กำหนดไว้ในสัญญา และผู้ว่าจ้างยังมิได้บอก เลิกสัญญา ผู้รับจ้างจะต้องชำระค่าปรับให้แก่ผู้ว่าจ้างเป็นจำนวนเงินวันละ 7,520.- บาท และจะต้องชำระ ค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานในเมื่อผู้ว่าจ้างต้องจ้างผู้ควบคุมงานอีกต่อหนึ่งเป็นจำนวนเงินวันละ 200 บาท นับถัดจากวันที่กำหนดแล้วเสร็จตามสัญญาหรือวันที่ผู้ว่าจ้างได้ขยายให้จนถึงวันที่ทำงานแล้วเสร็จจริง นอกจากนี้ผู้รับจ้างยอมให้ผู้ว่าจ้างเรียกค่าเสียหายอันเกิดขึ้นจากการที่ผู้รับจ้างทำงานล่าช้าเฉพาะส่วนที่เกินกว่า จำนวนค่าปรับและค่าใช้จ่ายดังกล่าวได้อีกด้วย

ในระหว่างที่ผู้ว่าจ้างยังมิได้บอกเลิกสัญญานั้น หากผู้ว่าจ้างเห็นว่าผู้รับจ้างจะไม่สามารถปฏิบัติตาม สัญญาต่อไปได้ ผู้ว่าจ้างจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาและใช้สิทธิตามข้อ 16 ก็ได้และถ้าผู้ว่าจ้างได้แจ้งข้อเรียก ร้องไปยังผู้รับจ้างเมื่อครบกำหนดแล้วเสร็จของงานขอให้ชำระค่าปรับแล้วผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะปรับผู้รับจ้างจน ถึงวันบอกเลิกสัญญาได้อีกด้วย

ข้อ 16. สิทธิของผู้ว่าจ้างภายหลังบอกเลิกสัญญา

ในกรณีที่ผู้ว่าจ้างบอกเลิกสัญญา ผู้ว่าจ้างอาจทำงานนั้นเองหรือว่าจ้างผู้อื่นให้ทำงานนั้นต่อจนแล้ว เสร็จได้ ผู้ว่าจ้างหรือผู้ที่รับจ้างทำงานนั้นต่อมีสิทธิใช้เครื่องใช้ในการก่อสร้างหรือในการทำงานสิ่งที่สร้างขึ้น ทั่วคราวสำหรับงานก่อนว่างหรือการทำงาน และวัสดุต่าง ๆ ซึ่งเห็นว่าจะต้องสงวนเอาไว้เพื่อการปฏิบัติงาน ตามสัญญาตามที่เห็นสมควร

ในกรณีดังกล่าว ผู้ว่าจ้างมีสิทธิริบหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาทั้งหมด หรือบางส่วนตามแต่จะ เห็นสมควร นอกจากนั้นผู้รับจ้างจะต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายซึ่งเป็นจำนวนเกินกว่าหลักประกันการปฏิบัติ งานและค่าเสียหายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมทั้งค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นในการทำงานนั้นต่อให้แล้วเสร็จตามสัญญา และค่าใช้จ่ายในการควบคุมงานเพิ่ม (ถ้ามี) ซึ่งผู้ว่าจ้างจะหักเอาจากเงินประกันผลงานหรือจำนวนเงินใด ๆ ที่จะจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างก็ได้

ข้อ 17. การกำหนดค่าเสียหาย

ค่าปรับหรือค่าเสียหายซึ่งเกิดขึ้นจากผู้รับจ้างตามสัญญา ผู้ว่าจ้างมีสิทธิที่จะหักเอาจากเงินประกันผลงาน หรือเงินประกันผลงานของผู้รับจ้างหรือบังคับจากหลักประกันการปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ กำหนดไว้

(ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) ผู้รับจ้าง

(นางสาวประไพ ทรัพย์ประไพ) พยาน
เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

(ลงชื่อ) พยาน



หากมีเงินค่าจ้างตามสัญญาที่หักไว้จ่ายเป็นค่าปรับและค่าเสียหายแล้วยังเหลืออยู่อีกเท่าใด ผู้ว่าจ้างจะคืนให้แก่ผู้รับจ้างทั้งหมด

ข้อ 18. การทำบริเวณก่อสร้างให้เรียบร้อย

ผู้รับจ้างจะต้องรักษาสถานที่ปฏิบัติงานตามสัญญา รวมทั้งโรงงาน หรือสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานของผู้รับจ้าง ลูกจ้าง ตัวแทน หรือของผู้รับจ้างช่วง ให้อยู่ในความสะอาดปลอดภัย และมีประสิทธิภาพในการใช้งานตลอดระยะเวลาการจ้างและเมื่อทำงานเสร็จสิ้นแล้วจะต้องขนย้ายบรรดาเครื่องใช้ในการทำงานจ้างรวมทั้งวัสดุ ซะมูลฝอยและสิ่งก่อสร้างชั่วคราวต่าง ๆ (ถ้ามี) ทั้งจะต้องกลบเกลี่ยพื้นดินให้เรียบร้อย เพื่อให้บริเวณทั้งหมดอยู่ในสภาพที่สะอาด และใช้การได้ทันที

ข้อ 19. กรณีพิพาทและอนุญาโตตุลาการ

19.1 ในกรณีที่ข้อโต้แย้งเกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาเกี่ยวกับข้อกำหนดแห่งสัญญา หรือเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสัญญา และคู่สัญญาไม่สามารถตกลงกันได้ ให้เสนอข้อโต้แย้งหรือข้อพิพาทนั้นต่ออนุญาโตตุลาการเพื่อพิจารณาชี้ขาด

19.2 เว้นแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะเห็นพ้องกันให้อนุญาโตตุลาการใดคนหนึ่งเป็นผู้ชี้ขาดการระงับข้อพิพาทให้กระทำโดยอนุญาโตตุลาการ 2 คน โดยคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะทำหนังสือแสดงเจตนาจะให้มีอนุญาโตตุลาการระงับข้อพิพาทและระบุชื่ออนุญาโตตุลาการคนที่ตนแต่งตั้งส่งไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง จากนั้นภายในระยะเวลา 30 วัน นับถัดจากวันที่ได้รับแจ้งดังกล่าว คู่สัญญาฝ่ายที่ได้รับแจ้งจะต้องแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนที่สอง ถ้าอนุญาโตตุลาการทั้งสองคนดังกล่าวไม่สามารถประนีประนอมระงับข้อพิพาทนั้นได้ ให้อนุญาโตตุลาการทั้งสองคนร่วมกันแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดภายในกำหนดเวลา 30 วัน นับจากวันที่ไม่สามารถตกลงกัน ผู้ชี้ขาดดังกล่าวจะพิจารณาระงับข้อพิพาทต่อไป กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการให้ถือตามข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการกระทรวงยุติธรรม โดยอนุโลม หรือตามข้อบังคับอื่นที่ผู้แทนทั้งสองฝ่ายเห็นชอบ และให้กระทำในกรุงเทพมหานคร โดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเป็นภาษาในการดำเนินกระบวนการพิจารณา

19.3 ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่แต่งตั้งอนุญาโตตุลาการฝ่ายตนหรือในกรณีที่อนุญาโตตุลาการทั้งสองคนไม่สามารถตกลงแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดได้ คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิร้องขอต่อศาลแพ่งเพื่อแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการหรืออนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดได้แล้วแต่กรณี

19.4 ค่าชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการหรือของอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดแล้วแต่กรณีให้ถือเป็นเด็ดขาดและถึงที่สุดผูกพันคู่สัญญา

19.5 คู่สัญญาแต่ละฝ่ายเป็นผู้รับภาระค่าธรรมเนียมอนุญาโตตุลาการฝ่ายตน และออกค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาฝ่ายละครั้ง ในกรณีที่มีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือมีการแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาด ให้อนุญาโตตุลาการหรืออนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดเป็นผู้กำหนดค่าธรรมเนียมอนุญาโตตุลาการคนเดียวหรือภาระค่าธรรมเนียมอนุญาโตตุลาการผู้ชี้ขาดคนเดียว แล้วแต่กรณี

ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ) ผู้รับจ้าง

ลงชื่อ) พยาน

(ลงชื่อ) พยาน



ข้อ 20. การขยายระยะเวลาปฏิบัติงานตามสัญญา

ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัยหรือเหตุใด ๆ อันเนื่องมาจากความผิดหรือความบกพร่องของฝ่ายผู้ว่าจ้างหรือพฤติการณ์อันหนึ่งอันใดที่ผู้รับจ้างไม่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมายทำให้ผู้รับจ้างไม่สามารถทำงานให้แล้วเสร็จตามเงื่อนไขและกำหนดเวลาแห่งสัญญานี้ได้ ผู้รับจ้างจะต้องแจ้งเหตุหรือพฤติการณ์ดังกล่าวพร้อมหลักฐานเป็นหนังสือให้ผู้ว่าจ้างทราบเพื่อขอขยายเวลาทำงานออกไปภายใน 15 วัน นับถัดจากวันที่เหตุนั้นสิ้นสุดลง

ถ้าผู้รับจ้างไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามความในวรรคหนึ่ง ให้ถือว่าผู้รับจ้างได้ละสิทธิเรียกร้องในการที่จะขอขยายเวลาทำงานออกไปโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น เว้นแต่กรณีเหตุเกิดจากความผิดหรือความบกพร่องของฝ่ายผู้ว่าจ้าง ซึ่งมีหลักฐานชัดเจน หรือผู้ว่าจ้างทราบโดยชัดแจ้งแล้วตั้งแต่ต้น

การขยายกำหนดเวลาทำงานตามวรรคหนึ่ง อยู่ในดุลพินิจของผู้ว่าจ้างที่จะพิจารณาตามที่เห็นสมควร

ข้อ 21. การใส่เรือไทย

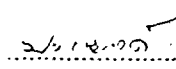
ในการปฏิบัติตามสัญญาฯ หากผู้รับจ้างจะร้องส่งหรือนำเข้าของเข้ามาจากต่างประเทศรวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ที่ต้องนำเข้ามาเพื่อปฏิบัติงานตามสัญญาไม่ว่าผู้รับจ้างจะเป็นผู้นำของเข้ามาเอง หรือนำเข้ามาโดยตัวแทนหรือบุคคลอื่นใด ถ้าสิ่งของนั้นต้องนำเข้ามาโดยทางเรือในเส้นทางเดินเรือที่มีเรือไทยเดินและจะสามารถให้บริการรับขนได้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศกำหนด ผู้รับจ้างต้องจัดการให้สิ่งของดังกล่าวบรรทุกโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทยจากต่างประเทศมายังประเทศไทย และจะได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี ก่อนบรรทุกของนั้นลงเรืออื่นที่มีใช้เรือไทย หรือเป็นของที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศยกเว้นให้บรรทุกโดยเรืออื่นได้ ทั้งนี้ไม่ว่าการส่งหรือส่งซื้อสิ่งของดังกล่าวจากต่างประเทศจะเป็นแบบ เอฟไอบี, ซีเอฟอาร์, ซีไอเอฟ หรือแบบใดที่มีเรือไทยเดินอยู่ และสามารถให้บริการรับขนได้ตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศกำหนด ผู้รับจ้างต้องจัดการให้สิ่งของดังกล่าวบรรทุกโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทยจากต่างประเทศมายังประเทศไทย เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวี ก่อนบรรทุกของนั้นลงเรืออื่นที่มีใช้เรือไทย หรือเป็นของที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมประกาศยกเว้นให้บรรทุกโดยเรืออื่นได้ ทั้งนี้ไม่ว่าการส่งหรือส่งซื้อสิ่งของดังกล่าวจากต่างประเทศจะเป็นแบบ เอฟไอบี, ซีเอฟอาร์, ซีไอเอฟ หรือแบบอื่นใด

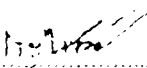
ในการส่งมอบงานตามสัญญาให้แก่ผู้ว่าจ้าง ถ้าวันนั้นมีสิ่งของตามสัญญา ข้อ 19 ผู้รับจ้างจะต้องส่งใบตราส่ง (Bill of Lading) หรือสำเนาใบตราส่ง สำหรับของนั้นซึ่งแสดงว่าได้บรรทุกมาโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทยให้แก่ผู้ว่าจ้างพร้อมกับการส่งมอบงานด้วย

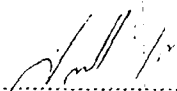
ในกรณีที่สิ่งของดังกล่าวไม่ได้บรรทุกจากต่างประเทศมายังประเทศไทยโดยเรือไทยหรือเรือที่มีสิทธิเช่นเดียวกับเรือไทย ผู้รับจ้างต้องส่งมอบหลักฐานซึ่งแสดงว่าได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการพาณิชย์นาวีให้บรรทุกของโดยเรืออื่นได้ หรือหลักฐานซึ่งแสดงว่าได้กระทำความผิดอันเนื่องจากการไม่บรรทุกของโดยเรือไทยตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมการพาณิชย์นาวีแล้วอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้ว่าจ้างด้วย

ให้ยกเลิก

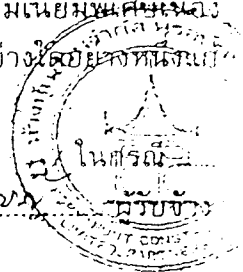
ชื่อ)  ผู้ว่าจ้าง

(ลงชื่อ)  ผู้รับจ้าง

นาย  พยาน

(ลงชื่อ)  พยาน

หน้าที่บริหารงาน



ในกรณีที่ผู้รับจ้างไม่ส่งมอบหลักฐานอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวในสองวรรคข้างต้นให้แก่ผู้ว่าจ้าง แต่จะขอส่งมอบงานดังกล่าวให้ผู้ว่าจ้างก่อน โดยยังไม่รับชำระเงินค่าจ้าง ผู้ว่าจ้างมีสิทธิรับงานดังกล่าวไว้ก่อน และชำระเงินค่าจ้างเมื่อผู้รับจ้างได้ปฏิบัติถูกต้องครบถ้วนดังกล่าวแล้วได้

ข้อ 22. มาตรฐานฝีมือช่าง

ผู้รับจ้างตกลงเป็นเงื่อนไขสำคัญว่า ผู้รับจ้างจะต้องมีและใช้ผู้ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือช่าง จากกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม หรือผู้มีวุฒิปริญญา ปวช. ปวส. และ ปวท. หรือเทียบเท่า จากสถาบันการศึกษาที่ ก.พ. รับรองให้เข้ารับราชการได้ อัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ - ของแต่ละสาขาช่าง แต่จะต้องมีช่างจำนวนอย่างน้อย 1 คน ในแต่ละสาขาช่าง ต่อไปนี้

- 22.1 วิศวกรโยธา
- 22.2 สถาปนิก
- 22.3 นักโบราณคดี
- 22.4 ช่างศิลปกรรม
- 22.5 ช่างโยธา
- 22.6 ช่างสำรวจ

ผู้รับจ้างจะต้องจัดทำบัญชีแสดงจำนวนช่างทั้งหมดโดยจำแนกตามแต่ละสาขาช่างและระดับช่าง พร้อมกับระบุรายชื่อช่างผู้ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือช่าง หรือผู้มีวุฒิปริญญา ปวช. ปวส. และ ปวท. แสดงพร้อมหลักฐานต่าง ๆ ต่อคณะกรรมการตรวจการจ้าง หรือผู้ควบคุมงานก่อนเริ่มลงมือทำงานและพร้อมที่จะให้ผู้ว่าจ้างหรือเจ้าหน้าที่ของผู้ว่าจ้างตรวจสอบดูได้ตลอดเวลาการทำงานตามสัญญาของผู้รับจ้าง

สัญญาให้ทำขึ้นเป็นสองฉบับ มีข้อความถูกต้องตรงกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความโดยละเอียดตลอดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อ พร้อมทั้งประทับตรา (ถ้ามี) ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยานและคู่สัญญาต่างยึดถือไว้ฝ่ายละหนึ่งฉบับ

(ลงชื่อ) ผู้ว่าจ้าง

(นายบรรจง วงศ์วิเชียร)

(ลงชื่อ) ผู้รับจ้าง

(นางประยงค์ ผลปราชญ์)

(ลงชื่อ) พยาน

(นายณัฐพล ม่วงครเขียว)

(ลงชื่อ) พยาน

(นางไพเราะ เพ็ญประไพ)

ถ้าหากถูกต้อง

เรา - เพ็ญประไพ

ถ้าบริหารรถแท็กซี่ไป



รายละเอียดประกอบงานบูรณะโบราณสถาน
เจดีย์สิงห์ล้อมวัดแม่นางปลื้ม
ตำบลหัวรอ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพบริเวณโดยรอบ

ทิศเหนือ	ที่ดินชุมชนที่หักอาศัย (มีถนนรอยคัน)
ทิศตะวันออก	ที่ดินนายสายเพี้ยคดคล้องช้าง - วัดวงศ์น้อย
ทิศใต้	ที่ดินชุมชนแออัด (มีถนนรอยคัน)
ทิศตะวันตก	ที่ดินชุมชนแออัด (มีถนนรอยคัน)

ประวัติโดยสังเขป

วัดแม่นางปลื้ม ตั้งอยู่ริมแม่น้ำลพบุรี ตำบลหัวรอ ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับการสร้างภายในวัดมีเจดีย์ประธาน ซึ่งมีประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์ล้อมโดยรอบฐานเช่นเดียวกับวัดธรรมิกราช จังหวัดสุโขทัย น่าจะสร้างขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกันคือ ไม่ช้าไปกว่ารัชกาลสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ซึ่งทรงมีพระราชนิยมในสถาปัตยกรรมแบบเขมร ส่วนพระวิหารจะตั้งอยู่ทางด้านหลังของเจดีย์ประธานมีลักษณะเป็นศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายแต่ได้รักษาปฏิสังขรณ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์หน้าบันประดับด้วยเครื่องถ้วยจีน

ลักษณะสถาปัตยกรรม

เป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำบริเวณลานประทักษิณมีประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์ล้อมโดยรอบองค์เจดีย์ก่ออิฐถือปูนแบบทั่วไปในโบราณสถานสมัยอยุธยาตอนปลาย

สภาพปัจจุบัน

ปัจจุบันองค์เจดีย์ชำรุดทรุดโทรมไปตามกาลเวลาชิ้นส่วนสิงห์ปูนปั้นส่วนหนึ่งหล่นลงมา กระจัดกระจายโดยรอบองค์เจดีย์และชิ้นส่วนขององค์เจดีย์ตั้งแต่ท้องโถง ฐานบัลลังก์องค์ระฆังลงมามีสภาพแตกหักอิฐที่ใช้ก่อแต่เดิมเสื่อมสภาพมีรอยแตกร้าวร่นขาดใหญ่บริเวณลานประทักษิณลงมา ในปัจจุบันประมาณ พ.ศ. 2542 ส่วนสงวนและรักษาโบราณสถาน กลุ่มงานอนุรักษ์จิตรกรรมและประติมากรรม ได้เข้าไปดำเนินการอนุรักษ์ลายปูนปั้น ประติมากรรมปูนปั้นรูปสิงห์และทำความสะอาดปูนแบบเดิมไว้ก่อนแล้ว

.....
/วัตถุประสงค์.....

วัตถุประสงค์หลังการบูรณะ

เพื่อสงวนรักษาโบราณสถานและบูรณะให้เหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย รวมทั้งเป็นการรักษาสวดลายปูนปั้นประดับองค์เจดีย์สิ่งเหลือม

1. เสริมความมั่นคงเจดีย์
2. นำชิ้นส่วนรูปแบบเดิมกลับเข้าตำแหน่งเดิม
3. ซ่อมแซมปูนฉาบและก่ออิฐเสริมในส่วนที่หลุดหายไป

มาตรฐานคุณภาพวัสดุก่อสร้าง

- วัสดุที่นำมาใช้ ให้ได้มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม (มอก.)
- ปูนซีเมนต์สำหรับงานก่อสร้างคอนกรีตให้ใช้ปูนซีเมนต์ปอร์ตแลนด์ มอก. 15-2542
 - ปูนขาว ให้ใช้ปูนขาวชนิดนี้ ได้จากกรมเผาปูน (แคลเซียมคาร์บอเนต)
 - อิฐก่อสร้างขนาดความสูงเดิม เสาถูกทั้งก้อนมีลักษณะเรียบไม่บิดงอ
 - เหล็กเส้นกลม มอก. 20-2507 คุณภาพชั้น SR-24
 - เหล็กข้ออ้อย มอก. 24-2527 คุณภาพชั้น SD-3
 - ลวดผูกเหล็ก มอก. 168-2518
 - วัสดุก่อสร้างอื่น ให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนดเฉพาะอย่าง

งานคอนกรีต

การประกอบแบบเทคอนกรีต

ต้องทำให้ได้รูปทรงได้แนว ได้ระดับ แบบทุกส่วนเชื่อมกันสนิทยึดติดกันทุก ๆ ด้านไม้แบบต้องหนาไม่น้อยกว่า 1 นิ้ว ไม้โครงหรือไม้ค้ำยันต้องมารองรับกำลังน้ำหนักส่วนที่หล่อและน้ำหนักองค์ประกอบได้เมื่อตั้งแบบได้ที่แล้วต้องมั่นคงแข็งแรง แบบต้องไม่สั่นสะเทือนเมื่อเวลาปฏิบัติงานแต่อย่างใด ก่อนเทคอนกรีตต้องล้างแบบให้สะอาด และดูแลแนวบ่อเทก่อปูนไว้ให้เรียบร้อย

การผูกเหล็ก

ต้องทำให้ถูกต้องตามแบบที่กำหนดให้ การผูกเหล็กเริ่มต้นทำให้มั่นคงแน่นหนาทำอย่างปราณีตเรียบร้อย ตรงที่เหล็กต่อกันจะต้องให้เหล็กเหลื่อมกัน มีความยาวไม่น้อยกว่า 50 เท่าของเส้นผ่าศูนย์กลางของเหล็กนั้น ปลายเหล็กทุก ๆ เส้นต้องงอปลายเป็นขอลวดผูกเหล็กต้องพันไม่น้อยกว่า 2 รอบ

/การวาง.....

การวางเหล็กเสริมโครงสร้างลงแบบ

โครงสร้างเหล็กเสริมที่วางลงแบบคาน พื้นและส่วนอื่น ๆ ต้องวางให้ถูกต้องและบริเวณที่เหล็กมาพบประกอบกันต้องจัดเหล็กให้เป็นระเบียบไม่เบียดกันต้องมีช่องว่างเหล็กแต่ละเส้นไม่น้อยกว่า 1.5 เซนติเมตร เพื่อให้มีเนื้อที่คอนกรีตหุ้มเหล็กทุกเส้น ก่อนเทคอนกรีตต้องได้รับการตรวจสอบจากผู้ควบคุมงานก่อนเสมอ

การผสมคอนกรีต

ต้องผสมด้วยเครื่องผสมทุกครั้ง ส่วนผสมต้องทำการตรวจวัดโดยใช้วัสดุที่ได้มาตรฐานเมื่อผสมคอนกรีตครั้งหนึ่งต้องใช้ให้หมดภายใน 30 นาที เกินกำหนดนี้ให้ทิ้ง

ส่วนผสมคอนกรีต (ปูนซีเมนต์ : หิน : ทราย : น้ำ) โดยปริมาตร

คอนกรีตสร้างใช้อัตราส่วน 1 : 2 : 4 อัตราน้ำ/ปูนซีเมนต์ (W/C) ไม่เกิน คอนกรีตหยาบ 1.3 : 5

การเทคอนกรีตลงแบบ

ให้ใช้เครื่องเทคอนกรีตชนิดเท เมื่อออกแบบแล้วหรือไม่เป็นภาระหรือมีข้อควรระวังในคอนกรีตหล่อแล้ว เมื่อเทเสร็จแล้วให้ดูผิวและให้รับน้ำหนักบรรทุกใน 24 ชั่วโมง

การถอดไม้แบบ

จะถอดถอนไม้แบบหล่อต้องแจ้งให้ผู้ควบคุมงานทราบและกำหนดเวลาเฉพาะงานคอนกรีตให้

ไม้ข้างคานกำหนด 2 วัน

ไม้ห้องคานกำหนด 14 วัน

ค้ำยันบางส่วน จนถึง 21 วัน

การถอดแบบไม้ต้องได้รับอนุญาตจากผู้ควบคุมงานก่อนเสมอ

วิธีการบูรณะ

1. งานเสริมความมั่นคงเจตีย์

1.1 ร่ายกรเสริมความมั่นคงให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในแบบ

1.2 ร่ายการที่ไม่ชัดเจนหรือมีข้อขัดแย้งกันระหว่างข้อกำหนดการประกอบแบบ และผังรูปแบบที่

ดำเนินการต้องได้รับคำแนะนำจนได้ข้อยุติจึงจะดำเนินการต่อไปด้วย

- 1.3 ในขณะที่เสริมความมั่นคง ผู้รับจ้างจะต้องระมัดระวังอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับโบราณสถานและผู้ปฏิบัติงานหากตรวจสอบแล้วพบว่าผู้รับจ้างละเอียด ผู้ควบคุมงานและว่าจ้างมีอำนาจในการสั่งให้แก้ไขและจัดทำมาตรการป้องกันเพิ่มเติมได้
- 1.4 การสกัดผนังก่ออิฐ เพื่อเสริมโครงสร้างต้องกระทำด้วยความปราณีตไม่รบกวนหกระทบกระเทือนกับโบราณสถานน้อยที่สุด ก่อนทำการสกัดให้ผู้รับจ้างจัดทำแนวระ โดยใช้รอร์คเขียนบนผนังที่สกัดหรือทำระดับให้เห็นชัดเจน นำเสนอผู้ควบคุมพิจารณา ก่อนทำการสกัดเสมอ
- 1.5 บริเวณรอยแตกร้าวของโบราณสถานที่กำหนดให้ทำการเจาะเห็บและอัดฉีดน้ำปูน ให้ทำการเจาะห่างจากรอยแตกร้าว ไม่ต่ำกว่า 0.35 เมตร เจาะเป็นแนวเฉียงผ่านรอยแตกร้าวนั้นทั้งสองข้างไขว้กันเป็นรูปกากบาท เมื่อทำการเจาะเสร็จแล้วให้ทำความสะอาดที่เจาะจนหมดฝุ่นจากนั้นให้ทำการตีเบร็กเหล็กตามขนาดของแนว และอัดฉีดน้ำปูนให้แน่นสนิทที่เสริมเข้าไปในรูเจาะ
- 1.6 รายละเอียดอื่นในการดำเนินการมีในข้อ 1.1 ที่กำหนดให้ใช้มาตรฐานการปฏิบัติงานของกรมศิลปากร ขอเรียนถึงวิธีการของโบราณสถานแล้วให้โบราณสถานให้โดยที่มิได้ละเลยความเหมาะสม

2. นำชิ้นส่วนรูปปั้นสิ่งกลับตำแหน่งเดิม

- 2.1 ชิ้นส่วนของรูปปั้นที่เป็นชิ้นใหญ่ก่อนนำกลับ หรือย้ายจุดให้ผู้รับจ้างกระทำด้วยความระมัดระวัง มีการห่อหุ้มกันกระแทกอย่างดี ขณะยกให้ใช้เครื่องขา เวน หรือเครน เป็นต้น
- 2.2 ก่อนนำกลับเข้าที่ให้ผู้รับจ้างวิเคราะห์รูปแบบตำแหน่ง รูปทรงของโบราณสถานก่อน และนำเสนอผู้ควบคุมงานพิจารณา ก่อนเสมอ
- 2.3 เมื่อรู้ตำแหน่งที่แน่นอนแล้วและทำการประกอบติดตั้ง ให้ผู้รับจ้างทำการเชื่อมติดโดยวิธีการที่กำหนดในแบบ ให้มั่นคงแข็งแรงและกระทบกระเทือนกับโบราณสถานน้อยที่สุด

3. งานซ่อมแซมและก่ออิฐเสริมในส่วนที่สูญหายไป

เนื่องจากเจดีย์ดังกล่าวมีลักษณะเป็นรูปปั้นที่มีสภาพของโบราณสถานที่สมบูรณ์ และคงไว้ซึ่งหลักฐานทางสถาปัตยกรรม ศิลปกรรมยังคงครบถ้วนจึงจำเป็นต้องทำการบูรณะและเสริมเต็มรูปแบบ

- 3.1 บริเวณใดที่มีปูนฉาบเดิมยังให้ผู้รับจ้างล้างทำความสะอาดคราบโคล เชื้อรา ตะไคร่น้ำออกให้หมดก่อนทำการบูรณะ
- 3.2 การทำความสะอาดให้ใช้แปรงขนอ่อน และน้ำสะอาดในการฉีดล้างเพื่อป้องกันความเสียหายต่อปูนฉาบเดิมและปูนชั้นเดิม
- 3.3 มาตรฐานในการรักษาสภาพปูนฉาบขึ้น กำหนดให้ใช้มาตรฐานงานอนุรักษ์ประติมากรรมติดที่ของกลุ่มงานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังและประติมากรรมติดที่ส่วนสงวนรักษาโบราณสถาน สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- 3.4 งานก่ออิฐเสริม ให้ผู้รับจ้างทำความสะอาดจุดที่จะทำการก่อ และก่อนก่ออิฐให้นำอิฐแช่น้ำก่อนเสมอเพื่อป้องกันอิฐก่อแห้งน้ำจากปูนก่อทำให้อิฐไม่ยึดเกาะกัน
- 3.5 ปูนก่อและอิฐก่อต้องเป็นแนวเดียวกับหลักฐานเดิมที่มีอยู่ เช่น หลักฐานเดิมมีแนวปูนก่ออิฐก่อในแนวเดียวกันขณะบูรณะให้ก่ออิฐตามแนวของเดิมที่มีอยู่

ข้อกำหนดและปฏิบัติงาน

1. ก่อนเริ่มทำการบูรณะ ขณะทำการบูรณะและเมื่อทำการบูรณะเสร็จแล้ว ให้ผู้รับจ้างบันทึกภาพพร้อมทั้งวัดขนาดภาพขึ้น ปูนฉาบ 4 x 6 นิ้ว พร้อมถ่ายถ่ายภาพ และบันทึกชื่อ และไม้ตักกวาด 30 ภาพ พร้อมจัดพิมพ์ภาพพร้อมไม้ตักกวาด ลงในสมุดภาพ จำนวน 3 ชุด มอบคณะกรรมการกลางการจัดในวันตรวจรับงานเสร็จเรียบร้อย
2. ผู้รับจ้างจะต้องทำรั้วกันแสดงแนวเขตการทำงานรวมถึงป้ายเตือนอุบัติเหตุ อุปกรณ์หุ้ตภายในบริเวณที่ปฏิบัติงาน
3. ให้ผู้รับจ้างจัดทำฉั้ฉกงานชั่วคราวของผู้รับจ้าง และแต่งตั้งผู้ควบคุมงานเป็นผู้ที่สามารถตัดสินใจแทนได้ และดำเนินการแทนผู้รับจ้าง ประจำอยู่ที่ปฏิบัติงานตลอดเวลา
4. ผู้รับจ้างจะต้องจัดทำป้ายโครงการ โดยเขียนรายละเอียดโครงการทั้งหมดลงบนป้ายขนาดไม่ต่ำกว่า 1.20 x 2.40 เมตร
5. ผู้รับจ้างจะต้องแจ้งการเข้าพื้นที่ปฏิบัติงานและรายชื่อผู้ควบคุมงานของผู้รับจ้างให้ผู้ว่าจ้างทราบก่อน
6. ผู้รับจ้างจะต้องจัดทำรายงานบันทึกการปฏิบัติงานประจำวัน นำส่งผู้ควบคุมงาน 7 วัน/ครั้ง โดยมีรายละเอียดของรายงานดังนี้

6.1 งานที่ปฏิบัติงานประจำวัน

6.2 อุปสรรคในการดำเนินงาน

6.3 จำนวนเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน

6.4 จำนวนชนิดของเครื่องจักรกลที่ใช้ปฏิบัติงาน (ถ้ามี)

6.5 ภาพถ่ายประกอบการปฏิบัติงาน

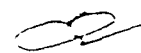
7. ผู้รับจ้างจะต้องมีบุคลากรประจำพื้นที่ปฏิบัติงาน ดังนี้

- 7.1 วิศวกรโยธา
- 7.2 สถาปนิก
- 7.3 นักโบราณคดี
- 7.4 ช่างศิลปกรรม
- 7.5 ช่างโยธา
- 7.6 ช่างสำรวจ

8. ก่อนจะมอบงานครั้งสุดท้าย ผู้รับจ้างจะต้องทำความสะอาดสิ่งก่อสร้างและบริเวณที่ดำเนินการให้สะอาดเรียบร้อย สวยงาม อันเป็นที่พอใจแก่ผู้ว่าจ้าง จึงทำการส่งงานครั้งสุดท้ายได้

เชอลศักดิ์ ผู้ว่าราชการ

ระเทศ / ผู้พิมพ์

 ผู้ตรวจ